

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

Подаємо до відома заінтересованих, що з днем
1. травня ц. р. ми признали фірмі

Краєвий Молочарський Союз

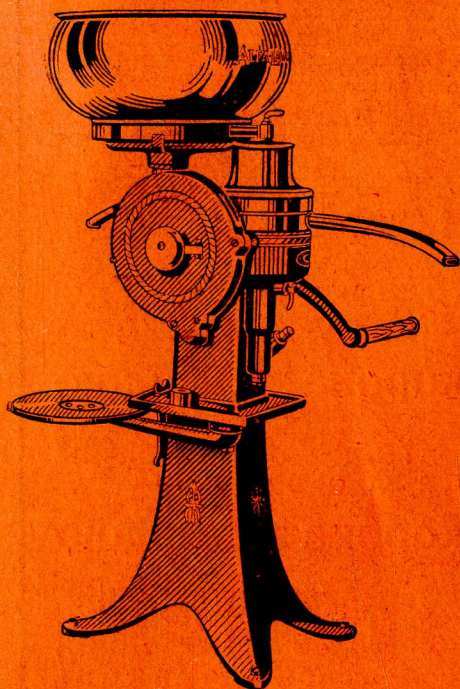
„МАСЛОСОЮЗ“

виключне право продажі наших кружлівок
„АЛЬФА-ЛЯВАЛЬ“ так ручних як і моторових для
всіх українських кооператив на терені воевідств:
львівського, станиславівського і тернопільського.

В звязку з цим просимо українські коопера-
тиви звертатися по всякі інформації в справі купна
кружлівок і зі замовленнями тільки до „Маслосо-
юзу“ у Львові, вул. Косцюшка 1 а та всіх його відді-
лів у краю, бо замовлення дані іншим нашим заступ-
никам не будуть виконані.

Т-во Альфа-Ляваль

Спілка з обмеж. порукою.

На найважливіші в осінньому сезоні азот. погної є слідуючі ціни: (льоко Хожів, вагоново за готівку).

ТОМАСИНА АЗОТНЯКОВАНА

за мішок погною (80 кг.) з опакowaniem золотих 18°—

АЗОТНЯК

16 процент. за мішок погною (100 кг.)			
червень	липень	серпень	
(від 15-го)			
з опак.	26-10	26-70	27-20

ВАПНАМОН

за квінталь (100 кг.)	люзом	
25-30	25-90	26-40

При закупні на кредит, до готівкових цін дочисляється опроцентування (Стопа Банку Польського + 1 процент у відношенні річнім).

Всяких пояснень уділяє:

ДЕРЖАВНА ФАБРИКА АЗОТОВИХ СПОЛУК У ХОЖОВІ на Гор. Шлеську.

НАЙЛІПШИМ
І НАЙДЕШЕВШИМ

матеріалом
до криття дахів є

АСБЕСТОВО-
ЦЕМЕНТОВА

Дахівка

„EVERITAS“

(Фабрика в Кракові, Zabłocie 37)

До набуття також на 2-літний кредит
через

Державний Рільний Банк

В продажі посередничать: КОМУНАЛЬНІ КАСИ ОЩАДНОСТЕЙ і КАСИ СТЕФЧИКА, до яких просимо звертатися.

Замовлення на около 3,500 плит, вистарчаючих до покриття 2—3 будинків, можуть вже бути виконані яко посилки піввагонові.

БЛЯХА

залізна

поцинкована

найліпшої

якості

ЗАОСМОТРЕНА Є ФАБРИЧНОЮ МАРКОЮ

КОЖНИЙ АРКУШ БЛЯХИ МАЄ НА РОЗИ
ВИТИСНЕНУ ФАБРИЧНУ МАРКУ

С. Н. корона зі звіздою

ЗАМІТКА: ПРИ ЗАКУПНІ ЖАДАЙТЕ
ЛИШЕ БЛЯХИ З МАРКОЮ

С. Н. корона зі звіздою

ЦИНКОВІ ЗАВЕДЕННЯ ПОЛЬЦИНК,

СПІЛКА З ОБМ. ВІДПОВ. У КРАКОВІ.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО Т-ВА „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ У ЛЬВОВІ
ВИХОДИТЬ 1. І 15. КОЖНОГО МІСЯЦЯ.

ПЕРЕДПЛАТА: В краю: за чверть року . . . 3-50 зол
за пів року . . . 7— „
за цілий рік . . . 14— „

За кордоном: Америка . . . 2-25 дол

В інших краях
рівновартість 2. дол.

Поодиноке число коштує 65 сот.

ОГОЛОШЕННЯ: Ціла сторінка 1 раз . . . 200— зол.
половина сторінки . . . 120— „
чверть „ . . . 65— „
одна восьма „ . . . 35— „

За першу і четверту сторінку оголошення 50% дорожче.
За оголошення в тексті 30% дорожче.

Дрібні оголошення по 30 сот. за слово.

Передплату треба висилати на адресу: Т-во „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморівича ч. 20, тел. 30-53, П. К. О. Варшава 147.053. — Гроші з закордону просимо слати на нашеkonto в Земельному Банку Гіпотечному (Zemelnj Bank Hipotecznyj) у Львові, вул. Словацького 14, або грошовими листами на адресу Т-ва.

Віктор Доманицький.

Доцент Україн. Госп. Академії в Ч.С.Р.

Найближчі завдання західньо-української агрономії.

Глибока тяжка сіл.-госп. криза сильно відбилася й на численности та обсягу праці західньо-української агрономії. Зменшилось число агрономів, зменшилися кошти на працю агрономів на видання українських сіл.-госп. видань, тощо. Це зменшення агрономічних сил і можливостей заставляє подумати про певне звуження програму праці західньо-української агрономії з одного боку і про раціоналізацію агрономічної праці — з другого. Коли раніше наші агрономи намагалися перебудувати сільське господарство в цілому, піднести всі галузі сільського господарства рівночасно, то нині агрономи повинні **скупити свою увагу і свої зусилля лише на таких галузях сільського господарства, в ділянці яких належно розвинулася сільсько-господарська кооперація, належно поставлений збут продуктів, більш-менш забезпечені ціни на ці продукти.** Наша агрономія може нині тільки достроїтися, пристосуватися до праці сіл.-госп. кооперації і працювати тільки в цих більш-менше вже зорганізованих галузях сільського господарства. На працю в інших галузях нема ані сил, ані коштів. Знаємо всі, що найліпше зорганізованою галузю є у нас **молочне господарство.** Перевищує його по

розмірах, але не по організованости збут **курячих яєць**, а ще в гіршому стані перебувають **свинарство і пасічництво**, де організація кооперативного збуту лише починається. Відповідно до цього стану нашої сіл.-госп. кооперації та збуту наших продуктів сільського господарства мусимо розробити й програми агрономічної праці в кожній з цих ділянок.

1. В галузі годівлі і плекання великої рогатої худоби агрономічний програм вже розроблений спільними зусиллями Т-ва „Сільський Господар“ та „Маслосоюзу“. В першу чергу тут мусить бути поведена організація секцій контролі молочности та годівлі худоби, яка дуже успішно поступає вперед, вишколення контроль-асистентів, закладання секцій охорони тварин, пропаганда годівлі сіном метелекоцвітних рослин, концентрованих (сильних) кормів, сілосування, тощо.

2. В галузі годівлі і плекання несливих курей, на яку наші агрономи мають в найближчий час звернути не меншу увагу, як на молочне господарство, — справа з програмом агрономічної праці не є такою легкою. Птахівництво в Європі взагалі не користувалося до цієї пори увагою: досвідні стації, високі с.-г. школи майже не удіяли цій галузі господарки своєї

уваги. Не диво, що й західньо-українське птахівництво мало простудійоване, що у нас майже нема агрономів-птахівників, що ми в цій галузі йдемо напосмакки, працюємо як аматори. Думаю, що так буде аж доти, доки не народиться у нас **фахова яйчарсько-птахівнича кооперація** на взірець нашої молочарської кооперації. Тоді вродиться у нас і окрема галузь агрономії — „птахівнича агрономія“. З чого почати агрономічну працю в галузі птахівництва — з поліпшення курників, чи з контролі несливости, чи з насаджування чужоземних рас, чи з поліпшення кормлення чи з купівлі яєць по вазі і їх значкування, — рішити не так легко. Треба, очевидно, починати з того, що вимагатиме найменшого вкладу капіталу. Отже треба випрацювати типи раціональних курників, з дешевих будівельних матеріалів (глини, очерет, лозг, то-що), треба навчити господарів і особливо господинь доцільному і дешевому кормленню курей, треба завести бракування мало-несливих курей і добір півнів від сильно-несливих. Але передовсім треба впорядити кілька **досвідних курників**,*) де всі ці заходи були-б спочатку випробувані, де випробувались би різні породи курей і їх відношення до нашого підсоння, наших кормів і наших умов утримання, де, нарешті, велась би селекція наших старомісцевих пород курей. Крім того необхідно нам мати спеціальний журнал із птахівництва. Кошти на це мають дати ті наші кооперативні установи, які ведуть значні операції з яйцями, бо то є в їх власних інтересах і в інтересах їх членів.

3. В галузі годівлі і плекання безрог агрономічний програм добре розроблений зоотехнічною секцією „Сільського Господаря“, але не маємо ще відповідної кооперації для збуту свиней та свинини, то й нема кому допомогти перевести цей програм в життя. Очевидно тут агрономам треба негайно доложити зусиль, щоб як найскорше повстали у нас **кооперативні різні та беконярні**, щоб як найшвидше об'єдналися вони в **спеціальний Союз**, — тоді й агротехнічні заходи

в галузі свинарства підуть швидким кроком наперед.

4. В галузі пасічництва агрономія зробила ясний програм, головнo заходами пасічничої секції Т-ва „Сільський Господар“ та кооперативи „Рій“, але й тут не зорганізовано ще кооперативного збуту меду та воску, й тут необхідно створити **кооперативну організацію на взірець молочарської кооперації**. Очевидно ці організаційно-торговельні завдання й будуть основними найближчими завданнями наших агрономів в галузі пасічництва. Тоді автоматично перейде в життя багато де-чого з того, що вже зроблено нашими агрономами на цьому полі.

Підвалиною для розвитку всіх цих галузей тваринної продукції є одначе вдаль розрішення т. зв. „**кормового питання**“, с. т. питання про **добування та заготовку кормів у власному господарстві наших господарів**. Поліпшення лук та пасовиськ, обернення неужитків на кормову площу, заведення посіву трав, корінеплодів та бараболі на полях, заведення справних сівозмін із перевагою кормових рослин, пропаганда культури проса і кукурудзи (яко культур особливо цінних для птахівництва), і інші заходи, скеровані на збільшення кількості, та поліпшення якості кормів і **зниження собівартости кормової одиниці**, — **ось головна точка сучасної агрономічної роботи на західньо-українських землях**. Будемо мати добрі і в той же час дешеві (по собівартости) корми, — то будемо мати й добрі і дешеві (по собівартости) продукти тваринні. А тоді зниження цін на них не буде нам страшне. Тому **необхідно всі польові досвіди, насіннярську працю, лекції, виставки, прогульки, журнали, видання, тощо присвятити в першу чергу кормовим рослинам і кормовим питанням**.

Коли-б ціла наша агрономія і ціла наша кооперація скупчили всі свої сили і кошти тільки на цих нечисленних галузях господарської праці, — то без сумніву наше господарство почало-б швидко виходити з тієї страшної кризи, в якій зараз перебуває. **Конче необхідна отака консолідація сил і коштів, конче необхідно ввести оцей „комплексний“ метод економічної роботи на селі!**

*) Такий курник вже існує при школі Товариства „Сільського Господаря“ в Коршеві.

Управа плі та рослин

Инж. Віктор Вакуловський.

Ні на хвилину не лишаймо стерні не переораної!

В другій половині літа в Галичині є завжди посуха. Цілими місяцями не випадає ніодного дощу. Тому справа розумного розходовання запасів ґрунтової води набирає тут надзвичайно великого значіння, бо пересушеного поля не можна обробити, не можна в свій час засіяти озимину. Тому хлібороби мусять звернути всю свою увагу на те, щоби по зборі врожаю зберегти воду в ґрунті, не дозволити їй випаровуватися, не пересушити поля.

Більшість хліборобів вже підкидають стерню, але рідко хто знає як, коли і для чого треба підкидати стерню, а справа є так важна, що без зрозуміння її не вдасться перевести в життя. До того часу поки будемо чути від господаря, що один „підкидає під жито“, другий ще під щось, до того часу праця буде виконуватися недобре і не вчасно. Тому тут мусимо зупинитися над цією справою докладніше.

І. Мусимо підкидати стерню **в той же день, що поставимо полукіпки** на полю для того, щоби зруйнувати хіднички, якими вода зі споду підноситься до гори. Поле, що виходить із під збіжжя, є завжди збите і сухе. В землі є хіднички, якими вода з долішніх верств землі підводиться до гори. Поле, по зібранню врожаю, є нічим не затінене. На нього безпосередньо ділає сонце і вітер, а під впливом них вся ґрунтова вода випаровується і поле пересихає на камінь. Кожний пропущений день — втрачаємо силу води з нашого поля. Тому підкидаємо як найскорше. Коли підкидаємо (себ-то оремо на 4—8 см. глибоко), то хіднички нищимо і не дозволяємо воді підходити до гори. Якщо поле підкинемо, а волочити будемо колись пізніше, якто завжди у нас робиться, то хоч хіднички і зруйновані, але вітер і сонце поміж скибу доходитимуть до отворів і висушать поле. Для того, щоби цілком не дозво-

лити воді випаровуватися, мусимо стерню **підкинути того-ж дня, що поставили полукіпки на полю і того-ж самого дня заволочити**, щоби прикрити хіднички пухкою землею, не дозволити вітру і сонцю поміж скибу доходити до отворів хідничків і висувувати поле. Якщо зробимо так, то вода підходитиме до кінця зруйнованого хідничка. Не маючи можливості перейти через пухку верству землі, вода збіратиметься в орній верстві і збагатить її на воду за рахунок глибших верств землі. Господар тепер не залежить від дощу. **Через три тижні, так оброблене поле, буде орати неначе після дощу.** В році 1929 була також посуха. В селі Лучинці на Рогатинщині орали в серпні лише два поступових господаря брати Ромахи. Решта господарів не сміли вигнати плуга в поле, бо поле було як камінь. Пізніше всі жалувалися, що збіжжя погано сходить (орали після дощу), а у згаданих господарів зійшло вчасно і дуже добре. Ріжниця в обробленню поля була така. Всі підкидали як найскорше, а деякі підкидання залишили на пізніше, а згадані господарі підкидали разом зі всіма, але **того-ж дня заволочили.**

2. Мусимо підкидати і волочити для того, щоби прикрити землею насіння бурянів. В збіжжю звичайно маємо багато бурянів, які там і обсівають. Для того, щоби знищити його, треба створити сприяючі умови для кільчення і одержання **сходів бурянів. Сходи бурянів наступними працями легко знищимо.** Для кільчення насіння і одержання сходів, насіння потребує воду, воздух і тепло. **Все це буде осягнено, якщо поле як найскорше підкинемо і тогож дня заволочимо.** Якщо спізнимося з підкиданням чи волоченням, то хоч насіння і матиме воздух і тепло, але при відсутности води не кільчитиметься і не дасть сходів. Господар його приоре в глибині верстви, де воно схоронюватиметься часто 10—14

років, не втрачаючи схожести. Пізніше, коли господар плугом перенесе його ближче до поверхні, воно дасть сходи, але в більшості вже в збіжжю, якщо знищити ті бур'яни не дасться. В збіжжю бур'яни знову обсіваються і страшно занечистять поле, зменшуючи тим врожай.

Коли поле як найскорше підкинемо і того ж дня заволочимо, то насіння бур'янів, маючи все необхідне для кильчання, дасть добрі сходи, які знищимо додатковим скородженням, оранням під озимину, на зяблі. Господарі дуже не люблять, що вчасно заволочене поле сильно заростає, тому волочення відкладають на пізніше і в той спосіб **навмісно занечистують поле бур'янами. Лише вчасним підкиданням і волоченням того-ж дня, що і підкинемо, зможемо виростити бур'яни на полі для того, щоби послідовними працями в легкий спосіб знищити їх.** Лише в той спосіб зможемо очистити поле від бур'янів і поступово знищимо старі запаси насіння бур'янів на наших страшно засмічених полях.

3. На поверхні поля є порошок, що утворився через розбивання землі дощами, завдяки переїздам возів, випасанню худоби ітп. Порошок закриває хіднички. Це перешкоджує випаровуватися воді, але не дозволяє повітрю проходити в землю. В землі є багато складної поживи, з якої рослини не можуть користатися, поки повітря не переробить її на простішу поживу, придатну для відживлення рослин.

Коли хідничники прикриті порошком, то вода, що падає з дощем, не може втягатися

землю, спливає в долини або творить калюжі, з яких пізніше випаровується, не збагативши поля водою.

Підкидаючи стерню переносимо шкідливий порошок із поверхні поля на спід, де він не так шкідливий. Даємо доступ повітрю до землі, чим збагачуємо поле на рослинну поживу. Підкиданням збираємо на полі воду, що впала з дощем.

4. На полі залишилася стерня. Поле використовує стерню лише тоді, коли вона перегниє в землі. Солома, перегниваючи в землі, виділює гуминовий квас, який зв'язує землю в горошинки, робить землю горошкуватою.

Підкидати треба на $1/3$ — $1/2$ так глибоко як оремо. Якщо підкинемо заглибоко, то після орання і скородження вся стерня буде на поверхні поля.

Тому мусимо стерню підкидати як найскорше і того-ж самого дня добре заволочити поле, щоби:

1. Зберегти запас води на полі, а рівнож, щоби доповнити його збиранням дощової води пухкою поверхнею підкиненого поля.

2. Виростити і відразу знищити на полі бур'яни і в той спосіб легко очищати поле від них.

3. Дати доступ повітрю до глибших верств землі для виготовлення рослинної поживи зі складних сполук, що є не придатні для відживлення рослин.

4. Для того, щоб стерня перегнивала в землі і робила поле горошкуватим.

Інж. П. Дубівний.

Збираймо вчас насіння стручкових трав!

На наших землях господарі вже зрозуміли і оцінили вагу годівельної господарки. В сучасні скрутні часи ще сакій-такий гріш обертається в господарстві від доставки молока в кооперативну молочарню. Однак успіх годівельно-молочної господарки буде тоді, коли селянське господарство забезпечуватиметься на зиму поживною пашею. Побіч доброго сіна з лук являється дуже поживною пашею для худоби сіно з стручкових трав. Тому при заведенню доцільного чер-

гування (сівозміни) на полях, треба певну площу відводити під управу стручкових трав. Однак поруч із тим, як зростатиме на наших землях управа стручкових трав, буде відчуватися недостача насіння (червоної конюшини, люцерни, еспарцету та буркуну). Це примушує наших хліборобів звернути поважну увагу, щоби забезпечити своє господарство потрібною кількістю насіння цих трав на засів. Крім того слід стремити до того, щоби вирощувати насіння своє власне, а не

спроводжувати з інших далеких околиць, а то й чужих країн. Місцеве насіння, що буде виплекане з найвроджайніших сортів, завжди добре перезимує і менше траплятимуться випадки, особливо з червоною конюшиною, коли вона геть вимерзає і поле залишається лише під бурянами.

Отже тут коротенько згадаємо й поради, як і коли найкраще збирати стручкові трави на насіння.

Червону конюшину переважно сіють з покровою рослиною (вівсом чи житом), бо чисті посіви конюшини в перший рік заглушуються бурянами і дають мало користи господареві. При управі конюшини з покровою рослиною, господар першого року має овес чи жито, а на другий рік два укуси сіна, або один укис сіна, а другий лишає на насіння.

Однак кожний господар може сам виплекати потрібну кількість насіння конюшини в перший рік. Для цього слід засіяти конюшину на невеликій площі рядками (45—48 см. рядок від рядка), щоб можна було прополювати конюшину від бурянів. В такий спосіб можна з невеликої площі зібрати багато і доброго насіння конюшини. Якщо-ж хочуть мати й сіно й насіння в один рік, то не треба відволікати перший укис і скосити конюшину ще до повного цвіту, а з другого укусу одержати насіння.

Залишаючи конюшину на насіння, треба виждати того моменту, коли головки вже побуріють і, якщо потерти їх у руці, насіння висипається — тоді вони цілком дозрілі. В цей час конюшину скошують, вяжуть у снопи, які по декілько ставлять до купи, щоб конюшина просохла. Молотити слід тільки добре висушені снопи, оббиваючи головки молотаркою або ціпом. Потім головки пропускають на спеціальну машину „терку“, що витирає насіння з маленьких бобиків. Щоби мати зовсім чисте насіння, перетерті головки віють на звичайній віяльці. Зберігати насіння треба добре висушене, щоб часом не зіпріло й не зіпсувалося.

Варто зауважити, що висока якість **волинської конюшини**, яко посівного матеріалу, на закордонних ринках (особливо в Німеччині) має чудесну славу і великий попит. Господарям із Волині варто поважно звернути увагу на управу конюшини на насіння. Однак вона матиме збут лише тоді, коли буде чи-

ста від перстенцю (конянки, повитиці) і від засмічення насінням бурянів.

Люцерна, як і червона конюшина в польовому травосіянні, має велике значіння. На насіння залишають переважно старі ділянки люцерни. Якщо хочуть одержати багато насіння в найскорішому часі, тоді сіють люцерну, як і конюшину з широким міжряддям. Збирати люцерну на насіння треба в той час, коли вже побуріють бобики. Скосивши, вяжуть її у снопи і сушать. Як добре висохне, молотять її в суху погоду, перевівають на віяльці, добре просушують і зберігають в сухому місці. Одержувати насіння люцерни можна з першого й другого укусу, починаючи з першого року життя трави.

Еспарцет у перший рік не дає не тільки насіння, але й сіна. Насіння збирають із другого року й здебільшого з першого укусу, хоч можна збирати й з другого укусу, але врожай насіння буде на багато менший. Збирають еспарцет на насіння тоді, коли побуріє частина плодів, що розташовані внизу цвітостану, бо коли ждати цілковитого побуріння, то багато насіння висиплеться.

Косити на насіння треба ранком чи в вогку погоду, щоб як найменше втратити насіння. Потім вяжуть і снопи зараз же перевозять на місце, де мають молотити. Молотити еспарцет можна звичайним ціпом. Перевівавши й просушивши насіння зберігають у сухому місці.

Буркун є однорічний і дворічний з білими та жовтими цвітами. Буркун ще дуже мало поширена на наших землях трава, але варта того, щоб буркун наші господарі почали управляти. Правда і в інших країнах цю траву запроваджують поволі, бо худоба спочатку поїдає її неохоче. Але худоба скоро звикає до буркуну й особливо радо поїдає сіно з нього зимою.

Насіння одержують на другий рік із першого укусу, або скопивши високо перший укис сіно, а з другого укусу беруть насіння. Як тільки побуріє частина бобиків внизу цвітостану — зараз же скошують буркун, щоб не осипалось насіння. Косити буркун слід рано з росю або в вогку погоду. Скопивши, вяжуть його в снопи і негайно перевозять туди, де мають молотити. Там на місці сушать, ставлячи снопи один коло одного, щоби

менше розгубити насіння. Молотять буркун через „терку“, як і конюшину, провівають і молотаркою або ціпами. Після перепускають зберігають у сухому місці.

Віктор Доманицький

доцент Укр. Госп. Академії в Чехословаччині.

Широко вживаймо поживного зеленого угноєння!

Точні досвіди з погноями, що перевело Т-во „Сільський Господар“ в рр. 1929 і 1930 показали, що **майже всі наші ґрунти потребують у першу чергу азоту**, і що після внесення, наприклад, азотняку наші ґрунти збільшують врожаї о 20—25 відсотків (процентів). Але ціни на штучні азотові погної поки що не відповідають цінам на рослинні продукти і в більшості випадків штучні азотові погної не поплачуються. Тому **мусимо шукати інших джерел дешевшого азоту**. Таких джерел дешевого азоту є де-кілько: гній-обірник, компост, коріння багаторічних метеликоцвітних трав (конюшина, люцерна, еспарцет, буркун, болгар), зелене угноєння з метеликоцвітних рослин, тощо.

Нині звертаємо увагу господарів на широкую можливість примінення **поживного (по стерні) зеленого угноєння**. Найліпше для цієї цілі брати **люпин**, але можна й інші метеликоцвітні) рослини (біб, горох, пелюшка, вика,

конюшини, тощо) чи сумішку цих рослин. Щоб можна посіяти рослини на зелене угноєння, — треба снопи або негайно по жнивях звести з поля до двору, або принаймні поставити копи так, щоб можна було поміж ними зорати стерню. Орати треба по можливості **в той же день, як зібране збіжжя**, бо тоді земля ще досить пухка і досить вогка — тому й ореться легко і гарно. Як полежить день-два неорана — засхне і затвердіє. Орють стерню неглибоко — на 2—5 см. завглибшки. Насіння або розсівають по неораній стерні і потім приорюють або орють, валкують, боронують, а відтак сіють. Насіння люпини на 1 га треба: синього — 200—250 кг., а жовтого 150—200 кг. На глибоких пісках ліпше сіяти жовтий. До зими люпин ще зацвіте і тоді його заорюють. На літо на такому полі все знаменито родить, особливо бараболі, буряки, гречка.

САДІВНИЦТВО І ГОРОДНИЦТВО.

Інж. А. Гнатовський.

Збір врожаю в саді.

Загальні уваги. Збір овочів є не менш важною господарською справою, ніж вибірка їх, бо і найліпші овочі невчас і невідповідно зірвані можна обезцінити.

Зриваємо овочі тоді, коли вони „дозріють“, тоб-то набудуть належної величини і обарвлення, коли мякуш їх стане м'яким, сочистим і набуде найліпшого смаку. Однак пізні овочі повної дозрілості не досягають на дереві, а літні ми свідомо зриваємо до наступлення її, бо, як відомо, доспілі овочі є надзвичайно делікатні, м'які, вразливі на кожний необережний дотик. Тому крім **повної дозрілості** розрізняємо ще **дозрілість господарську** чи ботанічну; під цією розумі-

ємо досягнення овочем такого стану розвитку, коли він, належно сформувавшись, вже мало прибирає поживи й води з дерева, а лише перебуває певні внутрішні зміни, що мають йому надати всіх тих ознак, які окреслюємо „спілістю“. Такий овоч вже не потребує дерева — ті зміни він однаково добре перебуває і знятий з дерева.

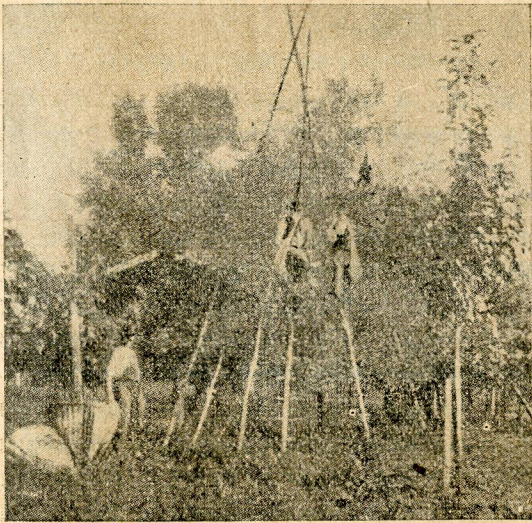
В цей час овоч ще є твердий і легше зносить всі невідгоди збору, пакування і перевозки. Для зимових сортів прибавляється ще довше чи коротше перебування їх у схованках. Перебуваючи цю довгу дорогу з саду до споживача, овоч переходить у стан повної дозрілості.

До найвчасніших літніх овочів навіть не ставиться вимоги, щоб вони були цілком спілі: лакомий на перші овочі покупець, пробає їм неспілість, а ще й дорого за них платить. Ураховуючи це, належить проривати найстіглиші овочі ще перед напівзелені — найвищу ціну має той, що першим привозить овочі на торг.

Деякі овочі, як зелені ренкльоди, мірабелі й агрест, звичайно продаються напівзеленими, бо їх мало вживають у свіжому стані, а часто на виріб компотів і консервів.

Однак не можна зривати овочів задовго до їх ботанічної спілості. Зарано зірвані овочі ще не докінчили свого розвитку й в схованці не лише не прибирають смаку, а вянуть і втрачають початковий смак. Особливо це відноситься до зимових сортів яблук й груш: ці треба якнайдовше залишити на дереві й зірвати аж тоді, коли овочі самі почнуть опадати, або коли настануть приморозки більше 2-ох ступенів морозу. Певною ознакою часу збору є потемніння зернят в овочі.

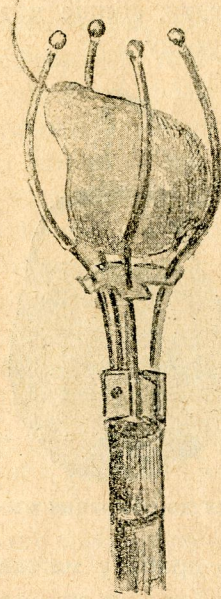
Збір овочів у Тиролю (з тирольських драбин).

Це лише загальні вказівки — решту знання набудеться досвідом, бо календарно часу збору не можна означити. Залежить він від місцевості, сортів, погоди і т. д. Нарешті й на одному дереві овочі неодноразово поспівають: в затіненій середині корони та з північного боку, вони поспівають пізніше, ніж на вершку та з південного боку.

Щодо пори дня, коли овочі зривати, за найвідповідніші вважають ранні години, як

тільки зійде роса, а також надвечір. В дощ недопорується рвати овочів — зачекати поки вітер обсушить листя й овочі.

Садовий інвентар. У нас у садах замало вживається драбини; частіше вилізеться в чоботах на дерево й обтрушується овочі. При

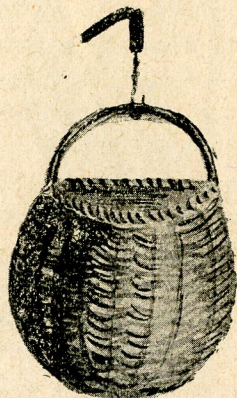
Зривач для овочів.

струшуванню овочі раняться поперше о галузки, а потім товчуться допадом на землю. Потовчені овочі багато втрачають на вигляді й зовсім не надаються до переховання, бо на потовченому місці загнивають. Так можна обходитися лише з овочами призначеними до перерібки на вино, мармеляду. Овочі-ж на торг та до схованки кінче треба зривати руками й легенько укладати до кошиків обшитих з середини полотном чи інше м'яко вистелених. Зривання до торби має ту невигоду, що при поворотах на драбині та при злізанню овочі в торбі легко обтовкаються о гіляки та о драбину. Найліпші до цього кошики і то невеликі: на 8—10 кг. овочів. Щоб не злізати що раз на землю для випорожнення кошика, зборщик спускає кошик на шнурі, закінченому гачком. Кошик так само має гачок до завішення на гіляку.

При зборі врожаю уникаймо вилізання на дерево, особливо ж у чоботах, бо поперше придушена вагою людини кора на гіляці відмірає й відстає, подруге при цьому нищиться багато дрібних овочевих галузок, в яких є залог майбутніх врожаїв. Цих шкід уникнемо, послугуючись драбинами.

Драбини можуть бути різної будови і з різного матеріалу, але мусять задовольняти таким вимогам: драбина має бути **легка**, щоб один чоловік сам міг її перенести й уставити; **неширока**, щоб легше її просунути поміж галуззя; **міцна**, щоб на ній безпечно можна було працювати. Ліпше мати довшу драбину, ніж за коротку.

Кошик до збирання овочів.

Уставляємо драбину майже простопадно, щоб вона цілою вагою спиралася на землю, а не лежала на гілках та не обломлювала їх. Деякі галузки не можна обірвати без довгої палиці з гаком, якою ці гілочки притягнемо.

Збір поодиноких родів овочів. Черешні, як й інші літні овочі збираємо за 1—2 дні до повної зрілості. При вчасних сортах береться під увагу не лише висока ціна, що не дозволяє чекати до повної зрілості (бо ціна тимчасом спаде), а також ту обставину, що дозрілий овоч є лекший від напівдозрілого. Отже, перетримуючи, ми тратимо не лише на ціні, але й на вазі врожаю. Пізні сорти знов мають ліпшу ціну, чим пізніш їх збіremo, тим більше зросте ціна.

Обриваємо їх з ніжкою в той спосіб, що

відхиляємо основу ніжки догори, тоді вона сама відстає від гілки. „Рвати“, тягнути до себе не слід, бо так овоч не відстає й мнеться. Зривати лише з ніжками, бо без ніжок овочі тратять багато соку й легко загнивають.

Сливи угорки обриваємо чи обтрушуємо на білі рядна аж тоді, коли шкірка коло ніжки почне морщитися; в цей час вони найліпші на сушину, повідла чи до вжитку сировими.

Ренкльоди чи круглі сливи зривати так само як черешні за день-два перед зрілістю, щоб менше знищились в дорозі. Це вчасні й дорогі овочі, тому оплатиться обривати їх поступово — в міру дозрівання. При зборі стараємось як найменше стерти воскову поволуку (сугу). Для цього підкладаємо долоню під овоч, а пальцями увільняємо ніжку від гілячки — так не зоставимо сліду пальців на овочі.

Яблука й грушки. Для літніх делікатних сортів більшою хобою буде перетримувати їх до перезріння на дереві, ніж зірвати на кілька день вчасніш. Вчасні овочі мають добру ціну, тому збір починаємо з проривання найліпше розвинених овочів.

Зимові сорти лишаємо на дереві як найдовше, бо в зарано зірваних овочах ще не утворилися ензими, що викликають дозрівання овочу й не утворилися коркові затички на продихах шкірочки. Такий овоч при лежанню не тільки не набуває смаку й барви (бо немає ензимів), але ще сильно вяне й тратить сочистість (з-за відсутности коркових затичок на продихах). Зривати овочі в той же спосіб, що й ренкльоди (підставляючи долоню й натискаючи пальцем зі споду на ніжку). Ніколи не можна брати овоч пальцями й тягнути до себе: пальці віддушуть шкірочку, а шарпанням обірветься й овочева галузка.

о. О. Фацієвич.

Умови, що сприяють доброму розвитку печериць.

Одним із найголовніших заходів при плеканню печериці є вмiсть примiнювати відповідне **тепло** та **вогkість** так у самому примiщенню, як і у гноу. Так само велике значiння для розвитку її має свiжий воздух.

У самому примiщенню **теплота** повинна виносити найменше +6° Ц., а найбільше +15° Ц. У гноу спочатку повинна вона ви-

носити +12° Ц., а з появою розвитку „гнiзд“ +15° Ц. Коли-ж печериця вже покажеться з землі, тепло повинно обнижуватися, бо тоді гриби набирають більшої сили та не стають такі тонкі й марні.

Вогкості у самому примiщенню печериця потребує сталої. Тому і ставиться там начиння з водою, кидається у нього роз-

печене каміння тощо, щоби вогкість парою насичувала ціле приміщення.

Так само і грядки чи купи, що на них має рости печериця, повинні мати досить вогкості. Вогкість помагає розкладу органічних матерій, а також і пізнішому росту самих грибів.

Воздух теж є потрібний для дихання гриба і взагалі для свого розвитку, як також і гній його потребує для своєї ферментації. Тому через увесь час плекання печериці потрібний є постійний доступ свіжого воздуха. При малих і примітивних приміщеннях, особливо влітку, робиться це частим відхилюванням дверей чи вікон, а при великих будинках, спеціально призначених для плекання печериці, є зроблені особні вентилятори. При допомозі їх після потреби регулюється тепло і доступ свіжого воздуха до приміщення з печерицями.

Світла при плеканні печериці не слід допускати, бо соняшне проміння впливає зле на початковій розвій її клітини. Крім того гриби без світла дістають гарну, білу та чисту краску.

Плекання печериць на городі.

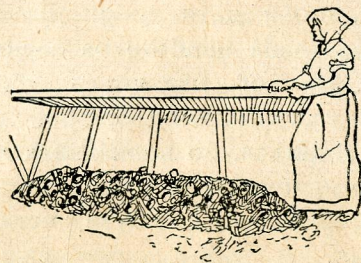
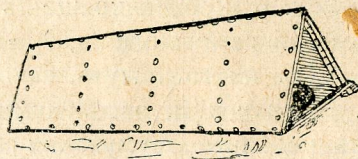
Крім плекання печериць у спеціальних будовах, також можна їх управляти і на вільному воздусі, або на городніх грядках. Робиться це передовсім на горбкуватих грядках після шпарагів. У другому році після насаджених шпараг робляться долинки між ними. Ці долинки наповнюються кінським гноєм а до нього втикається „гнізда“ печериць. Відтак припліскується, прикривається глинкуватою землею на 4 цм. високо та затінюється чим небудь. Вже у червні приходить збір, а після цього залишається плянтацію до наступної весни та знову робиться те саме, що й за першим разом. У обох роках ростуть шпараги та випускають свої пожиткові гони дуже сильно, бо кінський гній іпомагає їхньому росту, а крім того поміж шпарагами розростаються печериці.

Те саме можна робити і на старих шпарогових грядках. Хто не плекає шпарагу, можна печерицю плекати у цей спосіб, що вибирається під неї відповідно захищене та непідмакаюче місце. Відмірявши від сходу на захід на 1½ метра широкі грядки, дається між них стежку на 60 цм. широкую. Це повинно робити-

ся у місяці червні. Перед тією роботою на цім місці можна ще садити та виплекувати яку небудь ранню ярину, як салату, редьквицю, тощо. Після збору місце у назначених грядках перекопується на 15—20 цм. глибоко та викидається землею на стежку. До року дається перепрілий гній, тут його вбивається, і робиться з нього неначе могилку з гострим хребтом, та прикривається матами на 8—10 днів.

Відтак полудневу часть тієї могилки насаджується гніздами печериць, прикривається глинястою землею 4 цм. загато, припліскується та вигладжується рукою.

Другу половину могилки від півночі засаджується якоюсь яриною, наприклад кольрабі, салатою, редьквицею ітп. Коли є посуха, поливається могилку через ситко перестоялою водою. Колиб вирости якісь буряни, витинають їх при корні гострим ножом, а те місце замазується глиною. Якби трапився заливний дощ або настала довша посуха, тоді прикривається таку могилку накривкою з грубого паперу, що намазується товщем.

Дашки на печериці що плекаються на городніх грядках:
В горі прикрита грядка, в долі відкрита.

Через 5—6 тижнів печериця стане добуватися через глинясту поволоку на верх. Тоді не треба чекати аж вона зовсім вилізе, лише треба вибирати ще заки сидить вона у землі. Полишені отвори затикається зараз землею. Найліпше збирати печерицю раннім ранком.

Осіною розкидається цілу плянтацію, землю вирівнюється, а на другу весну робиться те саме та вже на іншому місці. Те саме можна робити теж і під тінистими деревами

на північній стороні муру, паркану і т. п., переводячи ту-ж саму роботу, як і на городніх грядках.

Головні умови плекання печериці є сухе і не підмакаюче місце та якнайбільше забезпечується перед світлом, дощем і вітром.

Збір печериць.

Збір печериць розпочинається у другому місяці після насадження. Як лише вони показуються, треба їх збирати майже щодня, поливаючи селище водою для ліпшого росту. Та і вибирати печериці необхідно руками, а не витинати ножем, бо залишена ніжка грибка легко підгниває та ще й ножем можна скалічити сусідню, яка щойно почала

рости. Відривається печерицю у цей спосіб, — скручується її обережно при самім насаді, а полишений по ній отвір засипається компостом або гноем із тієї грядки.

Збір триває 2—3 і більше місяців, що залежить від температури. Один квад. метр. повинен при добрих обставинах видати 3—5 кг. чистих грибків.

Збирати потрібно зараз, не чекаючи аж підростуть, бо тоді оболонка під шапочкою лопає, а шапочка втрачує смак.

Взагалі збирання печериці розкладається після пори її посадки. Посаджена осінню — дає збір до травня, посаджена весною — дає збір у червні, а посаджена у літі — дає збір у вересні та листопаді.

Агр. Павло Задесенець.

Засолюймо вміло на зиму огірки!

Кожна дбайлива господиня повинна на зиму засолити принаймні 2—3 відерну діжечку огірків. А щоб найкраще та найдовше можна було зберегати огірки, треба їх уміло засолити. Сіль, як то кажуть, є консервуюча річевина. В діжках із засоленими огірками проходить особливе шумування (ферментація), через що утворюється молочна кислота, яка й зберігає огірки від гниття.

Отож, щоби мати добрі солоні огірки, насамперед треба подбати за гарний посуд. Найкраще до цього надаються дубові діжки, вони міцні та тримають добре розсіл. Соснові діжки не годяться, бо вони надають огіркам смоляного присмаку.

Посуд на огірки має бути чистий і добре пропарений. В забрудненій діжці розвиватимуться всякі шкідливі бактерії, що розкладатимуть молочну кислоту, а відтак і кислотність зменшуватиметься й огірки загниють. Тому діжки перед тим, як мають солити огірки, треба добре вимочити, випарити окропом і вимити, а тижнів через 2—3 сушити на сонці.

Огірки на соління треба вибирати як найліпші, щоб вони були свіжі, не попсовані і без плям. Перезрілі та з великою кількістю зернят скоро мякнуть і порожніють.

Несприятлива погода має великий вплив на ріст і саму якість огірків, головню робить

їх губковатими, що є доказом малої цукровости. Присутність певної кількості цукру при засоленню огірків є необхідна, а тому, якщо його бракує, додаємо з $1\frac{1}{2}$ кг на 1 гектолітр розсолу. Ще радиться придати трохи винної кислоти, щоби запобігти гнилоści.

Перед наложенням до діжки огірки треба добре перемити у холодній воді. Однак при теплій погоді залишати їх більше 2 годин не слід, бо вода виполіскує з них цукор, а тому може настати передчасне квашення.

Вимиті огірки необхідно попроколювати відельцем, щоби легше до них дістався розсіл і скорше розпочався процес квашення, підчас якого витворюється молочна кислота. Молочна кислота надає огіркам приємного смаку та збільшує їх твердість. Але щоб одержати смачніші та твердіші огірки, треба вибирати до наложення з найбільшим обсягом цукру, а як його бракує, придати до розсолу.

Крім того додають різних приправ, а саме: листя з хрину, вишні, винограду, сальери, окріп, астрагону, лаврового листя та зеленого стручкового перцю.

Огірки та приправу розділюють приблизно на три рівні частини і складають у діжку так: насамперед кладуть на дно діжки $1/3$ частину приправи, потім $1/3$ огірків,

після знову 1/3 частину приправи, 1/3 огірків і так продовжують аж діжка стане повна.

Зложивши отак огірки, треба залити їх холодним розсолом (4—5 кг. соли на 1 гектолітр перевареної води). Вода, що має в собі залізо, на соління огірків не є придатна.

Потім слід діжку зашпунтувати верхнім дном. У зашпунтованих діжках матимемо

огірки кращої якості, бо коли тримати діжки відкриті, туди заходитиме воздух, а від того огірки можуть загнити.

Зберігати засолені огірки потрібно в холодному приміщенні, бо в теплі вони швидко пліснявіють і загнивають.

Солити огірки найкраще в середніх чи-слах серпня.

Глекання сільсько-господарських тварин

Інж. М. Сочинський.

Поживна вартість білків.

До недавна вважалось, що корм, який складається з вистарчаючої кількості будь якого білку, вуглеводів, товщу та неорганічних річєвин (попілу) є цілком добрим кормом для всіх тварин, якщо ці тварини мають вистарчаючу кількість крохмалєвих еквівалентів (одиниць) у кормовій давці. Але сьогодні можна вже з певністю казати, що цього ще не досить, особливо для молодих тварин, які ще ростуть. Це тому, що хоч часом і досить є по загальній кількості білку в кормовій давці, але через те, що не всі білки однаково використовуються тваринами, то його деколи не вистарчає тварині. Як відомо, білок корму розкладається, під впливом ензимів органів травлення тварин, на простіші складники (на амінокислини), з яких вже тварина будує власне тіло, витворює молоко, то-що.

Одначе ті білки, що при розкладі не дають зовсім, або дають у незначній кількості амінокислини, які потрібні для будови тваринного білку, називаються не повноцінними. Навпаки, повноцінними будуть ті білки, що найбільше наближаються по своєму складу до тваринних білків (білки мяса, молока, яйця). На жаль, наука ще не встановила точно, які саме та в якій кількості знаходяться амінокислини в кормах, а з другого боку, скільки та які саме амінокислини потрібні тваринному організму. Правда, вплив деяких амінокислин вже досить добре досліджено. Напр. встановлено, що де-які амінокис-

лини (глікоколь) можуть бути витворені в організмі тварин або замінені іншими амінокислинами, але головніші амінокислини (тріптофан, тірозін, лізін та інш.) не можуть бути ані витворені, ані замінені в організмі тварин. До головніших амінокислин належать лізін, тріптофан, гістидін, лейцин, тірозін та інш. Без цих амінокислин тварини худнуть, не ростуть або навіть гинуть.

Нове освітлення вартості білків дає змогу краще використовувати білкові річєвини для практичного вжитку. Напр., знаючи, що кукурудза не має амінокислин лізіну, яка потрібна для росту молодих тварин, не слід і не корисно годувати молодих тварин, які ще ростуть, кукурудзою. Навпаки, для тварин, що вже закінчили свій ріст, кукурудза являється дуже добрим кормом, особливо при відгодівлі цих тварин. До речі, відносно молока можна сказати, що дуже велику хибу роблять ті люде, які відкидають шкуринку з праженого молока, не знаючи, що цим позбавляється дорогої річєвини; шкуринка складається з білку молочного альбуміну, що має лізін, себто амінокислину, яка найкраще впливає на ріст.

Через те важливо, щоби в кормовій давці для молодих тварин були такі білкові річєвини, які-б складали разом повний комплекс потрібних амінокислин для будови тваринного білку. Коли будемо згодовувати суміш кількох кормів, то можна сподіватись, що ми

якраз задовольнимо цій вимозі, бо недостача потрібних амінокислин в одному кормі покривається другими кормами. Правдивість того, що білок зі сумішів кормів краще використовується, ніж з окремих кормів, видно з досвіду Колума з поросятами. Колум досліджував і порівнював між собою цілу низку окремих кормів і їх сушішів і встановив, що із нижченаведених кормів відклалося азоту (головний складник білку) в тілі:

зібране молоко	66.2%
казеїн	50.6%
кукурудза	23.7%
пшениця	26.7%
овес	28.3%
лляні макухи	17.0%
пшеничні зародки	39.0%

З білкових речовин, що по складу наближуються до білку тіла (в даному випадку зібране молоко, казеїн) було використане для росту 66.2%—50.6% азоту. З білків же хлібних

злаків — пшениці, кукурудзи, вівса — використано всього лише 23%—28%; найгірше використався азот лляної макухи.

З цих прикладів видно, що молоді тварини, які ще ростуть, повинні діставати не тільки потрібну кількість білків, але ці білки повинні мати і певну кількість амінокислин.

Щоби не марнувати корму, треба так складати давку для молодих тварин, щоби по можливості в цю давку увійшло як найбільше різноманітних кормів.

Завжди треба хлібні зерна давати в суміші з горохом, виною, макухами. Коли є тільки можливість, треба давати молодим тваринам також зелений корм, особливо конюшину, люцерну, які мають багато і добре стравного білку. При вдалій комбінації кормів можна завжди дати тварині менше білків, але поживність їх при цій умові буде вистарчаюча.

МЕЛІОРАЦІЯ І КОМАСАЦІЯ.

Інж. Іван Лапчук.

Найголовніші основи комасації.

(згідно з приписами комасаційного зновелізованого закону з дня 31. VII. 1923 Д. З. Д. 1927 ч. 92. п. 833).

Комасація — це масова заміна ґрунтів між хліборобами одного або більше сіл. Заміна ця полягає в тому, що хлібороб, посідаючий перед комасацією свій ґрунт в кільканадцятьох кавалках в різних сторонах того самого села, а навіть сіль, одержує по комасації весь ґрунт в одному кавалку, найбільше 2—3, орне поле, город, сіножать, коли неможливо виділити того всього разом. В той спосіб переминюється господар на хуторянина — а його поля в один великий город. Кожний господар розуміє добре, що найліпше поле його — це коло хати город, або найблище дому поле.

Українські селяне в Галичині мають себе за сівдоміших і поступовіших хліборобів у відношенню до українських селян на інших землях. Однак належить ствердити, що це мильне поняття. Я тверджу, що галицький селянин може найбільше консервативний, за-

скоружлий, сильно обмежений самолюб і борони Боже, щоби часом один другого не використав при комасації. Що воно так є, то наведу приклад. Коли в польських повітах рік-річно переводиться нараз комасацію в кільканадцятьох селах повіту,*) подібно є на Волині і Холмщині. Крім того багато подань лежать в повітових земельних урядах та ждуть на свою чергу, то в Галичині, як читаєм звіdomлення Окружного Земельного Уряду в Станиславові, де має бути найживіша комасаційна акція в Галичині, переведено щойно 2 комасації на обшарі 481 га (Лотатники в стрийському і Пітрич в станиславівському повіті), 2 села в роботі (Ридники — 2320 га в жидачівському і Дубовиця 490 га в калуському повіті), і два села приго-

*) В соколовському повіті в р. 1930 переводилась комасація в 32 селах.

товляється (Труханів—Сколе — 2676 га і Переросле—Надвірна 966 га, а 2 села відпали) „Rolnik“ з 1930 р. ч. 11), отже разом 6 сіль на цілу Галичину.

Можливо, що українські селяне в останніх десятиліття так багато витерпіли, що стратили віру у все, але свідомо суспільність ніколи не попадає в зневіру. Чоловік впаде раз-два на те, щоб знову встати. Що в нас так трудно рушити комасацію, то причини цього дошукуються тільки в несвідомості і страсі, щоби часом не стратити й того клаптика землі, який є.

Щоби розвіяти страх перед комасацією і запевнити, що через комасацію не лише не тратить, а противно зискає селянин, тому зазнайомлю читачів з найважливішою тайною комасації — себто головними основами комасації.

Проект комасації виготовляє і опрацьовує землемір із земельним комісаром, маючи на увазі бажання поодиноких господарів. Основою до спорядження проекту загальний обшар землі та її вартість — відданої до комасації. Найважливішою справою є перевести докладно, совісно і зі зрозумінням класифікацію і оцінення цілого комасаційного об'єкту. Тому класифікацію та оцінку переводить особня комісія з посторонніх людей (практичних і фахово-підготовлених — добрі хлібороби, агрономи), разом із землеміром і земельним комісаром.

Хибно було би брати в Галичині класи і вартости з ґрунтового катастру (ґрунтового аркуша), бо ґрунтові аркуши — це вже перестаріла річ, а від часу їх уложення уплило немало десятків літ і в них зайшли чималі зміни.

Очевидно землі не можна відважити на вазі, однак добра класифікаційно оціночна комісія зуміє совісно класифікувати і оцінити роди землі.

В той спосіб землемір вичислить кожному господареві, скільки, якої і в якій ціні — разом віддає ґрунту до комасації. Опис має найбільше значіння за цілу комасацію, бо після тої самої класифікації і оцінки запроєктується кожному господареві стільки землі і в такій вартості по комасації, як мав перед комасацією. Опісля землемір взиває кожного господаря зособна, щоби заявив, де бажає собі мати хутір. Тому, що може кількох зго-

лоситися на те саме місце, то звичайно кожний господар заподає в 2—3 місцях — отже одержить хутір, де собі бажає. Залежить тільки від того, яка в даному місці земля; як нижча класа і ціна, одержить землі більше, як вища, то менше. Але тоді, як зголошується господар у справі вибору місця під свій хутір, вже знає докладно, яка там є класа і ціна. Отже приблизно може обчислити собі, скільки і де може собі дістати землі. Треба згадати і про це, що землі зі села ніхто не забере, обшар її зістане той самий, як був, навпаки, управної ріллі ще прибуває, бо відпадуть по комасації сотки меж.

Маючи класи і вартість поодиноких господарів, а також їх бажання, землемір разом із комасаційною радою і земельним комісаром, якого вибирають самі господарі села, проектує головні витичні в проекті комасації. Передовсім устальюють, які дороги належить скасувати, а які і куди нові попровадити, так, щоби було найдогідніше для всіх. В той спосіб повстає на пляні нова сітка доріг. Ще перед комасаційним проектом, коли де потрібно, меліораційний інженір визначає на полі меліораційний проект, щоби відповідно до меліорації визначувати хутори.

Відповідно до доріг і меліораційного проекту і, маючи на увазі бажання господарів, приступає землемір до опрацьовання комасаційного проекту. Звичайно визначає найближче церкви: приходський хутір, коло школи — шкільний; є в селі читальня, кооператива, народний дім, то визначає для них площі під будову (якщо комасаційна рада виділить такі площі, або ще вище згадані інституції не мають домів).

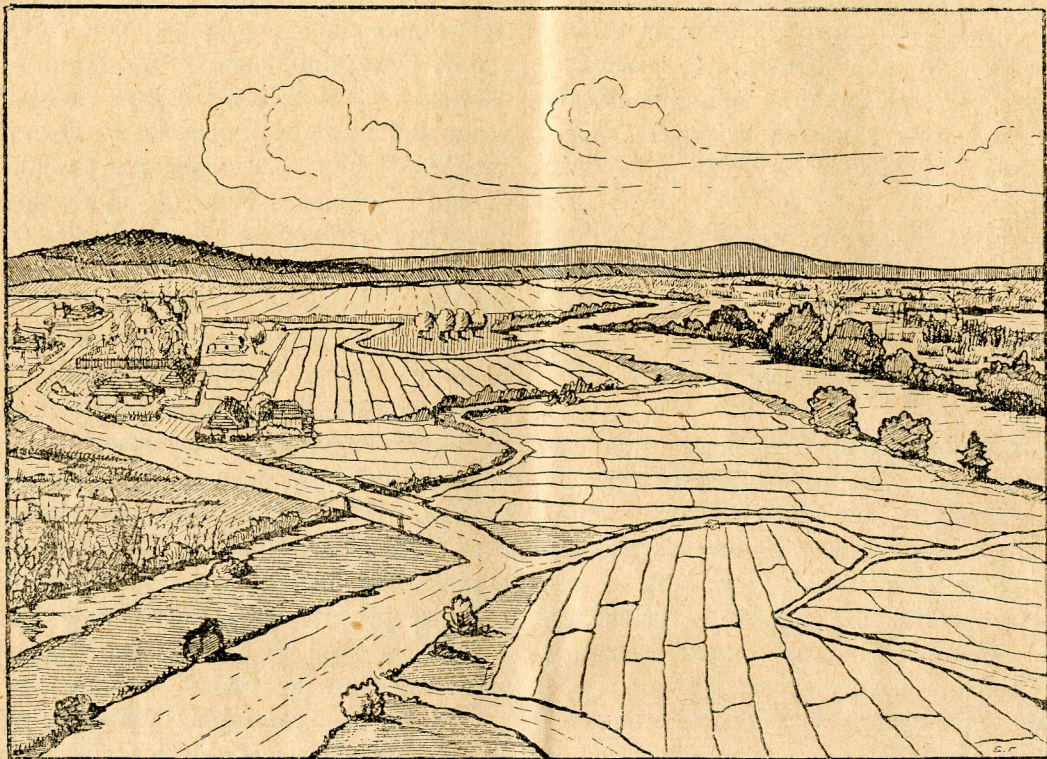
В сусідстві згаданих хуторів визначаються хуторі для фахових ремісників села. Одним словом, групується по можности посередині цілого комасаційного об'єкту — хуторі публичного характеру, а біля них ремісників із тих зглядів, щоби всім було до них найближче, але це головно тоді, коли багато господарів рішилося перенестися зовсім на хутір (бо можна зістати в селі, хто хоче).

Опісля приступає землемір до визначування самостійних господарів-хуторів (понад 5 га). Відповідно до бажань господарів і вміру можливости визначається поодинокі хутори попри гостинець або біля ново-запроектованої дороги — по можности квадра-

тові, однак не довші як 10 рази так, як широкі. Хутори малоземельних господарів (понижче 5 га) визначаються групами після себе, а то для того, що на випадок, колиб котрий хотів де на парцеляції купити собі повну господарку або емігрував, щоби відпродував

зосібна, як йому подобається запроектований для нього хутір. Опісля приїздить земельний інспектор із окружного земельного уряду і провірює скарги тих, що скажуться на проект. Коли господар має рацію, то поручає землемірові змінити проект. Технічну сторону

Вид села перед комасацією. Вузькі та довгі загони, невідгідні та круті доріжки, велика частина ґрунтів підмока, річка з болотистими берегами, неурегульована.

землю сусідові (на то сусід напевно одержить позичку в Державному Рільничому Банку — на 30 літ) і тим способом стане повноземельним. Хутори проектується так, щоби той, що мав перед комасацією луки, одержав по комасації луку разом із одним полем. Заходять випадки, що прямо не можливо є так виділити хутір, то тоді виділюється луку як другу працелю. Так само, як де є ґрунти для спеціального призначення під огірки, капусту, тоді можна і то узгляднити і осібно одержати, як хто собі забажає.

Є випадки, що 2—3 господарів хоче конечно мати хутір на тому самому місці. Тоді першенство має той, що на даному місці має найбільше поля до комасації.

Землемір робить проект комасації спершу на пляні, а опісля на полі і показує кожному, де одержить свій хутір. Приїздить земельний комісар до села і питає кожного господаря

і обчислення провірює технічний інспектор. Крім того кожний може їхати на засідання окружної земельної комісії і там боронити свої інтереси, може відкликатися до головної комісії, звідки теж приїздить тоді інспекція.

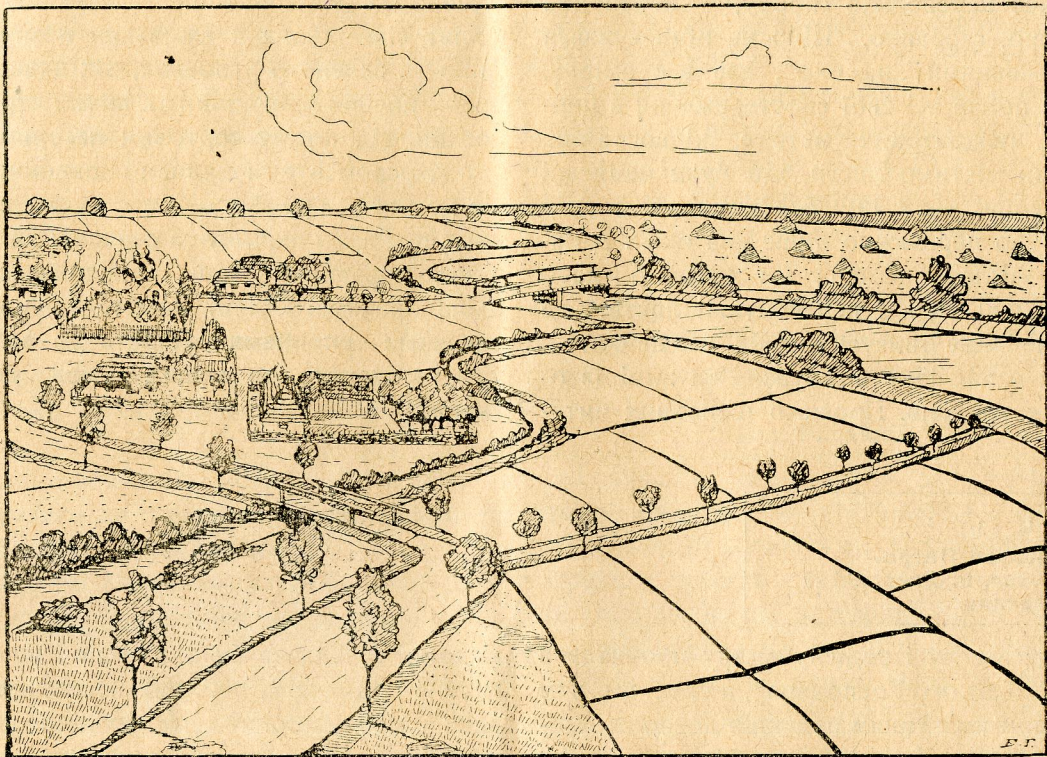
Взагалі комасація мусить опиратися на совісній і безсторонній клясифікації і оцінці та у правдивому відношенню оцінок між поодинокими клясами. Щоби землемір міг скоро і совісно працювати, тому його дає земельний уряд і сам юплачує. Найважливіше те, щоби всі господарі комасуючогося села напrawdę заінтересувалися і помагали комасаційній раді, землемірові і урядові як найсовісніше przeprowadити комасацію. Протівно, коли хто спекулює на використання другого, себ-то хоче підвищити кляси своїх ґрунтів перед комасацією, а обнизити кляси там, де хоче одержати хутір, тоді той сам тратить, бо звичайно одержить там хутір, де високо хотів клясифі-

кувати. Тому не можна ніяк впливати на комасацію, противно треба клясифікаційній комісії сказати, де належало б в крайньому разі поправити клясифікацію, бо часом перемену-

знання даних ґрунтів — є запорукою доброго вислідку комасації, а тим самим землі-устрою.

Совісно проваджена комасація триває два

Вид цього-ж села після комасації. Селянам виділено на місці багатьох невеличких загонів широкі й вигідні до обрібки ниви, уладжено нові широкі дороги, переведено упорядкування поодиноких господарств, відводнено підмоклі ґрунти та урегульовано річку.

чена комісія може з поспіху переочити або поминути деякі місця при клясифікації.

Совісна і безстороння клясифікація і правдива оцінка — оперті на глибокому

роки, значить із весною першого року розпочинається робота, а слідуючого року в осені перед осінніми роботами переходять господарі на хуторі.

ЛИСТИ ГОСПОДАРІВ-ПРАКТИКІВ.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Йдуть жнива... Господарі збирають своє збіжжя і бачать наочно наслідки праці своєї та своїх сусідів. Збирають врожаї й бачуть наслідки також і ті господарі, які переводили різні спроби на своїх полях. Наочно упевнюються вони самі й їх сусіди в вигідності чи не вигідності того чи іншого заходу, того чи іншого поліпшення польової господарки. І хоч те упевнення часом дорого їм дістається, бо, як каже господар Петро Козак з Порудного (п. Яворів), „практиканти нераз со-

ром терплять“, але хай кожний з них втішається думкою, що й він прислужився до перевірювання та ширення приписів сільсько-господарської науки серед свого народу, — до загально-національного поступу. Як каже п. Козак: „а все через оте знання, поступ!“ І хай кожний памятає, що не конче при спробах мусить мати додатні наслідки (збільшення врожаю, дорідне зерно, гарна солома і т. п.). Спроба може вважатись вдалою й тоді, коли вона довела непридатність якогось спо-

соби управи ріллі чи взагалі якогось заходу в тій місцевості. Отже хай кожний й не соромиться розповісти про свої спроби так, як воно дійсно було. Одно лише бажано, щоб кожен, хто переводить спробу, — переводив її сумлінно, старанно. Щоб не обмежувався спостереженнями „на око“, але все зміряв, зважив і подав всі свої спостереження в сантиметрах, квадратних метрах, кілограмах. Нижче ми містимо листи, що були написані ще до жнив, коли оцінювати якість посівів можна було переважно лише „на око“. В наступних числах часопису ми хотіли-б дати більш наочні, більш переконуючі листи, де спроби не лише описувались би, але де були-б показані й наслідки зважувань та вимірів одержаних врожаїв. Просимо шановних чита-

чів надсилати нам такі відомості про кожну, хоч би й надрібнішу, спробу, і то як найшвидче. Зокрема просимо сповістити нас про наслідки від примінення широкорядних та стрічкових посівів, сапаних й несапаних, від посіву сівалкою, від вживання помічних погноїв та зеленого угноєння, від заведення на полях посівів конюшини та інших стручкових рослин, від посіву сортовим насінням і т. п.

А разом з тим кличемо шановних читачів до нових спроб з озиминою, з післяжнивними посівами люпину та сераделі на стернях, з підорюванням стерні і різночасною осінньою оранкою і т. п. **Пам'ятайте, що тільки власними спробами дійдете до великого і пристосованого до ваших умов фахового знання!**

ЛИСТ Ч. 13.

Госп. Козак Петро.
с. Порудно, п. Яворів.
Галичина.

Дуже веселу і радісну вістку прочитав я в час. „Сільського Господаря“, а саме, що нам господарям-практикам редакція дозволяє уміщувати в журналі наші листи. Це дає можливість нам, підвестись знизу і, наче „через радіо“, спільно порозуміватись щодо піднесення наших господарств до стану культурно-раціонального. У нас селян далобися примінити пословицю: „свій до свого!“ І згинуть через те всякі застрашування, перестороги і т. д. наслідки неорганізованості, лиш навпаки, стануть всі наші люде до гурту в кооперацію, помимо різних пересторог, з повними членськими вкладками. В короткім часі наша організація „Сільський Господар“ буде пишатися своїми успіхами і своєю агрономією — не як в нинішніх часах — по чужих хатах (хоть вони й свої ніби-то), наче на льокаторстві, а як нарід із твердою ногою, з найбільшим знанням на світі. **Тільки всі громадно підім як члени в нашу організацію „Сільський Господар“ — не пожаліймо одного золотого, як членську вкладку на цілий рік, а часопис „Сільський Господар“ хай буде заплачений з грошей на папіроси, котрих треба тільки одну денно менше спалити. То-ж підім всі за вказівками наших агрономів, а краща будучність нам і нашим дітям запевнена!...**

„Пересаджує, підтинає, сапає!... От не

мудрий!“... Сказав би дід, коли-б встав з могили і подививсь, як нині господарює його внук. „Не мудрий“ — тоб-то нічого не знає! **А все через оте знання і працюєш, — практиканти нераз сором терплять, а все, як кажу, через оте знання, поступ!...**

Наш повіт один із найбідніших. Проте в нас зачали привязувати велику вагу до організації в Круги „Сільського Господаря“ (до цього багато спричинився п. директор Роман Харамбура з Яворова). Багато господарів-практиків зачало по новому обробляти ріллю, сіяти, уживати штучних погноїв, купувати насіння, і т. д. **А все це виявляється користним, лиш брак знання, без котрого нема ані охоти ані надії.**

Наше село Порудно бідне. Земля складається з кількох родів, а саме: 1) підмоклий пісок, 2) глинуватий пісок, 3) суглинок, 4) торфяністі кавалки, а сіножаті — переважно торфові. На першому роді полів сіють щось яре, як от овес, на другому — люпин, жито, бульба; на третьому — ячмінь, льон, коноплі, бульба, рідко — пшениця й конюшина, а на торфових кавалках — капуста, буряки. Збіжжя збирають із морга пересічно від 4—7 м. сотн., бульби — від 30—40 м. сотн. найбільше.

Хиби нашої господарки, на мою думку, суть такі:

1) **Відсутність господарського знання**, котре можуть дати бодай короткі курси по повітах;

2) **Необхідність заміни господарки збіжевої на молочну**;

3) **Несправне утримування гноярень та несправне перетримування і вивоження гною-обірнику**. На гноярні треба складати обірнику поступово грубою верствою, по можності, в тінистім місці і притоптувати; вивозити гній-обірнику при потребі, розкинути й відразу приорати (бо у нас вивозять коло 20. січня і так лежить гній на полі аж до садження бульби чи сійби). Гноярні треба зробити так, щоби гноївка не входила в землю, — бодай виліпити грубою верствою глини.

4) **Плитка (мілка) оранка**, котру треба поглибити;

5) **Засів звичайний**, котрий треба залишити, а братись до стрічкового і широкорядного, щоб можна було сапати.

6) **Ремонент (інвентар) старий**, треба по-вими́нювати, як от звичайні криві борони на культиватори і т. д.

7) **Тяглової сили маємо забагато**, — при-міром коней, котрі зідають третину госпо-дарки, а можна б то заступити супрягою (спілкуванням сусідів).

8) **Треба завести рахунковість господар-ську**, котра напевно не дозволила б курити, пити, бо далось-б наперед передвидіти, на які христини, весілля можна собі дозволити (та й цілком слушно може кава чи чай заступити алькоголь), а відтак уникнути й лихаврської позички.

9) **Комасація земель обовязково потрібна**, бо ґрунти наші довгі на три-чотири кіль-метри, а вузькі настільки, що тяжко обро-бити, як також обслужити тягловою силою.

Це менш-більш хиби нашого села, котрі на мою думку, можна-б так направити, як я вказую, — про те будьте ласка, панове агро-номи, доложіть своїх поправок до моєї статті, до яких ми дуже радо прихилимось, вичи-тавши їх в „Сільським Господарі“.

Моя господарка складається з 12 і пів морґа — все близько хати: 10 морґів ріллі, 2 морґи сіножаті, а пів морґа ставку, в котрім тримаю рибу-коропів; коня маю одного, корів три. Сіяв я до цього часу так: 2 морґи жита, 2 — пшениці, 1 — вівса, 1 — ячменю, півтора — **бульби**, пів — **конюшини**, 1 дрібне, 1 пасовисько. Родина

складається з 4 осіб. Довгу маю 1800 золотих із купна поля, котрого (боргу) не в силі відд-дати з господарки — часом трудно сплатити лихварський відсоток; і як що так буду даль-ше господарити, то відсоток зробить поваж-ний капітал, бо майже все місячний дохід не покриває розходу.

Тепер, після заснування у нас **молочарні**, віддаю туді молоко. За місяць відставив я 486 літрів і одержав за них 70 злотих (дуже мало), а це вже **перевищує розхід на 28 зол.** Хоч цього місяця за молоко дуже мало пла-тили, але однак це (розвій молочної госпо-дарки — Р е д.) **одиноким вихід із лиха, тіль-ки треба роздобути високо-молочних корів, а тоді б дістався я на „емеритуру“.**

Від Редакції.

Господар Петро Козак у цілому дуже справно намічує хиби господарки в його селі і ті заходи, за допомогою яких можна було направити намічені хиби. Серед намічених ним заходів ми не знайшли однак вказівки про так зване „кормове питання“, себ-то: де й як продукувати корми, щоб можна було перейти на молочну господарку, необхідність якої визнає й п. Козак. Отже треба до тих заходів, які намітив господар п. Козак обо-вязково додати ще: 1) поліпшення та угно-ення (особливо каїнітом, мочівкою) лук та пасовиськ; 2) посів корінеплодів (кормових буряків, брюкви, моркви) на переораних лу-ках при обновлюванні їх; 3) поширення по-сівів корінеплодів та бараболі на полях; 4) заведення посівів багаторічних трав на полях (конюшини, конюшини + тимотки, конюшини + Верстервольський райґрас, хмельової лю-церни, буркуну і т. п.) з угноєнням їх поміч-ними погноями (томасиною, каїнітом); 5) За-ведення управи сераделі як післяплоду на стернях (або післяжнивного люпину на зелене угноєння на пісках; 6) заведення сталого і справного чергування рослин на полях; 7) посів сортовим насінням і т. д.

Це-ж торкається і господарки самого п. Козака. Сіяв він до цього часу 4 морґи (40% орної землі) озимини, 2 морґи (20%) ярсго збіжжя, 1½ морґа (15%) бараболі, пів морґа (5%) конюшини, 1 морґ (10%) різних дрібних посівів, 1 морґ (10%) мав пасовиська. Отже сіяв він забагато збіжжя, а замало бараболі та конюшини, також можна обійтись і без пасовиська, відвівши ту площу під трави.

Радили-б ми йому завести у себе таку п'яти-пільну сівозміну: перший рік — **конюшина на два укоси** (сіно, насіння); другий рік — **бараболя рання** на конюшині по гною-обірнику; третій рік — **озима пшениця** по помічних погноях із підсівом сераделі; четвертий рік **корінеплоди по обірнику, стручкові рослини** і інші дрібні посіви; п'ятий рік **жито озиме, овес, ячмінь** — все з підсвом конюшини по помічних погноях. Тут збіжжя хоч і менше, ніж тепер сіє П. Козак, (лише 40% орної зем-

лі), але врожайність його в такій сівозміні остільки підійметься, що зерна в господарстві буде одержуватись не менше, ніж тепер, а крім того буде ще багато кормів. А це дасть змогу подвоїти дотеперішнє число корів: за молоко — гроші, на поле — гній! Для направлення грошової скрути радимо подбати про заснування в селі кредитового товариства, завданням якого є здобути позичку для своїх членів і на купівлю землі, і на купівлю ремоненту, погноїв, насіння і т. п.

ЛИСТ ІЗ „ХУТОРА“.

Про те, як то люде добре та дешево годують дріб.

Живу в останній час на одному із „хуторів“ воевідства познанського. Сумно тут за рідною стріхою, рідними полями, луками, садками. Тільки й розвеселишся, як збереться таких „хуторян“ із нашої землі кількох бодай на хвилину, тоді оповіданням нема й кінця, а воно дивись і час скорше промайнув для нас „хуторян“, які відірвані долею чи недолею майже від цілого світа.

Так ото один із „хуторян“ і оповідає:

„Колись довелось мені працювати у одного господаря в Голяндії. Бачив я там таке: на відповідній площі, огороженій дротяною сіткою довкола журника, знаходилося стадо курей, з пару сотень. На площі тій був викопаний рів, а рів наповнений трачинням. Трачиння було полято до насичення гноївкою від худоби, а опісля рів прикрито дошками. Між тими дошками були невеликі відступи. Глубина рову — метр, а ширина та довжина, — це вже залежно від стада. Ось і все!

Через недовгий час у рові тім розмножилось багато хробаків-дощевиків, які через відступи поміж дошками вилазили наверх і кури їх радо поїдали до схочу.“

Тому, що оповідач не дуже то цікавився годівлею курей, то й дещо він і не доповів. Не міг теж подати докладного розміру рэзу. На мій погляд, маючи подостатком білкової поживи, мусів теж господар подбати й про джерело поживи на творення шкаралупи, бо в противному би разі кури неслиб яйця м'яккі, так зв. „виливки“. Другий з „хуторян“ слухаючи це тяжко зітхнув, бо згадав свою родину, але почав оповідати таке:

„Підчас світової війни, кватирували у нас німці. А що це нарід господарний та економний, то й не дивно, що була там у них кінська бойня, а пару кілометрів від тої, при березі річки, годівля качок. Була тут відповідна площа з вільним приступом до води, як і в першому випадку, огорожена сіткою. Був тут такий же рів із трачинням. Тільки рів цей не накривалося, так, що качки мали до нього вільний доступ. Більшу частину кроти з бойні німці відтранспортовували в бочках десь далі залізницею, а частиною час від часу поливали трачиння в згаданому рові. Подібно як там, так і тут заводилася сила хробаків, не знаю як вони називаються, але вже не дощовиків: довжина їх була 3—4 цм. Качки на протязі цілого літа перебували в тій загороді. Поживи іншої їм не давалося.“

Про те, що в насиченім мочівкою трачинню можуть заводитися хробаки-дощовки, свідчить і такий випадок: на одному хуторі Володимирського повіту, недалеко від хліва різалося трачку. Гноївка по традиції витікала теж із того хліва. Робітники догадалися та присипували її трачинням. Через деякий час замножилось в тім трачинню багато грубих та довгих хробаків-дощовиків, яких кури поїдали з жадобою, а хлопці ходили та збирали їх теж собі й на принаду до риби. Господина зауважила, що кури живляться хробаками та почала нарікати на них, бо кури, мовляв, від того почали лляти „виливки“.

Щоби кури несли яйця з твердою шкаралупою, треба їм до корму додавати вапна.

праці, допомогти жінці облегченню праці зайнятись родиною і дітьми, а даліше умовою працею і розривками. Поручає вводити лікарський нагляд над жінкою і дитиною, ввести

поради в домашньому господарстві через інструкторок та привчати жінку до боротьби з економічною кризою.

Інж. Евген Храпливий.

НАГОРОДИ

цілорічним передплатникам часопису „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ на р. 1931.

(Докінчення.)

Дев'ять нагород по 1 електричній лямпочці, дар ф-ми „Даймон“ у Львові, вул. Міцкевича 32., вартість одної нагороди 5 зол.

125. Федорович Йосиф, с. Верхи.

126. Кружок „С. Г.“ — Коропуж, п. Рудки.

127. Павло Гарасюк — Молодятичі.

128. Михайло Стратійчук — Косів Старий, п. Косів.

129. Кооператива „Селянська Поміч“ — Чисгопади, п. Залізіці.

130. о. Орест Щуровський — Рахинь, п. Долина.

131. Юліян Микита — Коровники, п. Перемишль.

132. Олекса Шикла — Собецін, п. Ярослав.

133. Уряд Громадський — Бушковичі, п. Перемишль.

Три нагороди (по 1 пачці какао, кави і чаю), вартість одної нагороди 5.50 зол., дар „Народної Торговлі“ у Львові.

134. Уряд Громади — Веринь, п. Миколаїв н/Дн.

135. Уряд Громади — Тужиськ.

136. Кирило Цецік — Степань.

Вісім нагород по 25 кг. насіння пшениці (в. 10 зол.), дар п. Мирона Луцького, землевласника в Янчині:

137. Кооператива „Надія“ — Жовтанці.

138. Ілько Захарійчук, с. Губин, п. Потік Золотий.

139. Дикало Максим — Дуліби, п. Майків.

140. Кооператива „Сила“ — Голинь.

141. Читальня „Просвіти“ — Завале, п. Снятин.

142. Антін Яцків — Раковець, п. Солотвина.

143. Кооператива „Злука“ — Дуліби, п. Стріліська Нові.

144. Кружок „С. Г.“ — Перепельники, п. Нуше.

145. Пара расових поросят (в. 25 зол.), дар п. Мирона Луцького в Янчині, виграв Кружок „С. Г.“ — Хлібовичі Свірські, п. Свірж.

146. Одно гніздо расових курей Мінорок (1 когут і 2 курки) в. 30 зол.), дар п. Мирона Луцького в Янчині: виграв Максим Бінішевський — Косорево, п. Бошкевичі.

Три нагороди по 1 когутикові і 2 курочки раси „Кармазинів“ (в. 15 зол.) з розплодового курника при Школі „Сільського Господаря“ в Коршеві, біля Коломий:

147. Кружок „С. Г.“ — Береги, п. Самбір.

148. Кружок „С. Г.“ — Чернів, п. Букачівці.

149. Антін Пеліх — Плонки, п. Курів Люб.

Дві нагороди в книжках кооперативного змісту (в. 7.55 зол.), дар Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові:

150. Кооператива „Любов“ — Яжів Новий, п. Шкло.

151. Кооператива „Народний Дім“ — Демня, п. Миколаїв н/Дн.

Шість нагород у книжках кооперативного змісту, вартість одної нагороди 5.50—5.70 зол., дар Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові:

152. Альфред Паславський, вет. лікар — Стопниця.

153. Уряд Громади — Тужиськ.

154. Районова Молочарська Спілка — Яворів.

155. Михайло Вальчик — управитель школи — Поруденко.

156. Кружок „С. Г.“ — Могильниця.

157. о. Володимир Данилів — Царинське, п. Дверник.

Десять нагород — підручник молочарства, проф. К. Михайлюк: „Техніка кооперативного молочарства“ (в. 6 зол.), дар Краєвого Молочарського Союзу „Маслосоюз“ у Львові:

158. Кружок „С. Г.“ — Коросно, п. Перемишляни.

159. Хтудон Богатюк — Доманінка, п. Бережанка.

160. Кооператива „Праця“ — Гаї вижні, — Дрогобич.

161. Михайло Томин — Сквятин, п. Королівка к. Борщева.

162. Кооператива „Любов“ — Гнилиці, п. Нове Село к. Підвол.

163. Кооператива „Злука“ — Стронятин, п. Підліскі Малі.

164. о. Лев Попель — Хашців, п. Ломна.

165. С. Бачинський — Рівне.

166. Кооператива „Поступ“ — Новосілка Язловецька, п. Язловець.

167. Плятон Безека — Ковель.

Десять нагород у книжках видань „Сільського Господаря“ (вартість 1 нагороди 5 зол.), дар **Земельного Банку Гіпотечного** у Львові:

168. Кооператива „Укр. Народний Дім“ — Малнів, п. Краковець.

169. Кооператива „Вигода“ — Туради, п. Жидачів.

170. Монастир ОО. Василіян — Доброміль.

171. Микола Стасюк — Бортники, п. Товмач.

172. Сенько Лялюк — Наконечне, п. Яворів.

173. Гриць Кізь — Вонішин, п. Княже.

174. Плянько Гайда — Підмихайле, п. Калущ.

175. о. Василь Пік — Будилів, п. Снятин.

176. Іван Дідик — Пилипи, п. Матіївці.

177. Ян Сіжук — Нуйло, п. Сошично.

Пятьдесят нагород (альманах „Центро-союзу“ (в. 1.80 зол.) і **календар „Сільського Господаря“ на 1931 рік.** (в. 3.50 зол.), разом вартість 1 нагороди 5.30 зол.):

178. Микола Коршовський — Тернопіль.

179. Іван Книш — Кольонія Курант — Оздзютічі.

180. Уряд Громади — Монастирець — Журавно.

181. Кооператива „Праця“ — Сапогів, п. Борщів.

182. Клуб „С. Г.“ — Бутини, п. Мости Великі.

183. Дмитро Травчук — Постолівка, п. Городниця.

184. Володимир Дузінкевич — Милованя, п. Стриганці.

185. Читальня „Просвіти“ — Станиславчик.

186. Уряд Громади — Тужиськ.

187. Яків Кудра — Степань.

188. о. Петро Задворняк — Деревляни, Камінка Струмілова.

189. о. Дмитро Панасевич — Балигород.

190. Онуфрій Ткачук — Книгинин, п. Станиславів.

191. Клуб „С. Г.“ — Пакість, п. Мостиська.

192. Кооперативний Банк — Почаїв.

193. о. Микола Служинський — Поду-сільна, п. Нараїв.

194. Вишнівський Дмитро — Тростянець.

195. Антін Забранний — Вишневець, — Скр. п. 8.

196. Читальня „Просвіти“ — Пристань, п. Мости Вел.

197. Кооператива „Народний Дім“ — Шоломиничі, п. Рудки.

198. Клуб „С. Г.“ — Дарахів, п. Струсів.

199. Філія „С. Г.“ — Городенка.

200. Микола Томенко — Сопів, п. Коломия.

201. Іван Тріль — Сулимів, п. Куликів.

202. Інж. Олекса Костюченко — Селекта, п. Казімежа В.

203. Степан Чупрінюк — Бранів, п. Гоща.

204. Іван Кічун — Маньовичі, п. Хоробрів.

205. о. Лев Крушельницький — Задуб-рівці, п. Волчківці.

206. о. Степан Мохнацький — Тереховля.

207. Читальня „Просвіти“ — Клекотів, п. Броди.

208. Володимир Польовий — Ланівці, — Скр. п. 6.

209. Кооператива „Поступ“ — Крем-нець.

210. Максим Вельган — Сороки, п. Бучач.

211. Спілка Молочарська — Бутини, п. Мости Вел.

212. Микола Ковальчук — Карначівка.

213. о. Петро Каламунецький — Жерни-ця, п. Балигород.

214. Читальня „Просвіти“ — Кулайці, п. Любича Королівська.

215. Уряд Громади — Волцнів, п. Жи-дачів.

216. Калитовський Олег — Коломия.

217. Клуб „С. Г.“ — Жовчів, п. Пуків.

218. Осип Винницький — Струсів.

219. Читальня „Просвіти“ — Олешів.

220. Тіхон Марценюк — Охлопів, п. Дружкопіль.

221. Клуб „С. Г.“ — Перемислів, п. Белз.

222. Уряд Громади — Тужиськ.

223. о. Іван Синета — Недільна, п. Стрілки.

224. Василь Дудчак — Росохач, п. Гвіз-дець к. Коломий.

225. Іван Мельник — Попівці, п. Коши-лівці.

226. Якоб Думний — Підмонастир, п. Бібрка.

227. Клуб „С. Г.“ — Коршів к. Ко-ломий.

Дванадцять нагород у книжках видань „Сільського Господаря“, вартість одної на-городи 10 зол., дар **„Сільського Господаря“:**

228. К. Бірецький — Лобозів к. Устрик Дол.

229. Кооператива „Поступ“ — Яричів Новий.
230. Сергій Кропивець — Беліче, п. Грибовиця.
231. Кооператива „Згода“ — Подусільна — Нараїв.
232. Читальня „Просвіти“ — Бонарівка, п. Стрижів.
233. Ковальчук Михайло — Кольонія Запуст — Сморгва.
234. Лесь Чермак — Чернятин, п. Городенка.
235. Ілько Диць — Сорока, п. Хоростків.
236. Кооператива „Єдність“ — Вербіж, п. Белз.

237. Молочарська кооператива „Згода“ — Горожанна В., п. Комарно.
238. Теодор Боднар — Запитів, п. Підліскі Малі.
239. Григорій Геловчак — Гайворонка, п. Вишнівчик.
240. **Приставка до керату** (в. 180 зол.), дар фірми: Чехословацька Акційна Спілка, сполучені фабрики рільничих машин **Фр. Меліхар-Умрат і Сн.** у Львові, вул. Городецька 61., виграв: Прокіп Лазарчук — Хутір Гутвин, п. Стидинь Великий.
Протокол підписали:
А. Мудрик вр., М. Холевкуч вр., інж. Романенко вр., О. Верибнець вр., О. Курцеба вр.,

Як одержати нагороди?

По нагороди означені числами:

1—3 треба звернутися письменно до фірми С. Путер і Син, Львів, вул. Городецька ч. 59.

Нагороди під числами: 4—28, 58—62, 63—68, 125—136, 150—239 вишле Краєве Господарське Товариство „Сільський Господар у Львові, вул. Зіморовича ч. 20. по надісланню 1.50 зол. на поштову пересилку.

По нагороду ч. 29. звернутися письменно до фірми „Аграрія“ Адам Камінський, Львів, вул. Городецька ч. 25.

По нагороди ч. 30—34 звернутися на адресу: Шкілки Лемщицна-Щекарів.

По нагороди ч. 35—57 звернутися до Садівничо-Городничого Заведення А. Терпиляка в Залукві, пошта Галич.

По нагороди ч. 75—124 звернутися до фірми „Серовак“ у Львові вул. Сенаторська ч. 5., а календар „Сільського Господаря“ на 1931 рік в нагородах ч. 95—114 вишле „Сільський Господар“ по надісланню 1 зол. на поштову пересилку.

По нагороди ч. 137—146 звернутися до п. Мирона Луцького, землевласника в Янчині, пошта в місці.

По нагороди ч. 147—149 звернутися до Управи Школи „Сільського Господаря“ в Коршеві к. Коломій.

Замітки.

При зголошенню про такі нагороди, як насіння, щепи, вилягові яйця і тварини треба запитати, в якому часі можуть бути ці нагороди вислані, або подати речинець, в якому булоби бажаним ці нагороди одержати.

Нагороди в книжках видань „Сільського Господаря“ ч. 168—177 і 228—239 можна вибрати з цінника видань „С. Г.“ поміщеного в 12 ч. часопису „С. Г.“, а то на таку суму, яку вартість має означена нагорода. Поштову пересилку оплачує сам передплатник.

Виправлення помилки в ч. 12. часоп. „С. Г.“

Надруковано, що нагорода ч. 82 припала — Дмитро Олянич, Посадів, п. Телятин; має бути: Дмитро Крук, п. Топорів.

В письмі подати докладно на яку адресу має бути нагорода вислана.

Просимо виразно писати **почту**.

З цілого світа їдуть до Svalöf в Швеції визначні хлібороби на студії.

Уладжуйте спільні прогульки і посилайте своїх синів до Svalöf, а переконаєтеся для чого на цілому світі найліпшіє Свалєфські вівси: „Золотий дощ“, „Лігово“, „Побідник“ і т.д.

ПОЛЬСЬКО-ШВЕДСЬКА ПРОДУКЦІЯ НАСІННЯ SVALÖF
Познань, вул. Почтова ч. 10.

Загальні Збори Кружків „Сільського Господаря“.

Кружок „С. Г.“ в Пустовитах, Філія Львів.

Загальні Збори відбулися дня 21. травня ц. р. при участі делегата Філії І. Лисого. В Зборах взяло участь незначне число, бо зазедви 18 осіб зпоміж свідоміших місцевих громадян, мимо цього, що місцевий парох о. Дмитро Кулик заздалегідь старався освідомити населення о значінню Кружка „С. Г.“ і заохочував своїх парохіян до численної участі в Зборах. По обговоренню програми праці Кружка вибрано Раду з отсих членів: голова о. Дмитро Кулик, м. голова Дмитро Венгер, секретар Степан Панькевич, касієр Сенько Москвяк, члени — Василь Венгер, Петро Дуда, Василь Панькевич.

Оживленням діяльності Кружка занявся о. Дм. Кулик і можна сподіватися, що Кружок під його проводом розвине якнайкращу працю для добра громади і в рядах своїх членів зеднає українське місцеве населення.

Кружок Мізунь Старий, Філія Долина. Загальні Збори відбулися дня 31. травня ц. р. при участі по-над 40 громадян. В склад Ради Кружка вибрано: голова Федір Тюшка, місто-голова Михайло Костів с. Федя, секретар Омелян Костів, члени — Іван Варениця, Михайло Мельник, Андрій Гладун, Іван Хомин і Крупчин Данило с. Петра, як відпоручник кооперативи „Укр. Народній Дім“.

Кружок „С. Г.“ в Чижикові, Філія Львів. ГОСПОДАРСЬКА АНКЕТА відбулася дня 7. червня ц. р. при участі голови Філії інж. Григорія Йовика, який в довшім рефераті обговорив загальне важке теперішнє господарське положення хліборобів, справу поступового переходу з односторонньої збіжевої господарки на інші більше поплатні ділянки господарки, а зокрема обговорив вимоги раціональної годівлі молочних корів.

Кружок „С. Г.“ в Підберізцях, Філія Львів. Дня 7. червня відбулася господарська нарада, в якій взяв участь делегат Філії І. Лисий, а при кінці наради прибув голова Філії інж. Гр. Йовик. Делегат І. Лисий обговорив подрібно важніші ділянки статуткової праці Кружка і подав практичні вказівки, як і що повинна робити Рада Кружка, щоби сповнити своє завдання. Делегат інж. Йовик завзивав присутніх до організації та оборони загрожених хліборобських інтересів при допомозі станової організації „Сільського Господаря“. В нарадах взяло численно участь місцеве населення. Нарладами проводив голова Кружка о. Йосиф Осташевський — місцевий парох, який незвичайно багато жертвує своїх трудів та часу для праці і розвитку в місцевих українських культурно-освітніх і господарських установах.

ОПОВІСТКИ.

Філія Заболотів, коло Коломиї. Річні Загальні Збори відбудуться дня 19. липня ц. р. в кімнатах „Народнього Дому“ в Заболотові, о годині 1-ій в полудни. Рада Філії закликає Кружки „Сільського Господаря“ і кооперативи заболотівського району, щоби подбали про численну участь місцевого населення в цих Зборах.

Філія Добромиль. Річні Загальні Збори відбудуться дня 6. липня ц. р. в салі „Народнього Дому“ в Добромилі о годині 1-ій в полудни. Проситься членів о масову участь в сих Зборах.

Заходом Філії відбудуться „Свята „Сільського Господаря“ в районі Добромильської Філії в отсім порядку: дня 28. червня ц. р. у Війську, дня 12. липня ц. р. відбудеться в Добромилі Повітове Свято „Сільського Господаря“ і Кооператив.

З „Центросоюзу“.

Нотовання цін збіжжя рільничих продуктів у Львові з дня 29. червня 1931 р.

За 100 кг. льоко і франко вагон стація заладов. Підволочиська [200 klm. від Львова.] При курсі доляра 8·95.

Пшениця однорідна 30·00 — 30·50.
збірна 28·00—28·50. Жито 26·25 — 27·50.
Ячмінь млинарський 25·50, Овес 30·00—31·00,
Кукурудза рум. 25·00—26·00. Гречка 40·00 —
41·00. Фасоля біла 31—33·00. Фасоля краса
31·00—33·00. Горох пільний 32·00—33·00. Го-
горох 1/2 Вікторія 33·00—34·00. Люпин синій
22·00—24·00. Вика чорна 33·00—34·00. Макухи
льняні 32·00—33·00. Мак синій 110·00—120·00.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ.

В передньому ч. 12. час. „С. Г.“ вкралася прикра друкарська помилка в статті доц. В. Доманицького: „Як запліднюються сільсько-господарські рослини?“ На стор. 271, ліва шпальта надруковано: „кукурудза (жіночі квіти містяться на верхку рослини“, а має бути: „кукурудза (жіночі квіти містяться на качанках — у пазухах листя, мужеські — в метелках на верхку рослини)“.

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ

ОРГАН „ЦЕНТРОСОЮЗУ“, СОЮЗУ КООПЕРАТИВНИХ СОЮЗІВ.

ВИХОДИТЬ КОЖНОГО 1-го і 15-го В МІСЯЦІ.

Редагує: Редакційна Колегія „Центросоюзу“.

Львів, вул. Зіморовича ч. 22.

Адміністрація: „Сільський Господар“.

Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

Передплата і оголошення: разом із часописом „Сільський Господар“.

КООПЕРАЦІЯ І ХЛІБОРОБСТВО.

Польська „Газета Гандльова“, один із найповажніших в Польщі торговельних деньників, що весь час стоїть на сторожі інтересів приватного купецтва, помістив в ч. 134 з дня 15/VI ц. р. здається з нагоди кооп. свята цілий відділ п. з. „Газета Спудзельча“. Між іншим помістив п. С. Пр—іш думки, які наводимо в цілості в перекладі:

— Кооперація, яка дійшла організаційно до нинішнього ступня розвою, відіграє в господарському житті сучасних держав поважну роль. Не менше значіння має її господарча форма в Польщі і то головню у відношенні до хліборобства. Кооперативи кредитові, сільсько-торговельні і хліборобсько-промислові мають на меті з одної сторони доставляти хліборобам на найбільш корисних умовах потрібні засоби до хліборобської господарки, а саме готівкового та товарового кредиту, добірного насіння, погноїв, паші і хліборобського знаряддя, а з другої — збувати як найкорисніше хліборобські сирівці чи перетвори випродуковані хліборобською господаркою.

У поступі продукції, а саме в справах управи ріллі, гноєння, засівів, плекання рослин у способі збору, молочення і т. д. співпрацюють з хліборобами школи, хліборобські товариства, курси і рільні палати. Натомість в ході збуту, зглядно постачання, мусять співпрацювати кооперативи, коли хлібороб має зі своєї праці на ріллі досягнути корисні успіхи і надвижками не ділитися з цілим рядом посе-

редників, виїмково чисельним зараз по війні, які заохочені тяжким пложенням, серед якого опинилося хліборобське населення, допускаються часто просто лихви, використовуючи трудне фінансове становище хлібороба. Самозосередження цілої уваги виключно на удосконалення і побільшення продукції сьогодні рішучо не вистарчає. Селянин-продуцент мусять мати належний вплив на збут своїх продуктів — і на постачання засобів потрібних до життя і господарства. В противному разі праця села не буде виплачуватися в такому ступені, в якому може оплатитися при добрій організації збуту. Добра організація повинна бути переведена так, щоби хліборобські продукти переходили через як найменше число посередників. Посередниками стають сьогодні тільки ті установи, які працюють виключно для піднесення добробуту хлібороба. Тому хлібороб, бажаючи вплинути на рентовність господарства, повинен доложити всіх старань, щоби збут і закуп хліборобських артикулів переходив тільки через власних, довірених і для хліборобства цілковито відданих посередників, які не мають на меті лише власну користь, але добро цілого хліборобського загалу. Такими довіреними посередниками для хлібороба були, є і повинні бути **передовсім кооперативи** того рода, як дотеперішні „Рольнікі“,*) які під зглядом організаційної форми цілковито відповідають вимогам і потребам

*) „Рольнікі“ — це досить добре зорганізовані кооп. в Познанщині, на взір наших господарсько-споживчих кооператив.

села. Зорганізовані на кооперативних основах молочарні, гуральні, сушарні, цукроварні, млини і т. п. продукційні підприємства приносять для села великі користи. Наприклад — продуцент член кооп. молочарні дістає за молоко риночну ціну поменшену лише о дійсні кошта продукції кооперативи, себто одержує таку ціну, яку одержував би лише тоді, коли був би сам власителем молочарні. Позатим виробничі чи перерібчі кооперативи, прямуючи постійно до поправи якості витворювання перерібок, впливають на своїх членів, щоби вони поліпшували способи продукції доставлюваного до кооперативи сирівцю. Приміром на збільшення в молоці товщевих одиниць, через раціональне живлення корів, садження бараболь із великим процентом крохмалю іт. д. Серед таких обставин члени сільських кооператив є заінтересовані в поліпшуванні свого господарства і значно скорше переводять зміни у способах продукції, котрі запевняють їм збільшення рентовности їх варстатів праці.

Тому лише кооперативи, оперті на самопомочі і співпраці обєднаних в них членів, кооперативи, які стоять під сталою контролею, які не мають на меті особистих користей, можуть працювати в користь хліборобства і не можна їх заступити ніякою іншою організаційною формою.

Значіння кооперації не лежить однак в самих лише матеріяльних користях, які приносять для хліборобства через побільшення доходів. Кооперація несе далеко більші моральні цінности через плекання засад солідарности. Хлібороби, які засідають в управах і надзірних радах кооператив, стоять на сторожі інтересів членів як щілости, через що запізнаються докладно з дійсними потребами хліборобства і стараються, як у власнім так і в інтересі для загалу членів, довести кооперативу до найкращого розвою. Тому виконують вони громадянську працю, котра в багатьох випадках є школою суспільної роботи.

—о—

Сенчанин.

Про торгівлю і перерібку яєць.

Курячі яйця, відіграючи таку значну роль в відживленню людини, належать до продуктів масових. Дуже рідко можна спіткати господарство, де не булоб хоч декілька штук курей. Порівнюючи найбільшу кількість курей держать господарства середні та мало-земельні. Останні два типи господарств і являються головними поставщиками яєць на ринок як внутрішній, так і заграничний.

Вже минули ті часи, коли кожна країна попит на яйця покривала власною продукцією їх. Сьогодні всі країни грубо можна поділити на ті, які продукують яєць більше, як зїдають, і ті, яким власної продукції яєць не вистарчає, а то головно з причини високого споживання.

До перших на загал належать країни хліборобські, до других країни з високорозвиненою промисловістю. Країни останньої групи рік-річно поважні кількості яєць спроваджують із країн, що мають надмір продукції. Галичина власне належить до тих країн, які щорічно багато яєць вивозить за-

кордон. В останніх роках коло 3—3½ тисяч вагонів яєць що року вивезлось з Східної Галичини закордон. Вартість річного вивозу виносить більше-менше 70 мільонів золотих.

Про розміри міжнародної торгівлі яйцями можна судити по тому, що в останньому році перед великою війною оборот яйцями виносив 8½ мільярдів штук. Розуміється після війни обороти оказались меншими і в 1923 р. виносили лише коло 5½ мільярдів штук, але в останні роки обороти яйцями знову сильно зростають.

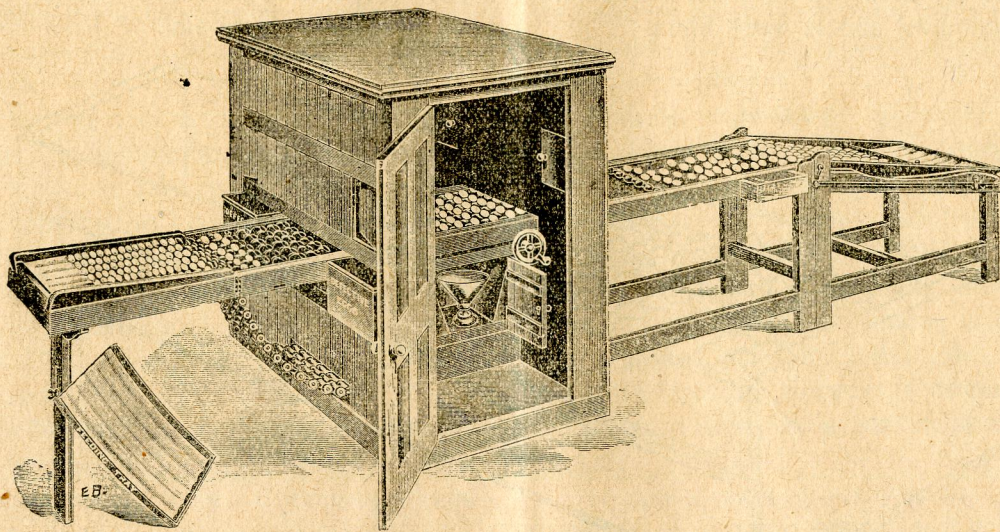
Посередниками, між продуцентами країн вивозючих яйця та споживаючих країн яйця ввозючими, є експортів та імпортові яйчарські фірми. Ці ж фірми частинно ведуть і внутрішню торгівлю яйцями, але крім них в кожній країні знаходиться певна кількість менших і більших торговців яйцями, що посвячують свою працю головно або виключно внутрішній торгівлі яйцями.

Експортів фірми, що займаються вивозом яєць за кордон, удержують спеціальні

яйчарські склади і цілу сітку власних агентів, які скуповують яйця по селах від господарів та на торговищах. Крім того менші торгівці

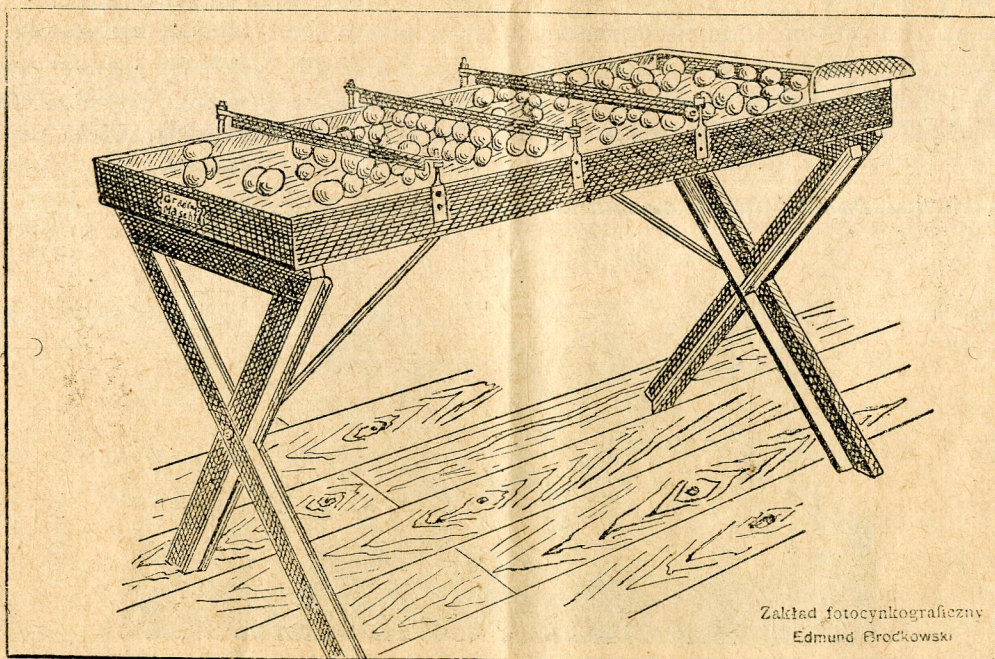
чи овоскопах. Пересвітлювання допомагає усунути з транспорту всі яйця зіпсовані як то зовсім тнілі або спліснілі та плямисті. Пе-

Машина для перевірювання свіжости яєць.

та фірми теж доставляють частину зібраного ними товару до експортних фірм, часто через гуртівників. Яйця приставлені на яйчарські склади в тому вигляді, як вони були ку-

ресвітлювання ж дає підставу до сортування яєць. Яйця биті, з надтріснутою шкаралупкою відкладаються окремо і потім продаються на місці до цукорень, пекарень і т. п. Рів-

Zakład fotograficzny
Edmund Brockowski

Ручна машина для сортування яєць після їх величини.

плени звуться товаром „оригінальним“. В яйчарських складах „оригінальний“ товар підлягає перерібці.

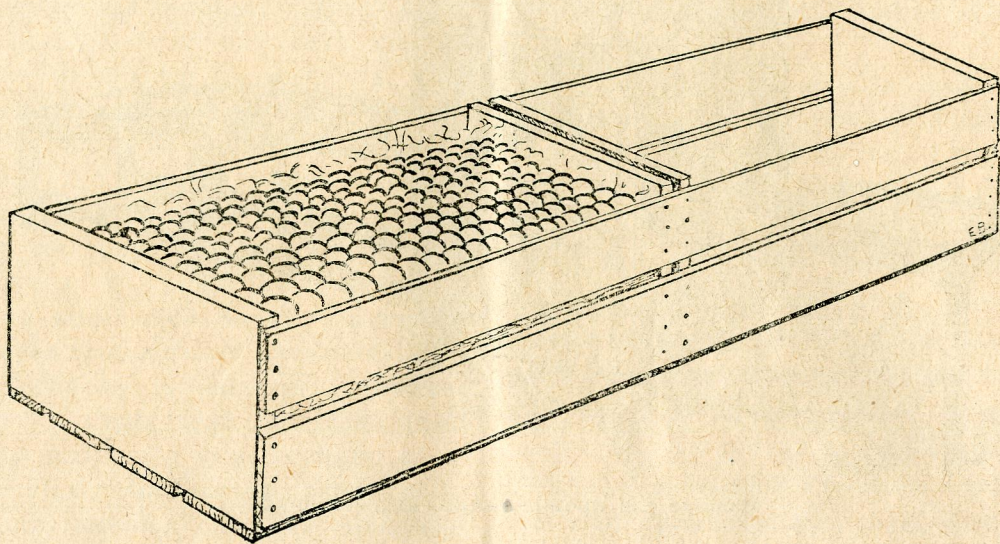
Спочатку яйця пересвітлюються на спеціальних нафтових або електричних лампах

нож окремо висортуються яйця дрібні та з брудною шкаралупкою. Всі ж яйця не зіпсовані нормальної величини і великі, а при тім з чистою, але не митою шкаралупкою розсортовуються на ті сорти, які в даній кра-

їні прийняті. Яйця цієї категорії звичайно спочатку по величині повітряної камери розділюють на групи різної свіжості. Нарешті кожна група ще ділиться на окремі сорти під оглядом величини або ж ваги яйця.

на дві половинки, в кожному з яких входить по 12 кіл, або по 720 штук яєць. Перегородка дозволяє запакований нормальний ящик — в разі потреби — розпилити на дві половини, не порушуючи упаковки.

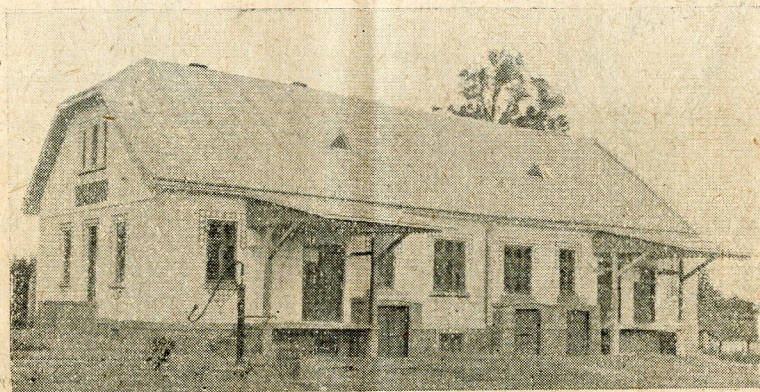
Скринька на яйця, що половина запакована, а на другій половині порожня.

Сортування відбувається або ручним способом, або робітник визначає сорт, визначаючи вагу яйця в руці, а величину на око, або ж за допомогою машин-сортирниць.

Первозяться яйця в спеціальних ящиках. В Європі для перевезки яєць найчастіше користується так зв. нормальним ящиком.

Ящик цей має такі виміри: довжина коло

До кожної половинки 720 штук яєць укладаються 4 шарами. Щоб яйця не потовклися, шари яєць перекладаються м'якою соломкою або деревляними стружками. Таким чином в кожній половині ящика знаходяться 4 шари яєць та 5 шарів упаківочного матеріалу. Упаківочний матеріал мусить бути чистий, сухий і без всякого сильнішого запаху.

Ново-вибудований яєчний магазин Повітового Союзу Кооператив у Копичинцях.

175 см., широчина коло 55 см. і височина коло 25 см. Збивається він із ялинових або смерекових дощок. До нормального ящика входить 24 копи, або 1440 штук яєць. Подвійною перегородкою ящик є переділений

Крім нормальних ящиків на 1440 штук яєць вживають ще в торгівлі половинки чи „плоскі“ ящики, вміщаючі по 720 штук.

Первозяться яйця на возах, автами, залізницею та пароплавами. Яким би способом

не перевозилися яйця, їх треба оберігати перед сильним струшуванням, перегріванням та від дощу.

До вагону входить 110 нормальних ящиків або 220 ящиків плоских. Запакований нормальний ящик враз з яйцями важить 90—105 кілограмів.

З огляду на те, що в зимі кури несуть мало яєць і їх не вистарчає на покриття попиту ще в літі, в часі сильної продукції, яйчарській торгівлі до усунення посередництва, щоби продати їх в зимі. Раніше консервували яйця головним чином в вапневій воді. В Галичині і досі консервують яйця тільки таким способом. На Заході переховують яйця в холодильниках.

Поруч із свіжими яйцями, яйця вапновані та з холодильниць відгрівають поважну роль в міжнародній торгівлі яйцями. Розуміється, свіжі яйця на ринкові все є дорожчі від яєць консервованих. Свіжі та консервовані яйця упаковуються окремо.

Крім приватних фірм торгівлею яйцями, особливо за останні роки — почали займатись кооперативні організації, що стремлять в яйчарській торгівлі до усунення посередництва, щоби збільшити доходи продуцентів.

По селах і взагалі в місцях продукції, організуються окремі, або при молочарнях і інших кооперативах збірні яєць, які і займаються збором яєць, що потім продаються через

кооперативні центральні, вірніше їхні торговельні агенди.

Кооперативи до збільшення доходів продуцента і до поліпшення продукції купують яйця в більшості не на штуки, а на вагу, бо це примушує продуцента дбати про збільшення ваги яйця.

Рівнож, стремлячи до поліпшення продукції і перерібки товару, кооперативи роблять за нього відповідальними окремих продуцентів і робітників кооперативи.

Яйця, що походять з кооперативної збірки, звичайно мають два номери: один номер — це номер господаря, що яйце продав, а другий — тієї збірничі, яка яйце прийняла. За доставу зіпсутих і старих яєць накладаються карі і то в деяких країнах досить високі.

Неприємна ця процедура має велике значіння. Кооперативні організації деяких країн, завдяки стосованню сурових правил піднесли якість товару, виробили собі добру марку, а що за цим слідує і високі ціни на свій товар. Закуповане стале положення на яєчному ринкові і високі ціни спричинились до побільшення доходів і добробуту продуцентів яєць.

Галицькі кооперативи, що забираються тепер до торгівлі яйцями, мають перед собою дуже трудне завдання, але таке, котре може бути дуже вдячним в своїх наслідках, коли послідовно і твердо витримається на взятому шляху.

Олександр Вербенець.

Вугіль у нашій кооперації.

1.

Значіння концентрації вуглевих закупів.

В наших кооперативах I-го ступеня, а навіть по деяких II-го ступеня увійшло за звичай провадження головно тих артикулів, які мають легкий збут. Натомість вони уникають товарів, з якими є трохи „морока“, які вимагають трошечки тяжчої праці і більшої посвяти часу; бо звичайно така праця є звязана з ініціативою і пропагандою. До таких артикулів належить вугіль.

Вже від р. 1925 „Центросоюз“ навязав з кількома більшими вуглевими концернами торговельні взаємини та став у великій кіль-

кості постачати вугіль кооперативам і їх членам за посередництвом Кооперативних Союзів.

Введення цього артикулу по кооперативах наказувала сама konieczність. До того часу наші консументи покривали ціле своє запотребування по ріжних приватних фірмах. Тому не могли вони досягнути тих умов і користей, які можна досягнути тоді, коли цілий закуп вугля потрібного для нашої кооперативної організації — ведеться через одні руки, себ-то коли він сконцентрований в кооперативній центральній. Дуже часто буває і таке, що вуглеві гуртівники — товариства, продають

вугіль гірший, бо годі знати звичайному смертельникові, які саме копальні продукують перворядний вугіль.

В початках наші кооперативи не звертали належної уваги на цю ділянку. Однак з бігом часу зросла в них свідомість цього, що при замовленнях вугля через „Центросоюз“ вони досягнуть кращий вугіль, до того ще по догідних цінах і умовах платності, а тим самим улегчать набування вугля також біднішим. Це дало в кооперації почин до торгівлі вуглем на великі розміри. Цей артикул був кинений спочатку на ласку судби і кооперативи ним займалися лише доривочно. Ледви кілька Союзів трактували вугіль як один із головних своїх артикулів.

„Центросоюз“ почав вже тоді входити в торговельні звязки з різними вуглевими концернами, а по кількітньому досвіді дійшов до переконання, що найкращий є вугіль із копалень „Прогресу“ і „Гішого“, які є в самій середині горішньошлеського вуглевого басейну. Навіть вугіль із копалень концерну „Робур“ для нашого села менше підходить, бо надається більше до великих фабричних коминів. Вугіль із копалень „Князя Пщинського“, „Сатурна“, „Сосновецького“, то є з домбровського і краківського басейну є далеко дешевший, однак якостево не дорівнює вуглю „Прогресу“ і „Гіше“, бо смолистий і коптить, а тим самим забиває саджею люфти і комини, а видайність тепла в кальоріях менша.

Тому „Центросоюз“ цього вугля не провадить, а доставляє, хіба на спеціальне жадання відборця.

До року 1925. ніхто в нас не інтересувався цими питаннями, а кооперативи купували як попало. Та з хвилею урухомлення в „Центросоюзі“ вуглевого відділу, з хвилею, коли почато цей новий артикул вводити в обсяг кооперативної торгівлі, — стали вуглеві обороти з року на рік побільшуватися, рости. І так в 1925 році перепродано 276 тон; в 1926 — 401 тон; в 1927 вже в осмеро стільки, що попереднього року, бо 3.211 тон; в 1928 р. перепродано 10.384 тон; а рік 1929 досягнув чи не найвищу консумцію, бо 23.147 тон. З повищого виказу ясне, як важним артикулом є вугіль в торгівлі.

Завдяки тому, що Кооперативні Союзи зрозуміли вагу і значіння вугля в коопера-

тивній торгівлі, кооперація дала „Центросоюзіві“ змогу стати поважним і сильним гуртівником, а тим самим прийти на листу відборців „А“ і на ній удержатися до сьогодні. Відборці листи „А“, мають можливість користуватися найкращими умовами при закупнах і при перепродажі вугля. Тут мусимо завважити, що така листа є дуже обмежена і без відповідної згоди Вуглевої Конвенції не можна на цю листу впровадити ніякого нового гуртівника. Мусимо додати, що наша кооперація далеко випередила польську, бо далеко скорше від неї дісталася на цю листу.

Тому, що наша кооперація купує вугіль через „Центросоюз“, виходить для неї подвійна користь, бо кооперація має можливість користуватися виїмковими умовами, а по друге гріш, який мавби лишитися в руках приватного гуртівника, остає в кооперації і тим скріплює цілу нашу організацію. Та на жаль, не всі кооперативи, а навіть не всі повітові Союзи Кооператив, концентрували вуглеві закупи в своїй централі. Коли візьмемо під увагу рік 1929-тий, в яким відбір вугля значно оживився так, що перепродано 23.147 тон, — то здавалось би, що ми досягнули границю наших максимальних можливостей. Але воно так не було. Ми знаємо досі, що найменше около 25% замовлень наших кооператив пороблені поза „Центросоюзом“ (Терма, Титан і інші). А про багато наших кооператив не маємо навіть звідомлення, хоч знаємо, що в їх селах куповано вугіль. З повищого бачимо, що ще і сьогодні наші відборці не розуміють ваги концентрації вуглевих закупів; не здають собі справи, що замовляючи по різних приватних фірмах роздроблюють ці закупи, а тим самим не досягають тих усіх користей у формі опустів, що більше, цим нівечать усі успіхи, які кооперативна — торговельна централь надбала. А кільки ще наших позажних інституцій замовляє вугіль по різних приватних фірмах і то лише тому, що не знайдеться у них людна з ініціативою, яка занялася би спровадженням і звізкою вугля на місце. Мовляв нам „Терма“, чи яка інша фірма, звезе самоходами вугіль до пивниць.

За останні два роки вуглеві обороти в „Центросоюзі“ сильно впали. Це частинне зменшення запотрібування на вугіль можна справдати лагідною зимою в перших місяцях

1930 року, як також повільною розпродажу вуглевих запасів пороблених Союзами і кооперативами в 1929 році. Та всетаки ті різниці за великі, щоби класти їх на карб двох повищих причин. Головну ролу відіграє тут теперішня хвиля великої грошової скрути, зубожіння села і його задовження. Але головною причиною є те, що наш кооперативний провід випускає з рук ініціативу, а наші люде пішли знов до приватних купців.

Рік 1930 виказує всього 4.782 тони вуг-

левого обороту і наколи обороти будуть так далі спадати, то „Центросоюз“ може стратити характер відборця „А“ кляси.

Тому кооперація мусить подбати, щоби дальше вдержатися на становищі на якому стоїть досі. Це можливе буде тоді, коли все запотрібування на вугіль українського населення буде зконцентроване в одних руках. В першій мірі належить звернути увагу на цей рішачий чиник, себ-то на змагання кооператорів до концентрації закупів.

К о м у н і к а т.

Підписані Союзи подають слідуєче до відома заінтересованих кооператив:

Пануюча господарська криза каже нам звернути пильну увагу на розвиток молочарської кооперації для облекшення важкої долі хліборобського населення.

Є загально відомою справою, що правильний розвиток кооперативного молочарства з дійсним хісном для хліборобського населення буде запевнений тільки тоді, коли буде найбільше зосередження сирівця і його перерібки в рамках загально-організаційного пляну. Так само виказала практика, що найкращі ціни за кооперативний продукт можна одержати тільки тоді, коли збут відбувається за посередництвом сильної торговельної організації.

Щоби перевести ці пляни в життя Краєвий Союз Кооператив „Дністроян“ зліквідував у себе молочарський відділ з днем 1. червня 1931 р. і передав за обосторонною згодою підчинені йому кооперативи до організаційно-технічної і торговельної obsługi Краєвому Молочарському Союзові „Масло-союз“ з рівночасним їх переходом у члени КМС „Маслосоюз“.

Львів, дня 27. травня 1931.

**Краєвий Молочарський Союз
„МАСЛОСОЮЗ“,**

кооп. з обм. відповід.

**Краєвий Союз Кооператив
„ДНІСТРОСЯН“,**

кооп. з обм. відповід. у Львові.

ЩУРІ І МОРСЬКА ЦИБУЛЯ.

Відомо, що щурі дуже швидко розмножуються, бож одна пара протягом року може видати до 860 потомків. Тому нищення тих шкідників є нічим іншим, як охороною від значних матеріяльних страт, а також всяких заразливих хоріб (тифу, червінки, чуми, трихінози, прищиді, недуг ратиць, пархів і т. п.).

Одначе успішному поборюванню щурів перешкоджають два чинники: 1) нічим непогамований гін щурів і 2) надто велика скількість більше або менше голосно реклямованих середників до нищення щурів. З огляду на цей вандрівний гін, поборювання щурів треба переводити систематично, що року,

весною і осінню та присвячувати цій справі постійну увагу протягом цілого року. Гірше представляється справа щодо відповідних середників для нищення щурів, бо через всяку невідповідну пропаганду, панує тут справжній хаос.

Коли порівнуємо різні статті у часописах, мимохіть робимо висновок, що в дійсности треба би поборювати не тільки щурів, але також і невдалих фабрикантів, що так голосно реклямуються. І так приміром приписують безуспішність певного препарату з морської цибулі.

Спеціальну увагу звернули на себе статті, що були поміщені в майже усіх більших що-

денниках, котрі недавно описували невдалі спроби нищення щурів морською цибулею, твердячи, що ця цибуля не ділає тому, бо вже застара.

Тому серед такого баламуцтва коротке фахове вияснення стрінеться з признанням читачів.

Трійливий складник морської цибулі — це сціляйна, яка належить до т. зв. глікозидів. Однак крім сціляїни — цибуля морська має в собі ще інші складники, що викликають у щурів реакцію, наприклад блювання по зідженню цибулі. Якщо морська цибуля свіжа й найліпшої якості, тоді сціляйна має певну перевагу над іншими складниками, що їй протидіають і добре впливає на затруєння щурів. А щойно по довшій лежанні отруйна сила сціляїни швидко слабшає, а пропорціонально зростає перевага складників протидіаючих властивій отруї.

З цього бачимо, що всякого рода середники чи то пасти або есенції, вироблювані з морської цибулі та імпортовані з півдня не можуть бути середниками, котрі ділають успішно.

З великої кількості різнородних отруй до нищення щурів мають першенство лише такі середники, що: 1) приваблюють тих шкідників, 2) вбивають цілком певно щурів та мишей, 3) є нешкідливі для усіх домашніх звірят і для людей (дуже важне з огляду на діти), 4) нескладні в уживанню.

Тому треба оминати вживання всяких специфічних отруй (стрихніни, фосфору, арсену, талю, бару і т. п.), а також і трійливих газів; їх приміювати небезпечно, бо відповідальність велика. З другої сторони препарати бактерійні є дуже непевні, бо дрібнотвори (бактерії) швидко втрачають свою заражуючу силу (віруленцію). А до цього не маємо ще надто великої певности, що такі препарати є рівнож нешкідливі для інших звірят та для людей.

Порівнюючі досвіди, переведені в Сполучених Державах П. А. дали такі висліди:

На 100 щурів стрихніна вбиває	63
На 100 щ. препарати фосфорові вбивають	49
На 100 щ. препарати арсенові вбивають	43
На 100 щ. препарати бактерійні вбивають	16

Такі висліди можна пояснити тим, що звірята хоч і мало споживають середника, відчуваючи до нього певну нехоть й огиду, або препарати ці не ділають (бактерії).

З огляду на це все можна ствердити, що треба уживати тільки такого середника, який приготовлено з добре виділеного глікозиду морської цибулі, який приваблює щурів навіть з більшого віддалення, а який вони радо споживають. Хоча синтеза такого препарату не є легкою, але з огляду на рівень сучасної науки, вона є можлива і навіть вже є осягнута.

Є зрозумілим, що спроваджена морська цибуля, маючи змінний хемічний склад, не є відповідним та певним сирівцем. Щоби одержати сирівець відповідний і цілком певний, треба цибулю морську по зборі прослідити аналізою на місці та виділити з неї потрібні хемічні складники.

Пора вже покінчити з усіми, невміло приладженими середниками, що викликають тільки в людей недовіря і знеохочують їх до систематичного поборювання щурів у власнім інтересі.

Р. С.

КОМУНІКАТ.

Узглядноючи сучасне тяжке положення хліборобства, фабрика суперфосфату знизилася ціни суперфосфату до кінця липня 1931 р. в слідуєчий спосіб:

ЦІНИ СУПЕРФОСФАТУ:

за 100 кг. мінерального суперфосфату	
16 проц. люзом (без опакowania)	
при паритеті Влоцлавек	зл. 11.52
" " Познань (Любонь або Староленка)	" 11.52
" " Ченстохова	" 11.52
" " Катовиці	" 11.68
" " Варшава Східна	" 11.84
" " Перемишль	" 11.84
" " Гданськ (Каісергафен або Оліваер Тор)	" 12.00
" " Вильно	" 12.16

Доставка вагонова і піввагонова.

За мішок готовий 100 кильовий 1.70 зл. брутто за нетто.

Кредит векселевий 6-місячний.

Опроцентовання кредиту 1/2 проц. понад кожночасну стопу дисконтову Польського Банку.

При заплаті готівкою 5 проц. сконта.

Корпуси типу
Фогель Нот
Vogel Noth
150 А, 151 А 150
Е. А

Полиці, Леміші,
Полози до плу-
гів, системів:
ЗАК,
ФРЕЛІХ,
ЕБЕРГАРДТ,
ФОГЕЛЬ НОТ
і інших

Пружини,
Рильця, Зуби до
культиваторів
і борін

КОРПУСИ ДО ПЛУГІВ МАРКИ 'МЕДВІДЬ' (НЕДЗЬВЕДЗЬ) S. F. Z. 5. G

з полірованою полицею з потрійної пан-
цирної сталі. — Спеціально будовані для
грунтів Східної Галичини і Волині.

**ВИРОБУ Т-ВА
СОСНОВЕЦЬКИХ
ФАБРИК РУР
і
ЗАЛІЗА Сп. Акц.**

мають на складі і продають всі Відділи

ЦЕНТРОСОЮЗУ

і більші склади
заліза

ПРЕДСТАВНИЦТВО:

Тов. Континентальне для Торговлі Залізом **КЕРН** і **С-ка** Львів, Коперника 18.

**ФАБРИЧНИЙ СКЛАД
МЕДИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
К. КАМІНСЬКА
Сп. з обмеженою пор.
Львів, вул. Личаківська
ч. 3., телефон ч. 82-61.**

Поручає хірургічні і вете-
ринарні знаряддя в вели-
ким виборі по цінах фабрич-
них. ПРЕДСТАВНИЦТВО
фірми

Й. ЙОДЛОВСЬКИЙ.

Ветеринарні аптечки

необхідні

для кожного
Кружка і Філії
„Сільського Гос-
подаря“ й по-
одиноких хлібо-
робів із найко-
нечнішими ліка-
ми для лікування
сіль.-гос. тварин

доставляє
негайно

**КРАЄВЕ ГОСПОДАРСЬКЕ Т-ВО
„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“
у Львові, вул. ЗІМОРОВИЧА ч. 20.**

Величина	I.	II.	III.
ЦІНА	13—	45—	80—
З пересилкою	16—	50—	90—

З книжкою **М. СТАХУРСЬКОГО**
„ВЕТЕРИНАРНИЙ ЛІКАР“ на 4 зл. дорожче.

МАШИНИ ДО ШИТТЯ

системи Зінгера ПЕРШОРЯДНОЇ
ДОБРОТИ нагор. золот. медалями

порукає

ЙОСИФ АНКУДОВИЧ

ВАРШАВА, Nowogrodzka 2.

Нижні бубнові 1 ґатунку 270 зол., ґабінетові криті 320
зол., великі кравецькі 330 зол., тільки ті машини є най-
триваліші і найвідповідніші на провінцію

Гарантія 15-літня. На провінцію висилаємо сейчас по
одержанню почтою найменше 50 зол. задатку за залізни-
чою післяплатою. **Пересилка і опакування на кошт фірми.**

Спродаємо машини за готівку і без агентів, що дає нам
можність продавати по ґуртовій ціні, або о половину
дешевше, ніж де-іноді на виплат.

За наші машини одержуємо численні і сердечні подяки
від клієнтів. **ПОЗІР! ХРИСТІЯНСЬКА ФІРМА!**

Оголошення.

З днем 21. червня ц. р. починає виходити
в Станиславові безпартійний тижневий ча-
сопис п. з.

„УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ“

присвячене справам політичним, культурно-
освітним, господарським і суспільним Покут-
тя, Підгір'я та Поділля.

Передплата до кінця року виносить зол. 4.—
чвертьрічно „ 2.—
місячно „ 0.70
поодиноке число „ —.20
— Виходить на неділю. —

Замовлення, переписку та передплату
висилати на адресу: Ред. і Адм. „УКРАЇНСЬКЕ
ЖИТТЯ“, — Станиславів, Голуховського ч. 17.

ДАРОМ

подам кожній жінці дуже успі-
шний середник проти

УПЛАВІВ

За скорий успіх буде мені кожна
жінка вдячною.

A. GEBAUER, STETTIN,
41 H. Friedrich-Eberstr. 105.
(Deutschland)

Долучити на поштову оплату.

РІЛЬНИКИ!

Всіляке мотуззя для Ваших потреб набувайте в одинокій
християнській робітні мотуззя

Ф. ЗАЛУЦЬКОГО, ЛЬВІВ, вул. ГОРОДЕЦЬКА ч. 97.

сільський ГОСПОДАР

Подаємо до відома заінтересованих, що з днем
1. травня ц. р. ми признали фірмі

Краєвий Молочарський Союз

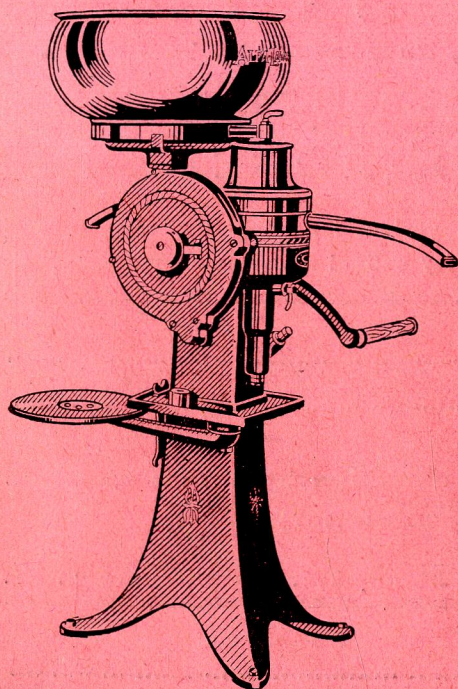
„МАСЛОСОЮЗ“

виключне право продажі наших кружлівок
„АЛЬФА-ЛЯВАЛЬ“ так ручних як і моторових для
всіх українських кооперативів на терені воєвідств
львівського, станиславівського і тернопільського.

В звязку з цим просимо українські коопера-
тиви звертатися по всякі інформації в справі купна
кружлівок і зі замовленнями тільки до „Маслосо-
юзу“ у Львові, вул. Косцюшка 1 а та всіх його відді-
лів у краю, бо замовлення дані іншим нашим заступ-
никам не будуть виконані.

Т-во Альфа-Ляваль

Спілка з обмеж. порукою.

Ощадність наказує купувати

АЗОТНЯК

найдешевший азотовий погній під озимину.

Всяких пояснень уділяє безплатно:

ДЕРЖАВНА ФАБРИКА АЗОТОВИХ СПОЛУК У ХОЖОВІ на Гор. Шлеську.

**ІТАЛІЙСЬКА ШЕВСЬКА
І РИМАРСЬКА ПРЯЖА**

є найкращою, бо виробляють її з якостево найкращої італійської коноплі з охранныю маркою.

**LINIFICIO E CANARIFICIO NAZIONALE
MILANO.**

ДО НАБУТТЯ У ВСІХ КООПЕРАТИВАХ.

**ФАБРИЧНИЙ СКЛАД
МЕДИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ**

„MEDICUS”

Л Ї В І Ї, Личаківська 3., Тел. 82-61.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ФІРМИ

Й. ЙОДЛОВСЬКИЙ

**Поручає хірургічні і ветеринарні знаряддя
в великому виборі по цінах фабричних.**

РІЛЬНИКИ!

**Всіляке мотуззя для Ваших потреб набувайте в одинокій
християнській робітні мотуззя**

Ф. ЗАЛУЦЬКОГО, ЛЬВІВ, вул. ГОРОДЕЦЬКА ч. 97.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО Т-ВА „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ У ЛЬВОВІ
ВИХОДИТЬ 1. і 15. КОЖНОГО МІСЯЦЯ.

ПЕРЕДПЛАТА: В краю: за чверть року . . . 3-50 зол
за пів року . . . 7— „
за цілий рік . . . 14— „

За кордоном: Америка . . . 2-25 дол
В інших краях
рівновартість 2. дол.

Поодинокє число коштує 65 сот.

ОГОЛОШЕННЯ: Ціла сторінка 1 раз . . . 200— зол.
половина сторінки . . . 120— „
чверть „ . . . 65— „
одна восьма „ . . . 35— „

За першу і четверту сторінку окладники 50% дорожче.
За оголошення в тексті 30% дорожче.

Дрібні оголошення по 30 сот. за слово.

Передплату треба висилати на адресу: Т-во „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморевича ч. 20, тел. 30-53, П. К. О. Варшава 147.053. — Гроші з закордону просимо слати на нашеkonto в Земельному Банку Гіпотечному (Zemelnj Bank Hipotecznyj) у Львові, вул. Словацького 14, або грошовими листами на адресу Т-ва.

Инж. д-р М. Холєв ук.

Підготовка праці у Філіях і Кружках „Сільського Господаря“ на осінь і зиму.

Наближається осінь, а з нею меншають праці в полі. Вечері починають бути довші, які буде можна знов ужити на сходи́ни, на-ради і курси. Ніколи більше не потребував тих порад і поучень наш селянин, як в тепе-рішній тяжкий для нього час. Тому більше чим коли небудь треба вже тепер цю працю підготувати.

Управи Філій і Кружків „Сільського Господаря“ мусять вже тепер обдумати плян праці, щоби в слушний час його виконати. Вже тепер треба усталити де і які курси чи виклади треба уладити. Для цього треба забезпечити собі потрібних фахівців. Улєкшену працю мають ті райони, в яких працює агроном. Трудніше це буде для тих районів, в яких нема агрономів. Однак із порадою треба спішити всьому населенню. Обовязок цей мусять взяти на себе Управи Філій і Кружків. Не можна вимовлятися тим, що нема агрономів, то Філія чи Кружок не можуть вести праці. Перед війною не було зовсім при Філіях „Сільського Господаря“ агрономів, а освітну працю Філії вели, маючи до цього т. зв. Викладові Комітети. Кожна Філія добирала собі відповідних людей і при-ділювала кожному певний район, яким дана людина опікувалася. Такий член Викладово-

го Комітету слідив за потребами і побажан-нями селян свого району, старався бути з місцевими провідниками в сталому контакті і спішив їм із порадою.

На засіданнях Викладових Комітетів об-говорювано господарське положення в по-одиноких районах Філії і обдумувано відпо-відний плян праці.

Правда не можна поминути цього, що Централь „Сільського Господаря“ могла в той час висилати до Філій своїх люстра-торів, які контролювали працю Філій, давали ініціативу і то тим пильніше, чим в котрій Філії були більші недомагання.

Тепер Централь „Сільського Господаря“ цього робити не може. Не має на це ані по-трібних фондів ані людей. Ще в 1929 році працювало в Централі біля 12 фахівців, а сьо-годня лишилося з них ще чотирьох. Тих кіль-ка фахівців, що ще залишилися в Централі, не вистарчає для полагодження всіх фахо-вих письменних справ, а про виїзд у край і бесіди не може бути, хіба в найконечніших випадках.

Тому Управи Філій і Кружків „Сільсько-го Господаря“ є здані виключно на власні сили. Ті, що межують з Філіями, в яких пра-цюють агрономи, повинні порозумітися з

тими Філіями і поможности використати для себе агронома, який би перевів кілька коротких курсів або зreferував господарські справи на районових нарадах. Управи тих Філій, в яких районі не працює агроном, повинні розглянути всі можливості, чи не вдалося-б добути засобів на удержання агронома. До цього треба приєднати місцевих провідників всіх видів кооператив. — При добрій волі і зрозумінню справи в багатьох випадках буде це можливе. Не ставити справи удержання агронома на фінансовій допомозі від Централь, бо такої допомоги жадна з Централь тепер дати не може. Кожна Централь бореться сьогодні сама з фінансовими труднощами. — Противно, щоби Централі могли сповнити своє завдання супроти краю, мусять мати далеко більше, чим досі попертя від своїх підбудов.

На Управах Філій і Кругків тяжить відповідальність за обовязки, які вони на себе прийняли, даючи свою згоду на вибір їх до Управи. Нехай кожний застановиться, чи він може виконати ті обовязки, а як ні, то нехай уступить місце такому, що зможе працювати. Треба конечно запросити до праці охочих людей, які люблять село і сільсько-господарські організації. Кожна найдрібніша праця, виконана пляново на місці, хоч-би зараз не дала наглядних вислідів, то вона ніколи не пропадає, а улекшує кожную дальшу працю.

Нехай в осінньому і зимовому сезоні не лишиться ані одно село, в якому не відбувся-би сільсько-господарський або кооперативний курс, а що найменше господарська нарада. — Плян цієї праці належить вже тепер обдумати.

 Управа
рлі та рослин

Віктор Доманицький,
Доцент Україн. Госп Академії в Ч.С.Р.

ХТО ВИНЕН?

(Небезпека для озимих посівів).

Перед двома роками над усіма українськими землями — від Кавказських гір аж по Карпати стряслося велике стихійне нещастя — загинула підчас замівлі майже вся озимина. Літом часто бе українського хлібороба друге нещастя — посуха і спека. Зявляється питання: „чи українські хлібороби терплять так сильно від того, що взагалі сучасна сільсько-господарська наука не знає способів боротьби з жорстокими зимами і посушливим літом, а чи тому, що українські хлібороби не вживають приписів сільсько-господарської науки щодо боротьби з жорстокою зимсю і посушливим літом?“

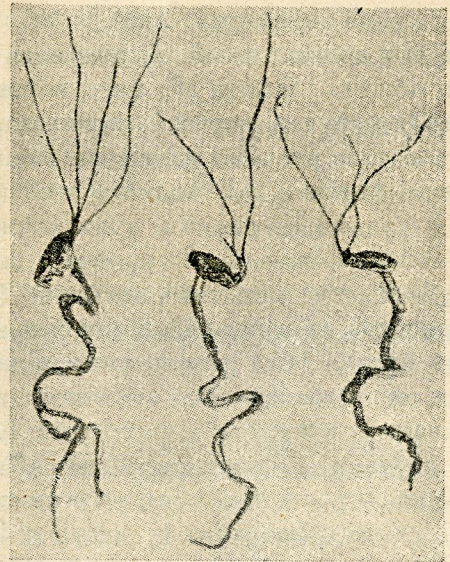
Іначе — виникає питання: „Хто винен? — Наші вчені і агрономи, чи наші хлібороби-господарі?“ Спробуємо освітлити ці питання. Отже перше — чи є способи боротьби з умовами жорстокої зими і які вони?

Щоб відповісти на це питання — треба знати які-ж власне причини приводять до загибелі озимини зимою. Їх є де-кілько. В північних районах, де снігу буває багато, дуже часто трапляється, що сніг падає на незамерзлу землю, або лягає дуже товстим шаром, або зверху вкривається льодяною шкуркою — в цих випадках озимина „випріває“, себ-то задихається від недостатчі повітря. На півдні України, а в деякі роки і по цілій Україні, якраз навпаки — снігу буває мало, і тоді озимина гине або від дуже великих морозів (вимерзає), або від сонця і вітру при замерзлій землі (висихає), від кількаразової зміни морозів одлигами і в наслідок того розриву коріння та „випирання“ посівів. Нарешті, дуже часто ожеледа (голольод) так само, як і товстий шар снігу, спричиняється до „випирання“ та до захворювання озимини на

„сніговий грибок“ (*Fusarium nivale*).*) Який же порятунок від цієї біди? Перше і основне — треба, щоби в кожному краю були **зимовитривалі сорти (гатунки)** озимих рослин. Дуже часто гарні чужоземні сорти якраз найбільше страждають від наших зим і, навпаки, в багатьох випадках наші доморослі (аборигенні), неполіпшені сорти перезимовують у найжорстокіші зими цілком добре. Але ці неполіпшені сорти здебільшого маловрожайні і дають зерно не високої технічної якості (себ-то хліб із них не дуже пухкий і смачний). Перед українськими агрономами стоїть завдання з **своїх українських доморослих сортів вивести такі сорти, що були-б і морозотривалі і врожайні і давали-б зерно високої технічної якості.** Таке завдання вже майже розрішене Мироновською (на Київщині) досвідно-селекційною станцією. Тут почав ще 1914 року вчений агроном Жолтківч поліпшення озимої пшениці банатки (до речі — банатку та тейську (тисську) пшениці вважають одними з найліпших в світі і називають їх „угорськими“; я персонально вважаю, що це старі українські пшениці, що занесли козаки-емігранти на прикінці XVIII століття на р. Дунай (Банат) та р. Тиссу і там розмножені та поліпшені. Після смерти молодого Жолтківча, його працю перейняв ветер. лікар Єремійв і кілька років тому випустив новий сорт озимої пшениці під назвою „Українка“. Всі, хто сіяв пшеницю „Українку“, мали нагоду переконатися, що цей сорт перезимував найліпше за всі сорти, посухи не боявся, а зерно по якості випеченого з нього хліба давав найліпше. Другим таким сортом є сорт Саратовської Селекційної Станції „Гостіанум № 237“, який особливо придатний для українських сухих степів. Крім того йде праця вчених агрономів ще в другому напрямку. Відомо, що жито краще витримує зиму, ніж пшениця. Отже повстала думка: „Чи не можна **спарувати (схрестити) жито з пшеницею** і одержати нову рослину, яка мала-б зерно пшениці, але витривалість щодо підсоння і ґрунту — жита?“ Одним із перших дослідників у цьому напрямку був німецький вчений Рімпау та професор Люблянського (Сербо-Хорватщини) Університету Єсенко, який

недавно оголосив дуже успішні наслідки своєї 20-літньої праці. Року 1918 було знайдено в двох місцях на земній кулі — в Америці і на Саратовській досвідній станції багато самовільних (природніх) покрусів (гібридів) між житом та пшеницею. В Саратові їх почала студіювати родина Мейстерів. Цим же шляхом почав працювати в Донському С.-Г. Інституті в Ново-Черкавському агр. П. Гребенніков. Наслідки і у Єсенка і у Мейстерів і у Гребеннікова дуже гарні, гостра зима знищила їм всі більш тендітні покрусчі та полишила лише найбільш зимотривалі, і **скоро ми напевне будемо мати нову сільсько-господарську рослину — „житню пшеницю“**, яка цілком нас гарантує від загибелі озимини в зимі і загибілі її в літі — від посух та суховіїв.

Молоденькі кільці жита заражені грибом снігової плісня (*Fusarium*). На образку бачимо повикривані молоді кільці, які не мали сили пробитися на верх завдяки хворобі.

Оскільки важливою є ця „пшенична“ проблема — це видно з того, що, наприклад, культурна Швеція збудувала окрему фахову селекційну станцію на крайній півночі Скандинавії спеціально на те, щоб **вивести зимотривалу пшеницю для північної Швеції**. Щоб не чекати на жорстокі зими станція ця має „робити їх штучно“, себ-то на станції збудовані фахові холодильні, куди вносять на певний час рослини, посіяні в коробках і при тому пороховані. Вплив холоду певного ступня протягом певного часу вбиває всі тен-

*) Якраз минулої зими багато озимини в горах та в підгірських околицях загинуло від „снігового грибка“.

дітні рослини і полишає лише морозотривалі. Число тих, що полишилися живими після „штучної зими“ показує оскільки морозотривалим була праматірня рослина, яка те зерно дала. Так Шведи штучно добірають морозотривалі сорти.

Крім сорту озимини велике значіння мають і ті способи обробітку, угноєння та посіву, яких вживає господар щодо озимини. На ранніх добре оброблених парах рослини краще вкорінюються та врунюються і через те, здебільшого, добре перезимовують. В безсніжних місцевостях та в безсніжні роки трапляється якраз навпаки, що на зле розробленому грудковатому полі, чи на стерні озимина перезимовує краще. Це тому, що грудки та стерня затримували сніг.

В таких безсніжних місцевостях і в такі безсніжні роки ліпше одначе поробити на чистому гарнообробленому полі якісь зарядження, що допомагали-б затримувати сніг. Цій цілі можуть служити або високобильчасті рослини (кукурудза, сорго, соняшник), висіяні ще весною рядками в поперек до пануючих в зимі вітрів — здебільшого з півдня на північ) з такими широкими вуличками між ними, щоб вуличкою могла пройти одна чи де-кілька сівалок при сівбі озимини (т. зв. американський, херсонський, вороніжський чи кулісний пари). Ціле літо вулички підпушуються, в серпні засіваються озиминою, в осені-ж качани (у кукурудзи), чи волотки (у сорго), чи головки (у соняшнику) зрізуються, а стебла лишаються в полі і затримують сніг на озимині аж до весни, коли їх зрізують і звозять з поля. Замість стебел високобильчастих рослин можна ставити на суцільному посіві озимини деревляні чи плетені щити — такі, як ставляться вздовж залізниці або розкидати

по полю соломю. Нарешті, можна сіяти озимину широкорядним посівом і вулички перед зимою проорювати, підгортаючи рядки озимини, чи сіяти озимину в борозни, а після врунювання ті борозни зарівнювати трохи шлейфером і в той спосіб прикривати рослини на зиму землею. Нарешті можна висівати насіння люпину, кінського бобу, ріпаку ярого, гірчиці, які до зими виростуть і затримуватимуть сніг.

Угноєння ґрунту так само сприяє ліпшій зимівлі озимини, особливо внесення фосфорових угноєнь дає добрі наслідки. Посів сортованим, дорідним, протруєним (байцованим) зерном гарантує, що прорість буде здорова, добре вкоріниться та врунється і не буде боятись зими.

Отже як бачимо способів боротьби з зимою агрономична наука знає чимало. Так само багато їх знає вона і для боротьби з посухою. Але на жаль про все те дуже мало знають українські господарі! Хто винен? Не українські агрономи, бо їх занадто мало і вони не мають в своїх руках жадних засобів, за допомогою яких могли б знайти і розробити нові способи господарювання і передати свої знання масовому господареві, — вони не мають ні досвідних та селекційних станцій, ні с.-г. шкіл, ні с.-г. музеїв, кабінетів, с.-г. книгозбірень і т. п. Не винні й українські господарі, яких нужда притиснула так, що їм не до науки, і не до агронома і не до книжки. Винний хтось третій, хто має в своїх руках кошти, а вживає їх на щось інше, тільки не на ширення с.-г. знання, має владу, а обертає її на що хоче, тільки не на закладання с.-г. установ і не на притягання агрономів до корисної праці.

Инж. М. Капустий.

Як треба вправляти ґрунти до посіву озимини?

Здавалося-б, що при теперішньому стані сільсько-господарської науки та при тому практичному досвіді, що його мають наші господарі — таке питання не має наглого характеру. Однак практичне знайомство з веденням господарки по селах промовляє за те, що це питання якраз треба порушити і то завчасу перед посівом.

Наші господарі прийняли за правило, що на гірших ґрунтах все сіють жито, а на ліпших озиму пшеницю. Але нині вже наука знає такі сорти пшениці, що й на лекших ґрунтах можемо сіяти пшеницю, тільки треба підібрати невибагливий сорт і правильно підготувати ґрунт.

Звичайно, як правило під озимину ґрунт

підготовляють так: за місяць, чи два мілко спокладають, орють і боронують і потім уже засівають. Тут роблять хибу, бо спокладаний ґрунт скородять, а незаскороджена рілля сильно сохне. Виняток треба зробити лише для вогких ґрунтів, де скородіння не все обов'язкове. При спокладанні легких ґрунтів робимо помилку, бо легких і піскових ґрунтів спокладати не варто, натомість краще такі ґрунти засіяти сераделею чи люпином. Взагалі необхідно дотримуватись такої засади: У поступового господаря після жнив легкі та пісчані ґрунти все **зеленіють**, а тяжкі й добрі ґрунти все **чорніють**. Якщо позбавимо легкі ґрунти рослинності, то вони не лише набиратимуться сили, але бідніють. В таких ґрунтах не можуть правильно розвиватися та працювати корисні дрібнотворі.

При самій оранці також роблять помилку, бо звичайно ґрунт орють пізно перед посівом озимини. Треба пам'ятати, що земля до посіву озимини мусить улягтися. Для цього слід орати легкі ґрунти за 3 тижні до посіву, а тяжчі за 1—1½ місяці. Не забуваймо, що жито любить більше злеглу ріллю, ніж пшеницю, тому й роботи по підготовці ріллі треба вести в певному порядку. Ґрунт під озимину ніколи не слід дуже розпушувати, бо він тоді скоро шкаралупіє та міцно збивається. Крім того при такій обробці ґрунту дуже добре розвивається мітлиця, що є одним із найприкріших бур'янів. Тому не треба ґрунт сильно розпушувати, бо грудочки величиною як куряче яйце чи волоський горіх є корисні, натомість слід подбати, щоб нива наша мала рівну площу і не була горбовата, а для цього необхідно правильно чергувати оранку. Часто господарі оправдуються тим, що рівна нива вимокне. Але це не є оправ-

дання, бо і на рівній ниві руками можна поробити спуски для води так, як це роблять чеські господарі.

Що-ж до того після якої рослини сіяти озимину, то тут дає наука такі вказівки: найкращими попередниками є просапні рослини, бо вони по собі залишають ґрунт чистий від бур'янів і потребують відмінних поживних речовин, як збіжжя, а також дуже добрими попередниками будуть стручкові рослини.

При цьому слід звернути увагу на прийняту звичку — давати під озиму пшеницю свіжий гній-обірник. Цю звичку треба поволі виводити і старатись гній-обірник вносити під попередники.

Буде далеко поплатніше сіяти пшеницю по гною-обірнику на другий рік. Але тут прийде під увагу друге важливе питання: підсилення ґрунту штучними погноями, які конечно треба впроваджувати, але уміло і поступово, випробувавши наперед на малих парцельках.

Підсумовуючи сказане приходимо до наступних висновків:

1. Легкі і піскові ґрунти треба все засівати люпином або сераделею та не спокладати їх, а приорати як зелені погної.

2. Тяжкі ґрунти слід все спокладати як найраніше, а після спокладання обов'язково заскородити.

3. Оранку треба робити під озимину за 3—6 тижнів.

4. Не сіяти озимини по озимині, а також не слід сіяти колоскових по колоскових.

5. Не давати гною-обірнику під озимину, а натомість сіяти озимину на другий рік по обірнику, а ґрунт підгноювати потрібними штучними погноями, які слід давати лише після випробування у власному господарстві.

САДІВНИЦТВО І ГОРОДНИЦТВО.

Агр. Павло Задесенець.

Як зберегти овочі довго свіжими?

Мати зимою свіжі овочі яблука чи грушки дуже корисно: — і самому зісти приємно та й продати можна вигідно.

Свіжі і незіпсуті овочі можна довгий

час зберігати дуже добре в звичайному річному піску.

Коли овочі достигли, їх обережно збирають із дерева, лишень не струшувати, як це

у нас часто роблять, а обов'язково зривати з дерева кожне яблуко чи грушу руками або спеціально на то зробленим овочевим зривачем. Зібрані овочі відразу сортують для того, щоби на зимівлю відібрати найкращі та нічим не попсовані овочі, а гірші спожити чи продати.

Відібрані кращі овочі слід перенести до порожнього приміщення. На підлогу такого приміщення насамперед настиляють рівним шаром солом'я й тоді вже розкладають овочі, прикривають їх чистим рядном і так лишають на 3—6 днів. Звичайно, підчас гарної погоди слід відчиняти в приміщенні двері чи вікна, щоби продув витягав випар із садовини.

Доки овочі будуть улежуватись, необхідно приготувати потрібний посуд — діжки чи бочки або навмисне зроблені скриньки, а також просушити потрібну кількість чистого піску. Посуд можна брати усякий, не зважаючи на те, з якого дерева його зроблено: дубовий, осиковий чи інший. Найкраще брати 20—15 відерні бочки та такої-ж місткості скриньки. Коли овочі добре вляжуться, їх треба обтерти чистою, мякою хустиною та відразу складати в посуд, в який на дно насипають сухого піску не менш, як на 4—5

см. завгрубшки. На цей шар піску кладуть шар овочів, але так, щоб одне одного не торкались. На шар кожного ряду овочів насипають знову шар піску такої грубини, як і на дно посудини і так наповнюють посудину аж до верху. Таким способом наповнені діжки чи бочки, чи то скриньки зашпунтовують верхніми денцями й потім ставлять у сухий льох (пивницю), куди-б не дістався мороз. Ніякого догляду за овочами не потрібно, треба тільки берегти, щоби не зайшла вогкість у посуд знизу, а через те треба класти підкладки.

Вигода цього способу зберігати овочі в тому, що пісок, охоплюючи овоч довкола, не пропускає повітря до них, а це й є головне, коли хочуть добре зберегти садовину свіжою. Крім того пісок ще не дає й випаровуватись овочам, завдяки чому вони не втрачають свою пахучість. Вогкість-же, що на перших порах випаровуватиметься з овочів, забиратиме пісок так швидко, що овочі весь час будуть цілком сухими.

Вдало збережені овочі навіть у травні та червні наступного року бувають такі свіжі та запашні, що здається, ніби вони тільки що зірвані з дерева.

о. О. Фацієвич.

Як підбирати печерицю до продажу та як її пакувати?

У нас водиться така практика при продажі грибів та іншої ярини, що їх не очищують із землі для більшої ваги. Однак цей спосіб є не гарний і його треба закинути, бо лишень продуктом чистим і доброї якості можна собі приєднати покупців і досягнути все більший зиск. Коли комусь і вдасться не раз у так некультурний спосіб перепродати свій товар, але покупець із бігом часу хоч би за десятьма разом пізнається на „фарбованому лисі“ і більше не дасться себе „натягнути“. Такий чоловік заробить за один раз, але пізніше і цей зарібок стратить, бо стратить довіря покупця.

Так само мається з печерицями. Тому при збиранню самім треба їх ділити на три гатунки. На великі з короткою шийкою, на менші та дрібні. Перших іде менше на вагу, дру-

гих більше, а третіх ціна безперечно мусить бути нижча. Крім цього їх можна сушити або і маринувати і у цьому вигляді продавати чи самому споживати.

Зібрані печериці не можна більше понад 2 дні тримати, бо вони темніють та хоч і не втрачають на смаку та вартості, але вигляд їх стає не приманюючий, то і трудніше їх продати. Переховання-ж хоч і на короткий час мусить бути у холодному та чистому місці, інакше вони вянуть, втрачають на вазі та насякають вонею оточення, що вже являється відемною сторінкою доброти їх.

До продажу не можна як небудь їх накидувати у кошик чи плахту, але треба складати рівненько шапочками до гори, відтак переложити білим чистим папером (недрукованим). Потім дається другу верству і т. д., а зверху

ще перев'язується шнурками, щоби не розхитувалися та не потерлися. А вже до посилки поштою чи возом, то треба мати не лише коробки з „луба“ себ-то з лика, але і пакування повинно бути так обережне, щоби їм дорога нічого не пошкодила.

Всі бачили, як продають виноград та як то гарно він виглядає, коли опакування є солідно переведене та коли кожна верства є однакова, без жадної „шахраї“. Так само треба робити з печерицями. Щойно при таких умовах можна зеднати собі сталих відборців на печериці і господар матиме завжди стаłe джерело доходу.

Плекання печериці яко джерело доходу.

Коли візьмемо під увагу, що Франція сьогодні продукує 200.000 кг. печериць денно, з чого одна Америка платить їй річно 300 мільйонів доларів, то зрозумілим стане всякому, що і у нас можна плекати їх з добрим зиском та при вмілій організації можна створити експортний союз, себ-то висилку заграницю.

Може видається комусь це мало правдоподібним, тому для більшого зрозуміння та здійснення тієї „фантазії“ хочу звернути увагу, що саме тепер у Польщі ця справа стала дуже актуальною.

Хто був на тогорічній виставці у Познані і „не кидав оком на сліпо“, той міг зауважити, що саме у цім напрямку була розвинена широка агітація, щоби розбудити заінтересування до плекання печериць у краю.

Поблизу виставки капітан Ф. Ферфет розвів годівлю печериць, де демонстрував всякому на місці способи плекання печериць. Крім цього на самій виставці він поставив кіоск-дімок, з назвою „Господа під печерицею“, де також показував, яку з кінського гною можна мати користь та ще й угощав гостей печерицями, які приготувалися новочасним душеним способом у маслі та сметані.

Там теж продавалися брошури про плекання печериць, а летючки роздавалися даром. Вкінці зазначити треба, що у Познані зложено спілку торгу з печерицями,*) де певна околиця звозить вже у себе виплекані грибки, а та вже продає їх у роздріб.

Польська преса так фахово-господарська, як і щоденна пильно подає всякі вісти про плекання печериць, знаменує продуцентів, як перших піонерів нового промислу і т. п. Словом культура печериць зачинає мстити собі дорогу до чимраз більшого поширення, бачучи у цій певну реальну користь.

Коли візьметься на увагу, що 1 кг. печериць коштує 4 долари, то можна собі представити, що навіть хоч би ціна була о пів долара менша, скільки гроша можуть зискати наші селяне, коли би не одинцем, але всі гуртом взялися до їх плекання, де у певній околиці. Найкраще для цього створити кооперативну спілку, тодіб гуртом легше можна знайти й збут для них.

Крім того бачимо, що Міністерство Хлібороб. цікавиться справою плекання печериць, а тому ця справа представляється цілком поважно. Отже розходиться лише про зроблення початку та зорганізованя цілої продукції на промисловий лад у кооперативний спосіб. В ціли обізнання зі самим плеканням, як і діловодством, найкраще булоби післати чоловіка до Познаня, де на вул. Колейовій 20 є така інституція під назвою „Печарка польська“, що не лише продукує сама печериці на 1800 кв. метр., але також підучує охочих людей годівлі печериць. Одним словом плекання печериць стає так актуальне, що нам годі гаятися, але треба би як найскорше приступити до їх плекання, щоби мати добрі зиски.

*) Познань, фірма М. Ротницького, вул. Ратайчака 38.

П. Д.

Підготовляймо пивниці на городину!

Багато господарів свої пивниці (льохи) після зими не чистять і там чимало лишається сміття, гнилизни, а відтак і ріжних хвороб. Завдяки чому дуже часто гине взимку геть увесь запас городини.

Щоби цьому запобігти, треба вигребти з пивниці (льоху) геть усі лишки торішньої городини, долівку посипати піском і то обов'язково сухим. В наших селянських господарствах пивниці є переважно дерев'яні, то-

му на їх стінках від вогкості виростають усякі грибки та покриваються цвілью. А щоб позбутися усяких грибкових хвороб і шкідників, треба усе гарненько почистити й викинути геть. Крім того пивницю неодмінно треба підкурити сіркою.

Робиться це так: беруть якунебудь черепяну чи чавунну посудину і розтоплюють у ній сірку. Коли сірка розтопиться, тоді в ній вмочають зроблені зі шматки чи паперу гноти, які на дротинках підвішують у пивниці по всіх кутках і запалюють. Запаливши гноти, треба вийти з пивниці, бо сірка дуже шкідлива для людини. Однак слід пам'ятати, що прилаштовувати гноти необхідно так, щоб не наробити пожежі. Вийшовши з пивниці ляду чи двері зачиняють, всі щілини й дірки затуляють і лишають пивницю в такому стані днів зо 2—3. Потім пивницю відчиняють і провітрюють, а крім того ще раз чи два підкурюють. Підкуривши її тричі, можна бути пев-

ним, що в пивниці ні хвороб, ні цвіль, ні шкідників, нічого іншого не залишиться.

Крім підкурювання сіркою, ще можна пивницю підкурювати звичайним димом. Димом нищиться різна нечисть і сушаться стіни. На це треба брати такі річовини, що повільно горять і багато дають диму, як от — шишки, гниляки, тощо. Прокурювати пивницю димом треба так само, як і сіркою; зачинити двері, ляду та позатикати чи замазати шкалубини й дірки, щоб не виходив у них дим.

Прокурювати димом пивницю треба з тиждень і лише після цього її знову вичищають, струшують долівку піском і підчас соняшних днів залишають її відчиненою, щоб краще просохла.

Якщо отак підготувати пивницю, то можна надіятись, що городина буде ціла, хіба що хвороба буде занесена з поля. Але треба подбати, щоб цього не допустити.

Пікання сільсько-господарських тварин

В. Д.

Які корми є найдешевші, але й найліпші?

Як відомо, всі корми при складанню денної пайки, при порівняннях кормів між собою, при їх оцінці, умовно порівнюються з крохмалем. Отже виживність кожного корму подається у вагових одиницях крохмалю, що його мала-б зїсти тварина, щоб дати стільки-ж продуктів чи праці, скільки їх дає від одної вагової одиниці корму, що про нього йде мова. Оця умовна оцінка виживності кормів, оці кількості крохмалю, що можуть заступити в тілі тварини той чи інший корм, звуться „**крохмалевими одиницями**“ чи „**крохмалевими еквівалентами**“. Коли говоримо про низьку собівартість кормів, то мусимо знати скільки коштує господареві одна одиниця „крохмальових еквівалентів“ в тому чи іншому кормі, що його господар продукує у своєму власному господарстві. Такі спроби і оцінки поробило досвідне господарство Тимірязівської С.-Г. Академії під Москвою, де ґрунти на полях — суглинки і глини (праця

проф. А. В. Чаянова, С. Н. Тумановського та В. А. Харченка).

В цьому господарстві мали такі врожаї кормів у м. сотн. з 1 га:

К О Р М	Пересічно за 13: років (1911-1924)
Морква пашна	326 м. сотн.
Буряки пашні	486 " "
Турнепс }	
Бруква }	334 " "
Бараболя	258 " "
Вико-вівсяна сумішка (зеленого корму)	211 " "
Конюшина + тимотка (сіна)	39 " "

Як бачимо, врожаї такі самі, як і на наших землях, якщо господарство — на глинці чи на суглинку.

Коли обрахували, скільки коштує господарству одна крохмалева одиниця, то одержали такі числа собівартості:

К О Р М	Крохмалевий еквівалент, с. т. 16,38 кг. корму = фунтів*) крохмалю :		Обходиться один фунт (410 гр.) рівноцінної крохмалевої річовини в золотих копійках пересічно за три роки (1911—1913)	
	коріння	гичка	Без гички (листя):	З гичкою (листом):
Морква пашна	3,48	3,12	4,08 зол. коп.	2,76 зол. коп.
Буряки пашні	2,52	2,12	3,11 " "	3,09 " "
Турнепс	1,92	1,92	} 5,74 " "	5,43 " "
Бруква	3,00	2,12		
Бараболя	7,6	2,88	2,05 " "	2,04 " "
Викова сумішка		3,30	2,27 " "	2,27 " "
Конюшина + тимотка (сіно)		12,20	1,36 " "	1,36 " "

Але при цих розрахунках було пороховано геть усі видатки, в тому числі й видатки на працю людей та робочих тварин.

Отже коли тепер порохуємо скільки на одну крохмалеву одиницю (410 грамів рівноцінної крохмалеві річовини) припадає самих грошових видатків в різних кормах, то одержимо такі числа:

ниць з 1 га; бараболя дає їх в 3, 8, буряки в 3, 2, морква в 12, 7 разів більше, ніж конюшина.

Ну, а як же буде щодо дешевизни та добротності кормів на наших землях? Думаємо, що це цілком залежатиме від типу ґрунту в господарстві, від багатства господарства на капітали та робочі руки. І так на пісках най-

К О Р М	На один фунт (410 гр.) рівноцінної крохмалевої річовини припадає грошових видатків :	
	Без гички (листя):	З гичкою (листом):
1. Морква пашна	0,85 зол. копійок	0,58 зол. коп.
2. Буряки пашні	0,68 " "	0,67 " "
3. Турнепс }	1,30 " "	1,23 " "
4. Бруква }		
5. Бараболя	0,77 " "	0,77 " "
6. Вико-вівс. сумішка	1,08 " "	1,08 " "
7. Конюшина + тимотка	0,60 " "	0,60 " "

З того всього бачимо, що в умовах ферми Тимірязівської С.-Г. Академії найдешевшим кормом було сіно конюшини + тимотки, навіть коли не рахувати поліпшення ґрунту і збільшення врожаїв наступних за конюшиною рослин та не звертати увагу на те, що **сіно конюшини це є переважно білковинний корм**. Якби-ж і ці всі переваги конюшини порохувати, то тоді сіно конюшини щодо дешевизни продукції стає поза всякою конкуренцією. У всякому разі вика з вівсом не може заступити конюшину. Другим кормом, що звертає на себе увагу є **пашна морква, пашні буряки та бараболя**, але не турнепс і не бруква, які в цій спробі показали себе дуже зле. Але **конюшина й вика дають мало крохмалевих оди-**

дешевшим білковим кормом буде, мабуть, **сіно сераделі**, найдешевшим вуглеводневим — **бараболя**; на супісках і легких суглинках можуть висунутись на перше місце з білкових кормів: **вика** (з вівсом), **сераделя** і, мабуть, шведська конюшина, з вуглеводневих — **бараболя і морква**; на тяжких ґрунтах (глинах і суглинках): з білкових — **шведська конюшина і кінський біб**; з вуглеводневих пашні **буряки, бруква**; на чорноземах: із білкових — **червона конюшина**, з вуглеводневих — **цукрові та пашні буряки, пашна морква**; на вапняках: із білкових — **еспарцет**, з вуглеводневих — **морква і цукровий буряк і т. п.** Але остаточно це питання можна рішити лише переводючи польові досвіди з кормовими рослинами, роблячи хемічну аналізу їх продуктів і ведучи рахунковість видатків.

*) Один російський фунт дорівнює 410 грамів або 41 декаграм.

Де-хто у нас гадає, що посіву трав на полях у нас поки що не треба заводити, бо „у нас ще“, мовляв, „є досить сінокосів та випасів“. На їх думку вистарчить поліпшити наші луки та пасовиська і тоді жадного травосіяння на полях не потрібно. Є то велика помилка. Сіножаті та пасовиська поліпшувати дійсно треба і то як найскорше — це правда. Але щоб це звільняло нас від необхідности травосіяння на полях — це не є справне твердження. А то тому, що конюшину, люцерну чи еспарцет сіють на полях не лише для здобування дешевого корму, але одночасно й для поліпшення ґрунтів та відновлення їх родючости. Отже травосіяння тут є відносно інших с.-г. рослин таким же необхідним заходом, як і гноєння обірником, поліпшення поля в пару і т. п. По — друге — багаторічні метеликоцвітні трави дають корми, що сильно багаті на найдорожчу кормову річовину — **білки**, а з природніх лук чи пасовиськ маємо траву чи сіно, де й білковини й вуглеводні заступлені більш-менш рівномірно. Коли починаємо в своєму господарстві продукувати корінеплоди та бараболю, с. т. корми однобічні — вуглеводневі, то мусимо подбати й про продукцію однобічних — білковинних кормів у власному господарстві. В против-

ному разі — якби ми могли скласти дешево, раціональну пайку кормів? І історія травосіяння в інших країнах теж показує, що воно починається якраз там, де на 1 га орної землі припадає $\frac{1}{2}$ —1 га сіножатей та випасів.

Інші знову думають, що як будуть в господарстві корінеплоди та бараболя, то нащо вже та конюшина чи там сераделя? Ми тільки що вказали і моглиб довести то числами, що це **корми не рівнозначні**. На одних корінеплодах чи на одній бараболі тварини не можуть існувати так само як і на одній солоні. При такій однобічній годівлі **тіло с.-г. тварин голодувало-б на білковини**. От чому поруч із корінеплодами та бараболою треба обов'язково плекати і багаторічні метеликоцвітні трави, (передовсім конюшину), сераделю, кінський біб, пелюшку, горох і т. п.

Ми радимо відводити що року під конюшину $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ усієї орної землі, під корінеплоди + бараболю $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{3}$ усієї орної землі, а сераделю підсівати до того озимого і ярого збіжжя, до якого не підсівается конюшина.

В цей спосіб ми мали-б **корми дешеві**, в той же час вони були-б кормами доброї якості і було-б їх в господарстві багато.

інж. І. К.

Що ліпше — кармазини чи леггорни?

(Кілька уваг до статті інж. Вакуловського, в „Сільському Господарю“ ч. 12. від 15. червня 1931 року.)

В цінній статті інж. Вакуловського є твердження, з котрим я не погоджуюся: інж. Вакуловський радить заводити по селах Галичини курей Род-Айляндів або Кармазинів, підпираючи свою думку твердженням, що ці кури в наших умовах найбільше надаються...

З цього приводу я хочу сказати де-скільки слів. Кури Род-Айлянди є породою яйценосно-мясною, досить великою, потребуною багато їжі... Яйця їх є пересічно меншими від яєць Леггорнів. Досвіди з Леггорнами в Канаді показали, що вони можуть давати до 351 яйця за рік. Род-Айлянди не далеко переходять за 200. Поплачуються Род-Айлянди в околицях великих міст, де що дня потребують куряче м'ясо, де розуміються на його

якості. Держати же їх на селі, де курка мусить пастися, ходити по садках, по ближніх сіножатях, а в осені виходити і на ріллю підчас оранки, а крім того хутенько перескочити через якусь загороду, на це все Род-Айлянди не здібні. Род-Айлянди привчені доставати готовий корм. Я часто на ст. Страбичово коло Мункачева¹⁾ чекаю на потяг. Начальник станції держить біля 35 Род-Айляндів. На станції, в 400 кроках, іде нагрузка зерна, там завжди ходять кури других службовиків, але Род-Айлянди не ідуть. Нераз забираються вони до кухні, а потім вибігають відтіля разом із ві-

¹⁾ Мункачів — місто на Закарпатській Україні — прим. Редакції.

ником, яким кидає в них розгнівана газдиня. Говорив я про них з нач. стації. Він держить їх ізза мяса, несуться теж добре, але зїдають багато кукурудзи. Курки ходять з подряпанними спинами, бо когуги тяжкі і досить скоро втрачають полову здібність.

Що-ж торкається Леггорнів, то це порода ніби спеціально призначена для села. Цілий день вони пасуться, виходять рано з господарями, а вертаються у вечері. В селі Закомаре у дир. школи Цегельського, в Золочівському повіті мені протягом довшого часу довелося спостерігати цю породу курей. Рано на весні, підїзджаючи до Закомаря можна було бачити на вигоні Леггорнів, — вони, не дивлячися на студений вітер, паслися на зеленіючій траві. Когут Леггорн встигав обслуговувати і своїх 5 курочок і навідувався ще до села, де під кущами біля хат стояли свійські кури, ховаючися від холоду. Щодо гребнів,

які Леггорнам відмерзають в зимі, то на це є вазеліна або смалець. Щодо якості яєць Леггорнів, то найбільший гуртівник яєць в Золочеві Нусен просто захоплювався цими яйцями, кажучи: „Дайте мені вагон, — вони підуть як „трінк аєр“²⁾ Леггорни, ходячи всюди, нищать масу гусениць, хробаків, борозняків і т. п. шкідників. В місті через них могло би бути багато клопоту, бо плоти для них не існують, але в селі вони не шкідливі, а лише корисні. Сильних морозів не бояться. В селах Хильчичи, Вороняки, Трудовач, Закомаре, Ремізівці на Золочівщині визимували дуже добре і не було випадку аби де гинули від морозів. Прошу інж. Вакуловського пробачити мені за ці уваги, — пишу тому, що твердо переконаний в більшій вартості Леггорнів для села.

²⁾ „Трінк аєр“ = яйця до пиття.

ЛИСТИ ГОСПОДАРІВ-ПРАКТИКІВ.

ЛИСТ Ч. 14.

Госп. Г. Грабовенський
с Грмно, пов. Рудки
Галичина.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗНАННЯ — НАШ ПОРЯТУНОК!

Як наша хліборобська сила повстане?

Чимало труда приклала наша інтелігенція на те, щоби нас, хліборобів, зорганізувати та навчити в гурті працювати. Багато поступових наших людей, видячи нашу селянську бідноту та неумілість, старалися в різних закутинах нашого краю тому лихові зарадити. Аж понад 30 літ тому, як впала неоцінена думка нашим найкращим людям, які своїми далекосяглими думками зорганізували Т-во „Сільський Господар“.

Але-ж що із того, коли ми, хлібороби, ще й до нині не можемо зрозуміти, що „Сільський Господар“ є наша станова організація, яка боронить інтереси малоземельного селянства. Відомо, що Т-во „Сільський Господар“, вибиваючись із останніх сил, старається подати нам найновіші методи (шляхи) господарки через свій часопис „Сільський Господар“, що являється для нас селян радником і втіхою. А ми з вдячності не тільки стараємось його поширювати і приєднувати нових передплатників, а навіть, не висилаємо

належної передплати. Тимчасом часопис виходить що-два тижні, Т-во мусить платити за друк готівкою, а як нема готівки — в борг; на капітал, як відомо, накладаються відсотки і вони з місяця на місяць ростуть. Отже не даймо нашому Т-ву заборжуватись, а перешлім всі негайно передплату, а тоді я певний, що наш часопис буде ще кращий.

Правда, що тепер у селян на гріш тяжко, але треба складатися двох-чотирьох на спілку і таки запенумерувати свій правдиво селянський часопис „Сільський Господар“. Він вчить нас всіх галузей новітньої господарки, а як ми будемо по його вказівках поступати, то ті гроші, що видали на пренумерату, в короткому часі нам напевно повернуться.

Отже, хлібороби, візьмімся до діла! Гуртуймося всі разом, робім господарські відчити, наради, маймо на думці завжди свою хліборобську організацію, вступаймо в члени Кружка „Сільського Господаря“, питаймо знайомих при кожній зустрічі — чи мають

у себе часопис і календар „Сільського Господаря“, чи є він (знайомий) членом кооператив і Т-ва „Просвіта“ і т. п.

Наше головне завдання — закладаймо діяльні (не на папері?!) Кружки „Сільського Господаря“, щоби не бракло його ані в одному селі, приучуймо свою молодь до господарської організації, щоби вона по нас прийшла вже підготовлена до громадянської праці.

Складаймо на фонд Т-ва „Сільський Господар“ датки, а передовсім, на кооперативних зборах при затвердженні білянсів, призначуймо з чистого зиску хоч би найменшу суму на працю в Т-ві „С. Г.“ і всюди, де лише можна, закликати до пожертв на фонд „Сільського Господаря“ — на хрестинах, на весіллях, на забавах, — найприйде один сміливий чоловік поміж гостей з тарелем у руках, закликаючи давати на фонд „Сільського Господаря“. Най не буде поміж нас ані одного, щоб від того відхилився — дасть кожний хоч найменшу „лепту“. А та „лепта“ буде великою помічю для нас же самих. Нас, українських хліборобів, є не мало, а коли бу-

демо свідомо турбуватись за свою правдиву хліборобську організацію, то тоді наша сила повстане і примушені будуть всі з нами рахуватись.

Ми, українські хлібороби, маємо в Централі і по Філіях „Сільського Господаря“ людей фахових — вчених-агрономів, які всіма силами намагаються нас згуртувати, поліпшити нашу господарку. Вони для нас праці й сили не шкодують — вчать, показують, влаштовують відчити, курси, вистави, закладають досвіди і т. д.

Взагалі сьогоднішнє Т-во „Сільський Господар“ є найновіша школа для нас, українських хліборобів, в котрій ми всі маємо вчитися поступової господарки, а головню з нашого букваря — часопису „Сільський Господар“, а тому всі гуртом власними силами мусимо його піддержати. Пишім до Редакції „Сільського Господаря“ про всі поради, а дадуть мудру відповідь.

Ну-ж, українські хлібороби, до праці! Бо, як сказав наш учитель Б. Грінченко: „Єдина праця з неволі нас вирве!“

ЛИСТ ч 15.

Госп. Стефан Стефанишин,
с. Бовшів, пов. Рогатин,
Галичина.

Прошу ласкаво отсі рядки прочитати і, як Ваша ласка, прошу в Вашім часописі відповісти. Я, читаючи Ваш часопис, не можу Вас в дечім зрозуміти. Ви, як оборонці і заступники селянських інтересів **не ідете (на мою думку) нам всім селянам на руку**. Ви так як лікар, що за одну візиту бере 5 зл., а як бідний чоловік має при душі лише 4.50 зол., то йому своєї помочі не уділить. І так у Вас **немає ріжниць чи господар 50-морговий, чи 2-морговий, — все одно заплати 14 зол., як хочеш читати часопис**. Правда, що Ви тут не можете вести контролі хто має більше, а хто має менше майна, але візьмим другу сторону. Ви дуже добре знаєте (бо нас поучаєте) серед яких злиднів живе тепер наше селянство, а мимо того **не даєте змоги читати нашому селянинові господарські книжки і газети**. Чому? Тому, бо тамтих років треба було продати 50 кг. жита, або біля 7 кг. свині живої ваги, щоби заплатити Вашу газету, а тепер треба біля

Ваші видання задорогі! Чому Ви не подумали, щоб і бідного хату отворити перед Вашим календарем? Ми не в силі платити таких дорогих газет!

100 кг. жита, або 15 кг. свині живої ваги. А як ще візьмеш те під увагу, що продукція того жита більше коштує, як передше, бо штучні погної не були дешевші, — то який з того вислід?! Або візьмим **Ваш календар? Хотілося-б його мати, але 4 зол.! То як чоловік нині з рук дає, то з них аж кров пливе**. Ви відповісте мені, що папір, друк і робітник Вас однаково коштує. Добре! **А чому видавництво „Народньої Справи“ може видавати тижневик за 12 зол. і крім того виплачувати ще численні допомоги?! Або календар „Народньої Справи“ коштує 2 зол. і крім того дають мужам довіря 20 проц. за розпродаж і своїм коштом пересилають**. Скажете може, що вони дають **лихий папір? Чи може тому, дешеві, що мають багато читачів? Так, це правда! Але і Ви можете дати лихий папір! А, даючи дешево Ваше писане слово, будете мати також більше читачів**. Не те є головне, на яким папері написано, але **то є головне, що написане**. Правда,

що добрий папір не зашкодив би, але і **добра одежа також не зашкодила-б**, а ми тепер мусимо вдовольятися будь-якою. Попробуйте, панове, друкувати Ваш часопис, — якусь певну кількість на добрім папері і за вищу ціну, а другу кількість на гіршім папері і дешево, то побачите „чия візьме“. Та і Ваші робітники повинні достосуватися до теперішньої кризи, бо як схочете побирати **великі платні**, то не буде жадних, бо не буде кому платити. Ви зговорились з „Центросоюзом“ і будете видавати спільно часопис і календар на 1932 р. спільно надрукуєте. Так. А чому Ви не подумали над тим, **щоб і бідного хату отворити перед Вашим календарем?** Чи Ви знаєте, панове, що ми тепер мусимо щадити на соли, на нафті і на всім тім, що ще можна собі відмовити? Відповідно на це повинна бути **знижка передплати відповідно до обезцінення наших продуктів** — інакше — Ви заступаєте **інтереси селян-багачів, а не взагалі селян**. Ви скажете, що не Ваша вина, що обезцінено продукти, але і не наша вина, що **ми не в силі платити таких дорогих газет**. Тому, якщо Ви не можете **знижити передплати**, то прошу на будуче **здержати висилку** Вашого часопису, бо **бюджет моєї 3-моргової господарки є так пасивний**, що ніяк не порадиш. А тут ще „Народня Справа“ **асекує худобу**, а „Народня Трибуна“ — **свині**, і кожному дай, **а все те повинні би Ви робити**. А **кілько то непередвижених видатків?! А свята, праздники**, адміністраційні **жари і т. ін.** Коли я не маю рації, то прошу мене дати під загальну критику.

Від редакції.

Дозволимо собі нагадати госп. С. Стефанишину § 2 статута нашого Товариства „Сільський Господар“. Цей § 2 каже таке: „метою Товариства є: гуртувати хліборобів для береження їх станових інтересів, **для піднесення сільського господарства, для плекання сільсько-господарської науки та підношення добробуту і культури українського хліборобства**“... Тому **не робимо жадної різниці між багатими і бідними господарями**, — чи багатий чи бідний може стати членом нашого Товариства і, як його член, брати участь в керуванні всіма справами нашого Товариства, в тому числі і справами нашого видавництва. Що року відбуваються Загальні Збори делегатів Філій та Кругків „С. Г.“, розглядають справоздання за минулий рік і ухвалюють

плян праці на рік майбутній, — розглядають при тому і справоздання по видавництву та плян його праці на майбутнє. А бігом року редакція та адміністрація видавництва лише технічно виконує те, що ухвалено було Річними Загальними Зборами нашого Товариства. Очевидно, що й Загальним Зборам і всім службовцям та співробітникам видавництва дуже хтілося-б, щоб наші видання дісталися **„в кожную хату, під кожную стріху“**; очевидно, що всі ми розуміємо добре яку велику роль при цьому грає ціна на видання; очевидно, що ми дуже хтіли-б, **„щоб і бідного хату отворити“ перед нашими виданнями. І не тільки хочемо, — ми йдемо по цьому шляху**. Хто пильно слідкує за рухом нашого видавництва, той напевне вже помітив, що минулого року передплата на наш часопис була 14 зол. на рік, а календар — 3.50 зол. — **разом 17.50 зол., а на цей (1931 р.) ми оголосили передплату на часопис і календар разом — 15 зол. — отже знизили передплату на 2.50 зол., або на 16 проц. минулорічної ціни**. Але цієї нашої знижки госп. С. Стефанишин чомусь не помічає і хоче ще якоїсь більшої знижки, **а чиж друкарні і папірові фабрики знизили ціну на свої вироби в цій самій мірі?**

Шукає причин чому наші видання не такі дешеві, як от, наприклад, видання „Народньої Справи“. А причина тут одна: **мала кількість наших передплатників і покупців**. Що це так — наведемо такий розрахунок: щоб випустити в світ один аркуш друку (16 стор. вісімки (як от в календарі), або 32 стор. кишенькового формату) в кількості 1000 примірників — треба витратити приблизно 400 зол., — з того авторам 50—70 зол., за папір — 80—100 зол., а решту біля 250 зол. заберає друкарня, кліші для образків, почта, рекляма, то-що. Собівартість одного примірника буде біля $400 : 1000 = 0,40$ зол. Коли тепер видрукуємо ту саму книжечку чи статтю не в кількості 1000 прим., а в кількості **2000 прим.**, то розрахунок зміниться так: папір — $2 \times 100 = 200$ зол., решта видатків майже ті самі, себ-то 300 зол.; собівартість одного примірника — $500 : 2000 = 0,25$ зол.; при накладі **в 10.000 прим.** собівартість буде вже **0,13 зол.**, а при накладі **в 100.000 примірників — 0,103 зол. (вартість чистого папіру — 0,100)**. З цього бачимо, що собівартість одного примірника сильно падає при збільшенні накладу, наближуючись при дуже великих накладках до вар-

тости чистого паперу, і що тільки при дуже великих накладах ціна друкованих видань залежить в першій мірі від вартости паперу, при малих же накладах (до 1.000 прим.) вартість паперу складає тільки 20—25 проц. всіх видатків, а ціна друкованих видань залежить у першій мірі від коштів друку та вартости клішів на образки. Папір дається на книжки або проклеєний (як от в наших виданнях), або непроклений, як от на газети. На проклеєному папері образки виходять ясні, зрозумілі — можна користуватися т. зв. „тіневими“ клішами, зробленими з фотографій; при уживанню газетярського паперу „тіневими“ клішами користуватися не можна, бо замість образка вийде темна пляма. Щоб і на непроклеєному папері добре вийшов образок — треба замовляти маляреві спеціальний (рисами) малюнок і робити спеціальне (рисами) кліше, а не будуть такі видатки, що перевага (дешевизна) непроклеєного паперу цілком зтратиться. Ми в наших виданнях не уживаємо якогось люксового надмірно-дорогого паперу, але такого з проклеєних паперів, на якому ще дається робити образки „тіневими“ клішами.

Отже тепер треба шукати ще далі: „Чому маємо мало передплатників і покупців наших видань?“... Думаємо, що не помилимося, коли під цим оглядом поділимо наших господарів на поступових, свідомих з одного боку і непоступових, несвідомих — з другого. Поступовий господар ніколи не купує наших видань тільки ради розваги, — ні, він купує їх для того, щоби в них знайти практичну господарську пораду, ту пораду примінити (застосувати) в своєму господарстві і в наслідок цього одержати збільшення прибутків, або зменшення видатків, — одним словом — збільшення свого добробуту. Поступовий господар добре знає, що наші видання, — це такі-ж самі „засоби виробництва“, як коса, серп, сапа, тощо. І так, як нікому не приходить в голову, щоб коси робилися окремо для багатих, а окремо для бідних, — так ніколи поступовий господар не буде й від нас вимагати

чогось подібного. Звичайно, бувають коси з ліпшої стали й з гіршої, але добрий косар завжди купує ту з найліпшої стали, хоч і як вона дорога, бо знає, що та дорога коса вийде йому кінець кінцем найдешевшою (буде служити кілька років, багато сил і часу заощадить). Непоступовий господар дивиться на господарський часопис і на господарську книжку, як на якусь розвагу чи люксус — як на щось таке, як от „святочна одежа“, — він не вірить, що гроші, витрачені на господарський часопис чи книжку, можуть якось там повернутися, — для нього це „пропащі гроші“. Цілком зрозуміло, що він зі всіх сил буде опиратися, щоб заплатити як найменше. Але щоб воно йому не вийшло так, як з отими дешевими косами!... А ми, звичайно, не мусимо спускати руки перед тим, що нас поки що мало. Мусимо подбати про те, щоб нас стало багато! Що більше будемо мати передплатників на часопис і календар, а покупців на наші книжечки, то дешевші й ліпші господарські видання зможемо видавати. Тому хай кожен член Кружка „С. Г.“ не тільки стане нашим передплатником та покупцем наших видань, але хай приєднає нам 3—5 своїх родичів, сусідів та знайомих. Хай кожен Кружок „С. Г.“ поставить на порядок денний найближчих Загальних Зборів Кружка питання про „заходи для розповсюдження часопису, календаря і книжечок „Сільського Господаря“ і добре обміркує як нам допомогти в цій справі. Хай кожна Філія „С. Г.“ так само обміркує це питання і завізне Кружки „С. Г.“ в районі Філії, щоб вони старанно і відданно взялися до цієї справи — справи розповсюдження наших господарських видань у широких масах населення. І коли цілий наш апарат, ціла наша організація поступових господарів з гори і до низу широко візьметься за цю справу — тоді, ми певні, нам не доведеться чути таких закидів, як вищенаведені закиди госп. С. Стефанишина. — Пропагуйте видання Товариства „Сільський Господар“!

Хлібороби! Обсівайте свої поля насінням добірим, чистим від насіння бурянів і пробайцованим.

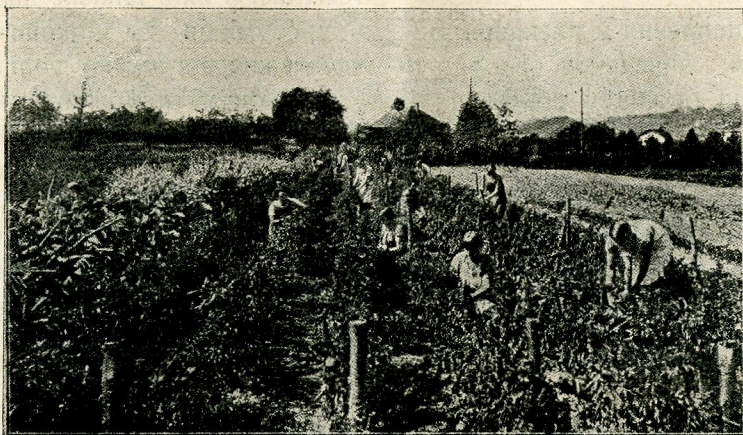
В С Я Ч И Н А.

Оксана Дучимінська.

Школа доброї надії.

Під цей час, коли не лише в нас, але в цілому майже світі сільське господарство стоїть на переломі, коли дотеперішня зернова господарка перестає виплачуватися, коли з усіх сторін несуться скарги й запити: що його й робити, щоби вижити, ніби промінь доброї надії заблисла на овиді ця школа, про яку буду говорити.

а опікується нею спеціальна кураторія під протекторатом міністерства хліборобства, але дійсним її творцем і керманичем є управителька Др. Анна Берковцова. Це ще молода, симпатична й енергічна особа, яка набула знання на університеті та кількарітній по різних краях практиці зуміла оригінально передати другим.

Практичні справи учениць на городі.

Чому виділяю її від багатьох подібних їй шкіл? Тому якраз, що вони лише подібні, однаковий в них научний плян, але інший спосіб подавання, інше розуміння й інші цілі.

Ця школа, це мала городничо-садівнича школа для дівчат на передмісті Праги у Крчі. Основна її ріжниця від інших городничих шкіл в тому, що вона не обмежується на вивченню добрих ремісників, але працює над вихованням піонерок. Набути дівчатами знання має служити їм не лише як засіб здобування гроша, але й як засіб допомоги широким кругам суспільности.

На перший погляд нема в ній нічого надзвичайного. Усе скромне, просте, поважне, але дихається там на диво вільно, а абсолювентки, обнявши самостійні посади, чи заложивши родину, не поривають і далі звязку зі школою, яка залишається для них на все добрим приятелем і опорою.

Школу заклало в 1923 р. чеське товариство для удосконалення городництва в Празі,

За її ініціативою закуплено в гарній, лісистій Крчі промисловий город із будинками від спілки городників, який їм із причини сильної конкуренції та багатьох технічних недосконалостей перестав оплачуватися.

Город прийшлося культуризувати, будинки перебудувати, а цілий маєток модернізувати. Сусідні городники зразу дивилися іронічно на починання молодої жінки, але коли город почав щораз більше виплачуватися та ще założено школу, городники злякались конкуренції й виповіли Др. Берковцовій „війну“.

Крім всяких дрібних „пакостей“ посипались доноси, а то й домагання, щоби вона, як фахово некваліфікована особа уступила. Молода жінка сміло прийняла визов, йшла далі своїм шляхом, доказувала конкретними осягами, боронилась фактами й виграла. Тепер школа тішиться великим довірям і пошаною.

Маєток шкільний виносить 9 га землі

з інспектами, оранжерією і двома великими будинками — шкільним і інтернатом.

Завданням школи дати дівчатам практичну й теоретичну підготовку в головних галузях садівництва й городництва.

Навчання ведеться так, що учениці своє знання однаково добре зможуть примінити при фаховій праці в більшому підприємстві, чи на малому клаптику землі дома.

Передовсім вчать там плекання всякого рода ярин і ягід, раціонального й смачного варення для домашньої й дієтичної кухні та виготовлення з них консерв, салат, компотів і конфітур для домашнього вжитку й продажу.

Зі садівництва: щеплення й плекання щепок, догляд за садом, виведення оздобного саду та зужитковання овочів у консервах і стравах.

З квітеньярства: вирощування городових і оранжерійних квітів, медодайних і лічних рослин. В звязку з тим сушення лічничого зілля та артистичне укладання вінців і китиць.

Осібний, солідно поставлений відділ творить техніка закладання й ведення оздобних городів і парків.

Крім цього учениці вчаться ще пчолярства, куреводства й кріликарства.

На городі є пасіка, куряча ферма й кріликарня, а при школі станиця перерібки й консервування овочів і ярин та хемічні й бактеріологічні лябораторії.

Практичні вправи займають більшу частину дня. В той спосіб набувають вони не лише теоретичного, але й практичного знання. Мусять не лише знати, але й уміти усе потрібне робити, жадної праці не боятися, нічого не гордити. Практика рахується основою, а теорія її логічним доповненням.

З теоретичних предметів викладається: хемія, фізика, прикладна геометрія, ботаніка, метеорологія, ґрунтознавство, фітопатологія (наука про недуги рослин), помольогія (спеціальна наука про овочі), закладання городів і парків (з кресленням плянів), техніка: яринярства, квітеньярства, садівництва й насінярства, плекання домашніх звірят, рахівництво, горожанська наука, товариське виховання, педагогіка, гігієна, ведення дому. Спів і руханка получена з ритмікою мають більше розривковий характер. Знов обовязкова чеська, надобовязкова — німецька, англій-

ська й французька мови. (Чужа мова повинна бути засвоєна бодай настільки, щоби учениця зуміла прочитати чужий катальог та написати замовлення).

Матеріал розложений на два роки, з дво-місячною перервою на літні ферії.

Хоч школа вузько фахова, управителька далеко ширше розуміє її завдання, чого досягає не нагромадженням матеріалу, але вчіпленням розуміння для праці. Приймає тому дівчат найменше 16-літніх, бо в тім віці щойно вони можуть розуміти завдання, яке на себе беруть. Кожна кандидатка може бути принята лише по особистій розмові з управителькою, в якій викаже належне замиловання й розуміння та цілковито свободну волю, незалежно від впливу волі батьків і обставин.

Щоби мати можливість совісно вчити й виховувати дівчат, приймається нараз лише 16. учениць, а прийом буває лише раз на два роки. Треба зазначити, що виховання ставиться там на рівні з навчанням. Це якраз ріжнить так сильно цю школу від усіх інших та запевняє їй такий вплив і успіхи.

До школи приймають лише цілкового фізично й нервово здорових. В інтернаті строга карність, але наслідком малої кількості учениць та тісного їх звязку зі школою, витворюються скоро родинні відносини. Для удержання цієї лучности й гармонії екстерністок в жадному разі не приймається.

Хоча в школі досить обслуги, дівчата, щоб привчитись до ведення дому, чергуються при варенню, прятанню та інших домашніх працях. Кухня ведеться модерно й раціонально з широким використанням овочів і ярин.

Для того, щоби дівчата набрали товариської огляди, час від часу відбуваються чайні вечері, на яких кожна з дівчат по черзі сповняє ролю господині дому.

Крім цього часто відбуваються дискусії на фахові й загальні теми, до яких дівчата спеціально приготавлиються.

Є обширна бібліотека, а крім цього спроваджують стало чужинні й свої часописи, що свідчить про добре опановання чужих мов дівчатами.

Взагалі в школі підготовляють дівчат до витривалости (ранне вставання, строгий розподіл часу, спання літом і зимою при відчинених вікнах і заборона вживання перин і т.

д.), але не бракує потрібних вигод як електрика, цілий день тепла й зимна вода по лазнях, центральне опіщення і т. д.

Кожного місяця шкільна лікарка оглядає дівчат.

Дівчата, які кінчають цю школу, поради, працьовиті, товариські. Працюють одним успіхом дома чи фахово. Вони можуть вести самостійні промислові чи приватні підприємства, чи в них співпрацювати, можуть вчити в господарських школах, закладати фабрики перерібки овочів і ярин. Знаючи гігієнічну дієтну кухню, можуть бути господинями шпиталів і санаторій, а головне можуть добре використати найменший кусок власної землі та раціонально вести дім.

Усі вони до тепер з однаковим успіхом ривязуються зі свого головного завдання, яким є:

1) причинитися до піднесення здоров'я загалу, за поміччу поширення яринових та овочевих страв, тим самим збільшити попит мійського населення на дешеві ярини;

2) поліпшення їжі селян та зменшення їх видатків, заспокоєнням їх кухні продуктами власного господарства;

3) разом із тим поширення садівничого та городничого знання серед землевласників, чим збільшиться їх дохід, а запевниться доставу ярин мійському населенню.

Коли взяти під увагу наші відносини, стає ясно кілька користи може принести нам така школа.

Уживання ярин і овочів вважається у нас ще й тепер до певної міри люксусом, бо наслідком малого їх продукування, вони дуже дорогі, продукувати-ж їх не все оплачується, бо наслідком невміння їх зужитковати не все збут запевнений.

Іжа селян на загал дуже вбога, й не поживна, а сільські діти нераз хоріють із браку тих якраз складників їжі, яких вони могли б мати якнайбільше.

Дальше, збування ярин і овочів після перерібки, в виді консерв і конфітур, далеко більше поплатне, як в свіжому виді, не треба вже говорити як корисні й вигідні всі ці перерібки в родині. Дітей, яких організм потребує багато цукру, легше й дешевше за-

спокоїти конфітурами, як дорогими, часто шкідливими цукорками.

Без сумніву яринарство й садівництво найшлюб у нас найбільше примінення, але підмійським селам оплатилося-б також плекання квітів на продаж. Вони вимагають мало місця й праці, окрашують мило городець і хату та можуть дати не злий зарібок.

Багато осіб, маючи землю близько міста й залізниці, могло-би заложити сталі підприємства з квітами, ранною яриною, а то й медодайні.

Все це і багато більше треба і можна у нас зробити, бракує лише знання, охоти та енергії. Тому якраз нам так дуже придалося-б мати хоч кілька таких піонерок, яких виховує описана школа.

Тепер зазив до Вас українські дівчата. Багато з Вас має охоту й можливість скінчити таку школу. Не вагайтеся, не відкладайте Умови не тяжкі, спробуйте! Самі багато скористаєте, а не одне багато нового й доброго приведете для свого народу, багато здоров'я й радості під рідні стріхи.

Найближчий прийом в 1932 році. Умови удержання:

450 чк. річно на оплату вписового, навчання, бібліотеки, лікарки й т. д.

400 чк. місячно за повне добре удержання (без прання). Всі оплати складати на початку місяця. Вразі виступлення учениці в часі року 500 кч. відшкодовання.

Услівя прийняття:

- 1) найменше 16, радше 18 років;
- 2) метрика;
- 3) свідоцтво закінчення середньої освіти, або з відзначенням виділівки чи 4-х клас гімназії;
- 4) свідоцтво здоров'я й щеплення;
- 5) зобов'язання батьків удержувати весь час дочку на власний кошт;
- 6) вразі, як дівчина не приходить безпосередньо з другої школи, свідоцтво моральності;
- 7) власноручно писаний опис життя.

По докладнійшій інформації звертатися до Т-ва „Сільського Господаря“, Львів, Зіморевича 20.

Гураган і град.

У луцькому повіті.

Перед кількома днями навістив гураган з градом луцький повіт та заподіяв величезні шкоди. Найбільше потерпіли громади Полука, Підубно і Сільно. В багатьох селах землеплоди цілковито знищені, овочеві дерева поломані та хати і стодоли ушкоджені. Побіжні обчислення виявляють, що град вибив засіви і землеплоди в 35 селах і 8 фільварках. Шкоди сягають понад 1,000.000 зол.

У брідському повіті.

В Чепілях дня 8. VII. була сильна буря з вітрами. Поломила багато дерев, поперевертала стодоли і зірвала кілька дахів із хат. Шокди великі.

У борщівському повіті.

Страшна градова буря навістила 4. липня ц. р. веч. громаду Шершенівці. Град величини гусячих яєць знищив всі землеплоди до тла. Побитих багато птиць, заяців і лисів. Тільки двори були обезпечені від граду, селяни втратили все жниво.

У перемиському повіті.

14 липня шаліла буря над Перемищиною і впав град, що знищив засіви в громадах Дубенко, Славниця, Дроздовичі і Ненадова.

У ярославському повіті.

14. липня над семи громадами перейшла воздушна труба з градом і наробила великої

шкоди в господарських будинках та на полях. Куди перейшла буря, майже всі дерева поломані.

У радехівському повіті.

В Радехівщині навістила градова буря громади Витків Старий і Новий, знищивши землеплоди на просторі 210 моргів.

У зборівському повіті.

В п'ятницю 24-го липня ц. р. ураган із градом навістив зборівський повіт. Ураган заподіяв у повіті великі шкоди. В Батьківцях ураган знищив 12 стодол, а град вибив 250 моргів збіжжя. В с. Маркополі ураган повалив 2 стодоли, а град знищив 500 моргів збіжжя зовсім, 500 моргів у 50 проц., а 30 моргів у 20 проц. В Манаєві буревій завалив 4 стодоли, а град знищив 100 моргів землеплодів цілковито, 200 моргів у 50 відсотках. В Гнідові вітер завалив 7 стодол, а град знищив цілковито 250 моргів землеплодів. В Ратинці град знищив 200 моргів землеплодів у 70 відсотках.

У сокальському повіті.

Градова буря навістила 23-го ц. м. такі громади сокальського повіту: Новий Двір, Бендюга, Клусів, Модярки й Кристинопіль. Град знищив 1000 моргів землеплодів на 50 відсотків. Шкоду обчислюють на 58 тисяч золотих. Крім того буря заподіяла шкоду також будинкам.

Загальні Збори Філії „Сільського Господаря“.

Дня 25. червня 1931 року відбулися Заг. Збори Філії „С. Г.“ в Стрию. Збори відкрив короткою промовою голова Філії інж. Стельмахів, який привитавши представників Центрального Луцького і інж. Романенка приступив до слідуючих точок порядку дня. Зейт із діяльності Філії зложив повітовий агроном інж. Мосора, який зясувавши обставини, в яких приходилося вести роботу Філії підкреслив, що Філія клала головну вагу на ширення сільсько-господарської освіти, виходячи з заложення, що освіта є мотором всякого господарського поступу. Дальше наводить в своїм звідомленню, що заходом Філії улажено сім господарсько-ветеринарійний курсів, три курси з ділянки пасічництва та один курс садівничо-городничий. На курсах взяло участь 456 учасників, в тім 30 жінок. Крім цього улажено 84 виклади на різні господарські теми.

Щоби прослідити потреби угноювання землі заложила Філія 12 точних і 40 демон-

страційних досвідних піль на площі 65.000 квадр. метрів, себ-то коло 11 моргів. Досить часу посвятила Філія теж городництву, наслідком чого число селянських інспектів зросло о кількасот вікон. В селі Гаївичні заложено садок на кооперативному городі і громадським неужитку. При П.С.К. в Стрию заложено взірцевий курник „Кармазинів“, започатковано годівлю расових кріликів та продукцію добірного насіння. Протягом року уділила канцелярія філіяльна около 1200 порад правного і агрономічного харктеру та виготовила для своїх членів 12 плянів на будову взірцевих стаєн і гноярень. По вичерпанню звідомлення і уділенню абсолюторії уступаючому Виділові приступлено до вибору нової Управи, до якої увійшли: Інж. Роман Стельмахів — голова, о. Андрій Пеленський — містоголова, Роман Безушко, Володимир Кульчицький, Теодор Боднар, Гринь Барабаш, Іван Кузів, як члени Управи, Михайло Глушка, Яків Галій і Василь Дармо-

хвал, як заступники і пос. О. Луцький, о. Микола Гошовський, А. Негович — Контрольна Комісія. На закінчення промовляли інж. Романенко, яко представник Централі „Сільського Господаря“, про значіння агрономічної роботи для українського села та п. Лис про районізацію молодарень.

Дня 28. червня 1931 року відбулися Загальні Збори Філії „Сільського Господаря“ в **Городенці**. По złożенню звіту Управи Філії за минулий рік і зреферованню біжучих завдань Філії приступлено до вибору нової Управи в склад якої увійшли: Інж. Осип Тарантюк — голова, Ілько Рибчук — містоголова, Угрин Микола — секретар, Василиш Іван — касієр, Боклашук Петро, Тимошук Іван і Білик Іван як члени Управи. До Контрольної Комісії вибрано: Матвейків Теодор, Юрчишин Петро і Павчак Степан. Слід зазначити, що Філія протягом минулого року ввела в п'ятьох кружках годівлю свиней білої англійської породи та заложила 300 гнізд розплових курей „Родайлендів“. З того 5 гнізд ведеться селекційно.

Філія „Сільського Господаря“ в Золочеві. Річні Загальні Збори відбулися дня 29. червня ц. р. Голова — д-р Теодор Ваньо зложив відомлення зі стану Філії і пояснив причини, ізза яких Філія майже не проявляла ніякого

життя, за виїмком кількох засідань Філіяльної Ради, недивлячись на те, що Філія посідає велику реальність у місті Золочеві з 3-ма домами, які займають українські установи, як Кружок „Рідної Школи“ на приміщення народньої школи та багато приватних льокаторів, які мимо візвань із боку Управи Філії не хочуть платити чиншів, що примушує Філію вести судові процеси та витрачувати багато часу та труду.

Представники з поодиноких сіл, забираючи голос в дискусії над пляном дальшої праці Філії, висловлювалися за тим, щоби конечно подбати про фонди на цілі удержання агронома і урядовця Філії, щоби Філіяльна Рада сповняла свої статутів завдання, відбувала правильно засідання, опікувалася Кружками, які в числі 32 є зовсім недіяльні з браку проводу з центра повіту та щоби улаштувала повітове Свято „Сільського Господаря“ і цим способом зацікавила населення справами „Сільського Господаря“ і кооперації.

В склад нової Філіяльної Ради увійшли: голова д-р Ваньо Теодор, м. голова о. Пришляк Василь, парох Підгорець, секретар п. Іван Видрівський зі Золочева, скарбник дир. Казимира Дмитро зі Золочева, і члени Ради — п. Іван Цица з Майдану гологірського, п. Микола Загульський з Розважа і п. Гринько Костів з Трудовача.

Загальні Збори Кружків „СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРЯ“

Кружок „Сільського Господаря“ Жовтанці, Філія Львів. Річні Збори Кружка відбулися 25. травня ц. р. при участі голови Філії, інж. Гр. Йовика, який зясував потребу сильної хліборобської організації і двигнення сільськогосподарської освіти. В склад нової Ради Кружка вибрано: о. дек. Кипріяна Ясеницького, місцевого пароха, головою, о. Михайла Шпота містоголовою, п. Федя Шередька секретаром, п. Литвина Назарка касієром, п. Данила Дробіта, п. Харачка Миколу, п. Михайла Могиляка членами Ради. — Членів числить 29.

Дня 28. червня 1931 року відбулися Загальні Збори Кружка „Сільського Господаря“ в **Городенці Кут—фільварковий** при участі голови Філії п. інж. Тарантюка. По złożенню звіту з минулого року і обговоренню біжучих справ вибрано Управу Кружка зі слідуючих осіб: Інж. О. Тарантюк — голова, Білик Іван (Миколи) — містоголова, Романюк Іван — секретар, Цалин Степан — касієр, Никифрук Юрко, Грамяк Іван і Зеблик Місь члени Управи. До Контрольної Комісії вибрано: Павчак Степан, Фридрак Микола і Іванчишин Михайло.

ЦУКОР

КРІПИТЬ ЛЮДЕЙ!

Мармояди, конфітури,
джеми, соки, компоти,
то підстава ошадности
ДОМАШНЬОГО
ГОСПОДАРСТВА

СЕЗОН У ПОВНІ!

Дешеві книжки з приписами у кожній книгарні.

КОНСЕРВУЄ ОВОЧІ.

„ЯК ДОБРЕ Й ЗДОРОВО ВАРИТИ“
найновіший практичний куховарський підручник. Спеціально уложений так, щоби ним могли користуватися і молоді господині на селі чи в місті, і курсистки різних куховарських курсів, і рівнож досвідчені господині чи провідниці курсів.

Всі приписи — перевірені, практичні, прості. Книжка написана приступно, легко зрозуміло.

Книжка необхідна кожній господині чи в місті, чи в селі, чи на фермі за морем!

Ось покажчик, що є в тій книзі:

1) Вступне слово, 2) Декілька слів про відживу, 3) Найдоцільніше використання часу при варенні обіду, 4) Доварювач, 5) Як подаємо їсти, 6) Борщі, 7) Юшки (зупи), 8) Додатки до юшок і борщів, 9) Городовина, 10) Гриби, 11) Салатки, 12) Підливи (соси), 13) Набіл, 14) Яйця, 15) М'ясо: а) воловина, б) телятина, в) свинина, г) баранина, ґ) дріб, д) крілики, 16) Риба, 17) Печиво: а) загальні уваги про муку і дріжджі, б) хліб, булки, калачі, в) паї (пляцки), пиріжки, ґ) торти, г) медівники, д) (пляцки), пиріжки і т. д., 18) Лакоминки, 19) Мучні страви, 20) Перекуси, сандвічі і т. п., 21) Страви для хворих, 22) Компоти, кисілі, 23) Кава, чай, безалкогольні напитки, 24) Морожене.

Вісім аркушів друку 8^о. — Ціна в краю лише 2.50 зол. (додавати 25 сот. на пошт. оплату). Для Америки й Канади 50 амер. центів із пересилкою. ∴ Це є щонайменша ціна на такого роду й вигляду книжку.

Замовляти в усіх українських книгарнях у краю і за морем, а також в Редакції „Жіночої Долі“, (Коломия, Нова 1).

При більших замовленнях — значний опуст!

ОПОВІСТКА.

Головний Виділ Товариства „Просвіта“ у Львові уладжує в сільсько-господарській школі в Милованню шеститижневий курс кооперативного книговодства і діловодства в часі від 1. IX. — 15. X. 1931 р.

Одночасно проголошує Головний Виділ вписи на прийняття 30 учасників під отсими умовами:

1) зголошуватися можуть мужчини в віці 16—30 літ, що покінчили народню школу.

2) Учасник платить за цілковите удержання з приміщенням у шкільному приюті за цілий курс 8 ам. дол.

3) Кожний учасник має привезти зі собою крім білля, подушку, простирало, сінник і покривець.

4) Петенти вислані кооперативами мають першенство. Зголошення на курс належить вносити найпізніше до 10. серпня 1931 р. поручено на адресу: господарсько-садівнича школа в Милованню, п. Стриганці н/Дн. До зголошення належить долучити значки на 75 гр. на відповідь.

Про прийняття і день приїзду повідомить Управа школи по 10-ім серпня.

Головний Виділ Т-ва „Просвіта“.

НЕЗАБАРОМ вийде з друку і вже можна замовляти великий ілюстрований господарський календар Т-ва „Сільський Господар“ і „Центросоюзу“

„Сільський Господар“ на рік 1932.

Приймали у зложенню цього календаря участь найвизначніші українські агрономи, фахівці інших галузей сільського господарства та господарі-практики.

Це необхідний господарський дорадник для всіх господарів, які хочуть через розумну господарку дійти до добробуту.

До змісту цього господарського дорадника увійшли такі розділи: 1) аграрна політика та с.-г. економіка, 2) хліборобство, 3) лугівництво, 4) садівництво та городництво, 5) лісівництво, 6) плекання с.-г. тварин, 7) птахівництво, 8) с.-г. ветеринарія, 9) пасічництво, 10) шовківництво, 11) рибальство, 12) меліорація та комасація, 13) с.-г. будівництво, 14) с.-г. промисл, 15) право, 16) куток господині, 17) хліборобські організації у нас і в чужих, 18) с.-господарська кооперація.

Ціна 3.50 зол. за примірник, із поштовою пересилкою звичайною 4 зол., а порученою 4.50 зол. — Хто замовить 10 примірників, дістане 1 примірник (одинадцятий) і пересилку даром.

Замовляти можна в усіх Книгарнях, Пов. Союзах Кооп., Філіях і Кружках „С. Г.“ та в Т-ві „Сільський Господар“ Львів, Зіморевича 20.

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ

ОРГАН „ЦЕНТРОСОЮЗУ“, СОЮЗУ КООПЕРАТИВНИХ СОЮЗІВ.

ВИХОДИТЬ КОЖНОГО 1-го і 15-го В МІСЯЦІ.

Редагує: Редакційна Колегія „Центросоюзу“.
Львів, вул. Зіморовича ч. 22.

Адміністрація: „Сільський Господар“.
Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

Передплата і оголошення: разом із часописом „Сільський Господар“.

Організація збуту.

Минули вже ті часи — коли хлібороб випродуковував на своїм господарстві всі артикули потрібні до заосмотрення його і родини. Господар був тоді не тільки хліборобом, але і ремісником, який майже все що йому потрібне зміг сам собі зробити.

Якщо був урожайний рік і було трохи продуктів на збут, то вивозили їх до найближчого місточка і там продавали.

Зараз хлібороби обмежують свою продукцію до певних тільки галузей так, що з власного господарства не можуть заспокоїти всіх своїх потреб — тим більше, що з бігом часу вони збільшилися.

З тої то причини зродилася нова журба — а саме, як продукти свого господарства замінити на гроші, за який доперва можна набути потрібні для господарства і родини предмети.

І тому хлібороб мусить думати не тільки над тим, як випродувати, але і над тим, як його продати. Досі хлібороби клали велику вагу на збільшення прибутковості своїх господарств, а зорганізування збуту залишали в занедбанню. В зв'язку з тим перерізка продуктів до спожиття перейшла з рук хліборобів до посередників, які зачали виробляти масло, сири, вудженіни, торгувати збіжжям, дробом, перемелювати збіжжя, випікати хліб і т. д. Хлібороб відсунувся від тих, які споживають овочі його праці, себ-то від консумента — дозволяючи на зорганізування цілого ланцюха посередників.

Які з цього впливають втрати?

Приготування продуктів до спожиття на селі — дало-би працю сільському населенню, збільшило-би заробіток хлібороба, зменшило ціну транспорту і подешевіло продукт, якого тоді могли би люди більше купувати. Відповідь на питання — що і скільки продувати — дає тільки ринок збуту. Не зорганізована продукція може спричинити надмір якогось товару і знижку його цін. Рівночасно за певними продуктами буває більший, а за певними менший попит, через що змінюється розмір ринку для кожного товару, о чім треба дуже скоро довідуватись.

Багато невдач походить із цього, що хлібороби не мають тісного зв'язку з ринками збуту і через це не є в можності достусуватись до необхідної продукції. Очевидно — що сам хлібороб не годен перепроводити реорганізації торгівлі хліборобськими продуктами. Для цього мусить бути організація, яка повинна примінювати свою працю з одної сторони до якості продуктів, а з другої — до великості ринку, для котрого працює. Організація мусить пам'ятати о тім, що для одних продуктів найбільше значіння має вмiле переховання, для других скорі достарчання їх на торг, для інших знова відповідна перерізка і т. д.

Хлібороби, коли хочуть поліпшити своє положення, мусять організувати продаж своїх продуктів. Організація продажі повинна не тільки усунути посередників, але також згармонізувати продукцію хліборобських варстатів із потребами купуючих.

Організація збуту — є найтруднішою формою співпраці хліборобів, але там де вже розвинулася приміром у Данії і Америці — приносить великі користи.

Отже не бачимо ніяких причин, які перешкоджали-би нашим хліборобам працювати в тім напрямі. — Треба тільки хотіти.

„П. А. Т.“

Інж. Антін Романенко.

Під увагу сільським господарям підгірських і гірських місцевостей краю.

Мандруючи цього літа по краю в справах контролі польових досвідів я мав нагоду бачити й переконавшись, що в підгірських і гірських місцевостях (повіти: Дрогобич, Сколе, Долина), де ґрунта є переважно глини та так звані карпатські ілі — дуже гарно виглядало озиме збіжжя там, де було погноєно **азотняком і томасиною**.

Так, у господаря Степана **Когута**, село Раневичі, повіт Дрогобич, ґрунт — глина, — звичайне місцеве жито в час огляду дня 18. VI. 1931 р. мало такий вигляд:

На якому погної?	Висота стебла жита	Довжина колосу	Ширина колосу.
1. Без погною	130 см.	9 см.	7 мм.
2. На томасині	140 „	9 „	8 „
3. На азотняку	155 „	10 „	8 „
4. На азотняку й томасині	170 „	10 „	10 „

Ці данні самі за себе кажуть. Ще цікавішими звичайно будуть данні про те, скільки кожна окрема парцелька дасть зерна. Але про це можна буде говорити тільки після того, як господар збере врожай, змолотить і зважить. Однак вже й цього досить для того, щоби наші господарі підгірських і гірських місцевостей звернули свою увагу на ці погної при посіві озимого збіжжя.

В числі 12. часопису „Сільський Господар“ за рік 1931, на сторінці 291 є згадка про

новий погній, що має назву **Томасина Азотнякована**. Є це ніщо інше як тільки мішанка томасини з азотняком, які вже нашим господарям давно знані. Мішанка ця має в собі:

Азоту 9%
Фосфорового кvasу 10%
Вапна поверх 60%

Отже, замість того, щоби окремо висівати азотняк і томасину чи самому перемішувати їх перед висівом — господар може мати вже готову мішанку цих погноїв у вигляді **Томасини азотнякованої**. Набувати її можна у всіх Повітових Союзах Кооператив та Складницях. Ціна зл. 18.— за міх, 80 кг. (разом із міхом) франко вагон Хожів.

Томасину азотняковану належить висівати за 3—4 дні перед висівом зерна. По висіві томасини азотнякованої до ґрунту — її зараз-же треба заборонувати. Висівається томасину азотняковану за один раз і в наступних кількостях:

Під озиму пшеницю:

а) на ґрунтах у ліпшому стані від 80 до 120 кг. на гектар.

б) На ґрунтах у гіршому стані від 300 до 400 кг. на гектар.

Під озиме жито:

а) на ґрунтах у ліпшому стані від 150 до 200 кг. на гектар.

б) на ґрунтах у гіршому стані від 300 до 400 кг. на гектар.

Олександр Вербенець.

Справа вуглевих замовлень.

II.

В попередньому числі „С. Г.“ ми зазначили, що обороти вуглем в останніх двох роках значно зменшилися. Однак з цього

ще не випливає, щоби „Центросоюз“ міг стратити свою дотеперішню позицію, яку займає у вуглевій конвенції. Бо ще можна всякими способами обороняти цю позицію.

Далеко більше значіння відіграє **спосіб і час роблення вуглевих замовлень.**

Проте, коли кооперативи бажають забезпечити своїх членів вуглем по приступних цінах, а у доставців вибороти для себе корисні услів'я закупу, то мусять систематично і постійно провадити продажу вугля через цілий рік.

Бо прямо виключене є, щоби кооперативи могли числити на доставу вугля лише в часі наглого запотрібування на цей артикул.

Щоби це все зрозуміти, мусимо знати, що вуглевий промисл переживає в році два періоди; один, — то час добрих кон'юктур, коли то продуцент не потребує пошукувати відборців. Триває він від вересня до кінця березня. Другий період — то час так званого „мертвого сезону і в цім часі вуглеві продуценти мусять з цілою напругою шукати збуту для своєї продукції. Цей час триває від 1. квітня до 1. вересня. Однак помимо цього, що не маємо в „мертвому сезоні“ попиту, все-ж таки мусимо як найстараніше приготувитися до використання цього сезону, а тим самим запевнити собі як найкорисніші услів'я і перше місце, заки ринок зачне оживлятися.

Вуглева конвенція регулює контигенти добуття вугля для поодиноких копалень, а разом означає мінімальні ціни і рабати. Знова вуглевий промисл на Горішнім Шлеську є значно сильніший від Домбровського і Краківського. Тому то і ціле напруження промислу на Гор. Шлеську іде в напрямі експорту, а заосмотрювання краевого ринку повірено кількадесятьом гуртівникам, які становлять листу „А“, до котрої належить і „Центросоюз“. Для того й так тяжко є налагодити нам справу термінового виконання наших вуглевих замовлень.

Дальше спеціально мусимо звернути увагу і на те, що копальні змушені удержати свою продукцію, добувають в літі майже такі самі скількості вугля, що в зимових місяцях, себ-то в часі збільшеного попиту — тому зі зрозумілих причин, мусять в першій мірі узгляднювати цих відборців, які через спроваджування відповідних скількостей уможлиблюють контигування копальняного руху в літніх місяцях.

На це рік-річно в своїх обіжниках централі звертала і звертає увагу. В році 1929

наші заклики станули Союзи зі зрозумінням ваги і 33 Союзів піднялося зимової апровізації вугля у найдогіднішій на це часі. Цікаво буде знати, як сьогодні представляється питання вуглевої апровізації? В 1930 році замовляло вугіль стало через цілий рік 18 Союзів. Сьогодні замовляє всього лише 3 Союзи. Статистика, виготовлена за час перших 6 місяців біж. р., в порівнянні з минулорічними оборотами викзає таке:

Місяці	Рік 1929	Рік 1930	Рік 1931
Січень	2153	685	880
Лютий	236	113	359
Березень	1190	45	175
Квітень	1160	35	115
Травень	365	120	45
Червень	1120	380	105
Липень	2912	184	—
Серпень	2950	410	—
Разом	12086 т.	1972 т.	

Як видно згаданий спадок виносить около 84 проц., а заінтересовання постачанням вугля в „мертвому сезоні“ з року на рік маліє і слабне. Це може відемно відбитися в зимовому сезоні. Кооперативи, які в літніх місяцях не надіслали до „Центросоюза“ ані одного замовлення, звичайно жадають в зимі по 50 і більше тон вугля. В кілька днів по замовленню дорікають Союзам і висилають листи та алярмуючі депеші про тяжке положення їх членів. Мовляв, позбирали замовлення від приватних осіб, замовили в „Центросоюзі“, а вугля як нема, так нема. Пишуть про великі неприємності і моральні страти, яких дізнають зі сторони своїх членів чи осіб, що в них вугіль позамовляли. А що найважніше, додають із обуренням, що до конкурентів, то є приватних купців ладунки доходять.

Та сьогоднішній час є цілком пригожий для того, щоби зрушити з мертвої точки думку консумента й переконати його, що вуглевої справи невільно нам зі своїх рук випустити. Ми мусимо не лише зрозуміти, але й погодитися з фактом, що вуглеві промисловці мусять у зимі дбати про тих відборців, які від них відбирають вугіль у літі. Як вже вище зазначено копальням зараз головно залежить на тому, щоби отримати відповідну скількість замовлень, в цілі утри-

мання копалень у руху. То-ж оскільки нашим кооперативам, а зокрема [Союзам належить на цьому, щоби їх централь могла в зимовому сезоні забезпечувати їх відборців у відповідні скількості вугля на час; то належить у власному інтересі **спроваджувати вугіль** у відповідних скількостях у часі зменшеного попиту, а значить **у літніх місяцях**.

Наші кооперативи не виставляють собі доброго свідництва енергії і ініціативи, коли літом дозволяють заосматрювати у вуголь

своїх членів, приватним купцям, а в зимі мають претенсії, коли не отримують вугля. — Чиж мають наші безрадні члени і надаліше кланятися за кожний кілограм вугля і платити на 30 проц. більше, як коштувало би його це в кооперативі? Рівнож й члени згуртовані при своїй кооперативі, повинні знайти серед себе охочих зайнятися зібранням за потрібнування на вугіль кожного зокрема і подати це кооперативі.

„Креоля“ — лік проти здуття.

В останніх часах почала виробляти хемічна лябораторія „Салюс“ в Цешині на Шлеську лік проти здуття у худоби та колькок у коней. Цей лік випробували на Шлеську сільсько-господарські організації і поручають його господарям, як вигідний і помічний лік при рятуванні худоби від здуття. Цей лік прослідилі і ветеринарні лікарі з доручення „Сільського Господаря“ і підтвердили, що „Креолею“ дуже добре лічиться здуття у худоби. „Креоля“ є порошок, який продається у слоїках. Один слоїк „Креолі“ вистарчає навилічення дорослої худоби. Для телят і овець вистарчає дати пів слоїка. Цей порошок всипається до фляшки, розпускається літньою водою і заливається хорій тварині. Дуже часто вже за пів години по залиттю худоба цілковитовилічується. Якщо цей лік і надалі буде так помічним, як в дотеперішніх випад-

ках, то буде це дуже великим добродійством для господарів, бо уможливить у кожному випадку здуття у худоби врятувати її безужиття сонд та трокарів. При лікуванню сондою або трокаром потрібно певної зручності і не кожний господар уміє собі з тим дати раду, так що часто по таких невмілім рятуванню худоба згине.

Креолу можна набути в „Маслосоюзі“ і його відділах та молочарнях і кооперативах „Центросоюзу“. Ми звертаємо увагу членів на цей лік, щоби ним користувалися та повідомляли про його ділання свої організації. З причини здуття гине у нас багато худоби і господарі мають із цього великі втрати. Тому „Креоля“ заслуговує на пильнішу увагу, бо лік цей може охоронити не одного від діткливої втрати, які бувають внаслідок загибелі худоби спричиненої здуттям.

Оголошення.

З днем 21. червня ц. р. почав виходити в Станиславові безпартійний тижневий часопис п. 3.

„У К Р А Ї Н С Ь К Е Ж И Т Т Я“ присвячене справам політичним, культурно-освітнім, господарським і суспільним Покуття, Підгір'я та Поділля.

Передплата до кінця року виносить зсл. 4.—
чвертьрічно „ 2.—
місячно „ 0.70
поодиноке число „ —.20
— Виходить на неділю. —

Замовлення, переписку та передплату висилати на адресу: Ред. і Адм. „УКРАЇНСЬКЕ ЖИТТЯ“. — Станиславів, Голуховського ч. 17.

З „Центросоюзу“.

Нотовання цін збіжжя рільничих продуктів у Львові з дня 27. липня 1931 р.

За 100 кг. льоко і франко вагон станія заладов. Підволочиська [200 km. від Львова.] При курсі долара 8'95.

Пшениця однорідна 21'25 — 22'00.
збірна 20'25—20'75. Жито 20'75 — 21'50.
Ячмінь млинарський 22'50, Овес 21'00—24'50,
Кукурудза рум. 23'50—24'00. Гречка 24'00—
25'00. Фасоля біла 31—33'00. Фасоля краса
31'00—33'00. Горох пільний 32'00—33'00. Го-
горох 1/2 Вікторія 33'00—34'00. Люпин синій
22'00—24'00. Вика чорна 33'00—34'00. Макухи
льняні 32'00—33'00. Мак синій 110'00—120'00.

Корпуси типу
Фогель Нот
Vogel Noth
150 А, 151 А 150
Е. А.

Полиці, Леміші,
Полози до плу-
гів, системів:
ЗАК,
ФРЕЛІХ,
ЕБЕРГАРДТ,
ФОГЕЛЬ НОТ
і інших

Пружини,
Рильця, Зуби до
культиваторів
і борін

КОРПУСИ ДО ПЛУГІВ МАРКИ, МЕДВІДЬ (НЕДЗЬВЕДЗЬ) S. F. Z. 5. G

з полірованою полицею з потрійної пан-
цирної сталі. — Спеціально будовані для
грунтів Східної Галичини і Волині.

**ВИРОБУ Т-ВА
СОСНОВЕЦЬКИХ
ФАБРИК РУР
і
ЗАЛІЗА Сп. Акц.**

мають на складі і продають всі Відділи **ЦЕНТРОСОЮЗУ** і більші склади заліза

ПРЕДСТАВНИЦТВО:

Тов. Континентальне для Торговлі Залізом КЕРН і С-ка Львів, Коперника 18.

Для чого **ТОМАСИНА**

**є найліпшим фосфоровим погноєм під
ОЗИМИ ЗАСІВИ? А ТО ТОМУ, ЩО:**

Томасина є найтриваліше ділаючим і тому найдешевшим фосфоровим погноєм.

Томасина містить рівнож 50 % успішно ділаючого вапна, яке відквашує ріллю

Томасина починається до витворення сильнішого вкорінення.

Томасиною погноєні рослини добре перезимовують.

Томасини не виподікують з ріллі уливні дощі ані весняні розтопи.

Томасина запевнює добру вагу зерна.—

1—3.

Рільники!

Не забувайте погноювати вчасно ТОМАСИНОЮ!

Поучаючих писем, також подрібних інформацій, дотикаючих уживання всяких погноїв,
уділяє кожноразово безплатно:

БЮРО РОЛЬНЕ „ТОМАСІВКА”, Познань, вул. Спокійна 3.

ХЛІБОРОБИ!

Сезон вздуття худоби вже надходить — тож незволікайте зі закупленням ліку проти здуття під назвою:

„КРЕОЛЯ“

який виробляє:

Фабрика: Chem. Farm. Laboratorium „**SALUS**”
Od. Weter. Cieszyn (Śląsk)

Реєстр Міністерства Внутр. Справ 1429

Ціна за флякон 2 зол., 1 флякон вистарчає для вилічення одної здutoї великої тварини, або двох овець, або телят.

Креолію можна набути в „МАСЛОСОЮЗІ“, його Відділах і районних молочарнях та Кооперативах „Центросоюзу“.

„Креоля“ оказалась дуже добрим ліком проти здуття худоби і колькок у коней. — Лік цей випробували з дуже добрим успіхом ветеринарні лікарі на припорушення „Сільського Господаря“. — Крім цього надходять стало відомости від сільсько-господарських організацій про дуже добре ділання „Креолі“.

Кожний господар повинен мати у себе бодай 2 флякони „Креолі“ в резерві на випадок здуття худоби або колькок у коней.

МАШИНИ ДО ШИТТЯ системи **Зінгера** ПЕРШОРЯДНОЇ ДОБРОТИ нагор. золот. медалями
поруває

ЙОСИФ АНКУДОВИЧ
ВАРШАВА, Nowogrodzka 2.

Нижні бубнові 1 гатунку 270 зол., габінетові криті 320 зол., великі кравецькі 330 зол., тільки ті машини є найтриваліші і найвідповідніші на провінцію.

Гарантія 15-літня. На провінцію висилаємо сейчас по одержанню почтою найменше 50 зол. задатку за залізничною післяплатою. Пересилка і опакування на кошт фірми.

Спродаємо машини за готівку і без агентів, що дає нам можливість продавати по гуртовій ціні, або о половину дешевше, ніж де-іноді на виплат.

За наші машини одержуємо численні і сердечні подяки від клієнтів. ПОЗІР! ХРИСТІАНСЬКА ФІРМА!

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

Подаємо до відома заінтересованих, що з днем
1. травня ц. р. ми признали фірмі

Краєвий Молочарський Союз

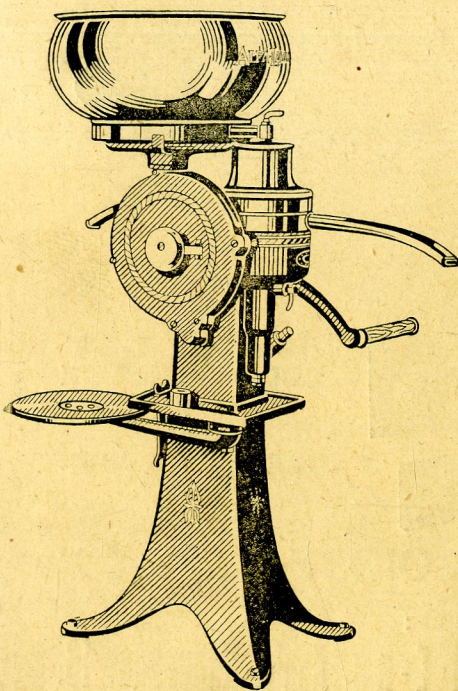
„МАСЛОСОЮЗ“

виключне право продажі наших кружлівок
„АЛЬФА-ЛЯВАЛЬ“ так ручних як і моторових для
всіх українських кооперативів на терені воевідств:
львівського, станиславівського і тернопільського.

В звязку з цим просимо українські коопера-
тиви звертатися по всякі інформації в справі купна
кружлівок і зі замовленнями тільки до „Маслосо-
юзу“ у Львові, вул. Косцюшка 1 а та всіх його відді-
лів у краю, бо замовлення дані іншим нашим заступ-
никам не будуть виконані.

Т-во Альфа-Ляваль

Співка з обмеж. порукою.

Побільшаючи збори — побільшаєш свій зиск!
Це можеш зробити, уживаючи осінню під озимину

АЗОТНЯКУ

який

- 1) є найдешевшим азотовим погноєм,**
- 2) не підлягає вимиттю з ґрунту,**
- 3) тому що містить в собі вапно, зменшує заквашення ґрунту.**

ВСЯКИХ ІНФОРМАЦІЙ УДІЛЯЄ:

ДЕРЖАВНА ФАБРИКА АЗОТОВИХ СПОЛУК У ХОЖОВІ на Гор. Шлеську.

Корпуси типу
Фогель Нот
Vogel Noth
150 А, 151 А 150
Е. А.

Полиці, Леміші,
Полози до плу-
гів, системів:
ЗАК,
ФРЕЛІХ,
ЕБЕРГАРДТ,
ФОГЕЛЬ НОТ
і інших

Пружини,
Рильця, Зуби д
культиваторів
і борін

**КОРПУСИ ДО ПЛУГІВ
МАРКИ 'МЕДВІДЬ' (НЕДЗЬВЕДЗЬ)
S. F. Z. S. G**

з полірованою полицею з потрійної пан-
цирної сталі. — Спеціально будовані для
ґрунтів Східної Галичини і Волині.

**ВИРОБУ Т-ВА
СОСНОВЕЦЬКИХ
ФАБРИК РУР
і
ЗАЛІЗА Сп. Акц.**

мають на складі і продають всі Відділи

ЦЕНТРОСОЮЗУ

і більші склади
заліза

ПРЕДСТАВНИЦТВО:

Тов. Континентальне для Торговлі Залізом КЕРН і С-ка Львів, Коперника 18.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО Т-ВА „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ У ЛЬВОВІ
ВИХОДИТЬ 1. І 15. КОЖНОГО М СЯЦЯ

ПЕРЕДПЛАТА: В краю: за чверть року . . . 3.50 зол
за пів року . . . 7.— „
за цілий рік . . . 14.— „

За кордоном: Америка . . . 2.25 дол

В інших краях
рівновартість 2. дол.

Поодинокое число коштує 65 сот.

ОГОЛОШЕННЯ: Ціла сторінка 1 раз . . . 200.— зол.
половина сторінки . . . 120.— „
чверть . . . 65.— „
одна восьма „ . . . 35.— „

За першу і четверту сторінку оголошення 50% дорожче.

За оголошення в тексті 30% дорожче.

Дрібні оголошення по 30 сот. за слово.

Передплату треба вислати на адресу: Т-во „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморівича ч. 20, тел. 30-53, П. К. О. Варшава 147.053. — Гроші з закордону просимо слати на нашеkonto в Земельному Банку Гіпотечному (Zemelnyj Bank Hipotecznyj) у Львові, вул. Словацького 14, або грошовими листами на адресу Т-ва.

Інж. Євген Храпливий

Розгорніть жваву працю в Клубах „Сільського Господаря“!

Приходить знову час, в якому перед Клубами „Сільського Господаря“ стає в цілій ширині праця на осінь та зиму.

У нашій праці в Клубах маємо дві її головні частини: 1) праця весною, літом та вчасною осіню — це практична праця, в якій Клуби переводить на ділі те, що може зробити наше господарство більш поступовим. Згадаємо хоч би про такі праці Клуба, як досвіди, закладання садків, закладання питомників шовковиці, годівля шовкопрядки і т. д. Знову ж зимою праця „Сільського Господаря“ мусить перенестись у головній мірі на домашнє господарство та тваринництво у практичній роботі, а на навчання сільського господарства у роботі другій, роботі підготовчій і освідмляючій.

Тому Клуби „Сільського Господаря“ мусять цієї осени-зими поставити в себе справу **контролі молочности**, засновуючи у себе відповідні гуртки та справу охорони сільсько-господарських тварин, оснуючи при них відповідні **допомогові фонди** на випадок загибелі худоби. Цими двома першими справами забезпечать Клуби „Сільського Господаря“ справу нашої молочної худоби та помо-

жуть своїм членам оминати тих втрат, які лущаються через її загибель. До цих двох справ треба прикласти всю увагу та за всяку ціну постаратися, щоби здійснити їх на протязі надходячих місяців. Ця справа вимагає чимало труду, нарад, підготовки і заходів, а тому власне теперішня пора, в якій наш селянин буде мати дещо більше часу, дуже до цього надається.

Третьою практичною справою, побіч контролю молочности та охорони тварин, є справа **плекання безріг на бекони**. Під цю пору справа плекання беконів стає чимраз більш пекучою, а через те, що в нашому краю йде широка пропаганда за організацією кооперативних беконярень та будується ряд приватних беконярень, наш хлібороб буде мусів примінити свою годівлю безріг так, щоби вони годилися до перерібки на бекони. Тому Клуби „Сільського Господаря“ мусить у надходячому часі присвятити цій справі пильну увагу. Він мусить скликати нараду своїх членів та подумати про те, як перевести в діло годівлю свиней на бекони, а коли цього ніхто інший в селі не робить, то подбати ще про те, щоби налагодити теж збут у порозумінню з нашою

кооперацією. Треба організувати при Кругках гуртки плекання безріг, а ці гуртки мусять перевести цілу справу плекання безріг на бекони так, щоби з цього вийшла користь для села. Справа беконів надзвичайно важна і наші Кругжки мусять взятися за неї та перевести її так, щоби наше село відчуло наглядно, яка з цього користь.

В другій частині праці, яку ми назвали підготовчою, себ-то тою, що має виховати новітніх поступових господарів, на перше місце вибивається **сільсько-господарський часопис та книжка**. Треба, щоби Кругжок у своїй праці старався на окремих сходах **читати голосно** якнайбільше господарських книжок, читати голосно часопис „Сільський Господар“ та „Український Пасічник“, щоби навчив наших господарів заглядати до календаря „Сільський Господар“, який є не тільки прикрасою селянської хати, але який є рівночасно великим хліборобським порадиником, що його уложили визначні фахівці-агрономи. Кругжок „Сільського Господаря“ мусить взяти на себе обов'язок **приєднувати нових передплатників** для часопису „Сільський Господар“ та „Український Пасічник“. Кругжок мусить **розпродавати книжки** видання „Сільського Господаря“, а зокрема повинен подбати за **продажу календарів „Сільський Господар“**. З цього буде велика користь для тих, які ці книжечки куплять, але не менша користь буде й для Кругжка, бо він зробить свою роботу та ще при цьому заробить на те, щоби можна й інше діло в Кругжку переводити.

Окремо повинен зорганізувати Кругжок ряд **господарських відчитів** та запросити до цього агронома зі своєї Філії, коли це неможливе, то треба, щоби свідоміші господарі на підставі прочитаних книжечок самі такі відчити виголошували. Не треба опускати при цьому рук та все здаватися на когось третього, бо в кожному селі знайдеться стільки грамотних й освідмлених людей, що зможуть

справу відчитів перевести. Колиж не можна в будь-який спосіб найти охочих до виголошування відчитів, то треба на їх місце вводити **голосне читання** господарських часописів й книжок, а по тім розводити балачку (дискусію), щоби члени могли цілу справу добре зрозуміти та її у себе примініти.

Не може Кругжок забувати теж і про те, щоби післати кількох членів на **господарські чи ветеринарні курси**, які уладжує Філія „Сільського Господаря“ та треба дбати про те, щоби члени користали скільки можливо з хліборобської науки, а заохоту до цього мусить давати Кругжок „Сільського Господаря“.

Кругжок мусить подбати теж про те, щоби **наладнати у себе організацію**. Він мусить **приєднати якнайбільше членів** у селі, мусить подбати про те, щоби члени **вплатили вкладки**. Кругжок мусить подбати про те, щоби при ньому працювали різні гуртки та мусить подбати, щоби теж **сповнити свої зобов'язання перед Головним Товариством „Сільський Господар“** і влатити до нього обов'язуючу вкладку. Кругжок мусить подбати теж про те, щоби **кооператива влатила вкладку до Головного Т-ва „Сільський Господар“**. Тоді Кругжок допоможе розвитку й поступові сільського господарства не тільки в себе, але й в цілому краю, тоді він стане дійсним добрим господарем, який дбає не лише про себе, але й за других братів-хліборобів.

Осінь—зиму мусимо використати в Кругках „Сільського Господаря“ на активну й рішучу працю за їх урухомлення і оживлення. Мусимо зробити з Кругжків „Сільського Господаря“ живі осередки хліборобського поступу та знання. Мусимо зробити з Кругжків правдивих помічників наших господарів та добрих порадиників у поступовому господарюванню.

Отсе наші завдання, які стоять перед Кругжками „Сільського Господаря“ в найближчому часі.

Присилайте дописи з сіл до нашого часопису!

Просимо наших Читачів та членів наших Кругжків, щоби прислали до нашого часопису дописи:

**про працю Кругжків „Сільського Господаря“,
про господарське положення нашого села,
про способи господарювання наших селян,
про те, як борються хлібороби зі скрутою,
про те, що доброго на селах чувати,
про те, як живеться нашим хліборобам,
про те, як вдалися жнива та
про всі інші болячки і потреби нашого селянства.**

Цікаві дописи будемо містити в „Сільському Господарі“, щоби й другі довідалися, як Вам живеться.
Пишіть — чекаємо!

„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“.

Інж. В. Вакуловський.

Чи виплачуються азотові погної, при сільсько-господарській кризі?

В часі сільсько-господарської кризи часто приходится чути, що вживання помічних погноїв ніяк не виплатиться. Рівнож досить часто говориться тепер, що на час кризи треба переходити на екстенсивну господарку (вкласти в поле як найменше капіталу і праці). Зустрічається не мало хліборобів, що ухопилися цього гасла як самотнього рятуку і почали переводити його в життя на власному господарстві. Погодитися з цим у ніякому разі не можна. Годі навіть уявити, щоби всі культурні надбання, що з таким трудом довгими роками прищеплювалися хліборобам, нараз були знищені гаслами, які не є оперті на досвідах. Годі навіть припустити, щоби в часі, коли є так низькі ціни на сільсько-господарські продукти, ми йшли за такими гаслами і як наслідок — почали збирати з одиниці площі менше, як збирали до цього часу. Таке поступовання спричинилося би до більшого зубожіння села, до скоршої руїни. Навпаки, сьогодні маємо напружити всі наші сили, щоби всі хити нашої господарки як найскорше направити. Як найскорше маємо прийти до того, щоби продукцію з одиниці площі побільшити, щоби з морга поля збирати подвійні врожаї. Маємо докласти всіх старань, щоби дешевого збіжжя збирати подвійну кількість. Лише в той спосіб хлібороб зможе звести кінці з кінцями.

Боятися, що надпродукція збіжжя зле відібеться на ціні, не приходится, тому що в зв'язку з розвитком молочарства і годівлі дробу ціла надпродукція дешевого збіжжя буде переведена в господарстві на молоко, масло, яйця, м'ясо дробу. На ці продукти ціна весь час тримається можлива. В раціональному господарстві дешеве збіжжя, перероблене на кращі продукти, завжди продається дорого.

Для визначення впливу помічних погноїв на врожай збіжжя, для в'яснення чи погної виплачуються, переводиться в краю від довшого часу сила досвідів. Тут на точно виміряних ділянках точно визначається вплив погноїв на врожай, точно підраховується чи погної рентуються (поплачуються). Лише досвідні поля можуть дати точну відповідь про поплатність погноїв.

Велику увагу на досвідних полях звернено на азотові погної (спеціально весною цього року). Така увага до азотових погноїв є цілком зрозуміла тому, що маємо величезну кількість земель світло-забарвлених (маємо землі від жовтої до білої включно). На таких землях збіжжя росте зле. Невисоке 30—40 см., завжди жовте, що цілком не розкорінюється. Вже самий вигляд такого збіжжя каже про те,

Урожай вівса з досвідних ділянок із штучними погноями (давалися азотняк, суперфосфат і потасова сіль) у госп. І. Мазурика, с. Бабухів, пов. Рогатин

що йому бракує азоту. Досвіди це доказують. Угноєння азотовими погноями таких земель, цілком змінює вигляд збіжжя. Воно стає темно-зеленим, аж чорним, виростає кілька разів вище, добре розкорінюється і відповідно збільшує врожай зерна і соломки.

Демонстративний досвід в с. Залипю на Рогатинщині на тяжкій глинці дає такі наслідки:

500 м. кв. без угноєння, снопів 26, зерна 39 кг., соломки 57 кг.

500 м. кв. 7½ кг. азотняку, снопів 53, зерна 79 кг., соломки 119 кг.

Азотняк дав надвишку вівса зерна вартістю 20 грош. $\times 40 = 8.00$ зол. і соломки 5 гр. $\times 62 = 3.10$ зол., а разом 11.10 зол.; погній коштує $40 \times 7\frac{1}{2} = 3.00$ зол., себ-то чистий дохід із 5 арів одержано, завдяки угноєнню а-

зотняком 8.10 зол., а з морга булоб одержано **92.34 зол.**

Другий досвід у с. Ферлеїв на Рогатинщині (тяжка жовтава глина) показав слідуюче:

100 м. кв. без угноєння, зерна 7 кг., солом 18 кг.

100 м. кв. суперфосфат і азотняк, зерна 18 кг., солом 36 кг.

Надвишка, завдяки азотово-фосфоровому угноєнню, вартість зерна виносила 20 гр. $\times 11 = 2.20$ зол., солом 5 гр. $\times 18 = 0.90$ зол., а разом 3.10 зол. Вартість погноїв $1\frac{1}{2}$ кг. азотняку 0.60 зол., 3 кг. суперфосфату 0.54 зол., разом 1.14 зол. Чистий дохід за угноєння азотово-фосфорове $3.10 - 1.14 = 1.96$ зол. з ара. а з морга **111.72 зол.** Ці досвіди є продинокі і без повторень, але дані взяті середні за кілька років.

Брак азоту дається спостерігати не лише на землях світло-забарвлених, а рівнож і на чорноземах. Запаси азоту в ґрунті кожнорічними врожаєми вичерпуються. Запаси ці не поповнюються тому, що цілий запас азоту, що збирається в господарстві, на поле майже не вертається. Хто бачив, як переховується на селі обіжник і гноївка, той зрозуміє, чому азот не вертається на поле. Стручкові рослини на наших полях управляється ще в незначній кількості. Тому азот із поля врожаєми забірається, на поле майже не вертається, через це на чорноземах рослини сильно відчувують потребу в азотовому угноєнню відповідно збільшують врожай зерна і солом.

Треба зазначити, що в наших умовах і майже на всіх землях без виїмку саме азотове угноєння далеко не завжди дає повний ефект. Майже у всіх випадках найкраще ділає комбінація **азотово-фосфорових погноїв** (азотняк і томасина або суперфосфат) і найкраще виплачує вклад зроблений на закупно цих погноїв.

Для того, щоб не завестися, треба знати на яких землях, які саме погної уживати, щоб вони відповідно ділали. Найкраще про це господар дізнається тоді, коли буде робити спроби на своїх полях із погноєми.

Тому можна сказати, що на землях в добрій культурі (добре провітрюємих, не квасних) дуже добре ділає **азотняк**. Краще брати гранульований, бо він дається до ґрунту краще і безпечніше розсіяти, ніж мелений, якому при вітрі годі дати собі раду. На підставі численних досвідів можна твердити, що **азотняк ділає на одному місці два роки** (досвіди в Залужу, Конюшках, Лучинцях та інших селах на Рогатинщині). В той спосіб видатки на погній ще краще виплачуються надвишкою врожаю за два роки. Найкращі рекордові врожаї, які вдалося досягнути в повіті одержано завдяки азотово-фосфоровому угноєнню (Лучинці 16 м. сотн. жита з морга, Конюшки 19 м. сотн. жита з морга і т. д.). Для угноєння морга поля потрібно 40—50 кг. азотняку і 150 кг. суперфосфату або томасини (азотняк розсіяти за кілька днів перед посівом). Найкраще надається для угноєння озимини, бо він із землі не виполіскується.

На землях квасних азотняк ділає досить слабо. Замість нього треба давати погної, що мають значну частину азоту у формі салітри — салітрак або нітрофос. Спеціально на землях піскуватих знаменито ділає нітрофос. Угноюється поле цими погноєми, висіваючи їх разом із насінням або як „поверх-листовне“ угноєння. Мають велике значіння при підкріпленню озимини. Ділають скоро і певно. Хлібсоби, у яких переводилося демонстративні досвіди, побачивши, як ділають салітрак і нітрофос, приходили купувати „такий самий погній, як на досвіді“, бо не могли дивитися на те мізерне збіжжя, як можна було поправити цими погноєми. І дійсно поправляли.

Таб. ч. 1.

І. Досвід у с. Серники Середні, пов. Рогатин із вівсом на суглинку.

Які давалися погної?	Середні врожаї з 2-х повторень		Надвишка врожаю в кг.		Вартість надвишки в зол.	Вартість погною в зол.	Дохід з 1 ара в зол.	Дохід з 1 морга в зол.
	зерна кг.	соломи кг.	зерна кг.	соломи кг.				
Без погноїв	19 $\frac{1}{2}$	29	—	—	—	—	—	—
Азотняк	27 $\frac{1}{2}$	31 $\frac{1}{2}$	8	2 $\frac{1}{2}$	1.72 $\frac{1}{2}$	0.60	1.12	63.84
Азотняк і суперфосфат	39 $\frac{1}{2}$	41 $\frac{1}{2}$	15	12 $\frac{1}{2}$	3.62 $\frac{1}{2}$	1.14 $\frac{1}{2}$	2.47	140.79

Нітрофос і салітрак рівнож добре діляють на цукровий і пашний буряк. Половину угноєння висівається разом із насінням, а другу половину як „поверх-листовне“ угноєння. Сьогодні вони цілком витіснили чилійську салітру, як занадто дорогий погній.

Азотові погної є конечні і то в **комбінації з фосфорсвими погноями**. Без фосфорових погноїв азотові не дадуть повних наслідків.

Тепер поглянемо, як і при яких комбінаціях діляють погної та чи виплачуються вони при низьких цінах на збіжжя.

(Див. табл. ч. 1. на 352 стор.).

Сам азотняк підніс врожай на 40 проц., а азотняк і суперфосфат підносять врожай майже на 79 проц., а чистий дохід підносять на 41.1 проц., або на 140 золотих і 79 сотиків із 1 морга поля.

(Дивись табеля ч. 2).

Таб. ч. 2.

II. Досвід у с. Залуже, пов. Рогатин із вівсом на глинці.

Які давалися погної?	Середній врожай з 2 х повторень		Надвиська врожаю в кг.		Вартість надвиськи в зол.	Вартість погною в зол.	Дохід з 1 ара в зол.	Чистий дохід з 1 морга в зол.
	зерна кг.	соломи кг.	зерна кг.	соломи кг.				
Без погноїв	19	60	—	—	—	—	—	—
Азотняк	23½	77½	4½	17½	1·77½	0 60	1·17½	67·69
Азотняк і суперфосфат . .	28½	76	9½	6	2 70½	1 14	1·56½	88 92

Досвіди за кілька років рівнож показують, що при теперішніх низьких цінах на збіжжя азотово-фосфорове угноєння дає більший або менший дохід, але майже ніколи не дає страти.

Таб. ч. 3.

Нарешті, щоб підтвердити poplatність азотово-фосфорових погноїв подамо ряд досвідів, що були переведені на Рогатинщині на різного типу ґрунтах із вівсом і житом:

(Дивись табеля ч. 3).

Село, ґрунт, рослина	Погній	Врожай в кг.		Надвиська врожаю в кг.		Вартість надвиськи	Вартість погноїв	Чистий дохід з 1 ара	Дохід з 1 морга
		зерн	сол.	зерн	сол.				
Ферлеїв, глинка тяжка, овес	без погноїв	7	18	—	—	—	—	—	—
	азотняк і суперфос.	18	36	11	18	3·10	1 14	1·96	111·72
Стратин, суглинок, жито	без погноїв	5·39	13·02	—	—	—	—	—	—
	азотняк, суперф.	11 30	25 30	5·91	12·28	167 78	1·14	0·537	30·60
Бабухів, чорнозем, овес	без погноїв	12	17	—	—	—	—	—	—
	азотняк і суперфос.	19	30	7	13	2·05	1·14	0·91	51·87
Данильче, суглинок, жито	без погноїв	11½	20	—	—	—	—	—	—
	азотняк і суперфос	20½	25	9	5	187½	1·14	0 73	41·61
Конюшки, чорнозем, жито	без погноїв	18	19½	—	—	—	—	—	—
	азотняк і суперфос	25	27	7	7½	1·63½	1·14	0·49½	27·93
Івдмихайлівці чорнозем, жито	без погноїв	9½	29	—	—	—	—	—	—
	азотняк і суперфос	20½	40	11	11	2·53	1·14	1·39	79 23
Журів суглинок, жито	без погноїв	10	31	—	—	—	—	—	—
	азотняк і суперфос.	19	39½	9	8½	2·04½	1·14	0 90½	51·30

З поданих досвідів бачимо, що азотово-фосфорове угноєння скрізь впливало на піднесення врожаю і згадані погної відповідно рентувалися (поплачувалися). Найменший до-

датковий дохід за угноєння поля виносить 27.93 зол., але в більшості буває поверх 50 золотих, в окремих випадках перевищує 100 зол.

Чи може так далі бути?

В ч. 9. часопису „Сільський Господар“ і „Сільсько-господарської Кооперації“ з 1931 року, звернули ми увагу на скрутний стан видавничого відділу „Сільського Господаря“. Ми виказали цифрово несолідність певної частини передплатників, які залягають із передплатою і наражують тим Товариство на страти.

Ми думали, що наші передплатники зрозуміють вагу цієї несолідності і вирівнюванням належитості спричиняться до поліпшення важкого матеріального стану Т-ва.

Ми приобіцяли в слушний час написати нашим читачам, який успіх мали наші слова, — що і робимо.

Заледви кілька передплатників написало, щоби виждати їм до осені і то таких, що ми не мали найменших сумнівів, щоби вони не заплатили. Інших довжників це зовсім не зворушило і ми були змушені знова вислати **2.385** упімнень на суму **28.828 зол.** На це до кінця липня звернуло 260 довжників суму 2.294 зол. Натомість **2.125** довжників на суму **26.534 зол.** мовчить спокійно до сьогодні. Пригляньмося, який стан часопису з днем 1. серпня ц. р.

За часопис „Сільський Господар“ винні:

Приватних передплатн.	1.174	квоту	13.451	зол.
Кооператив	806	„	10.703	„
Кружків „С. Г.“	371	„	4.927	„
Читалень „Просвіти“	291	„	3.136	„
Громадських урядів	391	„	3.484	„
Заграничних передпл.	33	„	231	„

Разом 3.066 квоту 35.932 зол.

Нехай тепер кожний із тих найбільше невражливих скаже, **чи можлива при такому зрозумінню справи праця Товариства в теперішній тяжкий час?**

Де шукати причин цього жалюгідного стану? Завдавши собі труда при докладному перегляненню конт кожного поодинокого передплатника ми ствердили, що в тих місцевостях, де платять приватні, там мають заплачену передплату і місцеві організації, нагості, де залягають з передплатою приватні,

там не платять і місцеві організації. З цього видно, що одною з причин є не що інше, як **недбалість і байдужність людей.**

Є оправданим, що часом хвилює селянинів тяжко заплатити передплату, але ніяк не можна повірити, щоби таке велике число різних сільських організацій не могло вирівняти довг за часопис. Тут мається до діла зі звичайною неточністю, а в цьому випадку навіть байдужністю відвічальних людей. І між приватними довжниками ствердили ми, на жаль, що більшість є таких, що коли би захоїли, то знайшли би вихід вирівняти довг, щоби уможливити Т-ву нормальну працю. Відкиж тут така впертість? І на це, здається, можна відповісти. Коли Т-во діставало в передвоєнних часах на видавничу діяльність субвенції, не гляділо на те, хто платить, а хто ні, коли по першому упімненню не заплатив, то більше його не впоминалися, часопис здержували і то по році або і двох.

Це можна було тоді робити, бо дефіцит покривалося субвенціями. Напевно і тепер багато буде таких, які думають, що Т-ву сприкриться і перестане впоминатися залеглих передплат. Одначе сьогодні муситькожний зрозуміти, що видавнича діяльність Т-ва мусить себе сама оплатити і Т-во не може робити нікому дарунків, а також задовжувати себе. Кругло 40.000 зол. на довжниках, за яких Т-во платить 12 проц. відсотків, а це виносить 4.800 зол. на рік або 400 зол. місячно.

В другому кварталі було 2.800 довжників на суму 30.400 зол., в третьому кварталі є їх 3.066 на суму 35.932 зол., себ-то прибуло ще 266 довжників, а довг не лише не зменшився, а побільшився на **5.532 зол.**

Нехай кожний тепер, хто вимагає від Т-ва праці, відповість собі в душі на питання: „**Чи може так далі бути?**“ І коли найде на це питання відповідь, а вона не може інакша бути, як „ні“, тоді цей, до кого воно відноситься, постарається, щоби теперішній стан поправити на ліпше. Який він буде, напишемо з кінцем IV. кварталу.

До цього треба ще дочислити 586 довж-

ників пасічників за часопис „Український Пасічник“ на суму 2.982 зол., а за книжки і календарі винні 13.264 зол. або разом за всі видання винні Т-ву **52.178 зол.**

Через це Т-во задовжується і лише від чужих боргів платить місячно кругло **522 зол.** самих відсотків, то є квота, якою нині можна оплатити двох урядовців.

Хто не працював в адміністрації часописей, негоден ані уявити собі скільки мозольної і втомлюючої праці потрібно, щоби обчислити і виписати кілька тисяч конт залягаю-

чих передплатників, не говорячи вже про страту часу і коштів. Тому прикро вражає, коли довжник вирівнюючи річний довг не хоче признати 50 гр. коштів упімення, які Т-во є змушене жадати.

Теперішній час і обставини життя вимагають від всіх нас, аби ми від байдужности перейшли до зацікавлення. Ми віримо, що всеж таки байдужність уступить місце зацікавленню і цей жалюгідний стан в нашому видавництві поправиться.

Дирекція Т-ва „Сільський Господар“.

САДІВНИЦТВО І ГОРОДНИЦТВО.

Микола Панасевич.

Перезимовування розсади капусти.

Часто управа капусти пропадає через те, що капустані шкідники нищать ще молоденькі рослини. Особливо це спостерігається на ґрунтах бідних на поживу, головно пісчаних і там, де щорічно на тому-ж самому місці управляють капусту.

Щоби одержати вчасну капусту і позбавитись шкідників, у Східній Пруссії вже від давна практикують висівати капустяну розсаду в осени.

А перезимовування капустяної розсади є дуже просте. Посів відбувається на вільному воздусі в часі між 20 серпнем і 5 вереснем на добре розроблений, свіжо-скопаний і чистий від бур'янів ґрядці, не густо. Насіння при помочи грабель або гака заборонюється разом із притрушенням зверху добре перегнившим гноєм-обірником. Угноєння має те призначення, щоби молода розсада відразу знайшла для свого розвитку досить потрібної поживи. Щоби насіння охоронити від птахів, слід ґрядки прикрити тоненьким і дешевеньким полотном.

Коли тільки насіння зійде, зараз-же полотно здійсмається, а рослини пересаджується на ґрядку на 1 метр широку, найліпше на пісній землі, щоби вони не надто буйно росли. На 1 метр ширини ґрядки припадає 17 рядів, у ряді кожна рослина повинна бути віддалена від себе на 4 см. Поливання водою шкодить, муситься його оминати. Аж до середніх чисел грудня лишається розсаду найліпше власній долі, а коли прийде температу-

ра до 6° зимна, приходить пора, коли розсаду треба прикрити. Для тої ціли будується зі старих бобових або кукурудзяних лодиг свого роду „руштовання“, високе в долоню понад рослини. Потім „руштовання“ прикривається сосновими чи смерековими галузками. Прикривання чимсь іншим у підсонню Сх. Пруссії виходило на шкоду. Бо там пробувалося всіх способів і той спосіб показався найпрактичнішим. Як тільки по сильному морозі наступить похмура погода, всі галузки здійсмається. Коли пізніше в січні і лютому морози збільшуються, радиться кожную ніч прикривати ґрядки знова. Якщо настануть соняшні дні, треба, почавши від лютого, оставляти накриття аж до 11-ої години дня, **щоби рослини під накриттям зовсім розтаяли.** В березні, коли на це погода позволяє, пересаджується так перезимовану розсаду на вільні ґрядки, найкраще в якомусь затишку, який би хоронив рослини перед погіршенням погоди. На цьому перезимовування розсади кінчиться.

В цей спосіб управляється білу і червону капусту. Добре є мати різні сорти: ранні, середні та пізні, що запевнює гарний врожай.

На кінці треба сказати про ґрунт: мусить він бути тяжкий і багатий на поживу. Найліпше удається капуста на „свіжій“ землі, наприклад: на давній сіножаті, таких землях, де довгий час стояли стирти, тощо. Таку землю треба до глибини 60 см. скопати та відповідно погноїти, після чого можна сподіватися чудесного врожаю капусти.

о. О. Фацієвич.

Хороба та шкідники печериці.

Печерицю люблять не лише люде, але і всякі грибики, бацилі та комашня, що її винищує.

Одною з дуже поширених хворіб на печериці є **мокра гниль**, що її викликає досі ще докладно не досліджений грибок. Від нього вона темніє, м'якне та переминюється у вонючу мазюку.

Проти цього треба забезпечити печерицю від бруду та надмірної вогкості, а також і від надто сухого повітря. Щоби земля на печеричених грядках у заперті (значить у будинках) не була замокра, слід вважати, щоби підливати їх лише тоді, коли дійсно заходить для цього потреба, себ-то коли поверхня їх є цілком суха та сипка. Коли бажають забезпечитися перед сухістю, дораджують розвішувати поміж грядками чисті та замочені у воді не отікаючі водою плахти.

Коли-ж ціла грядка була би заражена цим грибом, тоді її цілком треба скасувати (себ-то ґрунт і зпід неї викинути), те місце пілляти рідиною сірчаної кислоти (50 гр. на 1 л. води), а землю дати іншу.

Брудні плями на печериці викликає теж печеричина зараза, що її назвав Е. Нерінґ „*Russinia agaricae* Nehr“. Причиною її є теж надмірна вогкість. Середниками проти неї є часте провітрювання приміщення та регулювання температури до $+15^{\circ}$ Ц.

Дальшим дрібноорганізмом-грибом, що винищує культуру печериці є *Verticillium infestans* Cost., що проявляється білим налетом, подібним до пилі з муки. Її називають Французи „*Faux-plâtre*“. На жаль, досі цей грибок є мало досліджений. Від нього печериця вигниває.

Таку саму появу викликає грибок званий *Monilia fimicola* Cost et Mar. Мицелі цього паразита творять групові налети зразу білі, відтак червонаві, а в кінці сіві.

Подібним грибом є теж *Myceliophthora lutea* Cosgr., що її плянтатори у Франції називають „*Maladie du blanc* або *Vert de gris*“. Він є дуже частою появою. Пізнати його по тому, що його зародні оплітають мицелі печериці і витворюють подушково-кулисті налети, що зразу мають білу барву, відтак жовтіють, а в кінці стають сиво-зелені.

Проти цих грибиків поручають надзви-

чайну чистоту у приміщенню, стерелізацію обірника-гною та часте провітрювання. В разі поширення зарази найкраще скасувати плянтацію та висіркування і вибілення приміщення.

Часто навіщують печерицю теж грибики *Pleurotus mutilis* та *Clitocybe candidus*, що проявляються теж налетом та викликають гниль. Розрізнити їх можна лише через дрібновид (мікроскоп). Голим оком можна їх присутність пізнати по тому, що печериця хворіє, вяне, гниє або й недоростає свого віку.

Головним заходом проти всяких хворіб є вміла управа печериці, добре приміщення, не забагато гарячого та сухого повітря, а також зимного протягу та доброго гною.

Крім хворіб берегти ще треба печерицю і перед **шкідниками**. З більших звірят найбільше шкодять їй щурі та миші, що риють нори у грядках та виїдають грибню, на котру вони є дуже ласі. Їх треба конче вилапувати у який небудь спосіб. Найкраще при допомозі котів. Затруювання різними середниками не є бажаним, бо гниття їх тіл у норах дає підклад до поширювання різних хворіб та спричинює неприємний запах гниючих трупів.

Із дальших звірят печериці шкодять слимачки, головню *Limax agrestis* L. Він виїдає діри у печериці та лишає по собі слизь, по чому й пізнати його появу. Його треба вибирувати вночі при світлі або ловити у наставлені мисчинки з пивом. Любить він теж і капустає листя, яблуко, моркву, тощо.

Найліпшою лапкою на них, як і на стоноги, каракони (шваби), дощівниці є звичайна ропуха. Її навмисно впускають у печеркарню, а вона вже собі дає з ними раду, виловлюючи їх до щенту.

Поважну шкоду робить стонога звана *Oniscus asellus* L. Вона є сірої барви, на 12 до 17 мм. довга та має 7 пар ніг. Шкодить у цей спосіб, що нагризає або цілковито виїдає серединки печериці. Її вилапують так: накладають викраюну картоплю, куда вона й залазить.

Із менших звірят найбільшими шкідниками печериці є малі **мушки** *Sciaria ingenua* Duf, *frigida* Winn та *Sc. inconstans* Fitch. Їх гусінь подібна до хробачка, є валкувата та гола. Вона являється головним шкідником, бо виїдає найперше мицелій, а відтак ки-

дається на саму печерицю і пережирає її у всіх напрямках. Живе вона головню на гниючих рослинах і звірятах, а з обірником дістається до грядок печериці і там нераз винищує цілу плянтацію.

Проти цих шкідників є така рада: 1) Провітрювати приміщення, щоби вже розвинені мушки вилітали на двір. 2) Накладування купками перегнилого гною на грядки. 3) Прокурювання приміщення сіркою та тютюном. 4) Розгрівання самого гною під грядку до 45-50° Ц. 5) Спорскування грядок „Флітом“.

Дуже грізним ворогом печериці є теж „червоний павучок“ *Tetranychus Fraxinus*. Він є дуже дрібний ростом, звичайно червоної барви. Виїдає не лише грибню, але і саму печерицю. Вигубити його дуже трудно. Про-

бували зрошувати після збору грядки 3% рідиною з лізолою, але це мало що помагає. Найкраще після збору викинути всі грядки та як просохнуть спалити, самеж приміщення добре висіркувати. Найбільше цей павучок появляється з конячого гною, що повстав із кормлення картоплею, морквою, бруквою та промерзлою яриною.

Є ще комахи без крил, що їх гусінь, коли масово появиться, багато шкодить печериці. Вони є: *Anuraphorus ambulans* Nic. *Achorutes murorum* Gerv., *Istomata cinerea* Nie, *Cyphoderus pulex* та *Deegeria nigromaculata*.

Середники боротьби є такі: 1) Вилівлювання гусіни на покрайну каляріпу та моркву. 2) Сіркування приміщення. 3) Вигонювання мушок через провітрювання.

Агроном М. Зімницький.

Як приготувляти конфітури та повидла?

Овочі та овочеві вироби (сушені, повидла, мармеляди, жеми, конфітури, галярети, соки та ін.) в народньому господарстві мають велике значіння. З одного боку овочі та овочеві вироби є дуже цінною та здоровою живою людини.

З другого-ж боку, ця галузь сільського господарства дає значні прибутки, коли її розумно поставити.

Через те нашим завданням є поширювати як перший споживчий напрямок, так і другий промисловий.

Споживання овочів у нас є обмежене лише на літні та по часті осінні місяці тоді, коли їх є багато та дешеві. Для доброї-ж виживи та здоровля людей потрібно щоденно споживати овочі чи овочеві вироби.

І тому поступові народи навчилися переховувати овочі ріжними способами в свіжому чи консервованому вигляді і таким чином споживання урожаїв рівномірно розділюють на цілий рік.

Тут подам два способи консервування овочів: приготування **конфітур** (варення) та **повидла**.

Варення або конфітури є одним з дуже поширених на Україні способів заварювання овочів. Добре приготуване варення має всі добрі прикмети природніх овочів, з яких воно вироблено (смак, барву, аромат).

Варення зі слив (угорки). Сироп при-

готовити з розрахунку на 1 кг. овочів 1 кг. цукру. Спочатку слід зварити сироп із цукру, збираючи шум. Коли сироп загусне, даємо достиглі сливи, з яких витягаємо кісточки або і ні, але обовязково пошпигані голкою (щоб сливи не розварювалися). Далі варимо на повільному вогні, збираючи весь час шум. По 15—20 хвилинах зняти з вогню, зібрати решту шуму і лишити охолонути, а потім обережно злити до слоків, дати трохи салідлю, завязати пергаменовим папером і поставити в сухе і холодне місце.

Варення з райських яблук. На 1 кг. яблук 1.5 кг. цукру. Обірівати хвостики на яблуках та вижолобити з другого жінця. Так приготувані яблука дамо до киплячої води та зваримо, а потім, прополоснувши холодною водою, дамо до сиропу і поступаємо однаково як і в попередньому разі.

Таким самим способом можемо приготувляти варення і з інших овочів, як морелів, брусковини, порічок, агресту, малин, ожини, суниць, вишень, чорниць, брусниць та ін.

Виріб повидла.

Повидлом називається розварена та загущена овочева мякуш, з якої перед загущенням відділені тверді нестравні частинки (хвостики, зернятка, кісточки та ін.).

Звичайно повидла варяться без цукру та приготуовляються з якоїсь однорідної сиро-

вини і тоді носять назву сировини, з якої вироблені або зі сумішки овочів (грушки, яблука).

Стійкість (консервація) повидла настає через випарювання води, концентрацію мякуша, а головню цукру. Після того повидло стає стійким проти доступу повітря та зіпсуття.

В час великого урожаю овочів, а особливо сливок, коли селяне за безцін збувають їх, то далеко вигідніше переробити їх на повидла, які потрібні зимою як для свого господарства, так також можна добре продати. А це тим більше, що на повидла можна зужити всі овочі, — пошкоджені, дрібні, побиті, пятнисті, які без перерібки пропадають і таким чином збільшимо видатність наших садків.

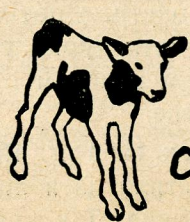
Повидла зі сливок. Сливки беруться добре достиглі (коли біля хвостика зачинають морщитися), бо лише з таких сливок дістанемо добрі, смачні, ароматичні повидла. Збирати сливки слід зриванням з дерева або стрясуванням обов'язково на підстелену під деревом ряднину та взагалі при виробі треба додержувати ретельну чистоту.

Домашній виріб провадиться так: сливки з витягнутими кісточками (для усунення аромату по ядрах) або разом із ними розварюються.

По розваренню протираються через цід-

ник або сито, де затримуються кісточки. Потім цей мякуш загущується на повільному вогні, весь час помішуючи так довго, поки повидло зачне липнути на м'шалку, тоді відставити і горячим розлити до слоївків чи яких горнят. Зверху повидел налити трохи олію, який, загустнувши, не пропускає повітря, а з ним і ріжні дрібноорганізми.

Садівники або скупщики овочів виріб повидел провадять в ширшому розмірі. Для цього треба мати мідяні півкулясті кітли до 400 кг. обсягу, звичайно переносні. Кітел поміщається під накриття та запускається в землю. Перед варенням треба котел до блиску вичистити, щоб усунути шкідливу окись міді. Наповнити котел вимитими сливками та прикрити віком. При варенні треба помішувати; як сливки розмякнуть, зняти віко. Близько котла поставити дві діжки і до одної з них перелити дерев'яним черпаком розварену мякуш, поклавши від котла до діжки коритце аби не розкапувати. Випорожнений котел знову наповнити свіжими сливками та продовжувати розварювання. Тимчасом розварений уже мякуш протирається на ситі за допомогою віника до другої діжки. Дірочки на ситі мусять бути такі великі, щоб могли задержати кісточки. Готове повидло розливається, як сказано вище.

Текання
сільсько-господарських тварин

Инж. д-р М. Холєвчук.

Організуємо годівлю свиней!

В міру втрати закордонних ринків на збут свиней, поширюється чимраз більше беконярський промисл. В Польщі буде в короткому часі чинних всіх 33 беконярень. На нашому терені, крім ходорівської і львівської беконярні, будується беконярня в Золочеві та намічається творення беконярень і в інших районах. І наша кооперація підготовляє ґрунт під власні кооперативні беконярні, щоби за певнити своїм членам можливо найбільші користи, який цей м'ясний промисл може дати подібно, як це має місце в молочарській кооперації.

Незалежно від цього наша кооперація намагається взяти збут свиней у свої руки і до беконярень чужих підприємств, щоби тим способом охоронити своїх членів від несовісного визиску „гандлярів“ безрогами.

Кооперація зможе це діло повести тоді, коли буде мати однорідний матеріал на збуття і буде могла фабрикантам зобов'язатися доставити потрібну кількість свиней і то таких, яких вимагає беконярський промисл.

Щоби можна було цьому завданню відповісти, мусить бути годівля свиней органі-

зована. Для беконярського промислу потрібно свиней молодих, живої ваги біля 90 кг. Свині бажані довгі, з малим черевом, зате рівним і широким хребтом, бо мясо з тих частей тіла має найліпшу ціну. Щоби такі свині мати, треба вже відповідно годувати і льохи та їх поросята, вести контроль продуктивності, щоби можна було добирати до розплоду добірні годівельні свині. На бекони треба відповідно годувати свині вже від самого відлучення поросят від льохи. Ходить про те, щоби свині скоро росли, щоби досягнули можливо найбільший приріст мяса. Молоді свині не мають бути затовщені. Солонина має бути рівномірно під шкірою уложена, не грубша на ширину двох пальців руки.

Тут потрібно повести діло організовано. При Кружках „Сільського Господаря“ треба негайно зорганізувати окремі Секції годівлі і плекання свиней. Кружкові Секції мусять злучитися в таку ж повітову Секцію при філії „Сільського Господаря“, яка мусить працювати в тісному порозумінню з Повітовим Союзом Кооператив. При філії мусить працювати агроном, бо без фахового проводу справа не піде. Коли в початках повітові організації не зможуть удержати агронома, тоді повинні це зробити в порозумінню з кількома сусідніми Філіями і Повітовими Союзами. Одне це належить уважати за перехідну конечність, бо чим менший район, тим праця агронома успішніша.

Звертаємо увагу, що справа важна і не терпить проволочки. Беконярський промисл чимраз, то більше поширюється. Вивіз беконів був: (Рольнік, ч. 33. 1931):

в 1929 р. 12.043 тон на 45.820 мільйонів зол.
в 1930 р. 24.384 тон на 71.524 мільйонів зол.
за 5 місяців 1931 р. — 21.800 тон на 47.715 мільйонів зол.

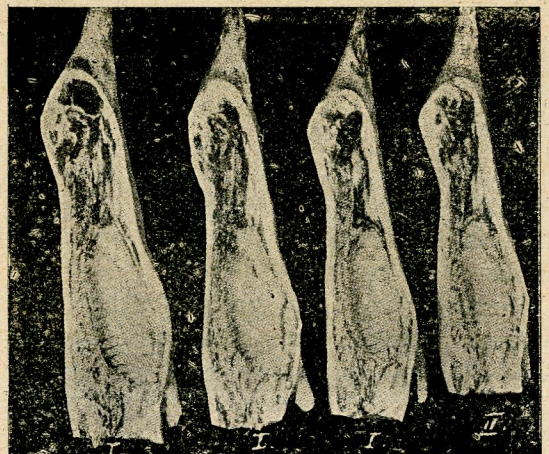
Подібно більшає і вивіз мясарських виробів (вудженини, шинок):

в 1929 р. — 1.730 тон на 7.001 мільйонів зол.
в 1930 р. — 3.435 тон на 10.741 мільйонів зол.
за 5 місяців 1931 р. 2.942 тон на 9.864 мільйонів зол.

Одначе треба бути вже заздалегідь приготуванним на те, що зі збільшенням вивозу беконів на закордонні ринки прийде спадок ціни. Не треба забувати, що у всіх краях йде

широка пропаганда за збільшенням годівлі молодих свиней на мясо, бо це найкраще поплачується. Тут прийде з часом до великої конкуренції і на тім вийдуть ті найліпше, що зможуть доставляти найдешевший, а рівночасно найліпший продукт.

В цьому напрямку мусить йти тісна співпраця „Сільського Господаря“ на годівельному полі з кооперацією, яка перебирає на себе торговельну ділянку. Підготовчі праці до цього започаткувала Головна Рада „Сільського Господаря“ ще в 1929 році, коли усталювано спільний плян праці в ділянці годівлі і плекання молочної худоби з молочарською кооперацією. Хто бажає з цими підготовчими працями заізнатися, радимо переглянути Ка-

Оцінка беконів, що виходував кружок сільської молоді в Івежицях, у дембицькій беконярні 1929 року. (I - перша кляса; II - друга кляса).

лендар „Сільського Господаря“ за 1930 р., а саме статтю: Як „Сільський Господар“ дбає про плекання та охорону сільсько-господарських тварин. Деб цього Календаря не було, можна його ще дістати в Т-ві „Сільський Господар“ у Львові. В Календарі „Сільський Господар“ на 1932 рік, що є спільним календаром „Сіл. Господаря“ і „Центросоюзу“, поміщені м. ін. статті про годівлю та плекання свиней, а зокрема про годівлю свиней на бекони. Належить лише подбати, щоби цей Календар як найбільше поширився. Так само треба ширити і наш часопис, в якому постійно про ці справи будемо писати.

Читайте й поширюйте часопис „Сільський Господар“.

Гр. Герман.

Кури Род-Айленд-Ред („Кармазини“).

Сьогодні ці великі, червоні кури в „моді“ і їм приписується велику господарську вартість. В Бродах і по селах близько Бродів можна надбати гарні примірники цих курей.

Тридцять літ тому назад плекав я також кури Род-Айленд-Ред. З чи 4 купив я в п. Гнатюка в Довжневі, а півня купив у тамошнього війта. За курки платив я по 5 ринських, а за півня дав аж 25 ринських, бо війт півня не хотів продати, а він був першої кляси і я хотів його доконче мати.

Батьківщиною цих курей є держава Род-Айленд Rhode Island в північній Америці. „Ред“ по нашому червоне, що означає в цих курей краску пірря. Високі, крижисті, червоні кури з простим, поєдинчим або рожечковим гребенем, із жовтими, краски кукурудзи, ногами. Схожі на Орпінгтонів, але вищі. Є це порода загально корисна. В р. 1880 мали ці кури назву „Редс“, себ-то „червоні“, а в р. 1895 одержали своє повне ім'я, яке мають до нині. „Кармазинами“ назвали їх польські птахівники.

Род-Айленд-Ред є раса штучна. В них пливе кров Кохінхінів, Маляїв, Домініканів, Італійок і звичайних курей.

Завдяки доброзичливості надзвичайно совісного птахівника п. Мосціскера з Бродів, я є в можливості виказати ужиткову вартість цих курей.

Табличка несливости.

Число курки	Річна несливість за 1930 р.	Несливість за 7 місяців (з 1-го січня по 31. липня 1931 р.).
52	144	55
53	131	53
54	87	—
55	149	82
56	138	57
57	167	76
3653	92	68
3655	96	72
4465	198	91
5589	—	77
5906	—	110
5905	—	95
5904	—	120
5901	—	122
46	—	97
5403	—	112
5897	—	106
5016	—	12
Разом	1202	1405

З цієї таблички несливости бачимо, що навіть у расових курей з усталеними зовнішніми прикметами — їх яйцекладність дуже ще сороката.

Інж. В. Вакуловський.

„Кармазини“ чи леггорни.

Порушуючи справу породи курей для Галичини, малося на увазі подати одну породу, якуб заводилося в цілому краю для постачання односортового, доброякісного, експортного яєчного матеріалу для цілей торговельних. В тій статті не обговорювалося детально користних рис окремих пород тому, що годі було передбачити, щоби в цій справі могли повстати непорозуміння між агрономами. Оскільки є фактом, що є різні погляди, щодо породи курей, маємо тут подати причини, які дозволили пропагувати „кармазинів“, а не леггорнів.

1. Досвіди, що переводилися в Канаді, показали, що найбільш несливою породою при

найкращих умовах удержання є леггорни, які зносили річно 351 яєць, а рекордові кури навіть 360 яєць річно. На жаль п. інж. І. К. не звернув відповідної уваги на умови, в яких переводилися досвіди. В Канаді є велика кількість курячих фарм, де і переводяться такі досвіди. Фарми курячі в Канаді обладнані по всім правилам науки. Догляд за курами як найкращий. В зимі, щоби несливість не впадала, продовжують на кілька годин день, освітлюючи курники електрикою (досвіди показали, що короткий зимовий день негативно відбивається на несности) і т. д.

Умови удержання курей в Галичині є цілком відмінні. Ще мине не мало років, заки во-

ни бодай трохи наблизяться до умов канадійських. Можна бути певним, що таких вкладів у курники у нас ще довго не зробить ні один хлібороб. Про електрику для курей ще довго не будемо і згадувати, бо не скоро буде вона доступна і для населення села. Чи можуть у наших примітивних умовах леггорни виказатися такою високою продукцією як в Канаді? Навіть, не беручи на увагу цілком відмінних способів годівлі дробу в Канаді, можна з певністю сказати, що продуктивність леггорнів в умовах Галичини сильно впаде і наблизиться, а то і зрівняється з продуктивністю більше витривалої породи „кармазинів“. Досвіди про продуктивність окремих пород могли б мати для нас значіння лише в тому випадку, коли б переводилися в наших умовах удержання або близьких до них. Досвіди переведені в умовах цілком відмінних нашим не можуть бути для нас міродайними.

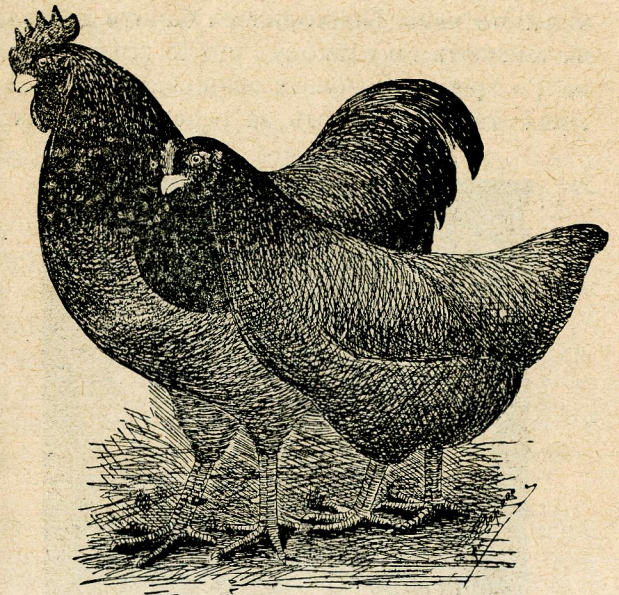
2. „Кармазини“ споживають більше кормів. Це цілком зрозуміло тому, що вони є значно більші від леггорнів. В той час, як кури леггорнів важать $1\frac{1}{2}$ —2 кг., „кармазини“ важать 4—4 $\frac{1}{2}$ кг., а когути часто більше як 5 кг. Ця риса має величезне значіння при ремонті стад. Не треба великого міста, навіть у маленьких містечках ціна залежить від ваги курки. За велику платиться більше, за малу менше. Коли продають на базарі малі кури (мінорки або прості), то одержують залежно від величини 1.20 зол. — 1.50 зол. В той же час за велику курку беруть 4—4.50 зол. Приходилося спостерігати, що на базарі за когута „кармазинів“ брали 5—6 зол. Найкраще це спостерігається, коли приїзять скупщики дробу. Якщо при ремонті 20 леггорнів одержиться за них **найбільше 30 зол.**, то за таку саму кількість „кармазинів“ одержиться **не менше 80 зол.**, що сьогодні дорівнюється врожаю з пів морга поля збіжжя.

Це твердження не розходиться із вимогами раціональної господарки: дешевий сирій матеріал (збіжжя, бараболя, буряк і т. д.) переробити у власному господарстві на дорожчі продукти (м'ясо, молоко, яйця, сало) і продавати лише ці дорожчі продукти.

В зв'язку з започаткуванням експорту битої птиці до Англії, цей мент при виборі породи є дуже важним і промовляє за породу, якаб давала багато яєць („кармазини“ зносять річно около 240 яєць), а разом із тим давала би і багато доброго м'яса. Для експорту битої

птиці леггорни безумовно цілком не надаються.

3. Леггорни несуть більші яйця (7 дкг.), чим „кармазини“ (6 дкг.). Це цілком вірно. Але якість яєць неоднакова. „Кармазини“ мають жовту шкаралупу, яка по своїм властивостям сильно наближується до шкарлупи яєць пантарок. Яйця пантарок характерні тим, що мають дуже щільну, майже не пропускаючи воздух шкаралупу, що дозволяє перехову-

Род-Айленд-Ред („кармазини“).

вати їх без консервуючих річєвин часто навіть пів року. Шкаралупа яєчна у „кармазинів“ рівнож дуже щільна, майже не пропускає воздуха. Дякуючи цьому можуть без консервуючих річєвин схоронюватися два-три місяці. Яйця леггорнів за цей час цілком зіпсулися б. Ця риса яєць „кармазинів“ у торгівлі має кольтосальне значіння тому, що дозволяє без ризику стратити товар, передержувати їх довше, вижидаючи відповідної кон'юнктури на ринку. Маю відомости про вагон яєць „кармазинів“, що схоронювалися без консервних річєвин від початку березня до червня і при пересвітлюванню виказали всі прикмети цілком свіжих яєць.

Яйця з жовтою шкарлупою мають жовтіший жовток („кармазини“ мають жовту шкаралупу, леггорни білу), тому охотніше вживаються до печива, чим яйця з білою шкарлупою.

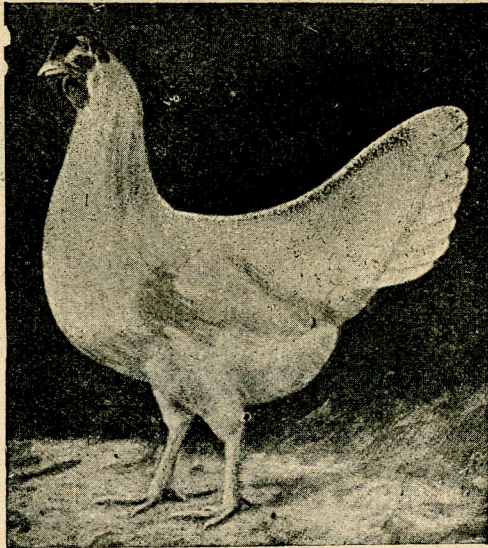
Яйця з жовтою шкарлупою є смашніші,

чим з білою, тому охітніше купуються, чим яйця з білою шраклупою.

4. У „кармазинів“ завжди буває більший процент запліднених яєць, чим у інших пород (висновки годівлі в Машицях — Познань), що при розведенню має велике значіння.

5. Леггорни є дуж рухливі. Для них дійсно не існує жадної загороди. Цю рису безумовно треба віднести до рис негативних, бо від таких курей на городах є сила шкоди. Ще невідомо чи шкоду, яку нароблять такі рухливі кури, виплатили коби знесли подвійну кількість яєць. Приходилося бачити на селах як таксують таку шкоду і що то коштує, коли на 1½ арах визначають знищеними 10 кг. насіння та ще стягають за переведення такса-

Леггорни.

ції. Тому тримаємося думки, що такі рухливі кури, для яких не існують загороди, „що ху-тенько перескакують через пліт до садку або городу та ще й чужого“, для умов нашого перенаселеного села цілком не надаються. Зате дуже добрі там, де є багато неужитків, які вони добре використовують.

6. Леггорни мають великий звисаючий гребень, який легко відморожують. З практики відомо, що курка з відмороженим гребнем на довший час перестає нестися (аж прийде тепло). Вазелина і смалець лише полекшують терпіння, але несподіванки не повертають. Тому вони є середниками не попереджувачими відмороження, а лише лікуючими. При чому шкоди внаслідок відмороження через припинення несподіванки ще збільшуються коштами за ліки, хоч би й незначними.

„Кармазини“ мають гребень дуже малий, а тому відморожують його хіба в найлютіші зими. Як більш м'ясні кури — взагалі менше перемерзають.

7. „Кармазини“ скоро втрачують полову здібність. Це безумовно риса негативна, але з нею легко можна боротися частішою заміною когутів.

8. „Кармазини“ є тяжкі. Це цілком вірно. Але нема нічого ідеально створеного. Приходиться миритися з такою негативною рисою тому, що кращої породи сьогодні нема. Є правда ще плімут-роки, але вони є менш відпорні проти хворіб, чим „кармазини“.

Селянам „кармазини“ дуже сподобалися несливостю, тихою — мало рухливою вдачею, витривалістю і поставою. Трохи більших видатків на корм не слід боятися, бо вони при ремонті стада оплатаються. Зрештою на селі є не мало способів зменшити видатки на корм заложенням червоводень, використанням хрущів, кропиви, дешевої м'ясної мучки.

Гадаю, що вищезгаданого вистарчить, щоби зробити правильний вибір породи і заводити „кармазини“, а не леггорни.

Маю вражіння, що до такого самого висновку прийшли в більшості п. п. агрономи, тому, що в звітах з діяльності Філій „С. Г.“ на кожному кроці стрічаємося, що заводять скрізь „кармазинів“ (Стрий, Городенка, Теретовля, Сокаль і т. д.). Хоч агрономи вже давно не відбували зіздів, а значить не могли порозумітися щодо породи, однак майже всі прийшли до одного висновку. Певно перед заведенням тої чи іншої породи мусіли вони поважно зупинитися над прикметами поодиноких пород, щоби зробити правильний вибір породи.

Приклади наведені про леггорнів у Золочеві і „кармазинів“ у Страбичеві для нас не є міродайними тому, що подають не масові спостереження автора, а поодинокі на 5 леггорнах (невідомо якої чистоти) і 35 „кармазинах“, що годувалися кукурудзою(?) і не ходили до нагрозочного пункту. Кількість спостережень для зроблення тих чи інших висновків є невистарчаючою.

Що ж торкається відбуваючихся на кухні сцен із „кармазинами“ разом із віником, що кидає в них розгнівана господиня, то це не належить до характеристичних прикмет „кармазинів“ тому, що може легко трапитися іншим породам, представниці яких залазять туди, куди не треба.

ЛИСТИ ГОСПОДАРІВ - ПРАКТИКІВ.

Під редакцією В. Доманицького, доцента Укр. Госп. Академії в Подєбрадах (Ч. С. Р.).

ЛИСТ ч. 17.

Госп. Ф. Вережак,

Городенка — Котиківка,
Галичина.

ХТО ХОЧЕ — ТОЙ МОЖЕ!

(Відповідь господарям І. Кметі та М. Польовому — листи чч. 11, 12).

Високоповажані Панове!

Не можу заперечити Вам, що **народ наш не згоден жити спільно**. Бо він не вихований в тому напрямі і **не має почуття спільности**. Це є рація і сам я є того переконання. Алеж я виразно зазначив в попередньому листі, що така господарка спільна можлива лише тоді, коли спільники посідають **належну освіту, а зокрема господарську**, то тоді всі ті перепони, що Ви наводите у своїх листах, відпадають.

На Ваші заміти буду відповідати по черзі — так як є надруковані в часопису.

Господарка така, дійсно булаб культурним фільварком. То булоб щось в роді фабрики. Не треба думати, що спільники мусять вирівнятися між собою маєтково, — ні. Спільники входять до спілки **на засадах акційних**, — хто більше вложив, — той більше відсотково побере з загального зиску.

Всі забудовання булиб спільні, з виїмком самих мешкальних домів тому, що наш господар все бажає мати місце родинне, де ніхтоб йому не заглядав і не перешкоджував.

Не конечно мусілаб господарська єдність на другий рік розлетітись і не конечно мусять мірятись розумами. Господарка така малаб різні галузі: садівничо-городничу, годівельну, збіжєву, рибну. Візьмім, наприклад, лиш цих чотири, то кожний з чотирьох спілковців взяв би галузь ту, якаб йому більш відповідала і його обовязком буде довести її до найкращого стану.

Щодо того рабату з купцем, то на це буде строгий регулямін, котрий не дозволить навіть думати про рабати.

Прихід за кожним разом не ділиться, лише входить до спільної каси. Розходи покриває спілкова каса, на потребу спілки за ухвалою членів, а на потребу члена, без ухвали.

Раз у рік приходить розділ зиску, по відтяженню видатків, які приходять на кожного зокрема як особисті, так і загальні. Особисті залежно від того, хто скільки пібрав продуктів і грошей, а загальний — відповідно до маєткового вкладу кожного члена в спілку. З

жінками рівнож те саме — кожна буде мати свою роботу до виконання. Щодо молока, хто більше бере, то це нікого зі спілковців не буде гнівати. Значить на тих буде більший особистий видаток і це береться під увагу при розділі зиску. Один член може забирати і все молоко спілки, коли його зиск те покриє. (Хто на скільки більше сконсумував, на стільки менше одержить зиску готівкою).

Щодо тої „Федьової гадепи“, то думаю, що між культурними людьми такі випадки висказу заздрости не повинні бути, бо не буде підстав. Думати про те, „що колиб то було наше, то ми булиб багаті“ можна дозволити кожному, бо це самій справі не буде шкодити — хіба-б за думкою пішов **чин**, але це не буде можливо через строгий під контрактом регулямін, ну і через **зрозуміння самої ідеї**.

На точки п. Кмета відповідь така:

1. Господарка така не має нічого в засаді спільного з господаркою большевиків, — там примус, тут добровільне приступлення з дібраними членами (з чесними поміж собою, культурними, будуєчими). Там варстат праці державний і рівність, тут поділ зиску відповідно до вкладу, тощо.

2. З тим, що наш селянин не доріс до вищої культури, я згоджуюся, і дійсно так на жаль є. Правда, що є виїмки, але таких на жаль дуже мало. Як сказав геній наш Т. Шевченко: „**безбатченки ми — от-що!**“ Отсе і є причиною нашої темноти і нужди.

3. Дійсно, господарські будинки мусять бути спільні.

4. Як і рівнож неподільність ґрунту. Хто конечно мусів би відійти, або інший випадок, — дістає сплату.

5. Ґрунт не однокласний не перешкоджує справі тим більше, що кожний не має свого відділеного участку і не знає навіть в котрому місці його участок прийшов би. Лише перерахується вартість і що на таку а таку суму він має вкладу.

6. Грошевий вклад на машини при такій

системі господарки, то це-б дуже не перешкаджало і легко залягоджується.

7. Не мусите ждати, аж Ваші спільники народяться, лише треба їх знайти. Не можна сказати, що їх виключно нема, — є, лише на жаль небагато і не разом живуть.

Щоби Ви могли краще зрозуміти мене — як у мене повстала думка про таку господарку, то наведу дещо з моїх спостережень. Читаю я дуже багато і студіюю господарську літературу. В 1929 році поважно захворів на груди, мав вибух крові. Пересидів у Карпатах, як зима так літо, 2 роки і виликувався з хвороби. Через цілий час бездільного сидіння в горах я багато передумав і багато дечого помітив, це і піддало мені думку про потребу заснування такого господарства.

До спілки нашої, що складалась з чотирьох членів, мали ще приступити двох зі склепами в Яремчу і Дорі, на тих самих засадах. Так, що спілка все випродукувала у себе, без посередньо продалаб консументові. А що інтерес не був би злий, то можна побачити хоч би з такого, — минулого року перші грушки (найраніші), я платив в Яремчу по 1.90 зол. за кільограм, а у нас в Городенці коштували ті самі грушки в той час по 90 сот. Бачите, яка різниця! Далі, гості приїзжі потребують свіжих яєць, а що в склепах не завжди можна дістати свіжі яйця, то вони дуже радо купують у господинь. В склепах яйця платились по 1 зол. за 11 штук, а у господинь, — що ніби свіжі, — 7 штук за золотого. Тимчасом жінки ті не мали своїх домашніх яєць, лише йшли до skleпу, купували 11 штук за золотого, а продавали за свої — свіжі 7 штук за 1 зол., значить, заробляли по 4 яєць на 1 зол. І так жінка за цілий день чимало заробляла. А якби спілка в своєму skleпу загарантувала свіжість яєць печаткою з датою зносу. Або знову, минулої зими була пшениця у нас по 18 зол., а там в skleпу продавалась по 40 зол. в роздріб. Як бачите, різниця немала і інтерес був би не злий, лише свідомих і відповідних людей потрібно, щоб рушити діло.

Я навів би багато прикладів і пояснень, але редакція не схоче так довгого листа помістити. Може декому стане не цілком ясно, через так коротке в'яснення, бо дехто глибше подумавши скаже: „Ну, а робота в спілці, яке відношення? Один має 5 моргів в спілці, а другий 15 і один робить цілий рік і другий. Тому, візьмим, на 15 моргах треба робити цілий рік день в день, ну, то тому, що має лише

5 моргів — три рази менше. Отже йому булаб кривда, бо його праця йшлаб на користь того, що має більше?... Але тут треба вирахувати скільки робітників йде на одну одиницю поля і тому, що має менше, а працює стільки, як і той, що має більше, треба йому доплатити до зиску на підставі поділки робочих одиниць на одиницю маєткову.

Будувати чотири окремі взірцеві господарства з метою найвищого використання тогож є неможливе. Правда, що взірцева господарка кожного зокрема має свою рацію там, де не можна завести вище описаної господарки, але вона не може дорівняти спілковій. Візьмим лише стави — поділена воднева площа, але не одностайна ведеться господарка, один веде боротьбу зі шкідниками, — другий ні. Один у своєму саду такі садить сорти, — другий інші, один через відповідний догляд саду має гарний овоч, другий — лихий. Один віднаймає сад, коли лише він зацвіте, другий хоче продати врожай овочів по зборі. Один другому конкурує. А вже неможливо чотирьом окремим входити в спілку зі склепами, бо тоді зиск був би не наш, але виключно skleпаря. І таких недомагань з кожної галузі є багато, котрих лише не наводжу через розмір листа. Всі ті недомагання при спілковій господарці відпадають. І коли добереться відповідних членів, які розуміють справу і мають добру волю і охоту, то більш нічого і не треба. Бо хто хоче — той може! А на скільки легше працювалося-б нашим агрономам, бо з такими більшими господарськими одиницями скорше можна переводити всякі досвіди і проби, як і всякі уліпшення.

Така господарка є самотнім виходом із горя та нужди, яка розпаношилась по наших селах. Булаб це господарська реформа, якаб знегувала багатьом тугу за східною реформою, бо булаб тимчасом краща, як та, і булаб багатьом приміром, бо слово ніколи того не зробить, що живий примір.

А Високоповажаних господарів — Польового і Кмета, прошу ласкаво написати до мене особисто.

СТОМАТОЛЬОГ - ДЕНТИСТ

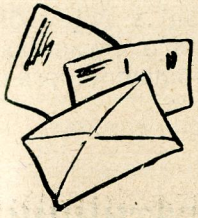
Мед. Д-р Степан Дмоховський

б. лікар Поліклініки дент. у Берліні

Львів, вул. СИКСТУСЬКА 35, тел. 79-72.

—: —: Просвітлювання Рентгеном. —: —:

Життя в Товаристві

Свято „Сільського Господаря“ та кооп. в Коломії.

Свято „Сільського Господаря“ та кооперації в Коломії відбулося дня 28. червня ц. р. Свято почалося о год. 9-ій рано полемим Богослуженням, що відслужив о. пралат Русин, на Зарінку над Прутом.

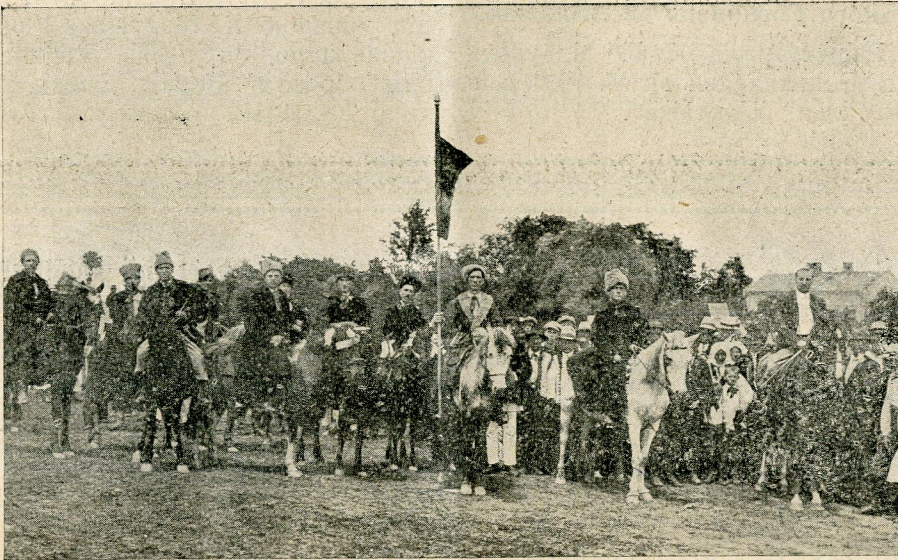
Після того сформувався величавий похід через місто до „Народнього Дому“. На чолі походу їхала кінна бандерія з Березова, а за нею оркестра з Дори. За бандерією йшли члени Надзірної Ради та Дирекції О. С. К., члени Ради „Сільського Господаря“ та представники центральних і місцевих установ. Далше

персоналом. Віз прикрашували з усіх сторін великі кооперативні кличі.

За ними слідував довжезний похід і інсценізований віз „Сільського Господаря“ із Сопова. На возі сіно, снопи, коси, плуг та все господарське знаряддя. На тому возі стояв і тримав за чепіги вбраний в козацький стрій хлопчик.

В середині походу машерували члени споживчої і молочарської кооперативи з Печеніжина зі своєю оркестрою.

А далі знову ліс таблиць, розвісок, гуртки

Кінна бандерія на святі „Сільського Господаря“ та коопер. в Коломії.

йшла діточа кооператива „Рідної Школи“ — Веселка. — яка робила миле вражіння. За „Веселкою“ йшли члени кооп. з Балинець, а за ними на гарно прибраному возі з кооперативними кличами інсценізована контроля молочности.

За цією групою йшли непроглядні маси учасників кооперації та члени Кружків „Сіль. Госп.“ коломийської округи з таблицями, на яких маяли різні надписи. В середині походу йшли члени кооперативи „Селянська Поміч“ і „Райсова Молочарська Спілка“ з Княждвора, за якими їхав їхній віз — імпозантно інсценізована комплетна молочарня з

гарних селянських хорів аж до кінця. Похід замикала кінна бандерія з ріжних сіл, як: Стопчатова, Пилипів, Воскресінець, Шепаровець, Корнича і Кіданча, яка числила 370 їздців.

Учасників у поході було 2.942 чвірки, 40 їздців бандерії на переді, а 370 на заді, себто 12.178 осіб.

На площі „Народнього Дому“ відбулась **Святочна Академія**, яку відкрив голова Надзірної Ради О. С. К. д-р Заваликут. Потім послідувало ряд привітів від центральних громадських установ зі Львова та місцевих, які переплітались виступом селянських хорів і

орхестр. Кінцеву промову виголосив член Надзірної Ради д-р Новодворський, а свято закінчилось відіграванням національного гімну орхестрою з Дори.

Коломийське свято „Сільського Господаря“ та кооперації — це небуденне свято! Во-

но показує, що і в сучасних тяжких часах добра воля та енергія до праці в боротьбі за краще Завтра в масах нашого селянства не підупали, а набирають ще більшої організованості та міці.

Свята Т-ва „Сільський Господар“ на Рогатинщині.

Свято „Сільського Господаря“ в Бабухові.

Заходами Ради Кружка „Сільського Господаря“ відбулося в Бабухові свято „Сільського Господаря“ в неділю дня 17. V. 1931.

Свято отворив короткою промовою голова Кружка „С. Г.“ п. Хабурський Андрій. Святочний реферат виголосив п. Мельник Семен, делегат Філії „Сільського Господаря“ в Рогатині. Участь у святі взяла велика кількість господарів. Це одинокий Кружок, що святкує щороку свято „С. Г.“, що весь час солідно працює і подає як найкращі надії, що буде добре розвиватися і виконає багато необхідної для села праці. — Учасник.

Свято „Сільського Господаря“ в Чесниках.

Заходами Ради Кружка „С. Г.“ відбулося свято „С. Г.“ в Чесниках дня 17. V. 1931 р. в помешканню читальні „Просвіта“.

Святочний реферат виголосив делегат Філії п. Мельник Семен. По рефераті виконав кілька народніх пісень місцевий хор під управою п. Журавінського Михайла. Закінчено свято живим образом „Весна“. Свято спричинилося до ще більшого зацікавлення діяльністю Кружка „С. Г.“, що певно в наслідках дасть і більше праці для піднесення добробуту селян. — Свій.

Свято „Сільського Господаря“ в Стратині.

Дня 14. VI. 1931 р. заходами Ради Кружка відбулося в Стратині свято „Сільського Господаря“.

Святочний реферат виголосив делегат Філії „С. Г.“ п. Мельник Семен. Місцевий хор під управою п. Макушака Миколи виконав кілька народніх пісень. Закінчено свято живим образом „Весна“. Взяло участь в святі коло 70 людей. — Очевидець.

Вже вийшов із друку і можна набувати Календар „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ на р. 1932.

(Спільний календар Т-ва „Сільський Господар“ і „Центросоюзу“).

Четвертий річник календаря „Сільський Господар“ є доповненням попередніх річників; в ньому обговорюються найпекучіші питання дрібного сільського господарств і шляхи до розбудови новітньої господарки на наших землях.

Зміст його, крім календаріюма та оголошень, ось який:

ГОСПОДАРСЬКА ЧАСТИНА.

АГРАРНА ПОЛІТИКА І С.-Г. ЕКОНОМІКА.

Інж. Євген Храпливий: Два чергові питання праці „Сільського Господаря“	45
Доц. Віктор Доманицький: Як маємо боротися з сільсько-господарською кризою?	50
Інж.-агр. Д. Усенко: Поступовий господар веде свою господарку по пляну, який наперед укладає	54
Доц. Віктор Доманицький: Більше уваги справі здобування кормів!	57

ХЛІБОРОБСТВО.

Доц. В. Доманицький: Звичайно poplatність господарки практичними досвідами!	59
Агр. Богдан Крушельницький: Як організувати й вести контроль рослинної продукції?	61
Інж.-агр. Антін Романенко: Як у нас ґрунти та чого їм бракує?	67
Інж.-агр. Г. Гордієнко: Ґрунт, що має злу будову, не може дати доброго врожаю	73
Інж.-агр. Г. Гордієнко: Як дійти до доброї будови ґрунту?	75

Асистент інж. Володимир Франтек: Відживлювання рослини	77
Інж.-агр. Антін Романенко: Сам собі досвідник	82
Інж.-агр. Д. Усенко: Дбайте про корисне чергування рослин!	84
Доц. В. Доманицький: Як розмножують сортові насіннєві матеріали?	89
Інж.-агр. В. Вакуловський: Як перевірити скільки насіння виває сівалка?	93
Інж.-агр. В. Вакуловський: Стрічковий та широкорядний посів	94
Інж.-агр. В. Вакуловський: Вплив міжрядкової обрізки на врожай збіжжя	97
Агротом М. Нищий: Головні хвороби збіжжя та боротьба з ними	99
Інж.-агр. Г. Гордієнко: Чищення насіння трав	101

ЛУКІВНИЦТВО.

Інж.-агр. Т. Краснокутський: Дещо про пасовисько	104
Інж.-агр. Д. Усенко: Шляхи поліпшення скотарсько-пасівельної господарки в Карпатах	108

САДІВНИЦТВО І ГОРОДНИЦТВО.

Агроном Павло Задесенець: Які сорти овочевих дерев найкраще надаються для наших земель?	111
Агр. М. Зімницький: Шкідники саду та боротьба з ними	113
о. Осип Фацієвич: Яринний городець на 200 м. кв.	115
Агр. М. Зімницький: Що маємо плекати на наших городах?	119
Агр. Ольга Стахівна: Білох-капустяник і боротьба з ним	121

ЛІСІВНИЦТВО.

Инж. Гр. Йовик: Заліснюйте піски та інші неужитки!	122
Агр. М. Синільник: Використання мокляків	123

ПЛЕКАННЯ С.-Г. ТВАРИН.

Инж. д-р М. Холєвчук: Організація контролю молочности	127
Проф. К. Михайлюк: Годівля та плекання телят	130
Инж.-агр. М. Сочинський: Годівля та плекання лоша	133
Инж.-агр. М. Сочинський: Годівля та плекання ягнят	135
Инж. д-р М. Холєвчук: Годівля та плекання поросят	137
Инж. д-р М. Холєвчук: Годівля свиней на розплід	140
Инж. д-р М. Холєвчук: Годівля свиней на сало (бекони)	143
Агроном П. Бондарук: Годівля свиней на сало	146
Инж.-агр. М. Сочинський: Годівля кріликів та догляд за ними	148
В. Королів-Старий: Про кріликів — білого вандейського та зайцюватого нормандського	150

ПТАХІВНИЦТВО.

Гр. Герман: Способи розведення домашньої птиці	152
Инж.-агр. О. Бучинська: Годівля курчат	155
Гр. Герман: Догляд гусей та качок	156
Инж.-агр. Бучинська: Плекання індичат	159

ПАСІЧНИЦТВО.

Инж.-агр. М. Боровський: Пять літ праці Краєвого Пасічницького Об'єднання „Рій“ для українського пасічництва	160
Д-р Іван Драбатий: Добрий вулик збільшує прибутки з пасіки	164
Д-р Іван Драбатий: Як ощадно витоплювати віск?	166

Инж.-агр. М. Боровський: Що сяти пасічники-господарі аби мати подвійну користь?	169

ШОВКІВНИЦТВО.

Д-р Б. Гнатевич: Що робити далі?	171
Він же: Двадцять правил шовківника	174

РИБАЛЬСТВО.

Д-р Б. Гнатевич: Дещо про годівлю раків	176

С.-Г. ВЕТЕРИНАРІЯ.

Инж. д-р М. Холєвчук: Державне відшкодування у випадках загибелі сільсько-господ. тварин	179

МЕЛЮРАЦІЯ І КОМАСАЦІЯ.

Доц. Віктор Доманицький: Використовуймо не-вжитки!	187
Инж.-агр. П. Дубрівний: Що робити з торфовиськами?	188
Агроном П. Бондарук: Які вигоди від комасації?	192
Инж. Іван Лалчук: Найголовніші основи комасації	195

С.-Г. БУДІВНИЦТВО.

Инж.-агр. Д. Гайтотін: Як зробити добру тноярку?	198

С.-Г. ПРОМИСЛ.

Агр. Андрій Добровольський: Квашення капусти	201
Він-же: Як краще засолювати огірки	203
„ „ Заготовлення помідорів на зиму	204
о. О. Фацієвич: Виріб питного меду	205
Инж. М. Зайців: Соєва олія	208

КУТОК ГОСПОДИНІ.

Іванна Блажкевич: Здоровля родини спочиває в руках матері	210

С.-Г. КООПЕРАЦІЯ.

о. Йосиф Раковський: Найважливіші завдання на 1932 рік для нашої хліборобської кооперації	214
М. Творидло: Чому хліборобські плоди падають у ціні	223
Доц. В. Доманицький: Як організувати і вести працю для продукції доброго насіння?	226
Д-р Євген Томашевський: Продаж яєць на вагу	229
Він-же: В справі кооперативного збуту птиці	231
І. Мартюк: Перший магазин для експорту яєць української кооперації в Галичині	233

Ціна 3 50 зол. (без пересилки). — Звичайна пересилка коштує 0 60 зол., а поручена 1 20 зол. Т-во відповідає лише за поручену висилку. — Набувати та замовляти можна в Т-ві „Сільський Господар“, „Центросоюзі“, Повітових Союзах Кооператив, Філіях і Кружках „Сільського Господаря“ — та у всіх українських книгарнях.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ.

- НАГОРОДИ:** Хто до **кінця жовтня** ц. р. не зголоситься по виграну нагороду до „Сіл. Госп.“ будемо уважати, що він її зрікається і більше висилати не будемо. — Кожний мусить прийняти ту нагороду, яку виграв, заміна є неможлива.
- Ті цілорічні передплатники, що вплатили по 15 зол. дістануть Календар „Сільський Господар“ — спільний Календар „Сільського Господаря“ і „Центросоюзу“ на 1932 рік, коли пришлють на пересилку, а саме — звичайну 0 60 зол., а поручену 1 20 зол. — Звертаємо увагу, що Т-во може ручити лише за поручену висилку, за звичайну зовсім не відповідає, тому радимо присилати на поручену пересилку.
- Просимо залягаючих П. Т. Передплатників вирівняти передплату, щоби Товариство могло виконати свої зобов'язання супроти друкарні.

ЗА ОГОЛОШЕННЯ РЕДАКЦІЯ НЕ ВІДПОВІДАЄ.

ДЕРЖАВНА РІЛЬНИЧА ШКОЛА в Городку Ягайлонськiм (коло Львова).

повідомляє, що наука починається дня
1-го листопада 1931 р.

Школа пристосовує селянських синів до самостійного ведення господарства, як також виховує будучих провідників хліборобського поступу та кооперації на селі.

Програма наук на двох 5-тисячних зимових курсах обіймає, крім основних предметів природничих і загально-освітніх, як: польська мова, рахунки, географія, історія: 1) управу ріллі і рослин, 2) годівлю домашніх тварин із ветеринарією і молочарством, 3) урядження, заряд і рахунковість малоземельних господарств, 4) хліборобська кооперація.

Наука **безплатна**.

Кошти удержання в інтернаті біля 30 золотих місячно.

Незможні учевики можуть узнати стипендії Міністерства Рільництва і Повітових Виділів.

Умови прийняття: укінчений 16-ий рік життя, відомости з обсягу 4-ох клас всенародньої школи і задовольняючий стан здоров'я.

Першество в прийнятті і узнанню підмог мають самостійні господарі по відбутій військовій службі.

Ближчих пояснень щодо детальних умов уділяє

ДИРЕКЦІЯ ШКОЛИ.

АПЕЛЬ ДО КОНСУМЕНТА!

Загальна проба до переломання господарського застою

від 5.—15. вересня 1931. р.

XI. Східні Торги у Львові.

Дорічний Зїзд промисловців, купців і рільників. Збірна пропаганда споживання артикулів масової потреби і щоденного ужитку. Центральний ринок закупів технічних приборів, знарядів, машин і домашнього приладдя для всіх варстатів праці і господарств.

В ДІЛЯНЦІ РІЛЬНИЦТВА:

ЗАГАЛЬНО КРАЄВА МОЛОЧАРСЬКА ГРУПА.

Технічні урядження. Приладдя, сироварство, статистика і гігієна.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗІЗД ПОЛЬСЬКОЇ ЛІГИ МОЛОКА.

Годівельні торги рогатої худоби, ремонтних і люксових коней, безрог і дробу.

50 проц. знижки їзди залізницею для учасників і звиджуючих в поворотній дорозі. Приїдл кватер в Мешканевім Бюрі С. Т. на Головнім Двірці. — Всяких вияснень уділяють Бюра Східних Торгів у Львові, Площа Виставова.

ЩО РОБИТИ З ОВОЧАМИ,

яких така обильність в цьому році, а яких часто нема кому навіть спродувати?

РОБИМ ПЕРЕРІБКИ!

З кожного овоча: зі сливок, грушок, яблук, борівок, терену, глоду і т. д., а также з многих ярин: динів, помідорів, огірків, моркви і т. п., можна легко приладити

**НАЙСМАЧНІШІ І НАЙЗДОРОВШІ
МАРМОЛЯДИ, ДЖЕМИ, КОМПОТИ,
СИРИ ОВОЧЕВІ і т. п.**

Невеликим трудом і дрібним коштом можна здоути для своєї спіжарки неоцінений запас, який рівнож легко в кожній хвилині дасться добре продати. —

Звертайтеся о дешеві книжочки і присяси до кожної книгарні.

Кооператива „Ш О В К“

У ЛЬВОВІ, ВУЛ. ЗІМОРОВИЧА Ч. 20.

подає до відома,

що з днем **1. вересня ц. р.** закуповує всі кокони, які випродували наші шовківники по ціні зол. 9.50—30.00 за 1 кг.

Кокони просить висилати від дня 1. вересня на адресу:

М. ЧУХРАЙ

ткацьке заведення кооперативи „Шовк“
САМБІР, ВУЛ. ДРОГОБИЦЬКА.

Посилка мусить бути оплачена.

В кооперативі можна набути: Деревця білої шовковиці різного віку, 1—4 літ і насіння.

—: :—: Цінник даром! :—: :—:

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ

ОРГАН „ЦЕНТРОСОЮЗУ“, СОЮЗУ КООПЕРАТИВНИХ СОЮЗІВ.

ВИХОДИТЬ КОЖНОГО 1-го і 15-го В МІСЯЦІ.

Редагує: Редакційна Колегія „Центросоюзу“.
Львів, вул. Зіморівча ч. 22.

Адміністрація: „Сільський Господар“.
Львів, вул. Зіморівча ч. 20.

Передплата і оголошення: разом із часописом „Сільський Господар“.

Ол. В—ць.

Мусимо йти постійно вперед!

Завданням доброго купця, а зокрема кооператора є чимраз більше підносити, удосконалювати і розбудовувати господарське життя народу, а головнo організувати і розбудувати хліборобство, промисл і торгівлю, чимраз глибше втискатися в краєвий чи місцевий ринок, щоби витиснути свого конкурента, приватного посередника, а самому заспокоїти усі вимоги своїх членів. На здійснення наших високих завдань і цілей, яких природна річ не може мати приватний купець, мусить кооперація зосередити в своїх руках гроші.

В наших часах нема купця, який не розумів би цієї великої вартості гроша. І в теперішніх часах грошової скрути, коли торговельні обороти зменшились пересічно на 50%, належить поступати так, щоби їх удержати на попередній висоті. Треба лише праці і ініціятиви; треба покористуватися кожною, хоч би й найменшою нагодою, щоби побільшити свої обороти і не випустити з рук можливого заробітку. Треба все йти вперед, а не відступати взад. Належить скоро вслухуватись у всі потреби нашого оточення, щоби їх самому заспокоїти, а не дати заспокоювати другим. Бо хто скорше і зручніше до цього підійде, цей досягне свій зиск, цей і виграє.

Однак приглядаючися щоденному життю наших сільських кооператив і їх торговельних осередків, бачимо заник доброї волі і охоти до праці та заник підприємливості у людей, які ними кермують. Бачимо, що ми не поступаємо вперед, але відступаємо взад.

Що більше, працюємо з меншою енергією, ніж працювали в початках розвою нашої кооперації, — байдужніємо!

Бож годі звальювати все на брак гроша у людей і на загальне зубожіння, чи на карб економічної скрути, коли ми самі пропускаємо щодня так багато невикористаних нагод, коли самі не дбаємо про збільшення своїх оборотів і зисків. Ми обмежились лише до перепродажі легких артикулів по крамницях і таке поняття мають про нас ці верстви людей, які мало інтересуються розвитком нашого кооперативного руху. На інші артикули ми не звертаємо належної уваги, а головнo не прикладаємо ваги на збут сільсько-господарських продуктів. Бо всім ясне, що в часі загального зубожіння, консумент починає щадити. Тому й не диво, що у торгівлі артикулами щоденної потреби — торги падають. А що видатки в кооперативі однакові, треба цю „люку“ чимсь заступити. А тимчасом Союзи, маючи велику адміністрацію, якої обкромити вже годі, і не збільшуючи оборотів іншими артикулами, мусять більше обтяжувати і товар, а тим помагають приватним купцям конкурувати цінами. А як вдержати попередні обороти? Вдержимо їх на попередній висоті передовсім тоді, коли захопимо в свої руки усю торгівлю в своїм районі, коли будемо старатися всіма силами заспокоїти як найменші так і найбільші вимоги і потреби свого району.

Бо не може оправдати себе Союз спадком оборотів, коли наприклад у його отрузі бу-

дується церква, а він не зумів ані одного вагона вапна, ані одної бочки цементу, ані одної цегли доставити комітетові цієї будови. Зробив це, а властиво випередив в цьому приватний купець. Союз не може також оправдати себе зменшенням запотрібування на вугіль і коли в його місцевості монастир С.С. Василянко запотребовує рік-річно 3—4 вагони вугля, а Союз не здібний подбати, щоби він достачив, а не пані Шерова чи інша.

В сьогоднішніх часах праця купця є тяжкою боротьбою за існування. Тому й кожна нагода, кожний момент мусить бути купцем використаний. Я мігби подати цілу низку таких даних та думаю, що ці два вище наведені дають яскравий доказ нашої байдужности та браку ініціативи. Чи насправду є вже так тяжко у своїй місцевості і своїм людям щось продати, заспокоїти їх запотребування? Ні! Лиш треба рушитися з місця, треба працювати, треба йти вперед.

Байдужність є хибою, яка зможе опанувати одиницю ліниву і позбавлену ініціативи. А що байдужність не є ані мужеством ані відвагою, тому зачислюється до боязни. Переважно свідомо гинуть лише люде обмежені і мало інтелігентні. Всі знаємо наше твердження „якось там буде“, однак дуже часто забуваємо, що десятки тисячів людей переплатило цей погляд дуже дорого. Тому в нас кооператорів навіть в найдрібніших річах не сміє бути цієї байдужности. Маємо також гарно звучний вислів „надія“ (хтось надіється, що його вексель другий викупить), однак ним найрадініше послуговуються також люде лінів, обмежені і спізені, бо саме слово „надія“ означає нечинне вижидання, а хто нечинний, той становиться самовільно безнадійним. Кожному вільно і треба мати надію, однак лише тоді, коли він змагається побороти й усунути всі труднощі і всі перепони.

Наша кооперація, яка стремить до одної мети, має багато шляхів, а ще більше всяких перепон. Боротьба з цими перепонами учить нас оминати їх. Усі гасла, які кидається на зборах, анкетах, чи хочби в кооперативній пресі, це ті засоби і способи боротьби з лихом, і вони не кидаються так наосліп. Одначе помимо всього сотки наших кооператив йдуть крутими шляхами і великим кроком у неозначеному напрямі. Боргують на право й ліво, немов би несвідомі, що з такої господарки може вийти. Не маючи усталеного пля-

ну праці, ні розваги. а дуже часто несвідомі цілі, нидіють і стаються подібні до ходячих наосліп. Сотки кооперативних робітників байдужні стали на ідейне завдання нашої кооперації. Сотки кооператорів марнують дорогий час на політиканстві і безчинности, або дрібничковости і в дуже рідких випадках здають собі справу з цього, що на протязі дня не виконали своїх обовязків, які до них належали. А праця відложена до завтра, праця без пляновости, творить багато зла, а тим більше в торгівлі, де треба жити живчиком життя.

Праця та вимагає докладности, а її нам не достає. Багато з нас не хоче або не може зрозуміти, що сама витривалість ще не доводить до нічого, бо по правді є це лише частинне приготування до розпочатої і наміченої праці. А тут ще треба вміти тверезо глядіти в майбутнє і заздалегідь запізнаватися з труднощами та перепонами, які нас ждуть.

В засаді провідна праця полягає на усталенню пляну діяльности і це не лише на теперішню хвилю, але також на будуче, що є це завданням наших кооперативних надбудов—центральної, а першою повинністю кооператив є підчинятися вказівкам з гори і виконувати їх без відхилень. Від кооператорів-провідників вимагається, щоби вони вміли глядіти в далеку будуччину, предбачувати всі можливости і бути добре на них приготованими, щоби цим непредбаченим можливостям могли опертись. Вони мають бути немов тим далековидом. Від тих способностей залежать успіхи товариства. Однак предбачити щось може лише людина узброєна в знання, досвід, практику. Тому ми мусимо довіряти людам, які кермують нашою працею.

Сьогодні легко можемо предбачити реакцію двох хемічних зі собою получених складників. Також можемо предбачити затьміння сонця і навіть докладно до хвилини його обчислити. Купецтво вимагає такого самого уміння передбачувати торговельну конюнктуру. В наших часах стараємося оперти кожну працю на наукових засадах. Розслідуючи давнішу працю впроваджуємо улпшення і дякуючи досвідові і науці стараємося приблизно передбачити майбутнє. Праця не може бути піднята і розпочата без цієї певности, що в цілости не буде довершена, а послідовність є головною умовою діяльности кожного товариства. Тому коли ми постановили стягнути борги і перейти на готівкове

купно і продаж, коли ми постановили собі обережно господарити і щадити, коли ми постановили собі збільшити всіми засобами свої обороти — виконаймо це до кінця!

Кожний кооператор мусить призвичаюватися до можності передбачування, бо від цього залежить його праця на кооперативнім полі. Нарешті належить позбутися шкідливого звичаю ходження манівцями, наосліп. І хоч майбутности не дасться цілком виразно передбачити, то всетаки дасться її доглянути.

Усі гасла, усі ухвали кинені на зборах, побажання і постанови, впливають зі знання життя і господарської практики і вони повинні щораз більше проникати в кооперативне життя, щоби нас вчити, як належить відхи-

лити заслону будучини, щоби можна достерегти і доглянути закриті наслідки.

Певна кількість наших повоєнних кооператив добре розвивається, натомість старі кооперативи або найновіші основані в поспіху, часто ледви животіють або і цілком завмирають. Є це для нас найліпшою пересторогою, яка без сумніву промовляє за улпшенням умов праці і приноровлення до нових потреб теперішнього часу. Старий звичай доривочної і хаотичної праці минув уже безповоротно і згинув, а її місце заняло всемогутнє знання.

Тому доложім усіх можливих старань і зусиль, щоби ніколи не оставати в заді, і саме тому усталім і прийім на будуче безглядну засаду: „Все, що до нас належить, зробім як найліпше і найскорше“!

Експорт беконів.

„Пшеводнік Господарскі“ ч. 33/34 за 1931 р. подає, що в I-му півроці 1931 р. вивезено з Польщі 28.000 тон беконів (460.000 свиней) вартости біля 60 мільонів зол. В минулому році вивезено за той же самий час 10.000 тон беконів (180.000 свиней) вартости 34 мільонів золотих. З цього видно, що в I. півроці б. р. вивезено коло 3 разів більше, чим минулого року, зате в порівнянню до осягненої вартости лише в 2 рази більше, а це наслідком спаду цін за бекони. Цей спадок цін був без порівняння більший для данських і голяндських беконів, чим беконів із Польщі.

На це явище вказує те, що якість беконів із Польщі поправляється і тому знижка цін є менша, чим в інших краях, які стоять на вершк у якості продукту.

Ця замітка є дороговказом для нас в тому напрямку, щоби старатися мати такі свині, з яких можна би мати бекони I. класу і тим са-

мим до якогось часу буде можна боротися проти наглого спадку цін за наші свині.

Кооперативи, які мають намір зайнятися збутом свиней, мусять працювати в порозумінню зі „Сільським Господарем“, який займається організацією годівлі і плекання сільсько-господарських тварин.

ВИВІЗ БИТИХ ТЕЛЯТ ДО АВСТРІЇ.

Австрійське міністерство хліборобства розпор. з дня 1. липня ц. р. дозволило на імпорт (ввіз) битих телят із Польщі.

Телята мусять бути відповідно доспілі. Пересічна вага одного теляти сіментальської раси мусить виносити у вагоновій пересилці 50 кг. і не може бути меншою, чим 45 кг.

Посилка мусить бути заосмотрена у свідоцтво урядового ветер. лікаря і то в німецькій мові або з долученим урядовим переводом.

3 „Центросоюз у”.

Нотовання цін збіжжя рільничих продуктів у Львові з дня 1. вересня 1931 р.

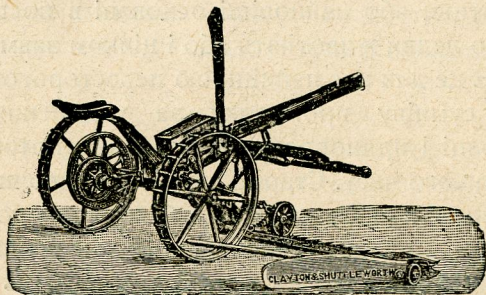
За 100 кг. льоко і франко вагон станція заладов. Підволочиська [200 km. від Львова.] При курсі долара 8·95.

Пшениця однорідна 21·25 — 21·75.
збірна 20·00—20·55. Жито 21·25 — 21·75.

Ячмінь млинарський 16·00—16·50. Овес 17·00—17·50. Кукурудза рум. 20·00—20·50. Гречка 21·50—22·00. Горох пільний 19·00—20·00. Сіно прасоване 9·00 10·00. Солома прасована 5·50—6·50. Грис житній (без мішка) 11·50—11·75. Грис пшеничний (без мішка) 11·50—11·75. Макухи льняні 24·00—25·00. Мак синій 70·00—75·00.

Краків, вул. Коротка ч. 1.

поручають по знижених цінах і на догідних умовах: Оригінальні Американські MASEY-HARRIS КОСЯРКИ, ЖНИВАРКИ і ВЯЗАЛЬНИЦІ, оригінальні знаряддя ПЛАНЕТ JR., ТРАКТОРИ „WALLIS“ 12/20 і 20/30 HP, ГАРНІТУРИ МОТОРОВИХ і ПАРОВИХ МОЛОТІЛЕНЬ, ПУРИФІКАТОРИ, як також БУКІВНИКИ до конюшини, ГРАБАРКИ та всі інші хліборобські знаряддя і машини. — Всі запасні частини стало на складі! — Взірцево ула-
джені репараційні варстати!

A black and white illustration showing two men on horseback. The man on the left is wearing a hat and a light-colored shirt, and is pulling a large, decorated barrel. The man on the right is wearing a dark shirt and pants, and is also pulling the barrel. The barrel has a label on it that reads 'WINE'. The horses are galloping to the right.

ДО НАБУТТЯ У ВСІХ КООПЕРАТИВАХ.

И. ИОДЛОВСКИЙ

Поручає хірургічні і ветеринарні знаряддя
в великому виборі по цінах фабричних.

ПРАВА

↓

ЗЯРНІК

Що видасте на „Зярнік“ заощадите, висіваючи о 10% зерна менше. Жадайте у всіх рільничо-торговельних організаціях та дрогуеріях. Точні оферти і проспекти „АЗОТ“ С. А. Бюро Продажі у Варшаві, Відділ Охорони Ростин, Мокотоевська 55. м. 7.

РІЛЬВИКИ!

Всіляке мотуззя для Ваших потреб набувайте в одинокій
християнській робітні мотуззя

Ф. ЗАЛУЦЬКОГО, ЛЬВІВ, вул. ГОРОДЕЦЬКА ч. 97.

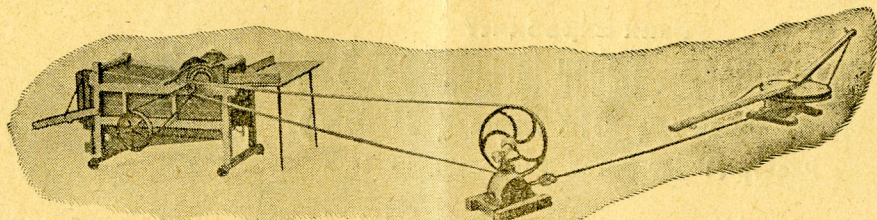
Видає: Т-во „Сільський Господар“. За редакцію відповідає: Інж. Ев. Храпливий. Редагує: Колегія.
З друкарні Видавничої Спідки „ДІЛО“ Львів, Ринок ч. 10.

Г. Цегельський Акц. С-ка в Познані

Найбільша фабрика рілних машин в Польщі, założona в 1846 році. — В р. 1928-ім нагороджена на Виставі у Вильні „Дипльомом Узнання“, — яко найвищою для виставців нагородою.

Поручає для рілних господарств власного виробу отсі машини, які тішаться великим узнанням і попитом: **Молотілки штифтові і ціпові на соломі мервлену, широкомолотні на просту соломі, манежі (керати) охоронні, легкі**

а дуже тривалі, сівалки рядові „Польонія“, грабарки кінні „Ідеал“, машини до копання бараболі, борони тарілеві, угнітачі під ґрунта, як також для більших господарств парові гарнітури молотильняні.

Машини Фірни Г. ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ є стало удосконалювані і не уступають найліпшим заграничним машинам!

ПРЕДСТАВНИЦТВА:

Союзна Централь Машин в Познані, вул. Ратайчака 16. — Іновроцлавська Фабрика Машин в Іновроцлаві. — Фірма „Ардора“ в Варшаві, вул. Брацька 16. — Інж. Іван умовський у Вильні, вул. Міцкевича 7. — Власне Бюро Продажі і Склади у Львові, вул. Леона Сапіги 34.

Ціни якнайнижчі.

1—2

Оферти подрібні і катальоги на жадання безплатно.

Для чого **ТОМАСИНА**

**є найліпшим фосфоровим погноєм під
ОЗИМИ ЗАСІВИ? А ТО ТОМУ, ЩО:**

Томасина є найтриваліше ділаючим і тому найдешевшим фосфоровим погноєм.

Томасина містить рівнож 50 % успішно ділаючого вапна, яке відквашує ріллю

Томасина причиняється до витворення сильнішого вкорінення.

Томасиною погноєні рослини добре перезимовують.

Томасини не виполікують з ріллі уливні дощі ані весняні розтопи.

Томасина запевнює добру вагу зерна.—

2—3.

Рільники!

Не забувайте погноювати вчасно ТОМАСИНОЮ!

Поучаючих писем, також подрібних інформацій, дотикаючих уживання всяких погноїв, уділяє кожноразово безплатно:

БЮРО РОЛЬНЕ „ТОМАСІВКА“, Познань, вул. Спокійна 3.

ХЛІБОРОБИ!

Сезон вздуття худоби вже надходить — тож не зволікайте зі закупленням ліку проти здуття під назвою:

„КРЕОЛЯ“

який виробляє:

Фабрика: Chem. Farm. Laboratorium „**SALUS**”
Od. Weter. Cieszyn (Śląsk)

Реєстр Міністерства Внутр. Справ 1429

Ціна за флякон 2 зол., 1 флякон вистарчає для вилічення одної здutoї великої тварини, або двох овець, або телят.

Креолію можна набути в „МАСЛОСОЮЗІ“, його Відділах і районних молочарнях та Кооперативах „Центросоюзу“.

„Креоля“ оказалась дуже добрим ліком проти здуття худоби і колько у коней. — Лік цей випробували з дуже добрим успіхом ветеринарні лікарі на припоручення „Сільського Господаря“. — Крім цього надходять стало відомости від сільсько-господарських організацій про дуже добре ділання „Креолі“.

Кожний господар повинен мати у себе бодай 2 флякони „Креолі“ в резерві на випадок здуття худоби або колько у коней.

МАШИНИ ДО ШИТТЯ системи Зінгера ПЕРШОРЯДНОЇ ДОБРОТИ нагор. золот. медалями

порукає

ЙОСИФ АНКУДОВИЧ

ВАРШАВА, Nowogrodzka 2.

Нижні бубнові 1 гатунку 270 зол., габінетові криті 320 зол., великі кравецькі 330 зол., тільки ті машини є найтриваліші і найвідповідніші на провінцію

Гарантія 15-літня. На провінцію висилаємо сейчас по одержанню почтою найменше 50 зол. задатку за залізничною післяплатою. Пересилка і опакування на кошт фірми.

Спродаємо машини за готівку і без агентів, що дає нам можливість продавати по гуртовій ціні, або о половину дешевше, ніж де-іноді на виплат.

За наші машини одержуємо численні і сердечні подяки від клієнтів. ПОЗІР! ХРИСТІЯНСЬКА ФІРМА!

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

Подаємо до відома заінтересованих, що з днем
1. травня ц. р. ми признали фірмі

Краєвий Молочарський Союз

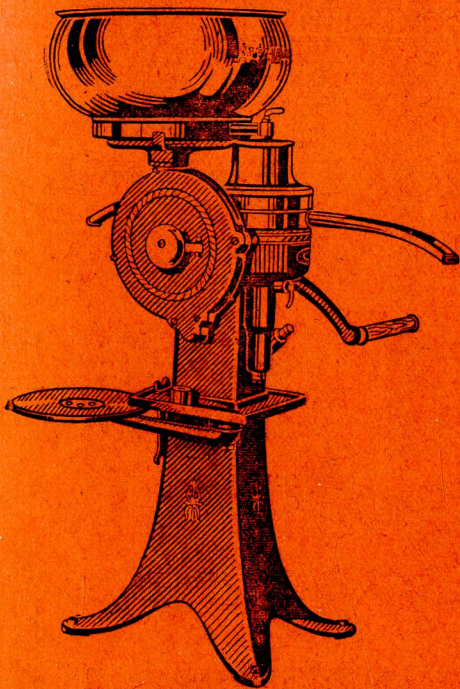
„МАСЛОСОЮЗ“

виключне право продажі наших кружлівок
„АЛЬФА-ЛЯВАЛЬ“ так ручних як і моторових для
всіх українських кооператив на терені воевідств:
львівського, станиславівського і тернопільського.

В звязку з цим просимо українські коопера-
тиви звертатися по всякі інформації в справі купна
кружлівок і зі замовленнями тільки до „Маслосо-
юзу“ у Львові, вул. Косцюшка 1 а та всіх його відді-
лів у краю, бо замовлення дані іншим нашим заступ-
никам не будуть виконані.

Т-во Альфа-Ляваль

Спілка з обмеж. порукою.

Як найдешевше здобути освіту? Треба передплатити видання **„САМООСВІТИ“** за 4 зл. річно. 12 книжочок на рік — це 12 зрозумілих, популярних викладів з різних галузей звання по програмі народніх університетів. За чотири роки всі видання разом дадуть приступну енциклопедію знання і дадуть змогу людині, що покінчила народню школу, стати вповні освіченою людиною, якій ніодна галузь науки не буде чужою.

У передплаті книжки дуже дешеві!

Окремо коштують дороше!

В 1930 році появилися такі книжки:

1. Що таке самоосвіта і як до неї братися? Порадник, як самому вчитися. Ціна 35 гр. (з пересилкою 45 гр.).

2. Чого земля потребує? Господарський курс дома. Ціна 35 гр. (з перес. 45 гр.).

3. Великий зрив. Нарис історії української революції ч. I. Ціна 50 гр. (з пер. 60 гр.).

4. Культурна людина. Наука про те, як жити з людьми, в читальні і т. д. Ціна 50 гр. з перес. 60 гр.).

5. Наш світ. Земля, сонце, місяць, планети і зорі, їх вигляд і рухи. Ціна 45 гр. (з перес. 55 гр.).

6. Боротьба світів на Україні. Історія укр. революції ч. II. Ціна 50 гр. (з перес. 60 гр.).

На 1931 рік дотепер появилися такі книжки:

13. Опис землі. Наука географії ч. I. Ціна 40 гр. (з перес. 50 гр.).

14—15. Як є народи і держави на землі? Наука географії ч. II. Ціна 70 гр. (з пер. 80 гр.).

16. Атлас „Самоосвіти“. Збірник мап. (Сконфісковано!)

17. Причини світової війни. Історія світової війни ч. I. Ціна 45 гр. (з перес. 55 гр.).

18. Про світову господарську кризу. (Чому тепер є господарська скрута?). Ціна 45 гр. (з перес. 55 гр.).

7—8. Тайни природи. Початки хемії. Ціна 80 гр. (з перес. 90 гр.).

9. Історія Галичини в рр. 1918—1919. Історія укр. революції ч. III. Ціна 60 гр. (з пер. 70 гр.).

10. Слово до молодих людей. Ціна 35 гр. (з перес. 45 гр.).

11. Чоловік та жінка. Про полове життя та полові хвороби. Ціна 60 гр. (з пер. 70 гр.).

12. Розвиток життя на землі. Наука про те, як розвивалося життя на землі від найнищих створінь до найвищих. Ціна 40 гр. (з пер. 50). Хто купує ті книжки тепер разом, платить тільки 5 зол. разом з почт. оплатою! Книжки висилається тільки за попередн. надісланням грошей.

19. Як провадилася світова війна? Історія світової війни ч. II. Ціна 45 гр. (з пер. 55 гр.).

20. Основи життя. Наука про те, з яких малих клітин складається кожне живе тіло. Ціна 40 гр. (з перес. 50 гр.).

21. Атлас „Самоосвіти“. Збірник мап, статистичних образів і краєвидів. Нове видання по конфіскації. Ціна 60 гр. (з пересилкою 70 гр.).

У передплаті 12 книжок коштують тільки 4 зол. з пересилкою.

Передплатіть і другим порадьте! Кожного місяця виходить одна книжка!

Гроші шліть на адресу: „ЦЕНТРОБАНК“ — Львів, Ринок 10. з допискою на переказі: „для Самоосвіти“. ОСВІТА — ЦЕ СИЛА! Селяне, передплачайте „САМООСВІТУ“!

Корпуси типу
Фогель Нот
Vogel Noth
150 А, 151 А 150
Е. А

Полиці, Леміші,
Полози до плугів,
системів:
ЗАК,
ФРЕЛІХ,
ЕБЕРГАРДТ,
ФОГЕЛЬ НОТ
і інших

Пружини,
Рильця, Зуби до
культиваторів
і борін

**КОРПУСИ ДО ПЛУГІВ
МАРКИ „МЕДВІДЬ“ (МЕДЗЬВЕДЗЬ)
S. F. Z. 5. G**

з полірованою полицею з потрійної панцирної сталі. — Спеціально будовані для ґрунтів Східної Галичини і Волині.

**ВИРОБУ Т-ВА
СОСНОВЕЦЬКИХ
ФАБРИК РУР
і
ЗАЛІЗА Сп. Акц.**

мають на складі і продають всі Відділи

ЦЕНТРОСОЮЗУ

і більші склади заліза

ПРЕДСТАВНИЦТВО:

Тов. Континентальне для Торговлі Залізом КЕРН і С-ка Львів, Коперника 18.

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР

ОРГАН КРАЄВОГО ГОСПОДАРСЬКОГО Т-ВА „СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР“ У ЛЬВОВІ

ВИХОДИТЬ 1. 15. КОЖН ГО МС-ЦЯ

ПЕРЕДПЛАТА: В краю: за чверть року . . . 3-50 зол
 за пів року . . . 7— „
 за цілий рік . . . 14— „

За кордоном: Америка . . . 2-25 дол

В інших краях
 рівновартість 2. дол.

Поодинокє число коштує 65 сот.

ОГОЛОШЕННЯ: Ціла сторінка 1 раз . . . 200— зол.
 половина сторінки . . . 120— „
 чверть . . . 65— „
 одна восьма „ . . . 35— „

За першу і четверту сторінку окладки 50% дорожче.

За оголошення в тексті 30% дорожче.

Дрібні оголошення по 30 сот. за слово.

Передплату треба висилати на адресу: Т-во „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморевича ч. 20, тел. 30-53, П. К. О. Варшава 147.053 — Гроші з закордону просимо слати на наше конто в Земельному Банку Гіпотечному (Zemelnyj Bank Hipotecznyj) у Львові, вул. Словацького 14, або грошовими листами на адресу Т-ва.

Не занедбуйте конечної праці в Кружках „Сільського Господаря“!

Є такі праці в Кружках „Сільського Господаря“, які після статуту мусять бути виконані, щоби Кружок мав дальше право існування. На це починає влада звертати чимраз більшу увагу і тому наші Кружки мусять добре дбати за це, щоби виконувати ці постанови статуту та щоби не наразитися на прикрі наслідки цього занедбання, а то й розв'язання їх владою. Робимо наші Кружки на це уважними тому, бо трапились вже такі випадки, а жалі і скарги мусіли керманичі Кругків звернути хиба тільки до себе, бо ніхто не міг вже направити лиха, якого накоїли через своє занедбання.

До обов'язків, які Кружок мусить виконувати належать:

1. Відбувати за кожний діловий рік загальні збори, на яких має бути вичерпаний порядок нарад поданий в § 34 статуту.

2. Вибирати щороку нову Раду Кругка й докладно знати, хто до цієї Ради належить.

3. Зголошувати вибір Ради Кругка до староства найдалше 3 дні по відбутих загальних зборах.

4. Відбувати засідання Ради Кругка та списувати з них протоколи.

5. Вести докладний список членів, які до Кругка належать.

Коли Кругок занедбує якінебудь з цих обов'язків, то він наражує себе на те, що йому можуть закинути нечинність, а тимсамим при дальшій його праці робити перешкоди, а навіть жадати поновного його заложення, що зв'язане, як відомо, з великими заходами, коштами і труднощами. Тому в тих Кругках, де ці обов'язки в занедбанню треба їх чимскорше виконати, а головно відбути загальні збори за минулий рік.

Наші філії повинні перевірити докладно, чи Кругки мають всі ці формальності в порядку, а коли ні, то повинні подбати, щоби в найкоротшому часі, а головно в осени їх доповнити.

Справу цю кладемо ще окремо на увагу нашим передовим хліборобам, щоби вони розуміючи вагу нашої хліборобської організації, подбали, щоби Кругок „Сільського Господаря“ в їх селі працював і міг все виказатись перед ким треба, що він живе і працює. Не можемо дозволити на те, щоби через занедбування конечних праць в Кругках їх уважано за нечинні, бо через те слабне наша організація, ми самі даємо оруже проти нас

самих, а потім дивуємося, що ми не можемо йти з поступом і все остаємо позаду других.

Тому звертаємося отсим ще раз зі закликом до всіх Кружків, які не проявляють живійшої діяльності, щоби взяли собі вгорі ска-

зане під розвагу та конечно виповняли бодай статутіві обовязки, бо коли їх занедбають, а колись схотять працювати — готово бути запізно.

„Сільський Господар“.

—о—

Хлібороби! Обсівайте свої поля насінням добірим, чистим від насіння бурянів і протроєним.

Инж. Евген Храпливий

Вплив зразкових господарств на піднесення хліборобської культури.

На цьогорічній Хліборобській Виставці в Празі, що відбувалася у звязку з XV. Міжнародним Хліборобським Конгресом, влаштовано окремий відділ хліборобського шкільництва та поширювання хліборобської культури. Зокрема представлено в цьому відділі вплив зразкових шкільних господарств на поширення поодиноких родів рослин (культур) відповідно до потреби околиці та вплив цих господарств на кількість збору поодиноких плодів.

Вплив зразкових господарств, які улажено звичайно при хліборобських школах, є тому великий, бо хлібороб бачить зразу всі користи, які дає нова організація самого господарства та розділ і використання посівної площі. Тому в Чехословаччині стараються на цих господарствах дати зразок, як в даній околиці повинен хлібороб господарювати. Зноваж всякі досвіди перенесено з цих зразкових господарств на окремі досвідні господарства, з яких хлібороб не користує безпосередньо через наслідування їх способів господарювання, а тільки посередньо, через приміювання найкращих вказівок, які ці господарства по довгих пробах опрацьовують.

Для приміру, як великий вплив має зразкове господарство на господарювання селян, наводимо господарство чеської хлібор. школи в Комарні, яке положене в околиці, що надається головню на продукцію збіжжя. Ось розклад поодиноких родів рослин перед зало-

женням зразкового господарства і по кількох роках його існування.

РІД КУЛЬТУРИ	Селянські господарства обсівали:	
	перед оснуванням зразкового господарства	Тепер (в $\frac{\circ}{\circ}$ $\frac{\circ}{\circ}$ посівної площі)
Пшениця	16.5 $\frac{\circ}{\circ}$	30.7 $\frac{\circ}{\circ}$
Жито	14.0 $\frac{\circ}{\circ}$	—
Ячмінь і овес	14.0 $\frac{\circ}{\circ}$	21.6 $\frac{\circ}{\circ}$
Бульба	10.0 $\frac{\circ}{\circ}$	5.0 $\frac{\circ}{\circ}$
Цукровий буряк	—	10.0 $\frac{\circ}{\circ}$
Кукурудза	8.5 $\frac{\circ}{\circ}$	12.0 $\frac{\circ}{\circ}$
Ріжна паша	14.2 $\frac{\circ}{\circ}$	15.0 $\frac{\circ}{\circ}$
Пасовиська	11.0 $\frac{\circ}{\circ}$	4.2 $\frac{\circ}{\circ}$
Неужитки і др. бні культури	11.8 $\frac{\circ}{\circ}$	1.5 $\frac{\circ}{\circ}$
	100.0 $\frac{\circ}{\circ}$	100.0 $\frac{\circ}{\circ}$

З цього ясно видно, що під впливом зразкових господарств селяне почали управляти більше пшениці, закидуючи менше поплатне жито, збільшили кількість пашних рослин (паша, ячмінь, овес), ввели в господарку цукровий буряк та використали краще неужитки. Через те збільшилась теж і поплатність селянських господарств.

Другий примір впливу зразкового господарства на господарювання селян — це шкільне господарство в горах в селі Оравскі Под-

замок. Ось числа про вплив цього господарства:

РІД КУЛЬТУРИ	Селянські господарства обсівали:	
	Перед оснуванням зразкового господарства	Тепер (в % посівної площі)
Пшениця	5 0%	—
Жито	5 0%	15 6%
Ячмінь і овес	45 5%	18 9%
Бульба	23 3%	9 3%
Паша	12 7%	50 6%
Пашні буряки	—	5 0%
Ріжне і неужитки	8 5%	1 2%
	100 0%	100 0%

Тут видно, як під впливом зразкового господарства переходять селяне на правильну гірську господарку. Вони збільшили передусім кількість паші і жита, закинули пшеницю, яка в горах не поплачує, зменшили малоплатну бульбу і завели пашні буряки. Замітним є спадок площі вівса і ячменю, що зводиться до того, що селяне закинули робити кіньми, а роблять коровами, а до того управляють іншу кращу пашу.

Та мимо такого великого впливу зразкових шкільних господарств на господарювання чеських хліборобів мають господарські школи ще багато до роботи. Бо збори чеських хліборобів ще далеко не так високі, як збори на зразкових шкільних господарствах. Для приміру ось які числа:

	На 1 га поля осягають в сотнах:	
	шкільне господарство	місцеві господарі
1. Гори (Рожнов)		
сіно	68,6	39,0
овес	25,7	15,0
жито	21,7	13,7
2. Доли (Комарно, Сміжіце)		
цукровий буряк	336,0	307,0
пшениця	31,7	23,4
ячмінь	38,5	20,8
тютюн	20,6	18,6
кукурудза	40,3	15,0

Тому чехословацьке хліборобське шкільництво, помимо високого розвитку хліборобства, не устає в своїй праці, а противно, старається дальше підносити рівень хліборобської культури села. А це стараються зробити школи передусім через уладження у себе зразкових господарств, яких способи господарювання повинні місцеві селяне перебирати для себе і так практично вводити всі новини в господарювання.

У нас згадувалося не раз про влаштування зразкових господарств, які малиб розсвати практичне знання по краю. Колиб так кожна Філія „Сільського Господаря“ вибрала в повіті бодай одно селянське господарство і за допомогою його власника та під кермою агронома перемінила його на зразкове селянське господарство, то в повіт прийшлоб за кілька літ багато більше практичного знання, чим через теоретичне проповідування навіть найкращих річей. Колиб наш селянин бачив наглядно, яку користь приносить правильна організація селянського господарства і приновлення в ньому не так дорогих, як влучних метод праці, то скоро використавби їх таксамо добре, як і чеський селянин.

Може наведені тут приміри заохотять наші Філії „Сільського Господаря“ до розваження справи, чи не далосяб у них заложити селянські зразкові господарства.

— 0 —

Філії та Кружки „Сільського Господаря“

які ще не надіслали звідомлень зі своєї праці за рік 1928—30 просимо негайно їх переслати до Головного Товариства.

Рівночасно пригадуємо, щоби всі Філії та Кружки, які залягають з вирівнювання річної вкладки до Головного Товариства в квоті 25.— зол. прислали ці гроші як-найскорше.

Просимо наші Кружки, щоби подбали за висилку річних вкладок від кооператив до Гол. Товариства в квоті зол. 10.— від кооперативи.

Звертаємо увагу на це, що Кружки та Філії можуть зайнятися розпродажою видань „Сіл. Господаря“ і цим придбати собі гарний дохід.

„Сільський Господар“.

Чи є можливості до піднесення добробуту села?

На кожному кроці тепер тільки й чути слова: „Кріза“ та „Біда“. А найбільше про них говорять і їх відчують в наших українських селах. Багато, багато подається самих ріжноманітних порад про те, як боротися з кризою та бідною. Дуже часто при цьому згадується про Данію та данських господарів, які мовляв далеко легше переживають цю кризу й не так як ми відчують біду на селі. Слухаючи це не один наш господар міркував собі, добре мовляв тим данським господарям боротися з кризою, переживати її коли вони мають власну державу та міцну й добре організовану сільсько-господарську кооперацію. І цьому не можна не признати рації. Однак навіть у цих обставинах які тепер маємо — багато, багато де-вчому можемо собі зарадити, допомогти. Треба лишень тільки доброї волі та бажання. Переконають нас в цьому цифрові данні,*) які подаються нижче.

I. Пересічні врожаї з одного гектара:

	в Польщі :	в Данії :
1. Жита	11 метр. сотн.	18 метр. сотн.
2. Пшениці	12 „ „	30 „ „
3. Ячменю	13 „ „	30 „ „
4. Вівса	12 „ „	30 „ „
5. Сіна	18 „ „	50 „ „

II. Пересічно одна корова річно дає молока:

в Польщі :	в Данії :
1000 літрів.	3200 літрів.

III. Пересічно одна курка за 1 рік несе яєць:

в Польщі :	в Данії :
60 штук.	120 штук.

IV. На випродукування одного кілограма живої ваги безрого зужитковують:

в Польщі :	в Данії :
7 кормових одиниць.	4 корм. од.

V. Ціни на продукти сільського господарства в Лондоні:

	з Польщі :	з Данії :
1. Масло за 50 кг.	82—90 шіл.	118—127 шіл.
2. Яйця за 120 шт.	5.3—5.6 шіл.	8.6—10.3 „
3. Бекони за 50 кг.	40—44 шіл.	55—60 „

*) Подаються за тижневиком „Samorząd“ ч. 32, з дня 9. VIII. 1931 р.

VI. Вивозять річно:

1. Масла:

- Польща — від 5,000.000 корів на суму зл. 61,800.000, а від одної корови — на суму зл. 12.36.
- Данія — від 1,500.000 корів на суму зл. 1,100.000, а від одної корови — на суму зл. 733.33.

2. Яєць:

- Польща — від 3,250.000 господарств на суму зл. 134,000.000, а від одного господарства — на суму зл. 41.23.
- Данія — від 206.000 господарств на суму зл. 194,000.000, а від одного господарства — на суму зл. 941.75.

3. Беконів:

- Польща — від 3,250.000 господарств на суму зл. 120,700.00, а від одного господарства — на суму зл. 37.14.
- Данія — від 206.000 господарств на суму зл. 1.262,000.000, а від одного господарства — на суму зл. 6.242.71.

Щож ми бачимо?

1. Що данці в 2—3 рази мають більші врожаї збіжжя та сіна.

2. Що данці в 3 рази мають більше молока від одної корови.

3. Що данці в 2 рази мають більше яєць від одної курки.

4. Що данці на випродукування 1 кілограму живої ваги безрого в 2 рази менше витрачають кормів.

5. Що данці в Лондоні (Англія) в 1½ рази дорожче беруть за свої продукти: масло, яйця та бекони.

6. Що данці вивозять річно:

а) Масла — від одної корови на суму в 61 раз більшу.

б) Яєць — від одного господарства на суму в 23 рази більшу.

в) Беконів — від одного господарства на суму в 175 рази більшу.

Що-ж нам кажуть наведені числа та порівняння? Відповідь дуже проста й ясна, навіть сама собою напрошується, а саме:

1. Що ми маємо можливість шляхом **доброї управи ріллі та лук** піднести врожайність з одного гектара, а тоді зібраний нами

врожай буде дешевше нам коштувати, як коштує тепер, коли ми збираємо менший врожай при однаковій затраті насіння й праці.

2. Що ми маємо можливості шляхом **доброї годівлі та контролю молочности** піднести кількість молока від своїх корів.

3. Що ми через впровадження **добрих рас курей** і ведення **контролі несливости** — зможемо дійти до того, що кожна курка буде давати нам далеко більше яєць річно як дає тепер при однакових витратах на корми.

4. Що ми через **вміле годування безрог** — в два рази менше будемо витрачати кормів на їх годівлю, себто нам самим тоді безроги будуть коштувати далеко дешевше, а ніж коштують тепер.

5. Що ми, коли будемо **дбайливо й чисто приготівляти свої продукти** для збуту — матимемо далеко вищу ціну на них як маємо тепер.

6. Що ми мусимо докладати всіх зусиль до **налагодження як найширшого збуту продуктів сільського господарства через нашу кооперацію** бо тільки через неї можемо дійти

до тих вислідів, до яких дійшли данці через свою кооперацію.

Після всього цього на поставлене в заголовку статті запитання: „Чи є можливості до піднесення добробуту села?“ сміло може бути дана відповідь, що такі можливості безумовно є.

Одначе треба пам'ятати, що всі ці можливості не прийдуть до нас так довго, як довго ми не підемо за прикладом данців.

Данці люблять свої сільсько-господарські організації, працюють в них.

Данці читають свої сільсько-господарські часописи, книжки та календарі й через них довідуються про все, що є нового й доброго для запровадження в господарстві.

Манять нас досягнення данських хліборобів, безумовно манять... Та й кого вони не манять? Але най нас манить і любов до своїх сільсько-господарських організацій до праці в них та до читання своїх сільсько-господарських часописів, книжок та календарів... Тоді напевно всі можливості до піднесення добробуту села будуть як найскорше приходити, переводитись в життя.

До відома всім, яких зарвала „Спілка Укр. Агрономів“.

В „Ділі“ появилася така інформація, яку подаємо до відома наших читачів:

„Спілка Українських Агрономів у Львові“ зголосила в Окружному Суді у Львові конкурс, а зарядчиком конкурсової маси назначив суд д-ра Маріяна Глушкевича, адвоката у Львові, вул. Валова ч. 14. I. поверх. Всі бувші клієнти Спілки, яких „Спілка Українських Агрономів“ зарвала, мають зголосити свої претенсії в Окружному Суді у Львові найпізніше 20. жовтня 1931, а перші Збори всіх вірителів Спілки відбудуться в Окр. Суді у Львові, щойно 30. жовтня 1931. Всі ті клієнти „Спілки Українських Агрономів“, які мають ще тепер платні вексли за побраний товар, не повинні пересилати грошей до Спілки на покриття векслів, бо можуть бути наражені на таку несподіванку, що їх гроші замість пійти на покриття векслів помандрують до депозиту, а за векслі разом з коштами протесту будуть змушені другий раз заплатити тому, хто в посіданні векся. Краще є заплатити пару золотих протесту, чим заплатити другий раз цілу векселеву квоту і кошта протесту, бо як

зложать до депозиту, то вексель і так буде запротестований. Наші інтелігенти по селах повинні на те звернути увагу та поучити заінтересованих селян і членів Управ тих кооператив, що мають також векселеві зобов'язання супроти „Спілки Українських Агрономів“.

Рівночасно з тим повідомляємо, щоби в справі „Спілки Українських Агрономів“ не звертатися до Т-ва „Сільський Господар“, бо **воно з цією Спілкою не має нічого спільного.**

Також ніхто з агрономів, урядовців „Сільського Господаря“, не належить до кермуючих органів впавшої Спілки, тож в „Сіл. Господарі“ ніхто не може дати в її справах ніяких в'яснень.

На численні запити подаємо, що головою Надз. Ради Спілки Укр. Агрономів є інж. Ол. Охрим, а директорами інж. В. Воробець, інж. І. Семків і інж. Попович (як це подано в Г. К. Ч. з 13. вересня ц. р.) і тому коли льокаль Спілки замкнений, до них повинні звертатися за поясненнями зацікавлені і пошкодовані хлібороби, а не до Т-ва „Сільський Господар“, яке в цих справах зовсім непричастне.

Щира подяка тим, що розуміють вагу „Сіл. Господаря“!

(Для прочитання нашим кооператорам!)

Кожний свідомий український хлібороб знає, яку вагу має для всього українського народу Т-во „Сільський Господар“. Знає він, що це Т-во поставило собі велике завдання ширити хліборобський поступ по наших селах. Він знає, що коли ширитиме цей поступ, то прийде теж в українське село добробут і тому кожний свідомий хлібороб старається, щоб в його селі був Кругок „Сільського Господаря“ та щоби корисно розвивалася Філія в місті і Головне Товариство у Львові. Він старається допомогти розвитку цих наших хліборобських установ, бо цим сам собі помагає вийти з біди.

Так як свідомі хлібороби, мусять розуміти вагу Т-ва „Сільський Господар“ також наші кооперативи. Вони торгують з нашими хліборобами, заробляють від них, а при кінці року звертають їм частину зиску, а решту розділюють на різні корисні народні цілі. Та мало котра кооператива дбає про те, щоби з чистого зиску приділити теж дещо на допомогу

Т-ву „Сільський Господар“. А це Товариство не має ніяких чужих допомог, ані ніяких своїх. Живе власними силами і підпомагає на кожному кроці нашу кооперацію. А тому виходило би зовсім просто, що кооперативи зі свого чистого зиску повинні приділювати невеликі суми на допомогу нашому Товариству. Та не так воно все діється.

Але от Товариство „Сільський Господар“ у Львові дістало від кооперативи „Поступ“ в селі Чехи коло Бродів 20 золотих із такою допискою: „3 чистого зиску на піддержку Т-ва „Сільський Господар“!“

На цьому місці дякує Т-во „Сільський Господар“ названій кооперативі за цю невеличку піддержку та ставить кооперативу „Поступ“ у Чехах за примір, скільки може зробити свідомість наших хліборобів та знання ваги нашого „Сільського Господаря“. — Чекаємо на других, які наслідуватимуть отсю кооперативу.

—o—

Не відкладайте на завтра, бо може бути запізно!!!

Купіть ще сьогодні прекрасно виданий одинокий наш правдиво-господарський **„Календар Сільський Господар на рік 1932“**, що вже за ціну 3.50 зол. може принести Вам неодну добру раду, яка серед теперішньої господарської нужди допоможе Вам в біді.

 **Управа
рлі та рослин**

о. Михайло Дольний.

Завід. парохії в с. Русові пов. Снятин.

Со́я в повіті Снятин.

Про сою довідався я з Вашого часопису. Насіння дістав у крамниці п. Петраша в Снятині, де було воно в комісовій продажі; ви-
продукована ця соя в городах снятинських міщан. Купив її 25.5 кг., а що була невідпо-
відно чищена і повна грудочок землі, — при-

пускаю, що засіяв я її около 24 кг. на обшарі 1 морг і 1½ чвертки. Спосіб моєї управи: Ріля, що дав під сою, є в двох кавалках. Один кавалок має досить замітний схил горба, спадистий до північного заходу, поле добре, бо пердтим там була конюшина. Підґрунтя в цім

кавалку навіть мокляковате. Обшар його 1 $\frac{1}{4}$ морга.

Другий кавалок це управне поле, рівнина, передпосів: овес.

Оба кавалки незорані в осени, лише на весні відразу під посів. Орка мілка, на 3 цілі. Сівба ручна, як найрідша. Насіння сої жовтої. Сіяно 15. і 16. травня, zarazом легко бороновано. Через тиждень почало сходити. Однак нагальний дощ, що тоді упав, позносив ще не покільчені зерна з гори вниз рілі і в такий спосіб прорідив посів вгорі й загустив вдоли. Се придалось мені на студії сеї рослини і її вимог щодо густоти посіву.

Вода, спливаючи одним місцем, зробила в рілі досить значну прірву, сполікуючи насіння. Там, де воно було вже зійшло, забрала землю навіть на 2—3 цілі, лишаючи молоденьку рослину в дуже сумнім стані. При тім переконався я, що соя запускає досить глибоко коріння, бо посіяна кілька днів тому й позбавлена через вимиття орної землі, вже змогла зачіпяти свої корінці в підґрунтя, видбвжуючи їх на 5—7 см.

Досить пізно, бо аж 23 до 27 червня казав я сою зсапати. По першім сапанню досить мала рослина почала рости таки на очах, творячи сильні розгалуження. Цілий червень і липень брак опадів; соя сего не відчуває, розвивається в прекраснім куші, мов у вазонку. Холодними вечерами складає листочки. 13. і 15. липня зсапав я посів другий раз. Соя стояла тоді вже в неповнім цвіті. Цвіт синій, подібний до незабудки, уміщений — на диво — не так, як у інших рослин на верху рослини, творячи скорочений гін, а в насаді спинників галузок і буйного листу.

По другім сапанню ще більше розгалужується рослина, а в кожному розгалуженню відразу повно задатків на цвіт.

Найбільше через тиждень, з цвіту сої твориться непомітно малий стручок. Він зразу такий, що годі його розпізнати, покритий мохом так густо, що виглядає, немов би був убраний у високострижений сивий оксаміт. Стручків на білій рослині повно (від 30—100 а навіть більше!). Стручок малий, з двома—трьома зернами.

Під теперішню хвилю рослина така силь-

на, що при дотику робить вражіння, немов би була з сильного дроту.

Замітне одно: поодинокі рідкі корчі в горішнім положенню рілі низші, билясті з 30—80 стручками. В нижнім положенню рілі, занесенім ґрунтом з гори, корчі в троє більші, буйні, барви темно-зеленої, стручків поверх 100, однак ще і досі не виповнених, принаймні в горішніх розгалуженнях рослин.

З досить докладних студій над рослиною приходжу до таких висновків на будуче:

1. Земля під сою не сміє бути добра і погноєна, а як найбільший пустар, або в крайньому разі дуже зяловлена. В противному разі рослина вибуває й не наліє стручків.

2. Орка глибока осіння, перероблена весняною мілкою. Се заощадить працю при сапанню, бо тоді, здається, можна обійтись при одноразовім сапанню, а се допоможе рослині міцніше сидіти в ґрунті, бо при ґрунті в пухкому стані корчі вивертаються з корінем.

3. Сівба не відручна, а в рядки на 60 см. рядок від рядка, а 40 см. рослина від рослини. Тоді будуть корчі сильніші і більше розгалужені, а тим самим і з більшою кількістю стручків.

4. Садити разом не більше як 1—2 зерен, тоді соя не буде себе перганяти в зрості, било стане твердше і скорше дозріватиме.

5. Насіння, мною уживане, се соя жовта, що зі всіх родів сої найдовше потребує рости (137 днів).

У нас тепер що дня дощ, соя обвисла, мов виноград, але для дозрівання потребує ще одного місяця часу. Наколи у вересні не захопить її морозом, — можна сподіватись урожаю зерна 15—20 сотн. Тому, що в нас в сім місяці бувають приморозки, буду сіяти на другий рік сою вже раніше, де в другій половині квітня.

Досі не помічав я жадних шкідників в посіві, за винятком зайців, що дуже радо заїдають вершки ростини і цікавих людей, що подивляючи великій кількості стручків, рвуть корчі з корінням „до дому на показ“.

При вислід збору повідомлю Хвальний Часопис „Сільський Господар“.

САДІВНИЦТВО І ГОРОДНИЦТВО.

о. О. Фацєвич.

Як сушити овочі та ярину?

Бути ощадним розуміють у нас люде в значінню видавати мало гроша. Тимчасом ощадність має далеко ширше значіння. Кажеться, наприклад, ощадна господиня у тім розумінню, що вона так уміє варити чи пекти, що мало видає гроша, а страва у неї смачна та здорова. Теж саме можна примінити і до садового чи городового господарства. Тут при потрібній вмілості можна так уладитися, що того овочу та ярини буде все в хаті достатком. Для того й переховують їх у сирому виді в городі чи у пивниці, для того теж і роблять з них „сушню“.

Сушити, значить надати свіжому овочу чи ярині триваліший вигляд. Через сушення досягаємо те, що зібрані продукти увільнююмо від певної кількості води, в наслідок чого бактерії, що викликають киснення та гниль, затрачуються. Овочі та ярина мають у собі крім поживних річєвин, значну кількість води, через що вони і псуються. Тому треба цю воду з них випарувати. Через це після сушіння й поменшується їх вага: грушки до 1/4, яблука до 1/8, а ярини до 1/8—1/16 часті свіжого овочу.

Перед сушінням роблять звичайно ще і пражєння. Пражити або дусити у парі можна на двоякий лад.

Перший спосіб є ось такий: береться глиняний горщик, що є поливаний у середині, до нього вливається небагато води, наповнюється покращним овочем та прикривається покращкою. Відтак ставиться його до більшого та нижчого начиння, що є наповнене водою та ставиться на плиту, щоби вода закипіла.

Другий спосіб є такий: покращний овоч кладеться до друшляка, а цей до горшка, щоби кипіача у ньому вода не сягала до овоча. Так у першому як і в другому випадку кладемо поверху чистий рушник, щоби здержати улитаючу пару. Від неї овоч м'якне. Ця робота має тривати 10 до 15 хвилин. Пражєння можна вважати тоді покінчене, коли солонка легко входить у овоч. Відтак просушується його у температурі до 100° Ц.

на вентильованому воздуху або над кухнею, або у рурі при відхилених дверцях, у пекарській печі, не примикаючи його, щоби з сушні могла виходити пара.

Час сушіння у гарячому воздуху триває кілька годин. Після охолодження печі сушня зостає ще кілька годин на тому самому місці, а потім досушується її на сонці або у теплому провітреному місці. За кілька днів сушіння вже буває скінчене. Переконалися можна по тім, що коли овоч переломиться, не чути під пальцями вологости.

Прилади та місце до сушіння.

Внаслідок важких труднощєй набути опалового дерев'яного матеріалу та побудування спеціальних сушарень, вказано є вживати до сушіння найдешевшого джерела, а це є **сонце**. Сушіння овоча на вільному воздуху є ще дуже практичне тому, бо сушений овоч у той спосіб заховує добрий смак та вигляд. Де нема сонця через невідповідне положення тощо, треба користуватися штучними джерелами тепла. Таким джерелом може бути кожне опішє, що міститься в хаті чи теж приладжене на якийсь промисел.

В часі сушіння улитає велика кількість тепла безпосередньо через залізну плиту та і через начиння наставлене до варення. Якраз це тепло можна ужити до сушіння, треба лише у відповідних місцях над плитою кухні порозставляти дротяні плетінки або звичайні бляхи від печива застелені білим і чистим папером. Пекарських печей можна також дуже добре вжити на ту ціль.

Сушіння овочів.

Грушки сушиться цілі та необирані з лупини. Великі грушки крається на половину. Найкраще надаються на сушню грушки багаті на цукор. Перед сушінням добре є їх дусити у парі, доки не зм'якнуть, способом вище сказаним, але можна теж і без цього обійтись. Час сушіння триває 2—3 дні. Скорше вони просушуються, коли з них вибереться серединку спеціальним ножиком, що є по-

дібний до ложечки. На 100 кг. грушок отримати можна 20—25 кг. доброї сушні.

Яблока звичайно слід перекарати на половину та обікрати з лупини. Але можна теж і не робити цього, тоді сушня хоч у продажі є дешевша, зате при домовому вжитку дає більшу кількість. Ї доведено, що обікране з лупини яблоко наложене у одну верству просушується у 8—10 годинах та дає 12—15% сушні.

Вишні, черешні та сливки можна цілком добре висушити на вільному повітрі, коли їх перед тим просушити троха у гарячій печі. Не „вишукані“ (з кісточками) черешні, вишні та сливки дають по 20—25 годинах 25% сушні, а „вишукані“ (без кісток) 18%. Зауважити треба, що „вишукані“ та просушені черешні цілком заступити можуть дорогі родзинки.

У подібний спосіб можна теж сушити всяку іншу ягоду, як суницю, борівку-чорницю, дерен і т. п.

Сушіння ярини.

Всяка ярина надається до сушіння за винятком їдомих коріняків: буряк, редька, редьквиця і т. п. Перед сушінням треба ярину прополокати у чистій воді кілька разів, прочистити та пошматкувати або обкарати, а відтак дусити у парі аж змякне. Покраєних кусків не треба кидати у воду, бо з них виполіскуються поживні річовини. При сушенню ярини на вільному воздусі належить конче зважати на те, щоби воно не тривало довго, інакше вона сквасніє. Перед сушінням фасолі у стручках треба її легко спражити та повитягати крайні волокна. Відтак кладеться її на плетінки та сушиться у печі. Фасолі не радять краяти, бо багато поживних соків затратилося-б. У печі фасоль сушиться 4—6 годин. 100 кг. зеленої т. зв. шпарагівки дає 8—10 кг. сушні, а дорілої 12 кг.

Моркву, петрушку, салер, каляфіор, горох і т. п. ярину теж можна сушити, але перед тим треба їх легко пропарити. Моркву, капусту та іншу ярину крається у кусочки, а каляфіор розлупується на дрібні частини. Час сушіння у печі триває 4—6 годин та дає сушні 10—12%.

Можна теж сушити і картоплю, але до цього вже треба великих сушарень.

Як видно зі сказаного сушіння овочу та ярини є певного рода господарською економією, бо нараз можна спожиткувати і такий овоч та ярину, що скоро псується.

Переховання сушні.

Сушню переховується у сухих та провітряних коморах, що в них нема ані мишей, ані куніць, котрі особливо її люблять. Коли сушня вже цілком охолоне, всипується її на чисту простелену рядном підлогу у кілець та легко чимнебудь прикривається. Меншу кількість всипується до скриньок або діжочок, вилжених папером. На яблока та грушки можна теж ужити і мішочків. Кісткові овочі ліпше переховуються у деревляних посудинах. Для переховання сушні з ярин краще вживати мішочків із густого полотна. Пахуча кухонна ярина, як кріп, коприк, майоранок і інші, а теж і гриби найліпше переховувати у скляних слоях або замканих пушках, вилжених восковим папером. Особливу увагу треба звернути на те, що так овочі як і ярина приміщені у вогких місцях, втягають в себе знов вогкість із воздуха, через що вони плісняють. Коли є вогкий воздух та сильно перепадають дощі, тоді вікна та двері у такому приміщенню повинні бути все закриті. Коли на сушні покажеться плісень або малий хрущик, що зачне її точити, тоді найкраще всю сушню ще раз дати у гарячу піч.

—o—

Гарний дохід для Філій і Кружків „Сіл. Господаря“ та кооператив

принесе розпродажа одинокого нашого господарського
„Календаря Сільський Господар на 1932 рік“.

Умови розпродажі дістанете сейчас, коли напишете ще сьогодні до Головного Т-ва „Сільський Господар“, Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

Осип Василенко.

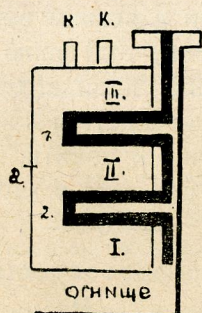
Як зладити дешеву сушарню на овочі та ярину?

Багато буває нераз мороки, коли осінню доводиться робити сушню з овочів. Палять тоді у печі по кілька разів та всипують там овоч, розгортають коцюбою та ще притикають заткалом. Відтак на другий день роблять те саме, і так минає нераз кілька днів, заки овоч усушиться. Наслідком такого сушіння є те, що зуживається багато, даремно палива, через часте нагорткування та пригорткування овоч розбивається, а вкінці так викачається у попелі та глині, що зварений овоч аж по зубах скрегоче. А щоби хто умів сушити ярину, про те вже і бесіди немає. На це є пивниця чи яма, де її переховують через зиму і вибирають звідти, коли є потреба. Тимчасом сушіння ярини в культурних країнах є дуже поширене. Для сушення овочів і ярини є уряджені спеціальні сушарні.

Найдогідніші сушарні є цілі з бляхи або з заліза ріжної конструкції та величини, але вони багато коштують і не всякий собі на них може дозволити.

Можна однак зладити собі і таку сушарню, що багато й не коштуватиме, а пожиток із неї може мати не лише сам власник, але й ціла громада.

Першою справою є зробити плян, після котрого її маєтсья будувати. А плян найпростішої сушарні виглядав би ось як:

Як бачити з рисунку, ціла сушарня має вигляд шафи, що в ній є поміщені рури (1. і 2). Вони і ділять її на три поверхи — I, II. і III. Третій поверх є зверху замкнений, а (к, к) це є два деревляні комини. Вони служать до того, щоби через них виходила пара з овочів або ярини. А що ціла шафка є з дерева (фронт, верх і боки), крім споду над огнищем, де приходить спіжева плита, та задньої

стіни при рурах, бо між рурами, що входять в середину неї каблуковато, на листовках є приміщені висувальні рафи. На них то й накладається те, що хочемо сушити. До огнища підкладаються дрова, а дим, виходячи крученими рурами, дає тепло та висушує овоч чи ярину.

Шафа робиться з добре висушених дощок на 5 см. грубих. З переду (а) має вона дві пари дверей — одна з верха, а друга з низу. Двері мусять бути добре допасовані та ще мусять мати у кожній половинці по два невеличкі отвори, щоби був продув для витягання пари через коминки. (к. к.).

Щодо розміру, то він може бути ріжний. Найвідповідніший є такий: Високість шафи аж до стелі 1.55 м., ширина між бічними стінами 63 см., глибокість 65 см. Сказано було, що між рурами мають бути листви на рафи. Вони повинні бути так розміщені, щоби не були близько, ані до рур, ані до огнища. У кожному переділі I. II. III. повинно їх бути по три. Значить раф булоби 9 штук. Їх найліпше зробити з дерева у вигляді шуфляди. Високість її може виносити найбільше 5 см. Спід може бути з дроту переплетеного у рафу або можна купити вже готову сітку та прибити зі споду до шуфлядки.

Щодо рур, то вони повинні бути зроблені з тугої чорної бляхи, добре занютованої або загненої у купу. Довжина їх повинна виносити 60 см, з чого 10 см є вмурованих у задню стіну, що вже конче мусить бути збудована або з цегли або з каміння. Рура зігнена у коліно повинна виставати з муру на 50 см. Грубість її може бути на 10—15 см.

Коли вже ми все те приготували, приступаємо до самого муровання, починаючи від фундаменту. Огнище будується так само як кухню, лише не так високо, бо як високо підійшла би шафа, тоді важко було би витягати чи вкладати рафи. В плечевій стіні робиться провід на дим, що з мурованого прямовісного каналу у плечевій стіні переходить зразу через першу подвійну рурку і вернувши нею назад до плечової стіни підходить із неї вище, щоби відтак перейти знова через рурку і т. д. аж до комина.

При тій будові памятати треба на те, щоби під вистаючі у середину шафи рури вмурувати та прибити до боків стіни шафи залізні пруті. На них ці рури мають спиратися, щоби своїм тягарем не спадали в долину, та щоби боки шафи від гаряча не здувалися та не скручувалися.

Крім того треба памятати при самім мурованню, щоби шафи не класти на плиту, але підтягнути мур вище, інакше ціла шафа може згоріти.

Коли вже поклали ми шафу — беремося до обмуровання її зі всіх боків, крім дверей на переді, але і вони мусять мати свій фронт такий самий, як двері, що їх вмуровується в мур при будові дому. Коли вже ця робота скінчена дається теж і на верх шафи одну або дві верстви цегли або сирівки.

Очевидно, що для безпеки поставленої сушарні треба поставити над нею дах на стовпах та покрити папою або драничками. Комин повинен бути вищий понад дах, щоби був добрий продув.

Правда, що і та будова потягає деякі кошта, але вона виплачується вже при середньому господарстві, бо ріжного овоча та ярини вже є доволі. Замість „капарити“, по примітивному, ліпше спромогтися на неї, що при господарських засобах на матеріял та при добрій волі не є важко. А ще і це треба взяти під увагу, що така сушарня може служити довгі літа та дати вигоду цілому селу. Кожний буде згідний за вживання сушарні відступити якусь частину сушні, тому навіть той, хто немає ні свого саду, ні багато ярини, може на ній добре вийти.

*Глекання
сільсько-господарських тварин*

Увага! Відкриваємо годівельно-ветеринарійний курс!

К. Г. Товариство „Сільський Господар“ у Львові влаштовує у своїй Школі в Коршеві, коло Коломиї 6-ти тижневий годівельно-ветеринарійний курс в часі від 16. листопада до 26. грудня 1931.

На курсі будуть вчити між іншими годівлі молочних корів, контролі молочности, годівлі свиней головно на бекони, годівлі домашньої птиці та контролі несности, управи сіножатей і пасовищ, охорони сільсько-господарських тварин і т. п.

Число курсантів обмежене. На курс приймається кандидатів, що покінчили народню освіту не молодших 16 літ.

Щоби курсанти могли з науки користати мусять вміти чітко писати і вправно числити.

Першеньство в прийнятті на курс будуть мати ті кандидати, яких вишлють на курс сільсько-господарські або кооперативні організації, як кандидатів на контрольорів молочности. При висилці таких кандидатів, належить звертати увагу на їх здоровля, солідність і добру бесіду, бо праця контрольорів молочности вимагає доброго здоровля і совісности у виконуванні обов'язків.

Оплата за курс і ціле удержання курсанта в Школі „Сільського Господаря“ виносить 120 зол.

Зголошення на курс надсилати до К. Г. Т. „Сільський Господар“ у Львові, вул. Зіморівича ч. 20. — При зголошенню належить прислати 60 зол., а решту оплати в день розпочаття курсу, а найдалше до трьох тижнів від розпочаття курсу. Як щоби з яких небудь причин курс не відбувся, тоді Т-во вплачені гроші поверне. Попередна оплата є конечна, бо були випадки, що зголошені на курс кандидати не прибули і тим наразили Т-во на втрати.

Молочарські кооперативи, які висилають кандидатів на контрольорів молочности мають переслати К. М. С. „Маслосоюз“ у Львові, уповаження виплатити „Сільському Господареві“ по 120 зол. за кожного кандидата.

„Сільський Господар“ не буде уділяти курсантам ніяких підмог на відбуття курсу, бо на це не має ніяких фондів.

Зголошення на курс приймається до кінця жовтня ц. р. — Приняті на курс одержать в свій час повідомлення.

Гр. Герман.

Найліпші кури.

Саме тепер йде в нас спір про те, яку расу курей слідби поширювати по наших селах. Річ природня, що мова йде тільки про раси вже відомі всім птахівникам і господарям-практикам. Воно, як каже інж. Воробець в своєму птахівничому підручнику — „вигідніше завести в себе нову заграничну породу курей.“ А ми народ такий, що любимо робити тільки це, що вигідніше, особливо в нинішніх тяжких часах.

Инж. Вакуловський радить „Плекаймо у певних районах одну породу курей“, а на стор. 282 нашого часопису каже так: „Непорівнює краще і легше закупити кілька штук розплодових яєць, а ще краще курят і, вирізавши простих когутів, почати з кількох штук доходити до цілого стада добрих расових курей. При розумному відношенню і догляді вже на осінь другого року такий господар матиме на подвір'ю одну расу курей. Вклад мінімальний — наслідки добрі.“

Цю раду я так розумію, що от купую розплодові яйця чи курята кармазинів, а крім цього маю дома прості кури і від них когутів вирізую. Тоді остануться расові кури кармазини і прості курки звичайні. Але все таки на осінь другого року я не матиму одної раси курей, бо оставивши звичайні курки з півнем кармазином дадуть півкровних мішанців. Тай наслідки не все будуть добрі. Я продам яйця півкровних мішанців як розплодові яйця кармазинів, а курчата підуть трохи по батькові, а трохи по матері. Чи в такому разі можна сказати, що другого року буде одна раса курей на подвір'ю?

Безумовно — ні!

Инж. І. К. в статті: „Що ліпше кармазини чи леггорни?“ — „твердо переконаний в більшій вартості леггорнів для села“. Одначе рас курей чужих є більше 70-ти, тому спір не скоро ще скінчиться...

Я цікавлюсь птахівництвом від 1904 р. За молоду був я навіть дуже гарячим птахівником, що не жалував труду і гроша, щоб пізнати всі вартісні раси.

Кохінхіни, брамани, ланшани, плімути, віяндоти, орпінгтони, родайленди, фаверолі, мінорки, італійки та інші — все то є мої добрі,

старі знайомі. А однак, колиб мене сьогодні, по 27-літній птахівничій практиці хтось запитав: „котрій з тих рас даєш право „горожанства на нашій землі і котра з тих рас варта, щоб її тут поширювати“ — я відповів би з чистою совістю: „ніодна з чужих закордонних рас!“

Велике майбутнє нашого птахівництва я бачу не в цьому, що ми будемо впроваджувати на нашу землю чужу закордонну расову птицю, але в тому, що ми місцеву птицю будемо поліпшувати через розумний добір найліпших, до місцевих умов при звичаєних тварин. Поліпшення яйцекладности знаходиться не закордоном, а на нашій землі.

Що таке закордонні расові кури?

Колись звичайні були собі краєві кури, сьогодні завдяки пильності і розумови годівельника стали славні расові кури. Інші знов повстали через перепаровування, погоною за вічно новим і оригінальним або через простий випадок. Незаперечним є фактом, що всі расові кури в своїй батьківщині багато продуктивніші, чим в чужині, куди їх спроваджується. Зрештою на що далеко шукати. Чи поліпшилася наша звичайна велика рогата худоба через те, що пани спроваджували чужу закордонну расову худобу на наші землі? В малоземельних селянських господарствах, безмовно, ні.

Тут я не беру під увагу закордонних декоративних і бойцевих порід, не беру також під увагу м'ясних порід, а лише яйцекладні і загальнокорисні. Середземно-морська яйцекладна підгрупа, себ-то італійські та еспанські кури несуться дуже гарно, але в своїм краю і в своїм підсонню. У нас в літі як в літі, але прийде осінь, кури вічно „смаркають“, а там диви і маєш гостя — дифтерит. З зими виходять каліки з відмороженими ногами, гребнями і сережками. Якщо навіть ця підгрупа заакліматизовується у нас, то стається це коштом її доброї прикмети — несности.

Середньо-європейська яйцекладна підгрупа, себ-то всі кури німецькі, бельгійські, французькі, стирийські, чеські та інших країн середньої Європи, несуть яйця багато менші від попередніх.

Ця підгрупа не має сталих екстерерних*) характеристичних прикмет, а через те не має інтересу її у нас масово поширювати коштом наших місцевих пород.

Остається східно-європейська яйцекладна підгрупа, до котрої належать і наші українські кури. Ці кури, як всі зрештою яйцекладні кури, дрібні, а безпородні тому, бо про їх породу та її поліпшення ніхто не піклувався. Через те, що від соток тисяч літ живуть на українській землі, вони на всі кліматичні впливи, головню різкі зміни є дуже бай-дужі.

До корму вони не перебірчиві, за поживою шукають самостійно, несуться в найсиль-

*) Екстерер — зовнішні характеристичні ознаки тварин.

ніші морози, квочуть і сидять на яйцях та виводять ціплята добре. Саміж ціплята по-ростають в пір'ячко дуже скоро.

Нинішній закордонний експорт (вивіз) яєць із українських земель опирається в біль-ше як 3/4 части на цих сірих, непоказних українських курочках. І тому, маючи свої кури при звичаєні до підсоння, до обставин, кури дані нам, що так скажу — самим Бо-гом, — слід поліпшувати, добірати кращі примірники, а не вишукувати чужі раси.

На мою думку — у нас зовсім не треба масово поширювати ніякої чужої закордон-ної расової птиці, а треба масово поширю-вати знання про розумний догляд птиці тої, яка у нас є. Безперечно, що для впертого нема рятунку.

—o—

ХОЧЕТЕ ДОБРОЇ АГРОНОМІЧНОЇ ПОРАДИ?? МОЖЕТЕ МАТИ ЇЇ СЕЙЧАС!!!

Купіть тільки негайно знаменитий господарський poradnik
„Календар Сільський Господар на 1932 р.“

за невелику ціну зол. 3.50, а знайдете там безліч практичних порад наших найкращих фахівців-агрономів. Крім того десятки статей і сотні порад з інших ділянок життя нашого хлібороба.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ.

ПЕРЕДПЛАТА:

1. Повідомляємо, що 1. жовтня ц. р. за-лучимо до часопису „Сільський Господар“ чеки ПКО. і просимо до цього часу пригото-вити до висилки належну передплату по кі-нець 1931 року.

2. **Нагороди:** Хто до кінця жовтня ц. р. не зголоситься по виграну нагороду до „Сіль-ського Господаря“ будемо уважати, що він її зрікається і більше висилати не будемо. — Кожний мусить прийняти ту нагороду, яку ви-грав, заміна є неможлива.

3. Календар „Сільський Господар“ на 1932 рік вже є в розпродажі. Наклад невели-кий, тому спішіть із замовленням. Календар

„Сільський Господар“ на 1932 рік можна на-бути у Філіях „Сільського Господаря“, Пові-тових Союзах Кооператив, Районових Мо-лочарнях, всіх книгарнях і Т-ві „Сільський Господар“. Ціна одного примірника 3.50 зол.; звичайна пересилка коштує 0.60 зол., пору-чена 1.20 зол. Т-во відповідає лише за пору-чену висилку, про що пишеться в Календарі „Сільський Господар“ на 1932 рік та поміще-но в ч. 17 часопису „Сільський Господар“.

4. Хто вплатив на передплату часопису „Сільський Господар“ 15 золотих, нехай пришле 1.20 зол. на поручену висилку Кален-даря „С. Г.“ на 1932 рік, який йому належить-ся. — За звичайну посилку Т-во не ручить.

ЛИСТИ ГОСПОДАРІВ-ПРАКТИКІВ.

Віктор Доманицький,

Доцент Україн. Госп. Академії в Ч.С.Р.

Спількові господарства.

(Відповідь на листи господарів-практиків чч. 5, 11, 12 і 17).

Думки про спільне господарювання, які подав госп. Ф. Вережак, не раз виникали у людей, і не раз були спроби перевести їх в життя. В початку XIX. століття подібні спількові господарства творив Фуре і то зі значним успіхом. В кінці XIX. століття подібні господарства стали закладатися в Люксембурзі (товариства для спільного користування дорогами), в Італії та в Румунії (орендні товариства зі спільним господарюванням на заоренованій землі), на Наддніпрянській Україні (сільсько-господарські артілі, що їх закладав адвокат М. В. Левитський). Книжечка М. В. Левитського („Спількова умова для хліборобських спілок“ — Літературно-наукова бібліотека ч. 13.) була видана у Львові р. 1901. Все це **організації добровільні**, — засновані без примусу — тому нічого спільного з примусовими новотворами (т. зв. „колективними господарствами“) в Союзі Радянських Республік не мають (радянські „колективи“ дуже нагадують „кріпостні колективи“, що творив на Наддніпрянській Україні сто років тому відомий господар-кріпостник Стремоухов). Добровільні-ж спількові господарства приносили бідним людям, що в них об'єдналися, багато користи. Лише такі спілки ніколи довго не існували: погосподарюють люди спільно пару років, розбагатіють і розійдуться. Найдовше існували такі хліборобські спілки, де людей **крім господарського інтересу ще щось об'єднувало**. Наприклад: однакові **релігійні** переконання і **утиски** влади за ці переконання; **спільні погляди на устрій і переустрій суспільства**, тощо.

Спількові господарства бувають трьох степенів складності: 1. Найскладніші — це так звані „**комуні**“, де члени спільно продукують, спільно живуть, спільно консумують (напр. монастирі); 2. простіші — „**сільсько-господарські артілі**“, де об'єднується продукція так рослинних як і тваринних продуктів, але мешкання і консумція кожна родина веде окремо (це й пропонує якраз госп. Ф. Вережак) і нарешті 3. найпростіші — „**товариства спільного обробітку землі**“, коли

члени зєднують тільки поля і луки, а всі інші галузі продукції, мешкання і консумцію ведуть нарізно (кожна родина окремо). Бувають й ще простіші форми спілок, коли землю зєднують тільки на короткий час для якоїсь спільної праці, наприклад, **бурякові товариства** часом зєднують поля в тому клині (в тій руці) сівозміни, де мають прийти буряки, — для спільної оранки моторовим чи паровим плугом і спільного сіяння комбінованою сівалкою (але як тільки рядочки буряків визначилися — зараз же члени товариства поділять між собою посів по своїх старих межах і сапування, проривання, підгортання, викопування — то все кожний член на своєму полі провадить самостійно). Так само в жидівських кольоніях на Херсонщині в кінці XIX. століття виробився дуже цікавий спосіб гуртового закладання садків — т. зв. „**групові сади**“. Землі, призначені під сади (напр. найближчий до села клин поля), члени цього товариства зєднують на час садження саду. Щепи для цілого товариства (чи навіть цілого села, якщо всі господарі села увійшли до цього товариства) купують разом і то двох-трьох промислових сортів (щоб потім продавати багато односортного товару — вагонами). Відтак садять рядами уперек до смуг (через всі смуги) членів т-ва. Часом буває, що й далі роблять спільну огорожу садків, наймають спільно сторожа, спільно проорюють землю поміж деревами, але найчастіше кожен свою смугу огородить за раз же після садження саду і далі догляд за садом кожен провадить окремо.

Найлекше закладати і вести спілки найпростішого типу. Спілки складні, як от „**комуні**“, вдаються дуже рідко — при якихось особливо сприятливих умовах та й то вони, здебільшого, довго не існують. Треба думати, що наш господар не лише „все бажає мати місце родинне, де ніхто-б йому не заглядав і не перешкоджував“, але що так само і в **продуктивну частину свого господарства він не дуже то охоче пускає чуже око і чужу думку**. При веденні господарки виникає дуже багато спірних питань, які можна розв'язати і так,

і с'як. І в дійсності одні господарі розв'язують їх по своєму, а інші знов по своєму. При спільній господарці дуже часто витворювалась би „більшість“ і „меншість“, і звичайно „меншість“ мусіла-б підлягати „більшості“, а в той же час почувала-б себе покривдженою. вважала-б рішення „більшості“ помилковими, вважала-б їх „насиллям“ над своєю волею і переконаннями. І що складніша форма об'єднання, то більше спірних питань, то більше образи, невдоволення, почуття кривди і насилля. Не можна не рахуватись з цим стремлінням наших господарів до самостійного ведення господарства (т. зв. „господарським індивідуалізмом“) і не треба занадто сильно обмежувати волю і бажання кожного окремого господаря. З другого боку сполучення земель у великі обшари дає великі переваги головним чином при веденні збіжжєвої господарки — тоді можна все робити трактором, сноповязкою, жниваркою-молотаркою (комбайном), то-що. Коли-ж ведемо господарку годівельну, чи садову, городню — де великими машинами нема що робити — тоді перевага великого господарства (фільварку) над дрібним господарством тратиться. Навпаки, в дрібному господарстві пильність і уважність праці більша, як на фільварку. Дрібний господар свою коровку, чи свою грушку, яблонку ліпше знає і уважніше до них ставиться, ніж власник фільварку, що має їх багато.

Тому то треба вибрати середній шлях — щоб до переваг дрібного індивідуального господарства додати переваги великого господарства (фільварку) так, щоб воля і бажання кожного господаря були обмежені як найменше.

Цього досягнемо шляхом гуртування дрібних індивідуальних господарств в нескладні сільсько-господарські кооперативи. Хіба, справді буде порушена воля господарів, якщо вони добровільно заснують **садово-городнє товариство** для того, щоб закупити спільно щепи двох-трьох сотрів, щоб набути ножі, опорскувачі, драбини та інший садовий реманент, щоб закуповувати ящики і стружку для пакування овочів, щоб спільно переробляти овочі на сушню, мармеляду, конфітури, щоб спільно збувати овочі, то-що. Та-ж ми маємо приклад у себе — **молочарську кооперацію!** Хіба наші молочарські кооперативи занадто обмежують самостійність господарів, що є членами цих товариств? Та-ж кожний вед свою господарку так, як вважає за най-

ліпше. Звичайно, якщо внаслідок його господарювання буде зле молоко, то й низьку ціну за нього дістане, або й зовсім його молока не візьме молочарня, але ніхто тому господареві не наказує: „роби так а так, годуй так а так. Отак само можна було-б полагодити кооперативним шляхом і інші болючі місця дрібного господарства, наприклад: збут і перерібка свинини, збут яєць і поліпшення птахівництва, збут і перерібка садовини, городини, льону, конопель, тютюну, цукрових буряків, цікорки, лікарських рослин. Або знов у галузі постачання: спільна закупка і використання сіялки, молотарки, возової ваги, спільний шпихлір для закупки і переховування збіжжя та концентрованих (ситних) кормів, спільний млин, пекарня хліба; товариство для спільної закупки і пордукції добірного насіння, для штучних погноїв, для спільної закупки і утримання бугая, жеребця, кнура, барана, расового крілика-самця, расових когутів, для асекурації худоби, для здобування позичок (кредитове т-во), для ведення контролі молочности, контролі годівлі, контролі несливости, контролі польової господарки (досвідна секція), контролі рахунковости господарства, то-що.

Тому, підводячи підсумки цієї дискусії, ми вважаємо, що **в умовах Західньо-Українських Земель, де панує страшенна земельна перенаселенність і дрібність (карликуватість) господарств, і де ніяк не можна залишатись при збіжжєвій господарці, а за всяку ціну треба перейти на господарку годівельну, або городню, або садову, або промислову, — в цих умовах творення великих спілкових господарств (комун, с.-г. артілей, т-в спільного обробітку землі) зовсім не є порядним. Натомість творення різноманітних сільсько-господарських (спеціальних) кооператив, переустрій і поліпшення дрібних індивідуальних господарств (роблення з них взірцевих поступових господарств, — як то радить господар М. Польовий) — от дійсна програма, яку треба нам всім прийняти і переводити в життя, бо саме цим шляхом йшли господарі Данії, Швейцарії, Бельгії і дійшли до дійсно високого щабля господарської і загальної культури.**

На цьому вважаємо дискусію по питанню про артільне господарювання вичерпаною і просимо наших читачів писати нам про інші так само болючі питання нашого господарського життя. Господарям-же Ф. Вережаку, М. Польовому та І. Кметю дуже дякуємо за їх працю і щирість.

ЛИСТ ч 18.

Госп. Іван Запесоцький,
с. Переспа, пов. Сокаль,
Галичина.

**КРУЖОК СПИТЬ, ВКЛАДОК НЕ ПЛАТЯТЬ,
ВСІ НАРІКАЮТЬ НА ЗЛІ ЧАСИ, А БОРОТІСЯ
З НИМИ НЕ ХОЧУТЬ !**

Р о з х і д :

На що витрачено	За рік 1929		За рік 1930	
	зл.	гр.	зл.	гр.
Виплачено за куплене поле р. 1929 — 1280 зол.				
Сплатення боргу(за поле)	566	49	515	23
Проценти від боргу . .	85	45	93	25
Движимости	248	80	31	65
Живий інвентар реманент.	83	—	—	—
Купно насіння	—	—	17	—
Майстрі	—	—	24	80
Матеріал і реміння . .	121	20	216	55
Дрібні видатки до кухні	135	05	110	23
Мливи	35	—	32	03
Податки	78	65	64	56
Аптека (за ліки) . . .	4	50	—	—
Часописи, книжки і на добр. ціли	60	—	80	—
Разом за рік	1418	14	1184	70
Лишалось боргу на кінець року	713	51	198	28

За згідність з денником: Господар Іван Запесоцький.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Господар І. Запесоцький витягами зі свого денника довів те, що ми не раз твердили у наших виданнях, а саме, що сучасна сільсько-господарська криза найсильніше вдарила по господарях непоступових — тих, що ще й досі ведуть на наших землях збіжжю господарку і не переходять на продукцію молока, курячих яєць, свиней, кріликів, городини, садовини, тощо. Госп. Запесоцький показав нам тільки свої грошові прибутки та видатки, не подаючи чисел про „натуралію“, с. т. про ті продукти, які були випродуковані в його господарстві, але які спожила його родина, як от хліб на харч, молоко, яйця, сало, городина до страви, тощо. Одначе й того

Напрацювався я торік коло засновання Кружка „С. Г.“. Три рази скликав Збори, — аж нарешті вдалося відбутися їх і вибрати Раду. Але Кружок спить... Не знаю хто тут винен: чи голова Кружка, чи байдужість господарів, але мабуть більше байдужість, бо ввели вкладки за рік 1930 тільки дев'ять членів Кружка, — а решта не ввели, і то поважні громадяне, що займають в споживчій кооперативі чільні місця. **Всі нарікають на злі часи, а боротися з ними не хочуть!** Я — малоземельний господар — долучую Вам витяг свого денника господарського за роки 1929 і 1930. З того побачите, що він (витяг, але тут ліпше сказати: „бюджет“, с. т. підрахунок прибутків і видатків за рік — Ред.) ще мало змінився, — тільки одна позиція — щодо збіжжя і клоччя сильно змінилася, бо рік-в-рік однаково не приросте в господарстві.*)

У нас треба ще великої праці, щоби зробити поступ господарства, — в першій мірі **брак капіталу**, але-ж знову й ті самі, що найліпше радять як господарювати, **прокурюють** до трьох зол. в тиждень.

П р и х і д :

За що одержано	За рік 1929		За рік 1930	
	зл.	гр.	зл.	гр.
Збіжжя	706	42	364	20
Прядиво і клоччя . . .	125	50	54	90
Безроги	3 9	—	439	—
Покладки (курячі яйця)	122	59	118	60
Дріб	30	50	—	—
Модоко (тільки за лютий 1929 р)	11	13	—	—
Фірманку	21	—	129	—
Мою працю (платня) . .	50	—		
Дерево	—	—	79	—
Відсотки від вкладки .	22	—	—	—
Разом за рік	1418	11	1184	70

*) Тут без сумніву вплинув не лише врожай з 1 га, але також і спад цін на польові продукти в 1930 р. — Редакція.

вже вистарчає, щоб сказати де-що про його господарство. Отже господарство це мало прибутків в 1930 році **менше, як в році 1929 на 234 зол. 44 гр., або на 16,4% прибутків 1929 р.** Це зменшення сталося головним чином в наслідок меншого врожаю і менших цін на **продукти поля**, зокрема на збіжжя та клоччя, як то видно з таких підрахунків:

Р О К И	За збіжжя та клоччя	За тваринні продукти	За дерево	За фірманку і праю	Відсотки по влад
Року 1929-го	331 з. 92 гр.	493 з. 22 гр.	—	71 з. гр.	2 з. — гр.
Року 1930	419 з. 10 гр.	557 з. 60 гр.	79 зл. — гр.	129 з. — гр.	
Року 1930 менше (—) або більше (+), як в попередньому році на	-412 з. 82 гр.	-64 з. 38 гр.	+79 з. — гр.	58 з. гр.	23 з. — гр.
або в % від р. 1929	-49,5 %	+13,1 %	—	+81,7 %	—

Це зменшення прибутків госп. Запісоцький вирівнював трьома шляхами :1) збільшив прибутки від **свинарства і птахівництва** на +13,1%; 2) збільшив прибутки від **фірманки та особистої праці** на +81,7%; 3) продав дерева на 79 зол. Але й цього всього було замало — довелося ще крім того **ощадити** в видатках на господарство (див. в розходах позиції: движимість та живий інвентар). Внаслідок такої розумної реорганізації (перестрою) господарки госп. Запісоцький міг сплатити значну частину боргу за землю, але, що особливо треба поставити в заслугу госп. Запісоцькому, це те, що він **в скрутний 1930 рік не лише не зменшив видатків на часописи, книжки і на добродійні цілі, але ще збільшив їх о 33%.** Твердимо, що це оплатиться йому в наступні роки з величезним прибутком.

Якщо порівняти значіння окремих позицій прибутків, то воно за один рік змінилося так (у відсотках від цілого прибутку):

Р О К И	За збіжжя та клоччя	За тваринні продукти	За дерево	За фірманку і праю	Відсотки по вкладках	Разом
Року 1929-го	58,9 %	34,8 %	—	5,0 %	1,6 %	100 %
Року 1930-го	35,4 %	47,1 %	7,0 %	10,9 %	—	100 %

Ясно бачимо, що господарство помалу зі **збіжевої господарки переходить на годівельну.** Лише не ясно нам, чого так мало прода-

валося з господарства молока. Якщо нема поблизу молочарні, то вже найвищий час подбати про те, щоб вона була. Радимо госп. Запісоцькому і далі йти по цьому шляху, намагаючись перебудувати господарство так, **щоби продуктів поля, по можливості, не продавати, а всі їх згодувати худобі і дробу (розумно годувати!) і здобувати готівку,**

по можливості, лише за продукти скотарства та птахівництва.

Друга біда, про яку пише госп. Запісоцький, а про яку й ми вже писали, — це **байдужість наших господарів: „всі нарікають на злі часи, а боротися з ними не хочуть!“** Це правда! Дуже багато наших господарів все чекають на якесь чудо — що хтось прийде, визволить з біди, — допоможе їм, або ж зневірися в можливості боротьби з сучасною с.-г. кризою. Між тим ніхто на поміч нашим селянам не поспішає, а там, де вони **самі собі допомагають,** організовуючись в Кружки „С. Г.“, в секції контролі молочности, в досвідні, насіннові, машинові, садові, пасічники секції, в сільсько-господ. кооперативи (молочарські, птахівничі, беконярські) тощо, — там маємо вже добрі наслідки, а де-які господарі за останній рік не то що не зменшили свої прибутки, а навпаки — збільшили їх. Маємо чимало таких прикладів (див. лист інж. Лап-

чука в ч. 12, стор. 284). Таке чудо зробило в першій мірі **сільсько-господарське і кооперативне знання.** Тому не цілком погоджуємо-

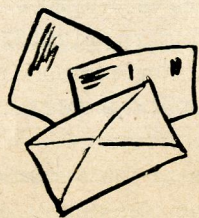
ся з госп. Запісоцьким, що в їх селі для того, „щоби зробити поступ господарства, треба усунути в першій мірі брак капіталу“... Капіталу у нас скрізь бракує — то правда! Але ще більше бракує сіль.-госп. знання і є марна річ позичати капітал господареві, який не вміє дати ради й тому, що вже має в своїх руках. Треба на маленькому показати, що вмієш зробити, — тоді можна й за щось більше братися. Отже давати позичку варто лише господарю поступовому, який має сільсько-господарське та кооперативне знання, має агрокультурні і кооперативні звички, — такий господар дійсно розумно примінить позичені гроші і буде мати від того користь. Якщо ж цього нема, то позичка може стати

не поміччю, а причиною банкруцтва. Стати-ж поступовим господарем, здобути сільсько-господарські та кооперативні знання — найлегше і найдешевше — через Кругок „С. Г.“ та його секції. Лише треба, щоб кожен Кругок і кожна секція знайшли собі дійсну сталу місцеву роботу, як от спільне читання часописів та книжок, сіль.-госп. та кооперативний курс, сіль.-госп. змагання, досвіди, виставки, прогульки по полях і ліпших господарствах, тощо. Тоді й у членів зявиться охота до плачення членських внесків — тоді наша організація оживе і зміцніє. Без місцевої праці кожного зокрема і всіх разом с.-г. кризи не поборемо. Оживімо працю в Кругках „Сільського Господаря“!

Чому не вчитеся поступово господарювати ???

Можете навчитесь дуже дешево

коли купите собі знаменитий збірник господарського знання, яким є новий **„Календар Сільський Господар на 1932 рік“** що за невеликим видатком зол. 3.50 дасть Вам величезні користи й поміч при господарюванні. Він містить поверх 70 статей, поверх 100 малюнків, поверх 40 фахівців працювало над його змістом. — Тому цей календар буде для Вас знаменитим учителем при науці поступового господарювання.

Життя в Товаристві

З діяльності Філії „Сільського Господаря“ в Рогатині в 1930 р.

Філія об'єднувала Кругків „С. Г.“ в 1929 р. 37 із 1.358 членами, в 1930 р. 56 Кругків з 3.080 членами. Нових Кругків прибуло в 1930 р. 19, а членів 1.662. Членами Філії було 2.662 селян, 78 селянок, 184 хлопців, 108 дівчат, 14 священиків, 9 учителів і 25 інших членів. Членами Філії „Сільського Господаря“ в Рогатині було також 48 сільських кооперативів.

В 1930 р. померли о. Лежогубський Степан — голова Кругка „С. Г.“ в Свистільни-

ках, Теодор Сверида — член Ради Кругка „С. Г.“ в Пукові.

Членська вкладка на 1930 рік була: 20 зол. для Кругків „С. Г.“, 5 зол. для кооперативів, 1 зол. для поодиноких членів.

Філія уклала в 1930 р. 1 3-тижневий, 1 3-дневний, 10 2-дневних і 5 однодневних сільсько-господарських курсів. Крім цього виголошено в районі 73 господарських рефератів.

Повітовий агроном відбув 72 поїздки в

район, що були зв'язані з веденням польових досвідів, яких було в 1930 р. 6 точних, а 34 показових. Переведено 58 Кружкових Зборів, злюстровано працю 47 Кружків, відбуто 2 районів, а 7 Кружкових Свят „Сільського Господаря“. Філія влаштувала 3 повітові сільсько-господарські анкети. Два районів свята і одну сільсько-господарську анкету адм. влада заборонила.

В Рільній Комісії при Пов. Виділі і Воевідській Рільній Комісії заступав Філію о. Григорій Скаських.

В 1930 р. заложила Філія 5 розплодових хлівень безріг, 19 гнізд курей кармазинів і 2 кріликарні. Управну площу цукрового буряка поширено з 30 моргів в 1928 р. на 132 в 1930 р. (547 в 1931 р.). Управа сої обіймає 10 моргів. Крім цього поширено управу пашних рослин (кінського зубу, бобику, пашної моркви і т. п.). Уведено в повіті добірні сорти збіжжя, поширено стрічковий і комбінований посів збіжжя (в 1930 закуплено 11 сівалок). В район

Журова і Колоколина, що потерпіли від граду, доставила Філія 90 сотнарів добірного збіжжя на насіння. Для членів „С. Г.“ виєднала Філія значний опуст при купівлі товарів (млива, шкіри, обуви, галanterії, будівельного дерева, ліків) та оплат за лікування і правні поради.

Плян праці Філії на 1931 р. зміряє до поглиблення і поширення організації Кружків „С. Г.“ у своєму районі, організації секцій сільської молоді при Кружках „С. Г.“, довершити організацію молочарської кооперації в повіті, а в зв'язку з цим поширити управу пашних рослин та зорганізувати бодай 2—3 секції контролю молочности, побільшувати кількість осередків розплодового годівельного матеріалу, побудувати кілька взірцевих гноярень та заопікуватися і розвивати ті ділянки сільського господарства, з яких можна в теперішніх часах збільшити прибутки Працю Філії веде інж. агр. Віктор Вакуловський.

—о—

Кружок „С. Г.“ в Чирній, повіт Грибів.

Конститууючі Збори Кружка, заложеного заходами місцевого пароха о. сов. К. Кузика і перебуваючого від довшого часу в тамошній місцевості інж. агр. Петра Леха, відбулися дня 14. червня ц. р. при значній участі місцевого населення. Проводив Зборами о. сов. Кузик. Довший реферат про значіння сільсько-господарської організації для українського хліборобського населення, про причини теперішньої загальної кризи і способи її усунення, про способи нової господарки та збільшення доходів у поодиноких її ділянках виголосив інж. П. Лех.

В склад Ради Кружка увійшли: голова о. сов. Корнель Кузик, місцевий парох, заступник голови Дмитро Олесевич, секретар Іван Цидило, скарбник Микола Папач старший, бібліотекар Кость Федошак, члени Ради — Ва-

силь Макух і Андрій Прицік. Членів числить Кружок 31.

Оснуванням Кружка в Чирній започатковано працю коло оживлення „Сільського Господаря“ на західних окраїнах Лемківщини. Чимало в цьому напрямі приклали праці: о. сов. Корнель Кузик і інж. Петро Лех, б. повітовий агроном „Сільського Господаря“ в Перемишлянщині. Підготовчу працю коло віднови передвоєнних Кружків „Сільського Господаря“ і коло оснування Кружків у громадах, де ще дотепер їх не було, розпочали визначніші та свідоміші наші громадяне, а в першу чергу наше патріотичне духовенство і можна сподіватися, що в короткому часі буде оснований в кожній закутині західної Лемківщини діяльний Кружок „С. Г.“.

—о—

Філія „Сільського Господаря“ в Старім Самборі.

Річні Збори Філії відбулися 10. липня 1931 р. в присутності 22-ох членів. Звіdomлення з діяльності уступаючої Ради Філії подав голова о. Юліян Татомир, який представив Зборам господарське положення в Старосамбірщині і зясував теперішню

працю „Сільського Господаря“, що є можлива серед теперішніх тяжких господарських умов.

В склад нової Ради Філії увійшли: голова о. Юл. Татомир, парох в Лужку Горішнім, містоголова Іван Рудзінський, господар в Ста-

рій Соли, секретар о. Іван Шпигаль, парох в Стрільбичах, скарбник В. Калужняцький, начальник П. С. К. в Старім Самборі, о. Модест Пелех, ігумен ОО. Василян в Лаврові і Фещак Микола, господар в Созані — члени Ради.

З важніших ухвал цих Зборів належить згадати отсі ухвали: 1) Уладити практичний

виклад в монастирі ОО. Василян у Лаврові з демонстраціями расових розплідників. 2) уладити в Старім Самборі виклад про молочарство і дати почин до оснування районової молочарні в повіті і 3) приступити до негайної віднови праці всіх Кружків в районі Філії.

—о—

Філія „Сільського Господаря“ в Ліську.

Завдяки заходам голови Філії о. Григорія Фуканьчика, пароха в Угерцях Мінеральних, удалося Філії знова позискати поміч агронома у веденню агрономічної і організаційної праці в повіті, а то в особі п. інж. Дмитра Мачая, який вже працював у цьому повіті, знає тамешні господарські умовини і зможе далі успішно продовжати свою працю, яку осінню минулого року був він приневолений часово перервати і виїхати з повіту. Поворот агронома в повіт завдячує Філія головню тому, що о. Фуканчиківі удалося позискати горстку грома-

дян із повіту, які будучи свідомими значіння і впливів агрономічної праці на господарське життя наших селян, добровільно дали себе оподаткувати на цю ціль і своїми щомісячними датками дають можливість Філії оплачувати агронома. Крім цього робить Філіяльна Рада заходи, щоби роздобути матеріяльні засоби на цілі своєї праці від кооперації усього повіту чи безпосередньо від поодиноких кооператив чи то за посередництвом повітового кооперативного осередку, яким є „Народній Дім“ в Устриках долішніх.

—о—

Повітова господарська нарада в Луцьку.

З метою узгіднення господарської роботи в повіті й ведення її по одному пляну та спільними силами, Філія „Сільського Господаря“ скликала на день 30. серпня повітову господарську нараду, запросивши на неї представників усіх господарських, кооперативних та культурно-освітніх міських і сільських організацій.

Нарада відбулася в салі Повітової Просвіти й продовжувалася від півпершої до пятої години пополудні. Не зважаючи на трюхденний дощ, що дуже попсував дороги, на нараду прибуло півтораєста членів „Сільського Господаря“ й представників інших організацій.

Нарадою проводив голова філії „Сільського Господаря“ в Луцьку п. В. Островський, секретарювали молоді представники села студенти Ів. Подригуля й М. Нищий. На порядку дня було 10 точок, які всі були обговорені й рішення сконкретизовані в загальній резолюції.

З рефератами виступили: п. В. Островський — про загальне господарське положення й завдання філії „Сільського Господаря“,

збут і перерібку сільсько-господарських продуктів, фонд допомоги в випадках загибелі коров, фонд допомоги в випадках градобиття й про участь Просвіти в господарській розбудові повіту; інж. агроном Т. Залуцький про молочарство та плекання, годівлю й охорону тварини; ревізор РСУК п. Д. Олександрович про кредитову кооперацію та її роллю в господарській розбудові й повітовий коопер. інструктор п. Споляк — про споживчу кооперацію та її участь у агрикультурній роботі.

Забирали голос п. інсп. РСУК. Л. Кобилянський, представники Філії і кружків „Сільського Господаря“, кооператив і філій Просвіти.

Наприкінці прийнято ряд резолюцій і побажань так в справах сучасного господарського положення нашого села на Волині, як теж і завдань наших хліборобських організацій, зокрема філії „Сільського Господаря“ в Луцьку і кружків на Волині.

Резолюції і побажання, які є надзвичайно важні подамо у слідуєчому числі нашого запису.

—о—

СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ

ОРГАН „ЦЕНТРОСОЮЗУ“, СОЮЗУ КООПЕРАТИВНИХ СОЮЗІВ.

ВИХОДИТЬ КОЖНОГО 1-го і 15-го В МІСЯЦІ.

Редагує: Редакційна Колегія „Центросоюзу“.
Львів, вул. Зіморовича ч. 22.

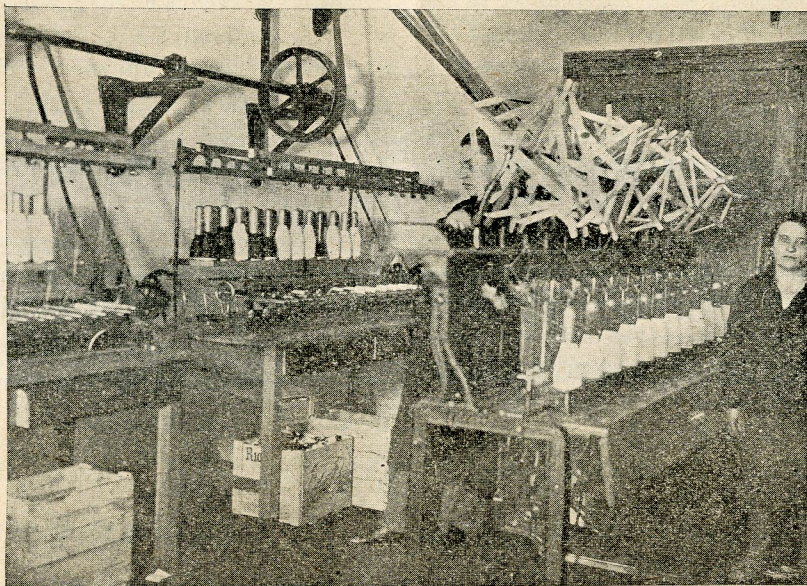
Адміністрація: „Сільський Господар“.
Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

Передплата і оголошення: разом із часописом „Сільський Господар“.

Центросоюз робить вже нитки зі знаком „Ц. С.“!

Центросоюз, як торговельна централь сільсько-господарської кооперації, йдучи по лінії розбудови кооп. організації, не спинюється на посередниченню лише в доставі товарів, але переходить поволи, зате певним

замовлення приходять не лиш від нашої кооперації, не лише від місцевих приватних купців, але що більше, мила Ц. С. домагаються поза границями українських земель в Польщі — а саме в Варшаві і Познані. Що більше,

Нововідкрита фабрика ниток „Центросоюзу“ у Львові.

кроком, до власної продукції тих предметів, які в господарстві нашого села і міста є артикулами щоденного запотребування.

Поставивши як слід фабрику мила до прання, зачав Ц. С. продукувати дешево, але якостево найкраще туалетове мило. Так од-но як і друге мило здобуло собі скоро марку найкращого мила в краю. Доказом те, що

коли фабрика найбільше колись поширеного у нас мила „Шіхт“ обнизила в останніх місяцях в конкуренційних цілях на території нашої кооп. організації ціни мила дуже сильно то це був також немалий успіх Ц. Союзу.

Центросоюз вповні видержує цю конкуренційну боротьбу і напевно видержить її побідно до кінця.

З днем 1. серпня ц. р. поширив Центросоюз свою продукційну ділянку. Урухомив нову продукцію, а саме навивання ниток. Продукцію цього масового артикулу треба було конечно перебрати на себе, бо урухомлення фабрики показалося вже в самих початках дуже корисним, а ціни на цей артикул між Центросоюз при власній продукції обнизити зразу на 6—10 проц. До того якість ниток о много краща, чим була вона з продукції приватної фабрики та вкінці міра кожної шпульки є докладна так як заподані на кожній метри. Не відречі буде згадати, що через урухомлення фабрики знайшли постійне заняття 4 українські робітниця, а коли збут цього про-

дукту пошириться, повстануть нові вільні місця для укр. безробітного робітництва.

Тепер черга за нашими повітовими кооп. осередками та за нашими сільськими кооперативами. Вже їх завданням заступити нитками власного кооперативного виробу всі подібні вироби приватних підприємств, тим більше, що артикул цей і цінами і якістю є вповні конкурентний. Центросоюз вірить, що так як радо приняла його підбудова і українське населення його виріб мила, так само радо прийме і новий його продукт — нитки. Уживання ниток власної кооперативної продукції дає змогу поширити цю ділянку та перейти в короткому часі до нових ділянок на полі продукції.

Піжмовий щур як шкідник.

Піжмовий щур належить до родини бобрів і його мильно називають щуром. В нашому підсонню жие добре і розмножується, однак волос футерка стає грубим, набирає рудавої барви і має меншу вартість. В його батьківщині, в Північній Америці їдять також мясо цих щурів.

Хоч годівлю цього щура й пропагують, однак цього не можна дораджувати з таких причин. — В 1905 р. спроваджено 10 пар тих щурів до Добжиші коло Праги в Ч.С.Р. Через два роки запримічено ці щурі в окрузі 30 км. від першого місця осідку, в 1908 р. 48 км., 1909 — 55 км., 1910 — 63 км., 1911 — 70 км., 1912 — 108 км., а в 1913 — 113 км..

В 1914 р. поширений був цей щур в цілих Чехах. Здібність розмножування цього щура є нечувана. Самиця родить 3 рази річно по 8—12 щуренят. Молоді в рік свого народження знову родять маленьких щуренят. Так в несповна за 10 літ з 10 пар розмножилося їх міліони.

Піжмовий щур, як це (у нас) запримічено живе в норах, зроблених в берегах і трєблях рік та ставів, а також ставить на сіножатях і полях хатки, подібні до тих, які роблять бобри.

Піжмові щури роблять шкоди в полі і в рибних господарствах. Нищать нарибок в корошових ставах, зїдають ікру риб і раків. При недостатчі іншої поживи роблять шкоди в полі, а навіть в курниках вбивають молоду птицю.

З огляду на невисоку вартість футерка піжмового щура, виплеканого в наших краях, яке є далеко гірше, чим у щурів, що живуть у своїй батьківщині, — з одного боку, а з другого — зважаючи на його шкідливість у рибному і польовому господарстві, та можливості його скорого поширення — годівлі цих щурів у нас дораджувати не можна.

П. А. П.

Присилайте дописи з сіл до нашого часопису!

Просимо наших Читачів та членів наших Кругків, щоби прислали до нашого часопису дописи:

**про працю Кругків „Сільського Господаря“,
про господарське положення нашого села,
про способи господарювання наших селян,
про те, як борються хлібороби зі скрутою,
про те, що доброго на селах чувати,
про те, як живеться нашим хліборобам,
про те, як вдалися жнива та
про всі інші болячки і потреби нашого селянства.**

Цікаві дописи будемо містити в „Сільському Господарі“, щоби й другі довідалися, як Вам живеться. Пишіть — чекаємо!

„СІЛЬСЬКИЙ. ГОСПОД. Р“.

Ціна поросят.

Всі знаємо, що годівля свиней займає в селянських господарствах визначне місце. Ця годівля має однак певне ризико, про яке повинен господар знати, щоби легше міг охоронитися від втрат.

Крім ризику, яке криє в собі спадок цін, що треба оцінювати щонайменше на 5%, належить тут ще ціна поросят.

Селяне в більшості купують поросята на годівлю, бо власних не плекають і дуже часто переплачують не дивлячись на те, що ціна поросят майже все рішає про поплатність годівлі свиней.

Ціни поросят хитаються далеко більше чим ціни за вгодовані свині. Впливають на це різні чинники, а передовсім те, що поросята є сезононим товаром. Їх можна набувати на весні або в осени. Ціни на весну бувають з правила вищі як в осени, бо є більше купуючих. Діється це тому, що господар бажає використати молоду траву, бараболі в осені і числить, що в зимі дістане за вгодовану свиню найбільше.

Крім сезону впливає на хитання цін поросят ще більше та обставина, що продукція не є зорганізована. Коли ціни на свині піднесуться, тоді більше починають годувати свиней, а через це є більше запотребування на поросята і тому більше господарів починає плекати поросята. — Протинно, коли є спадок цін на свині, менше господарів займа-

ється їх годівлею, є менший попит за поросятами. — Зменшення продукції поросят впливає знов на звижку їх цін.

Були випадки, що господар платив за порося 60 зол., годував 2 місяці, а потребує готівки — продавав його по тім часі за 50 зол.

Трудно тут порадиити. Можна лише перестерігати, щоби не купувати поросят за всяку ціну, бо можна наразитися на втрати.

Звичайно приймається, що один кг. живої ваги поросяти повинен коштувати найбільше 1½ рази більше чим 1 кг. живої ваги вгодованої свині. Наприклад: коли 1 кг. живої ваги вгодованої свині платиться 1.20 зол., в той час ціна 1 кг. живої ваги поросяти повинна бути зол. (1.20+0.60) = 1.80, або порося, яке важить 10 кг., повинно коштувати 18 зол.

Коли господар купує поросята на вгодовання, мусить звертати увагу, які є вигляди на будучі ціни за вгодовані свині, та яка є ціна паші. Коли є вигляди на звижку цін свиней, а ціна паш вдержується на одному рівні, або підвищується в меншій мірі чим ціни за вгодовані свині, тоді можна відважитися заплатити за порося та й вищу ціну. В протинному разі треба бути обережним при купівлі поросят, щоби не наразитися при годівлі на втрати.

П. А. П.

3 „Центросоюз у”.

Нотовання цін збіжжя рільничих продуктів у Львові з дня 11. вересня 1931 р.

За 100 кг. льоко і франко вагон станція заладов. Підволочиська [200 km. від Львова.] При курсі долара 8.95.

Пшениця однорідна 19.25 — 19.75.
збірна 20.00 — 20.55. Жито 18.75 — 19.50.

Ячмінь млинарський 14.00—14.50. Овес 15.00—17.50. Кукурудза рум. 20.00—20.50. Гречка 18.50 19.50. Горох пільний 19.00—20.00. Сіно прасоване 9.00 10.00. Солома прасована 5.50—6.50. Грис житній (без мішка) 11.50—11.75. Грис пшеничний (б з мішка) 11.50—11.75. Макухи льняні 24.00—25.00. Мак синій з міхом 70.00—75.00.

Читайте й поширюйте часопис „Сільський Господар”.

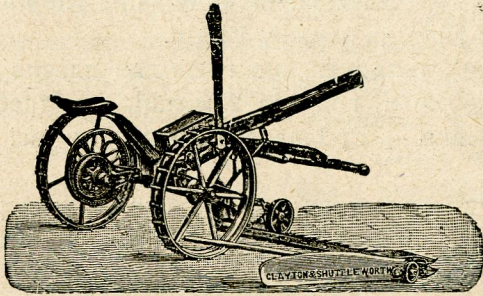

А В С Т Р. С П І Л К А А К Ц І Й Н А

Hofnerr — Schrantz — Clayton — Schuttleworth

Львів, вул. Городецька 26—28.

Краків, вул. Коротка ч. 1.

порувають по знижених цінах і на догідних услї-
вах: Оригінальні Американські **MASSU-HARRIS**
КОСЯРКИ, ЖНИВАРКИ і ВЯЗАЛЬНИЦІ, оригі-
нальні знаряддя **ПЛЯНЕТ** ІК. ТРАКТОРИ „WAL-
L S 12 20 і 20/30 НР, ГАРНІТУРИ МОТОРОВИХ
і ПАРОВИХ МОЛОТІЛЕНЬ, ПУРИФІКАТОРИ, як
також БУКІВНИКИ до конюшини, ГРАБАРКИ та
всі інші хліборобські знаряддя і машини. — Всі
запасні части стало на складі! — Взірцево ула-
джені репараційні варстати!

ІТАЛІЙСЬКА ШЕВСЬКА І РИМАРСЬКА ПРЯЖА

є найкращою, бо виробляють її з якістю най-
кращої італійської коноплі з охрочною маркою.

LINIFICIO E CANAPIFICIO NAZIONALE
MILANO.

ДО НАБУТТЯ У ВСІХ КООПЕРАТИВАХ.

ФАБРИЧНИЙ СКЛАД

МЕДИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

„MEDICUS“

Л Ї В І В, Личаківська 3., Тел. 82-61.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ФІРМИ

Й. ЙОДЛОВСЬКИЙ

Поруває хірургічні і ветеринарні знаряддя
в велик му вибїрі по цінах фабричних.

Протягом 2 днів вини-
щено газами свїчок

„ДУСІМИШ“

лише в однім фїльварку 642
щурів та кілька тисяч пільних
мишей.

Лише свїчки „Дусімиш“ дають
повну гарантію цілковитого ви-
нищення мишей, щурів та ін-
ших гризунів.

Жадати у всіх рільничо-торго-
вельних організаціях та дро-
гуеріях.

Точні оферти і проспекти „Азот“
С. А. Бюро Продажі у Варшаві,
Мокотовська 55, м. 7.

Оказійно на продаж на дуже корисних услїях
МОТІРОВА МОЛОТІЛКА ШУТТЛЕВОРТА
майже нова (один сезон була в роботї).
:: Молотиль чистить денно 60 к п ::
ІВАН РОМАНЮК, Львів, вул. Косинерська 19.

СТОМАТОЛЬ Г-ДЕНТИСТ
Д-Р СТЕПАН ДМОХОВСЬКИЙ
б. лікар дентист Поліклініки в Белїні
Львів, вул. Сикстуська ч. 35. — Тел. 79-72
Дентистична прешизйна техніка. Порцелянові корони.
Апарат Рентгена.

Г. Цегельський Акц. С-ка в Познані

Найбільша фабрика рілних машин в Польщі, заложена в 1846 році. — В р. 1928-ім нагороджена на Виставі у Вільні „Дипльомом Узнання“, — яко найвищою для виставців нагородою.

Поручає для рілних господарств власного виробу отсі машини, які тішаються великим узнанням і попитом: **Молотілки штифтові і ціпові** на соломі мервлену, **широкомолотні** на просту соломі, **мгнежі (кєрати) охоронні, легкі**

а дуже тривалі, сівалки рядові „Польонія“, грабарки кінні „Ідеал“, машини до копання бараболі, борони тарілеві, угнітачі під ґрунта, як також для більших господарств парові гарнітури молотільняні.

Машини Фірми Г. ЦЕГЕЛЬСЬКИЙ є стало удосконалювані і не уступають найліпшим заграничним машинам!

ПРЕДСТАВНИЦТВА:

Союзна Централь Машин в Познані, вул. Ратайчака 16. — Іновроцлавська Фабрика Машин в Іновроцлаві. — Фірма „Ардора“ в Варшаві, вул. Брацька 16. — Інж. Іван Іумовський у Вільні, вул. Міцкевича 7. — Власне Бюро Продажі і Склади у Львові, вул. Леона Сапіги 34.

Ціни якнайнижчі.

2—2

Оферти подрібні і каталоги на жадання безплатно.

Для чого **ТОМАСИНА**

**є найліпшим фосфоровим погноєм під
ОЗИМИ ЗАСІВИ? А ТО ТОМУ, ЩО:**

Томасина є найтриваліше ділаючим і тому найдешевшим фосфоровим погноєм.

Томасина містить рівнож 50 % успішно ділаючого вапна, яке відквашує ріллю

Томасина причиняється до витворення сильнішого вкорінення.

Томасиною погноєні рослини добре перезимовують.

Томасини не виполікують з ріллі уливні дощі ані весняні розтопи.

Томасина запевнює добру вагу зерна.—

3—3

Рільники !

Не забувайте погноювати вчасно ТОМАСИНОЮ!

Поучаючих писем, також подрібних інформацій, дотикаючих уживання всяких погноїв, уділяє кожноразово безплатно:

БЮРО РОЛЬНЕ „ТОМАСІВ А“, Познань, вул. Спокійна 3.

ХЛІБОРОБИ!

Сезон вздуття худоби вже надходить — тож не зволі-
кайте зі закупленням ліку проти здуття під назвою:

„КРЕОЛЯ“

який виробляє:

Фабрика: Chem. Farm. Laboratorium „SALUS”
Od. Weter. Cieszyn (Śląsk)

Реєстр Міністерства Внутр. Справ 1429

Ціна за флякон 2 зол., 1 флякон вистарчає для вилічення
одної здutoї великої тварини, або двох овець, або телят.

Креолію можна набути в „МАСПОСОЮЗІ“, його Відділах і районних
молочарнях та Кооперативах „Центросоюзу“.

„Креоля“ оказалась дуже добрим ліком проти здуття худоби і колькок
у коней. — Лік цей випробували з дуже добрим успіхом ветери-
нарі лікарі на припорушення „Сільського Господаря“. — Крім цього
надходять стало відомости від сільсько-господарських організацій
про дуже добре ділання „Креолі“.

Кожний господар повинен мати у себе бодай 2 флякони „Креолі“
в резерві на випадок здуття худоби або колькок у коней.

МАШИНИ ДО ШИТТЯ

системи Зінгера ПЕРШОРЯДНОЇ
ДОБРОТИ нагор. золот. медалями

порукає

ЙОСИФ АНКУДОВИЧ

ВАРШАВА, Nowogrodzka 2.

Нижні бубнові 1 гатунку 270 зол., габінетові криті 320^з
зол., великі кравецькі 330 зол., тільки ті машини є най-
триваліші і найвідповідніші на провінцію

Гарантія 15-літня. На провінцію висилаємо сейчас по
одержанню поштою найменше 50 зол. задатку за залізнич-
ною післяплатою. Пересилка і опакування на кошт фірми.

Спродаємо машини за готівку і без агентів, що дає нам
можність продавати по гуртовій ціні, або о половину
дешевше, ніж де-іноді на виплат.

За наші машини одержуємо численні і сердечні подяки
від клієнтів. ПОЗІРІ ХРИСТІЯНСЬКА ФІРМА!